R. No 1158

Local Records

894 grs

Restored in 1944-45 from a Mackenzie MS
No 15. 3. 33 by Sri M. V. Raghavachari

[illegible]
26. 4. 45

No 22

Contents

కడప యిలాకా దువ్వూరి పరగణా కైఫియ్యతు.

—— ○ —— ○ ——

మేరోర్దక్షిణదిగ్భాగే ఉభనవ జంబూద్వీపమున దక్షిణభారతగాసి సామీప్యమున కర్ణాటక దేశమున విఖ్యాతమై వుండేటి మధ్యరాష్ట్రమందలి శేషాచల పర్వత సన్నికర్ష స్థలములై వర్తమానము యొక్కయి రుష్టియైన యిదా మహాయుగమందు కృతయుగాది పర్యంతము జనపదము గాక మహారణ్యమైనందున, కశ్యప అత్రి భరద్వాజ విశ్వామిత్ర గౌతమ జమదగ్ని వశిష్ఠ ప్రముఖులైన మహాఋషులు ఆశ్రమములు చేసుకొని తపోధనులై వుండిరి.

ఆ మహాఋషులు దారాపుత్రాదులతో కూడుకొని పర్ణపలాశనులై వుండేవారుగనుక వారు తమ సంరక్షణార్థమై పర్ణశాలలు నిర్మించుకొని అందు నివాసము చేసుక వుండి తపో హోమ చేత మహాత్రభావులై వుండిరి. అది కారణము వల్లను అరణ్య ప్రవేశమునందు కొందరు రాక్షసులు బలవంతులై హోమకృత్య స్థలములతోను ఆక్రమించి పల్లెములు నిర్మాణము చేసుకొని ఆ పల్లెములయందు తాము నివాసులై యితర స్థలాలయందలి మహాఋషిసముదాయములను వారల సంతప్పించి భగవతార్పితములుగా చేసేటి క్రతువులు మొదలయిన ఋషికృత్యములను విఘ్న

ములు చేస్తూ మిక్కిలి వుపద్రవములు వారికి సమకూరుస్తూ వచ్చినం
దున ఆలాగంటి క్రూరులు ఖరదూషణాది మహారాక్షస వీరులును సం
హారించి యమనియమాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధ్యాన ధారణా
సమాధ్యష్టాంగ యోగనిరతులు అయిన మహాఋషులకు నిరుపద్రవం
చేసి వారి కృత్యములు యీడేర్పగలందులకై శ్రీ మహావిష్ణు సూర్యవంశ
పురాణు అయిన దశరథ మహారాజు గర్భవాసమున ఆయన భార్యలై
న కౌసల్య సుమిత్ర కైకేయి యీముల గరియందు భగవంతుడు నాల్గు
అంశలు అయి ఆవిర్భవించినటువంటి శ్రీరామ లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నుల
లో పితృవాక్య పరిపాలన దురంధరుడైన శ్రీరాములు నిఖిలాభిధాని
అయిన అయోధ్యాపట్నము మహా భరతునియందు రాజ్యభారముయొప్పి
సీతాసమేతుడై లక్ష్మణ యుక్తముగా వారణావతముకు వచ్చి అక్కడి
నుంచి పశ్చిమాభిముఖుడై అరణ్యము జొచ్చి అక్కడక్కడ ఋషి ఆశ్ర
మములయందు ఋషి సందర్శనములు చేసుకొని వారివలన ఆశీర్వ
చనములు పొంది అందు మహా భద్రంకల్పిన వాడవృకుంటు మొల్ల అనేక
మంది రాక్షసులను వధ చేసి ఋషులకు నిరుపద్రవం చేసెను.

తదారభ్యము మహా ఋషులు తమ ఆశ్రమములయందు
వతే వుపద్రవము కొదివేకుండగా యథావిధి తపస్సు చేసుకుంటూ వుం
డిరి. యీ ప్రకారము వుండే మునిపల్లెల వద్ద మహా ఋషులు తమ
తమ ఆశ్రమముల వద్ద యీశ్వర లింగములు కొన్ని శ్రీ విష్ణు విగ్రహా
ములు కొన్ని యీ ప్రకారము అయిన ప్రతిములు మహా యంత్రోద్ధా

నరకము చేసే ప్రతిష్ఠించి దేవపూజలు చేస్తూవుండిరి.

యీ పద్ధతిన ద్వాపరయుగమందు కొంతకాలము జరిగిన
3 పిమ్మట చంద్రవంశపు రాజు అయిన ధర్మరాజు రాజ్యపరిపాలన చేసే
టప్పుడు మహాఋషులు మునిపల్లెలలో తమ తమ ఆశ్రమములు
విడువకుండా భద్రముకలిగి తపస్సులు చేసుకుంటూ వుండిరి.

అంతట కలిప్రవేశము యినందున ధర్మరాజాదులు ద్రౌప
దియుక్తముగా వుత్తరాభిముఖులై జనిన పిమ్మట అరణ్యప్రదేశముల
యందలి మహాఋషులయిన వారికి నిజాశ్రమములయందు మృగరా
క్షస పన్నగబాధలు మొదలయిన అనేక క్షుద్రోపద్రవముల వల్ల విధ్యు
క్తప్రకారముగా నిత్యకృత్యములు సక్రమముగా జరుగక పోవడమున్నూ, సా
మాన్యజనపదములయందు ప్రజలకు అనేకవిధములయిన వ్యాధి
పీడలు కనుపించడమున్నూ, కాలము తప్పి వర్షములు కురువక పోవ
డమున్నూ భూమియందు సస్యాదులు సక్రమముగా పండకపోవడమున్నూ
మొదవులు పాలు పితకక పోవడమున్నూ, జనులకు అన్యోన్య కలహా
ములు కలిగి వుండడమున్నూ, గురుశిష్యన్యాయము, భార్యాభర్తన్యా
యములు పితాపుత్రన్యాయమున్నూ, రాజభృత్యన్యాయమును, యిలా
గంటి న్యాయములు తప్పి ధర్మవిరుద్ధముగా నడుస్తూ రావడమున్నూ ప్ర
జలకు అంతఃకరణశుద్ధులు వ్యత్యస్తమై కుమత ప్రాబల్యం అవుతూ వున్న
దందున తద్వారా ఆత్మసౌఖ్యములు తప్పి వుండడమున్నూ, యిలా
గంటివి మొదలయి అనేక దుర్నిమిత్తములు కలికాల లక్షణములు[illegible]

పడుతూ వచ్చినందున మహాదరణ్యప్రదేశములయందలి ఋష్యా
4 శ్రమములైన మునిపల్లెలు పర్యాయంతోత కేవలసామాన్యజనపద
ములు కొంతలంతావని తెలిసిన పారవృతంబు పూర్వ మహాఋషుల
నిజాశ్రమములు విడిచి ఉత్తరకురుభూములయిన శాశ్వతస్థల
ములకు గురించివెళ్ళిపోయిరి.

తరువాత పరీక్షిన్మహారాజు హస్తినాపురరాజధాని కేంద్రసింహాసనాధీశ్వరుడై రాజ్యము యేలునప్పుడు యీప్రదేశములు అరణ్యములై వుండెను. తదనంతరము పరీక్షిన్మహారాజుకుమారుడైన జనమేజయ మహారాజు పిత్రార్జితమయిన రాజ్యమున వుండి సింహాసనస్థుడై రాజ్యపరిపాలన చేస్తూ వుండి జనకుడైన పరీక్షిన్మహారాజుకు అపకృతిచేసిన తక్షకునియందు వుదయించిన ద్వేషము వల్ల సర్పయాగము చేయించగా అందువలన పొందిన దోషపరిహారార్థమై వారణావతమునకు పోయి కృతస్నానుండై షోడశమహాదానములు చేసి మగుడి నిజరాజధానికి గమనోన్ముఖుడై కదలి పోవ్వేలప్పుడు మార్గమధ్యమందు శ్రీవిష్ణు విగ్రహములు చేయిస్తూ వచ్చి అక్కడక్కడ మార్గశ్రమ విముక్తికొరకు నిలిచిన స్థలాలయందు ఆశిలా విగ్రహములు ప్రతిష్ఠచేయిస్తూ వచ్చెను.

తదుపరి యీ యుధిష్ఠిరశకము జరుగుతూవుండగా యీప్రదేశములు అరణ్యములుగానే వుండెను. యీప్రకారము కొన్నిదినములు జరిగిన తదనంతరమందు కేళికాళబాళ మహారాజు రాజ్యపరిపాలన

చేసేటప్పుడు యీ అరణ్యప్రదేశమందలి మునిపల్లెలయిన స్థలములయందు కిరాతకులు అనే సామాన్యజనులు కొందరు పశుపక్షి మృగాదులు ఆహారముతో [illegible] ఆసమయమందు శేషాచల పర్వతముయందలి శ్రీఅహో[illegible] నారసింహుని మహాక్షేత్రమునకు దక్షిణభాగమందు యోజన పరిమితస్థలమున పినాకినీనదికి వుత్తరభాగమందు నాల్గు పరువుల దూరమున శేషాచల పర్వతమునకు పశ్చిమభాగమయిన నల్లమల సానువుపృష్ఠమందు పూర్వమున దూర్వాస మహాముని ఆశ్రమము అయిన స్థలముయందు వక దివ్యదేవయూంతము కలదు.

ఆ దేవయూంతము నుండి సర్వదా [illegible] నిర్మలమున్ను అతి మధురమున్ను అయిన వుదకము వెలుపలికి భూమియందు వర్షాకాలమునందు నాలుగు కపిలెల నీరున్ను, శీతకాలమునందు రెండు కపిలెల నీరున్ను వేసవి దినములయందు కపిలెనీరున్ను ప్రవహిస్తూ వుండును. యిదిగాక ఆసానువు పృష్ఠమయిన స్థలమందు మరిన్ని రెండు బుగ్గలు కలవు. అందు స్వల్పముగా నీరు ప్రవహిస్తూ వుండును అలాగంటి మహాస్థలమందు కొందరు కిరాతకులు అనే సామాన్యజనులు చేరి కొంత అరణ్యము ఛేదించి స్వల్ప కుటీరములు కట్టుకొని అక్కడ దారాపుత్రాదులతో కూడా నివాసం చేసుకుని వుండి సామాన్యవృత్తి చేత బ్రతుకుతూ వుండిరి.

అందువల్ల అది ఒక కొండపల్లె అయి కొన్ని దినములు వుండెను. ఆలాగుననే ఆ సానువు పృష్ఠమయిన అరణ్యమందు కిరాతకుల వల్లనే గడింపబడిన కొం[illegible]

తరువాత మన కృష్ణకన్నడ దేవమహారాజు అనే రాజు పశ్చిమ రాజ్యము నుండి వచ్చి మలికినాటి దేశము ఆక్రమించి దుర్వాస మహాముని ఆశ్రమం చూడవలెనని వచ్చి ఆ స్థలమందు తృణకాష్ఠ జలసమృద్ధి అయినది చూచి ఆసామిపృథ్వమందలి కొండపల్లెను చూచి మీ స్థలము నివాసయోగ్యమయినదని తెలిసి కొండపల్లె సామిపృథ్వమందలి అరణ్యము శోధించి గ్రామనిర్మాణము చేయించి ఆ గ్రామానికి దువ్వూరు అని అభిధానం.

ఆసామిపృథ్వమందలి దేవయాతము వద్ద పూర్వ ఋషిప్రతిష్ఠ అయిన యీశ్వర లింగము వుండగా దానికి స్వల్ప మండపము యేర్పాటు చేసినారు. యితర స్థలాలనుంచి ప్రజలను రప్పించి గ్రామము కోటు దిబ్బ అరణ్యములు నరికి బ్రాహ్మణ మిత్రులకు చేసేలాగున ధర్మకొలు యిచ్చి గ్రామము బస్తీ చేసిరి. ఆ ప్రజలు కొన్ని దినములు వున్న తరువాత ఆ స్థలము అతి శీతల భూమి అయినందున ప్రజలు వ్యాధి పీడల చేత నిభావు చేయు లేక గ్రామము పాడుచేసి వెళ్ళిపోయిరి.

యీ ప్రకారము కొన్నినాళ్లు గ్రామము పాడు అయి వున్న తరువాత మన త్రిభువన చక్రవర్తి రాజ్య పరిపాలన చేసేటప్పుడు దూర్వాస మహాముని యొక్క ఆశ్రమము అయిన దువ్వూరు స్థలము చూడవలెనని వచ్చి గ్రామనత్తము చూచి తిరుగ ఆ స్థలమందు గ్రామము నిర్మాణము చేయించవలెనని యితర స్థలాలయందు నుంచి ప్రజలను రప్పించి
7 మనుపటి గ్రామనత్తము యందే గ్రామము నిర్మాణము చేయించి కొన్నినాళ్లు యేలినారు.

వారు ఏలిన తరువాతను యీయన తమ్ముడు త్రైలోక్యమల్లరాయ
లు యీయన శివ ప్రభుత్వము చేసినారు. అప్పుడు త్రైలోక్యమల్లరాయులవారి
దగ్గిర నున్న ప్రధాని సంగరసు అనే ఆయన కార్యదక్షుడై వుండెను. ఆ సంధివి
గ్రహ సంగరుసు గారు దువ్వూరికి దక్షిణభాగమందు యీ జనప
రిమిత స్థలమందునను వున్న ఖరువతూరు అనే గ్రామానికి పూర్వ
భాగమందు చెరువు కట్టించినారు. ఇందుకు తరుజువ్వ హావేళవుజు
తూరు పైకైము వృత్తే ఖరువతూరు గ్రామానికి పూర్వభాగమందున చె
రువు కట్ట క్రింద పొలము హాసు శిలాశాసనము వున్నది.

శక వరుషములు 7(పరిధావి సంవత్సరం కార్తీక బహుళ బుధ
వారము అని వ్రాసివున్నది. తరువాతను భూలోకమల్లరాయుల వా
రు కొన్ని నాళ్లు యేలుతున్నారు. అటుపిమ్మట మరికొన్ని దినములకు
దువ్వూరు గ్రామము అతిశీతస్థలము కొండసామీప్యము అయినందు
న ప్రజలు యిరుగ గ్రామము విడిచి యితర స్థలాలకు వెళ్లిపోయిరి
గనుక గ్రామము పాడు అయినది.

తరువాత పూర్వ విష్ణుర దేవరు అనే రాజు రాజ్యము యే
లుతూవుండెను. ఆయన వద్దను శ్రీమన్మహామండలేశ్వర బుజబల
వీరసింహరాయగా ఆహావమల్లదేవ అనే ఆయన ప్రధాని అయి కార్య
8 కర్తృత్వము వహించివుండెను. అప్పుడు దువ్వూరి స్థలమందు అడవి
పెరిగి వుండగా అక్కడ బోయవాండ్లు అనే కిరాతకులు అరణ్యమధ్య
మందు దువ్వూరి స్థలాల కొల్లగొట్టాలు

నప్రాచీన స్థలాలు అయిన గ్రామములలోనేమి ఆగ్రామములు సామీప్య స్థలాలయందేమి ప్రజలకు నానాబాధ చేస్తూ ప్రజలసొమ్ములు అపహరించుకొని జీవనము చేస్తూవుండెరి. యీ ప్రకారము జరుగుతూ వుండగా శాలివాహనశకము 1000 అగునేటి కాళయుక్తిసంవత్సరముదు పూర్వవిర్తల దేవర అని వున్నట్లు శాసనమువల్ల తెలుపబడ్డది.

ఆ రాజు రాజ్యము చేయుచుండగా వారి పాదపద్మోపజీవి భుజబలవీర నారాయణ ఆహవమల్లదేవ అనే ఆయన యువరాజత్వము చేస్తూవుండి వకనాడు చతురంగబలసమేతుడై వెంటస్వారీకి వచ్చి నల్లమల సామీప్యమున అరణ్యమధ్యమందు బహు క్రూరమృగాలను సంహరించుచు తృషాపరవశుడై బాటులతో వుదకం నిమిత్తమై వెతికించగా బాటులు వుదకము కొరకే నల్లమల సామీప్యముయిన అరణ్యము అంతయూ వెతికి అంతకంతకు దండకారణ్యము జొచ్చి దూర్వాసమహాముని ఆశ్రమంయందు వున్న బోయెలపల్లెకు వుత్తరభాగమందు సామీప్యముగానే వున్న దేవయాంతము వద్దకు వచ్చి అక్కడ దివ్యమైన వుదకము దేవయాంతమందు చూచి బాటులు దాహము తీర్చుకుంటూవుండగా దానికి దక్షిణభాగమందు వున్న బోయలపల్లెనుంచి బోయలు అనేకరాతశస్త్రాలు పక్షులున్నూ నీచమృగాలను పక్వము చేసుకొని భక్షణము చేయుటలందులకు కట్టెలు సంగ్రహించుకొనేవచ్చి దేవయాంతమందుల వుదకము పానము చేస్తూవున్న బాటులను చూచి ఆమనుష్యులకు యిద్దరికి తామికేన బడకుండానే

తెల్ల బాలు వేసుకుని పల్లెకు తోరవచ్చి మొగవాండ్లతో చెప్పితే వాం
డ్లు వచ్చి యిద్దరిని వధ చేసి యీం సొమ్ములు అపహరించుకొని వచ్చిరట్టి
యున బాలాంతిన వులు జోవించవచ్చును. వ్రాంతికే మార్గాలయందు
బ్రాహ్మలు మొదలయిన పేద వాండ్లను యెందరిని కొల్లగొట్టినా గాని జోవనా
9 పాయుంవేదని యెంచన చేసుకుని యీం బారుల యిద్దరికిన్ని ఆభర
ణాలు మురుగులు మురిడీలు సరిపెణి గొలుసులు చంద్రహారాలు పలకస
రులు చవ చెల్ల పోగులు మేలైన బట్టలతో వున్నారుగనుక వాండ్లను యీబన
బోయులు అనేటి తిరాతకస్త్రీలు పల్లెకుపోయి పురుషులతో చెప్పగా
వాండ్లు ఆయుధహస్తులై వచ్చి వీండ్లు యిద్దరు బారులున్నంవాము తోర్చినా
నియీసస్థలమందున దివ్వెదకాలు వున్నవని తము ఖామందుకు యెరు
కపాయునై పోతూవుండగాను బోయులు అడ్డగించుకొని అవతలసావు
వ్యమందు సమస్త సైన్యములతో నున్నము వారాజు వచ్చి వున్నాడని
తెలియునందున బారులకు యిద్దరికిన్ని గాయాలు చేసి యీవత్తు సొమ
ను బట్టలతో సహా దోచుకొని వాండ్లను విడిచి పెట్టితే పోయి తము
వర్తమానము అన్యులకు యెరుక చేయుగలరని పతకార్ని - శిరచ్ఛే
దము చేసినంతలు రెండోవాడు పరిఖపరుగెత్తి రాజు సైన్యము
వున్న సావుపున్యముకుపోయి మొరపెట్టుకోగా వారు విని పది
యిరువై మంది కూండి బారులను పురియిమీ అడ్డగించిన ది
కాబోలును మొరబెట్టుతూవున్నారని ఆయుధములు వేలు
ముక్కలు కూడా తోసుత వచ్చినంతలు గాయాలతో కు...

మనిషి ముందర రానున్నా వెనుక బోయవాండ్లు ఇద్దరు వాస్తుడయ్య
న్నియూం ప్రకారము వృభయము ఉన్నా పరుగెత్తి వస్తూవుండగా చూచి
ఆ బోయవాండ్లని కొట్టివేసిరి.

అందుకు ఆ పల్లెవున్న బోయలు అంతా తిరుగబడి ఆ
యుద్ధమందు వైష్ణవ భుజబల వీరనారాయణ ఆహవమల్లదేవుని
వారి తాలూకు పదియిరువైమందిని కొట్టివేసిరి. అంతలు భుజబ
10ల వీరనారాయణ ఆహవమల్లదేవులు వారికి యీవర్తమానము
యెరుక అయినందున వారు తమతోకూడా వున్న సిన్యము యావత్తు
వెంబడి తీసుకొని వచ్చి పల్లెబోయీలను అందరిని అడ్డగించుకొనిన
తలు వాండ్లు వెనుక తీసి పోకుండాని విరాజితో ముండునెలలు
యుద్ధము చేసి తుదకు శిశుబాలవృద్ధులు సహా యావత్తు జనము
నిహతమైపోయిరి.

అప్పుడు ఆ బోయలు చేసిన యుద్ధము రాజు ప్రత్యక్షముగ
చూచినందున యీ స్థలము చాలా పౌరుషముకలిగి దివ్యవీరముట్టి
అని యీ స్థళమందు గ్రామనిర్మాణము చేయవలెనని నిశ్చయించి అరణ్య
మును నరికించి బోయలపల్లెవుండే స్థలమందే గ్రామనిర్మాణము చేయించి
యీ స్థలము దూర్వాసముని హోమము ఆశ్రమము గనుక గ్రామానకు
దుర్వారు అనే పేరు నిర్ణయించి పైన చెప్పిన దివ్యదేవస్థానముకు
వుత్తరభాగమందు సామీప్యముగానే వకేశ్వాలయము కట్టించి
ప్రతిష్ఠచేయించి గ్రామము హానికి ప్రజలను రప్పించి వారుంచో

చేసి పైరులు చేస్తున్న భూములకు పేండు సంవత్సరములు పర్యంతర
ములు స్వపన్న పర్యాయములు ద్విహాణామున కుయివృత్తిక్కరచేతుం
వారె అనుభవించేలాగు వను గ్రామానకు నిర్ణయించిన రెండు తరగా
లము ఖాంత్రముగా ప్రజలకు కౌలుయిస్తూ వచ్చులు ఆఖరు అయిన
తరువాత వను గ్రామము వారు ద్విహాణముకు కౌనుకకట్టు వము
విత్సేలాగున నిర్ణయించు కొన్ని నాళ్లు యేవి కొనిరి. యీరాఖుయీసే
మయేవి నందుకు రుఖువు.

11 వరిశాపరగశోమ ముఖు కూరు పైకోమ వృజేయంవ్యాతికి
వాయువ్యభాగమందు పరుగు దూరమున తంగటూరు అనే గ్రా
మానికి పూర్వభాగమందు అరపరుగు దూరమున నేను ముద్వతో
నదితీరమందు మూలస్థానేశ్వరుడనే యీశ్వరదేవాలయము
కలదై యున్నది. ఆదేవాలయము యొక్క రంగమంటప మొక్క
స్తంభానికి వ్రాసివున్న వాశెక్కన్నడ శిలాశాసనము.

స్వస్తిశ్రీ పూర్వవిథలు దేవరు రాజ్యంగెయుత్తరలుతల్లా
దపద్మాపశాని స్వస్తిశ్రీ మన్నహామండలేశ్వర బుబుబల వీర
నారాయణ ఆహవమల్ల దేవరు రాజ్యంగెయుత్తిరె స్వస్తిశ్రీ
పద్మ్యస్తు కాళాయుత సం॥ ౯౦౧౩నేయ ప్రభావ్ప్రత్తిసం
వత్సరద మాఘశుద్ధ పంచమి గురువారదందు తంగటూరు పూ
ర్వదిశాభాగ దక్షిణ శ్రీమూలస్థాన పాపవినాశ దేవర దేవాళ్యమా
డిసిదరు. స్వస్తిశ్రీ యమనియమ స్వాధ్యాయధ్యాన

సుస్నాన జపసమాధిశీలగుణసంపన్నరప్పు ప్రస్తుత తపోధన జపజి
యరుతమ్ముగురించి వినపొసరివల్ల శివాలయము మండపసిదరు. యీరాజు
పేరుబడిపోనే దువ్వూరు గ్రామము దినదినాభివృద్ధి అవుతూవచ్చి
నది. యిదిగాక దువ్వూరికి వాయువ్యభాగమందు ఆమడదూరమునను
ముద్వతీనదీతీరమందు యాదవరాజులు తమ విస్తారమయిన గోగణ
మును నిలిపికొని ఆగోగణమున నల్లమలను తిప్పివేపుకొని తిరుగకుము
12 ద్వతీతీరమందలి వెల్లడిస్థలానుకు తోలుకొని వచ్చి రాత్రిళ్లు వుంచుతో
నేవారు.

ఆయాదవరాజుల విస్తారమయిన గోగణములో ప్రసిద్ధి
యిన శ్వేతవర్ణముకలిగిన గోవులనుమంద పోననుంచి చెలూతోసి వాటికి
పేరుదొడ్డి అమర్చియుంచి ఆదొడ్డివద్దకావలివున్న యాదవులకు సం
రక్షణకొరకు గలందులకై నిర్మించుకొన్న పది యిరువై కుటీరములు
పరిపల్లె అనిపించుకొనుచుండెను. ఆపల్లె యీభుజబలవీరనారాయణ
మహామల్లదేవవారు తిరిగి బస్తీ గ్రామంచేసి అందు పారిపోరాదులు
(శ్రీ) ఆంజనేయులదేవాలయములు కట్టించి గ్రామానుకు ప్రజలను
రప్పించి పాలం. యేర్పాటుచేయించి ఆగ్రామము దేవబ్రాహ్మణాగ్రహా
రముచేసిరి.

తరువాయిగణపతిదేవ మహారాజు వచ్చి యీసీమ ఆక్ర
మించి యీదువ్వూరికి ఆగ్నేయభాగమందు నాలుగుపరుగుల దూర
మున వున్న మైదుకూరు అనే గ్రామము సాంతి దువ్వూరికన్నను మైదు

కూరు వెల్లడి స్థలము యినంద। నదిని వాసయోగ్యముగా చూచి
అక్కడ గణపతి దేవ మహారాజుల వారి ప్రధాని అయిన గంగయ
దేవ మహారాజు నివాసము చేసుకొని వుండి రాజ్యము యేలుతూవుం
డి ఆయన తాఖుల్లు వయొక్క కుమారుడు మురారి నారాయణ బలగ
త్తగండ గండ పెండేర ఖండనగ దేవ మహారాజు అనే ఆయన మహా
పరాక్రమవంతుడు సేనాధిపతిగా వుండెను

యిదిగాక మహా ప్రధాని గంగదేవ మహారాజు రాజ్య
భారం వహించి ప్రజాపరిపాలన చేస్తూవుండి తన యొక్క రాజధా
నిఅయిన మైదుకూరు అగ్రహారము చేయవలయునని అయవైదికి
ది వృత్తులు శ్రోత్రియముగా నిష్కరుష చేసి అగ్రహారము యి
యిందుకు రుజువు వ్రాళ పరగణే మజుకూరు పిన్న యి
13 మైదుకూరు గ్రామము యొక్క వీధినడుమ పూర్వము వున్న శిలాశాస
నము సాయంతం ద్రుతరాశ శాంతతవతే। అని వ్రాసి వున్నది

ఇందుకు గణకె సంఖ్యను శకం ౧౧౮౧ సిద్ధార్థి సంవత్సరం
అని వ్రాసి వున్నది. మకర సంక్రాంతి పుణ్యకాలే యప్పటికి ...
ష్టాధిక షట్ వృత్తియమ్ వృత్తులు ఉదక పూర్వకం అని వ్రాసి వున్న యిది
గాక యీ గంగదేవ మహారాజు వద్దని భృత్యుడైన ఖాత్తరామినాయుడు
అనేవాడు వుండేవాడు రామినాయుడు అనేవాడు మైదుకూరికి ఆగ్నే
య భాగమందు రెండు ఆమడ దూరము పినాకినీనదికి వుత్తర భాగ
మందు జ్యోతి సిద్ధనాధుడనే యీశ్వర లింగమును

కొంరగోపురములు కట్టించినాడు యిందుకు ఋజువు సదరహాదేవ
స్థానములో శిలాశాసనము వున్నది శకవరుషములు ౧౧౮ కేదు
ర్ధతి సంవత్సరమని వ్రాసి వున్నది యీగంగదేవమహారాజు కొన్ని
దినములు ప్రభుత్వము చేసిన పిమ్మట శ్రీమన్మహామండలేశ్వర త్రిపురాంత
కదేవమహారాజు అనే ఆయన వచ్చి దువ్వూరికి ప్రవేశించి యీగ్రామము
రాజధాని చేసుకొని పేట స్థలము విరివిగా వృద్ధి చేసి అక్కడ నివాసం
చేసుకుని వుండి కొంతకాలము ప్రభుత్వము చేసుకుంటూ వుండెను

యిందుకు ఋజువు కసుబేదువ్వూరికి పశ్చిమ భాగ
మందు అరపరుగు దూరమున పరగణా మఖుకూరు పైకి పోవు దా
రిన్నవరము గ్రామము నడుమ వేపచెట్టు అరుగు నాగుల కట్ట వద్ద
శిలాశాసనము పగిలిపోయినందునకు పైన వుండే మతలబు స్వస్తిశ్రీ
మన్మహామండలేశ్వర బ్రహ్మరాక్షస త్రిపురాంతకదేవమహారాజు
దువ్వూరి పట్టగంబున సుఖసంకథావినోదంబున రాజ్యము చేయ॥
14 మండగాము శకవరుషములు ౧౧౭౪ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరము అని
వ్రాసి వున్నది యీశాసనము మధ్యాతికె పగిలినందునకే పోయినది కను
పించ లేదు కనుక మతలబు అంతా తెలియలేదు

త్రిపురాంతకదేవమహారాజు తదనంతరమందు
యేకశిలానగరాధిధానమహారాజధాని సింహాసనాధీశ్వరుడైన
కాకతీయ్య రుద్రదేవమహారాజులు రాజ్యం యేలేటప్పుడు దువ్వూరు
ముఖ్యస్థలము చేసి యిందుకు సాక్ష్యమందు అదివరకునే

డి వృన్న గ్రామాలాదులు దువ్వారి శీమగా అనుభవము చేసెయి ఉన్నా
రి తదుపరి యమనియమ ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధ్యాన ధారణా
సమాధ్యష్టాంగ యోగ నిరతులయిన శ్రీ విద్యారణ్యశంకర భారతీ
స్వాములవారు తపోమహాత్మ్యము వల్ల శ్రీశైల భ్రమరాంబికావర
ప్రసాద లబ్ధ ఐశ్వర్యమును పొంది విద్యానగరము నిర్మాణము చే
సి వీర శ్రీ బుక్కరాయ మహారాయులకు పట్టాభిషేకము చేసి ఆయన
యందు రాజ్యభారము ఉన్ని శ్రీగురుసాములవారు కైలాసవాసులై
రి తరువాత వీరశ్రీ బుక్కరాయలు పట్టాభిషేకమహోత్సవమును పొంది
రాజ్యభారము వహించి రాజ్యము చేసిరి

తరువాత నున్ను బుక్కరాయలకు కుమారుడు హరిహర
దేవ మహారాయలు విద్యానగరాధిపతి మహారాజాధిరాజ రత్నసింహాసనా
ధీశ్వరుడై రాజ్యం చేయుచూ వుండగాను హరిహరదేవరాయలకుమా
కా రుడు ప్రౌఢదేవరాయలు వుదయగిరియందు వుండి రాజ్యము చేయుచూ
వుండిరి. అప్పుడు యీ సీమ వుదయగిరి తెల్లున తెల్లుతూ వుండెను
యిందుకు బుక్కపట్ణ హోబిళము వృత్తేమ ఝుర్రరుపైకి మం॥ బలిమకూ
రు అనే గ్రామము మహా అగస్త్యేశ్వరుని దేవాలయము శిలాశాసన
ము అగస్త్యేశ్వరునికి అర్పితమైన తమ్ముళ్ళ హావతేభాగం వారు తన
అంశదాయాదులకే విక్రయం చేసుకున్నట్లు వ్రాసి వున్నది

శాలివాహన శకము 1304 అగునేటి దుందుభి సంవ
త్సర కార్తీకశుద్ధ 11 లు దినమునందు వ్రాసి వున్నది

ప్రౌఢ దేవరాయలు యీయన తండ్రి తరువాతను యీరాజు ప్రౌఢ దేవరా
యలు రాజ్యము యేలుచూ వుండగాను దువ్వూరికి ఆగ్నేయభాగమం
దునను ఆమడ దూరమునను అత్యంబరగండ సంబెటఆటుకినన్నయ
దేవమహారాజు అనేరాజు పేరనిపాడు అనే గ్రామము లోంప్రతిష్ఠి ఆ
గ్రామము తనకు రాజధాని చేసుకొని చుట్టుపట్టున కొన్ని గ్రామములను
అనుభవిస్తూ సంస్థానితుడని పించుకొని వుండెను

యీయన తండ్రి పేరు సోమరాజు యీయన తల్లి పేరు తిప్ప
లదేవి యీయన కుమారుని పేరు శివరాజు యీపిన్నయదేవరాజు
వారియొక్క ప్రధాని కెంధనవోలి ముకుంద శెట్టికుమారుడు పెంగ్గ
16 డన్న యీపెంగ్గడన్నగారు పిన్నయనగరికి కోట పెట్టించి కాలుకుసా
మీప్యముగానే వున్న గగ్గితిప్పకు పడమటను ఆటభైరవదేవరను ని
లిపి ఆదేవరకు ముత్యంతోను ద్వారపోసి యిన్నిమరిన్ని ఆప్రాంజు
చేసెతంబడెకి పెండ్లిచేసి యీసామీప్యమందునే వుత్తరభాగమున
జువ్వలు మర్రులు చింతలు మొదలయిన వృక్షాలు వనము వేయించి
నాడు మరిన్ని పెరనిపాటి గ్రామము యందు పేటకట్టించినాడు
యిందుకు రుజువు పెరనిపాటి స్థలమందు గగ్గితిప్పకు పడమటి
భాగమందు ఆటభైరవ దేవర విగ్రహము సామీప్యమున వత్యదట
శిలాశాసనములు రెండువున్నది

స్వస్తి శ్రీ జయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవరుషంబులు 13౫
అగునేటి కీలక సంవత్సర శ్రావణ శుద్ధ 1౫లు శ్రీమన్మహారాజాధిరాజ

రాజ పరమేశ్వర శ్రీ వీర ప్రతాప శ్రీ దేవరాయమహారాయలు
చతుస్సముద్రాధీశ్వరుడై విజయనగరమందు సుస్థిరముగ సిం
హాసనారూఢుండై రాజ్యం చేసుచుండగాను శ్రీమన్మహామండలేశ్వర
అత్యంబరగండ సంజెలి పిన్నయదేవమహారాజు పెరని పాలను
రాజ్యము చేయుచుండగాను (శ్రీమన్మహామండలేశ్వర) పిన్నయ
17 నగరికి కొలువు పెట్టు మొకుండశెట్టి కొడుకు పెద్దన్నగాను సమస్తరాజ్యా
నుకు కర్తుడగుచు గట్టి తిప్పపడములను పండు వయు తోటలను మొదలి
టి తెల్లు జువ్వలు ఐంతలు ముత్రలు యివి మొదలయిన తోటలన్ని
వనం పెట్టు భావిత వృంటి ఆలు భైరవదేవరకు ముత్తుం చేసు ధారాపోసి ఆ
షరా. చేసేత మున్నడికి పెండ్లి పోసెను

పిన్నయకు వారి తల్లి తిప్పలదేవికిన్ని సోమయకున్ను
పుణ్యంగాను ఉన్నగాంగ నిలిపిన ధర్మశాసనము యీ ధర్మశాసనము
పాలించిన వారికి మహాపుణ్యము తెలిపిన వారికి మహాపాతకము. దీ
నికి వృత్తరము వై వృన శాసనము

స్వస్తిశ్రీ విజయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవరుషంబులు
1390 అగునేటి కీలక సంవత్సర శ్రావణ శుద్ధ 12 లు శ్రీమన్మహారాజా
ధిరాజ రాజ పరమేశ్వర శ్రీ వీర ప్రతాప శ్రీ దేవరాయమహారా
యలు చతుస్సముద్రాధీశ్వరుడై విజయనగరమందు సింహాసనా
ధీశ్వరుండై రాజ్యము చేయుచుండగాను శ్రీమన్మహామండలే
శ్వర అత్యంబరగండ సంజెలి పిన్నయదేవమహారాజులు పెరని

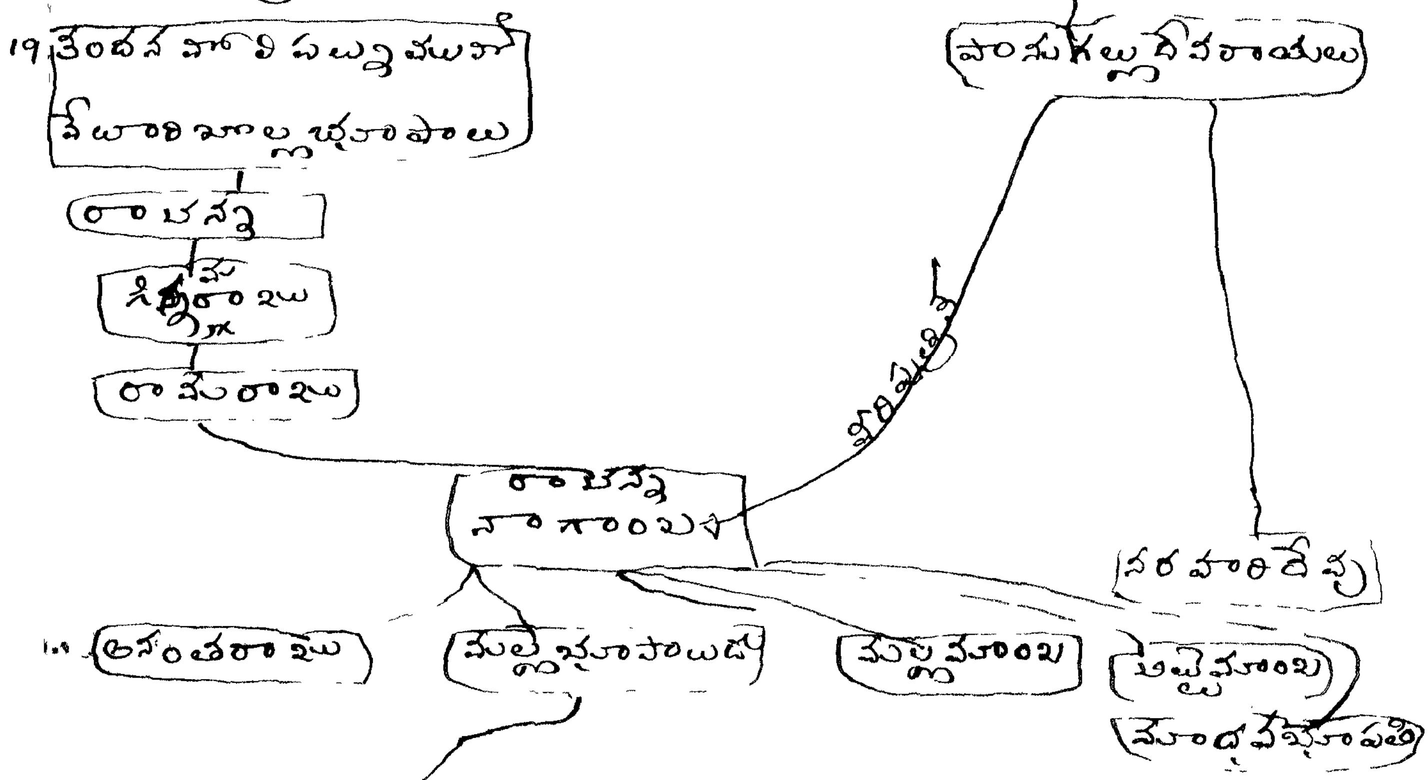
పాలను రాజ్యము చేయుచుండగాను పిన్నయనగరికి కొలువెల్లు ముకుందశెట్టి
కొడుకు పొగడన్నగారు సమస్తమైన రాజ్యానకు కర్తయై వుండి గణితి తప్పపడము
18 టను ఆలు క్షేత్రవ దేవర నిలిపి భావితవ్యం చెతాల తోను ద్యానవనము పేటను
పిన్నయకున్న వారి తల్లి తిప్పలదేవమ్మగారికిన్ని పిన్నయకుమారుడు శివరాజు
గారికిన్ని పుణ్యంగాను పొగడన్నగారు నిలిపిన శాసనము యీదేవస్థానానకు
భావితాలు ను ఆచంద్రార్కస్థాయిగాను చెల్లించినవారికి మహాఫలం.
మంగళ మహాశ్రీశ్రీశ్రీ చేయుచు యీప్రకారముగా వ్రాసి వున్నది

ఈదేవరాయ మహారాయలు విజయనగర మందు రాజ్యము
చేసేటప్పుడు సంబెటపిన్నయదేవరాజు పేరని పాలుకొలు వాసముస్థానికులు
అయివుండిరి దేవరాయమహారాయలవారికి మొత్తను విజయదేవరాయలు
రామచంద్రరాయలు యిద్దరు అందు జ్యేష్ఠులైన విజయదేవరాయలువారు కొన్ని
నాళులు విజయనగరమందు రాజ్యము చేసిన తదుపరి యీయన తమ్ములైన
రామచంద్రరాయలు వారు విజయనగరమందు రాజ్యము చేయుచూవుండ
గాను యీవూరికి వాయువ్యభాగమందు మూడుపరుగులదూరమున విరు
మడక అనే గ్రామము అప్పుడు గొప్పపట్నము అయినదిగా వుండెను.

అప్పుడు ముల్లభూపాలుడు అనే ఆయన విరుమడక గ్రామానకు
పూర్వభాగమందు అనంతులనే నామము పెట్టి చెరువు కట్టించెను ఆ చెరువు
వద్ద వున్న శాసనములో చెప్పివున్న ముల్లభూపాలుని వంశం శాసనము శిధి
లము యినందున శకము వివరము గా తెలియకోదు

వంశము యొక్క వివరము

సూర్యవంశము

ఈ మల్లభూపాలుడు వెంకటనగరము వద్ద దాడితోసి

గాడు వీరు మడకతెరు ప్రతిష్ఠించిన మల్లభూపాలుడు

20 శాసనము వ్రాసిన దానిలో కొన్ని శ్లోకములు

శ్లో: వేణుమల్ల మహీపాల సర్వభూపశిరోమణే

పుణ్యాత్పుణ్యతమం ప్రోక్తం తటాకస్య దినం

ఆయుర్వృద్ధికరం నృణాం కీర్తిసంపత్కరం శుభం

తటాకబంధనాత్పుణ్యం నభూతో న భవిష్యతి

మేరోరపి విదేశ్యత్వా పాండ్యరాయ వినోదక

ఉదంతాబ్ధి సముద్రం తటాకం కృతవానసి

సరోవరం తటాకం వృద్ధయే

అనంతాఖ్యసముద్రస్య తటాకస్య మహోపమం॥
పల్లెనో విరుపమడకరాజ్యే పూర్వభాగే సమస్థితే॥
మాతాపిత్రోర్హితార్థాయ భగవతో మహం॥
భూమాతవే కృతవాన్ భూమాపాసేతుం పితాంపతిర్యధా
రాజాధిరాజ వేంకటేశ్వరదేవరాయపుత్రే సముద్రత్రితయాధినాథే
స్వత్రోత్తముద్రాంకితభూభుజం ఖేంద్ర ధాత్రిం తధాశాసతి రామచంద్రే
శాకేశాలంగాగ్ని విశ్వే నభశిచు భవనే శుక్లపక్షేత్రేయాత్రే।
ద్వాదశ్యాంఖ్యాంసువారే సుకృతి మహానంత శాఖ్యం సముద్రాక్
త్రముద్రాచనత్వప్పతుష్పి - - కులపతిర్గల్లభూపాలచంద్రా
స్వాంఖ్యాయతాం శుద్ధభక్త్యా సపదంబిత వాన్ సన్నివార్తేతటాకం
మద్భ్యం కోమహీపాలపరమం కోర్యాహా మమధర్మం మేపాలయంతి -
౨౧ పుణ్యతమస్యస్యతా॥ అని యీప్రకారము వ్రాసి వున్నది

యీరామచంద్రరాయలవారి తదనంతరమందు యీయన అన్న అయిన విజయదేవరాయలవారి కుమారుడు యిమ్మడి ప్రౌఢదేవ రాయలవారు రాజ్యం కొన్నినాళ్లు యేలిరి తరువాతను యీయనకు కుమారుడు మల్లికార్జునరాయలువారు కొన్నిదినములు రాజ్యంయేలిరి వీరియేలుబడిలోను పరగనే ముఖ్యతూరుపై కోమ్మవృషే బొర్రెడ్డి అనే గ్రామము శ్రీమన్మహామండలేశ్వర పిన్నయదేవ మహారాజులకు కుమారుడు గోపయదేవ రాజుగారికి నాయంకరానకు పాలింపించెడుగాను ఆగోపయదేవమహారాజులుంగారు తమకు నాయంకరానకుగాను మహారా

యులు పాలించిన జిల్లేడ్లగ్రామము శ్రీ అహోబిలేశ్వరులకు ఆరగింపు
లకు ధారాపూర్వకముగా యిచ్చినారు యిందుకు రుజువు జిల్లేడ్లగ్రామ
ములోను హనుమంతదేవుని విగ్రహం వద్ది శిలాశాసనము

స్వస్తిశ్రీ జయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౩౫౫
౨౨ అగునేటి ప్రమాది సంవత్సర మార్గశిర శుద్ధ ౧౦ లు శ్రీమన్మహారాజా
ధిరాజ రాజపరమేశ్వర శ్రీవీరప్రతాప శ్రీప్రౌఢదేవరాయమహారా
యులు కావలారుడు వి॥ మల్లికార్జున మహారాయలు విజయనగరమునం
దు సింహాసనారూఢులై పృథ్వీరాజ్యం చేయుచుండగాను స్వస్తిశ్రీమతు
ర్దశ [illegible] భువనాధీశ్వర శ్రీ అహోబిల వీరనారసింహదేవునికి శ్రీమన్మహా
మండలేశ్వర పెన్నయదేవ మహారాజుల కుమారుడు గోపయదేవమ
హారాజులు యిచ్చిన ధర్మశాసనము

మహానాయంకరానకు జెల్లే జిల్లేడ్లగ్రామమును మహారాయ
లకు పుణ్యంగాను సహిరణ్యోదకదాన ధారాపూర్వకముగాను ఆచంద్రార్క
స్థాయిగాను శ్రీ అహోబిలేశ్వరులు ప్రతిదినమున్ను ఆరగింపు చేసి
ఆయారగించిన వారున్ను యీ కైంకర్యము చేస్తిన వారికున్ను శ్రీ అ
హోబిలేశ్వరులు ఆచంద్రార్క స్థాయిగాను యీ ప్రకారముగాను వ్రా
సియున్నది

తదనంతరమందునను సాళువ నరసింహరాయలు గా॥ మహా
రాయలుగారు విజయనగరమందు సింహాసనారూఢులై రాజ్యప
రిపాలనము చేసినప్పుడు యీంబ్బవలు యావత్తు మొదలైనవి

౨౩ యిందుకు ఋఋ వృత్తాంతము ఇర్కురు గ్రామాదులవారి శిలాశాసన
ములు సాళువ నరిసింగరాయ వడయులుగారు శ్రీమన్మహా మండలేశ్వర
బుగతాపితంబరాబుగారు తాలూకు మబుకూరు పైకైమవృత్తే వనిపెం
టు గ్రామము స్వాధీనము చేసిప్పండగాను బుగతాపితంబరాబు గారిత
ల్లునసుంబి బల్లాపినతిప్పనాయనికుమారుడు వీరమనాయనింగారు
వనిపెంటు గ్రామము వ్యవహారము చేసుర్తుప్పండి యీవ్వారి చెన్నరాయ
స్వామికి పగటి అవసరాలకుగాను చెరువు వెనుక కోలురాలకయి మండివా
కాత్రమాన్యం యిచ్చి శిలాశాసనము వ్రాయించినారు మవృజే వనిపెంటు
గ్రామమునకు పూర్వభాగమందు చన్నరాయని దేవాలయము వారిశిలా
శాసనము

స్వస్థిశ్రీ జయాభ్యుదయ శాలివాహనశకవరుషంబులు
౧౪౦౭ అగునేటి పరాభవసంవత్సర భాద్రపద శు౧౧ అ౹౹ బల్లాపినతిప్ప
నాయని కుమారుడు వీరమనాయనిగారు సాళువ నరసింగరాయవడ
యులకు నన్ను మాయేలిక బుగతాపితంబరాబుకు పుణ్యంగాను వనిపెంటు
౨౪ చన్నరాయదేవరకు పగలు అవసరానకు చెరువు వెనుక కోలురాలకయ్యివా
నిమండి ప్పుల్లుమడి ధారవోసి యిస్తిమిగాను అష్టభోగ తేజస్వామ్యము
తోను ఆచంద్రార్క స్థాయిగాను ఆరగింపువారు అని వ్రాసివున్నది

యిదిగాక యీ దువ్వ్యాలి నైఋతిభాగమందు అమడదూ
రమున వున్న రామేశ్వరలింగము ఏదిపినాకిని తీరమునందు నదికి వుత్త
రభాగమున పూర్వము శ్రీరాముప్రతిష్ఠితమయినది యీరామయ

లింగానుకు యెదుటు నే హానుమన లింగము కలదు. ఆ స్థలము త్రేతా యుగము మొదలుకొని అరణ్యముయి వుండగాను కలికాలమున కొంతకా లము జరిగిన తరువాతను కృష్ణదేవమహారాజు అనే రాజు యీ రాజ్యం స్వాధీనము చేసుకొని కొన్ని నాళ్లు యేలెను. యీయన విద్యానగర సింహాసనాధిపతి అయిన కృష్ణదేవ మహారాయలు కాదు.

అంతకు పూర్వము కృష్ణదేవ మహారాజు అనేవారు యీ రాజ్యం కొన్ని నాళ్లు యేలెను. ఆయన వద్ద మహాప్రధాని తన్నయ్య అనే ఆయన వుండెను. ఆ తన్నయ్య అనే ప్రధానికి సమధిగపంచమ
25 హాశబ్ద మహాసామంతాధిపతి అనే బిరుదావళి కలదు. యీయనకు వేలికి అయిన కృష్ణదేవ మహారాజులుగారు పైన వ్రాసిన రామేశ్వ రలింగము వుండే స్థలమందు తత్పూర్వము హస్తినాపుర రాజధాని సింహాసనాధీశ్వరులయిన చంద్రవంశ పురాజులు నిర్మాణము చేయించి ఆలయము శిథిలమై పోయి వున్న కారణము వల్ల యీ కృష్ణదేవ మహారాజులువారు ఆ స్థలము పరీక్ష చేసి రామేశ్వరలింగానకున్ను యీయెదుటు వున్న హానుమన లింగానకున్ను చక్కగా ఆలయములు కట్టించి అక్కడ గ్రామము యిదిగడ వుంటేనే గాని దేవునికి పూజాపునస్కా రములు యధావిధిగా నడిచేది కష్టముగనుక అభ్యంతరము అవునని ఆ దేవాలయ సామీప్యమునను అరణ్యము ఛేదించి గ్రామనిర్మాణము చేయించెను.

ఆ గ్రామము ఆ యీశ్వరుని అర్పితముగా [illegible]

తపోధరులకే వశము చేసి ఆదేవుని పూజా ప్రసాదార్థములుకుగాను అక్కడ నిర్మాణము చేయించిన రామేశ్వరము అనినామధేయము చేసిన గ్రామము సర్వాగ్రహారముగాను విడచివుండెను.

తదారభ్య ఆగ్రామము స్వల్పము పల్లెఅయి దేవునికినడు బత్తావుండుగాను యీ విద్యానగర సింహాసనాధీశ్వరుడైన సాళువ నర సింహదేవ మహారాయులు రాజ్యము యేలేటప్పుడు పైనవ్రాసిన రామేశ్వర గ్రామము నరసింహదేవరాయుల వద్ద కార్యకర్త అయిన నరసానాయనింగారు రంపతెన్నమనాయుడు అనే ఆయనకు నాయంకరానకు యిచ్చివుండెను. ఆయనకు కొన్నినాళ్లు పొదుటూరు సహాగాను రామేశ్వరం గ్రామము న్నునాయంకరమునకు నడిచిన తరువాత నున్ను యీసాళువ నరసింహరాయ మహారాయులు రాజ్యము యేలేటప్పుడు నరసానాయనింగారికి వ్యవహారదక్షత ఆయన కర్తృత్వము చేతుండా తప్పించి బొంతిలో ఆరువేలవారు అయిన దాదింట్లవారు అనే యింటి పేరుతగిన తిమ్మరుసయ్యగారికి ప్రధానత్వము యిచ్చిరి.

నరసప్పనాయనింగారు కార్యదక్షుడై వుండగాను రంపతెన్నమనాయునింగారికి రామేశ్వరము గ్రామము పొద్దుటూరుసహాగాను నాయంకరానకు యిచ్చినట్లు రుజువు యేమంటేను మన్వళె రామేశ్వరము రామయదేవుని దేవాలయము ప్రాకారంగమంటపమునకు దక్షిణభాగమందు శిలాశాసనము వున్నది. శాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౪౨౦ అగునేటి కాళయుక్తి సంవత్సర మార్గశిర బహుళ ౩౦లు దివస

మందున వ్రాసి వున్నది.

నా చిండ్లలి వ్యూరుసయ్యం గారికి వ్యవహార దక్షత ౨ యినతర్వాత
ను కౌండిన్యగోత్రము ఆపస్తంభసూత్రము యజుశ్శాఖాధ్యాయులైన
రాచూరి రాజుగారికి సోమారుడు సాంబవ గోవిందరాజులుగారికి రామే
శ్వరము గ్రామము నాయంకరముగాను స్వాధీనము చేసినంతట ఆగో
విందరాజయ్యగారు యీ రామేశ్వరం గ్రామం యీ గ్రామములో వున్న
2 శ్రీరామలింగ దేవునికి ధూపదీప నైవేద్యములకుగాను ధారాపూ
ర్వకముగాను యిచ్చినారు యిందుకు రుజువు ఆరామేశ్వరుని దేవాలయ
ములో గోపురము యెదుటను మంటపములో నిల్చి పాతివున్న రాయిపై
న శాసనము శాలివాహనశక వరుషములు ౧౬౦౦ అగునేటి ప్రభవ సంవ
త్సర కార్తీక శుద్ధ ౧౦ దివసమందున వ్రాసి వున్నది.

యీ వీరనారసింహరాయలు మహారాయలుగారి తదనంతరమం
దున యీయన కుమారుడు అయిన శ్రీ వీరకృష్ణదేవ మహారాయలు విద్యానగ
రాభిధాన మహారాజధాని సింహాసనాధీశ్వరులయి రాజ్యము యేలుచువుండ
గా యీ సీమను న్యాయముగా కొనిరి. అప్పుడు

దుప్పూరికి నైఋతి భాగమందున ఆరు ఘడియల దూర
మున వున్న పొడూరి గ్రామం యిదివరకు అనంతపురము అనే పేరు కలిగి
అందుగ గాసంవత్సరానకు రెండు వృత్తులు భూమి బ్రాహ్మణులకు యివ్వ
బ్లుతూ వుండగాను యీ యగ్రహార స్థితి యశేష విద్వజ్జనాలున్ను
భారద్వాజస గోత్రం ఆశ్వలాయన సూత్రం ఋక్శాఖాధ్యాయులైన

౨౯ కొమరుసుంగారి కేమమూళ్లు పెదతిమ్మరుసయ్యంగారికి అనంతపుర అగ్రహా
రమునందు ఏకవృత్తియిచ్చి శాలివాహనశక వరుషములు ౧౪౩౧ అగునేటి
శుక్లసంవత్సర వైశాఖశుద్ధ ౧౫ శుక్రవారాన శిలాశాసనము వ్రాయించి
నారు. యిందుకు ఋజువు శాసనము తాడూరికి ప్రతిదానముగ యున్న
అనంతపురానకు ఉత్తరము పలవూరు మూడు పరుగుల దూరమున పోళ్ల
పు॥ తుంభూర్వారుపైకి మళ్ళె అర్థ్యలు వే ములకు పశ్చిమభాగమున
చెరువుకట్టనుశాసనము వున్నది.

ఈ పూర్వారికి దక్షిణభాగమందు తెలనిమిదిపరువుల దూరమున
నమయ్యాలమలవంకూరు అనే గ్రామము శ్రీమతుకుందమూరి బోడపరా
ఋకొళయ్యగారికి సాంతంకరానుకుయిచ్చియుండగాను ఆయనతమ
తండ్రిబోడపరాఋకున్ను తమతల్లిఖియ్యసానికిన్ని పుణ్యముగాను గ్రామా
నకు పశ్చిమాన చెరువుకట్టించెను. కొళయ్య మేనల్లుడు పిన్నమరాఋ
తిమ్మయ అనే ఆయన శాలివాహనశకవరుషంబులు ౧౪౩౧ అగునేటిశుక్ల
సంవత్సర భాద్రపద బహుళ ౨ బుధవార దివసమునందు శిలాశా
సనము వ్రాయించినారు. యిందుకు ఋజువు శాసనం మలవంకూరి గ్రామా
ననడుమను భావివద్దనున్న నిల్చాపాతియున్నది.

సందికోటశీమకు చెన్నరామేశ్వరము గ్రామమందిశ్రీరా
మయదేవరకు పూజపునస్కార అమృతపడి నైవేద్యములకుగాను
౩౦ జిమ్మనీమహానిపై డెలగ్రామము సర్వాగ్రహారదత్త దానధారాపూర్వక
ముగాను నిధినిక్షేపాద్యష్టభోగ తేజస్వామ్యములు తటాకాను శ్రీకృష్ణ

దేవమహారాయలు యిష్ట్రి శాలివాహనశకవరుషంబులు ౧౪౩౬ సు
శ్రీభావసంవత్సర చైత్రశుద్ధ ౧ సోమవారం శిలాశాసనము వ్రాయించి
నారు· యీశాసనము ఖిలఖిలమై వాళామువృ ఖేదువ్వూరు పైకేమువచ్చే
రామేశ్వరము గ్రామాన రామయదేవుని దేవాలయమువలో రంగమండ
పము యెదుటనుపాతివున్నరాయిపైన కన్నడశాసనము వున్నది·

దువ్వూరికి దక్షిణం మయిాడు పరుగుల దూరమందు వున్న
తాళమాఱిపురం అనే గ్రామము పూర్వము ప్రౌఢదేవరాయలునాడు బ్రా
హ్మణులుకు యిద్దరికి సర్వాగ్రహారము చేసివుండెను· అందులక్షైషేయర్వతుల
లాంఛనాప్రాయమువు అయినది· ఆప్రౌఢదేవరాయపురమనే ప్రతినామం
కల్గిన తాళ్లమారిపురం అగ్రహారము భూమి రాయలవారిచేత ప్రతిగ్ర
హీతులైనవారు వుభయులు కొన్ని దినములు సమిష్ఠిగా అనుభవిస్తూవుండే
కృష్ణదేవమహారాయలు రాజ్యము చేసేటప్పుడు యీఅగ్రహార ప్రతిగ్ర
హీతులు వుభయులు భూమి విభాగము చేసుకొనేటప్పుడు గ్రామములో
రామయలింగానుకు వైదీక్యానుకు చేను పంతులంవరి మడియునమందుం
3| అఖండ తిరుమడి వైకుపట్లసంతకము వానుకేశవస్వామికి సగము రామ
యలింగానుకు సగము యీప్రకారము నిర్ణయము చేసి యిష్ట్రి శాలివా
హనశకవరుషములు ౧౪౩౨ అగు యువసంవత్సర జ్యేష్ఠశుద్ధ
౧౨ గురువారాన నువ్రాయించిన శిలాశాసనము యిఖివృ· తెవృగాలంకి
వెంకటగిరిశాస్త్రుల్లవారి సందు హోదిగువ పడివున్నది·

దువ్వూరికి వుత్తరభాగమునందు పరుగుదూరమునవున్న

దాసరిపల్లె అప్పుడు దువ్వూరికి చెల్లుతూ వుండెను. ఆ దాసరిపల్లెగ్రామమును పర్వతయ్యదేవమహారాజులు అనే ఆయన తన నాయంకరానకు పాలించు వుండగాను ఆగ్రామమునకు తూర్పున పూర్వము ఋషి ప్రతిష్ఠితమయిన కోన తిరువెంగడనాథునికి ఆగ్రామం నిధి నిక్షేపాద్యష్టవిధ భోగతేజస్వామ్య సహితముగాను ధారాపూర్వకముగా యిచ్చినారు.

శాలివాహన శకవరుషములు ౧౪౩౭ యువ సంవత్సరము అనివ్రాసివున్నది. ఆమలు తలనపోయినందున మరాసంతతి కనుపించలేదు. యిందుకు ఋజువు శాసనం ౧ దువ్వూరి పైకోమువృషే దాసరిపల్లె గ్రామానుకు వుత్తరము చెప్పున గుట్టపైన వున్నది.

శ్రీకృష్ణదేవమహారాజులుగారి వద్ద వ్యవహారదక్షులైనవుస్త సాళువ తిమ్మప్పయ్యగారున్ను గోవిందరాజయ్యగారున్ను వుభయులు
32 న్ను అప్పుడు ఘండికోటకు వెళ్లేటి వాళ్ళేమ౧ దువ్వూరి పైకోవం వృషే కొర్రపాడుగ్రామము శ్రీమతు ముల్లకంటి కామరాజు కొడుకు గంగరసయ్యగారికి నాయంకరానకుగాను యిచ్చి వుండగాను గంగరసయ్యగారు ఆగ్రామాన శ్రీ చెన్నకేశ్వర స్వామి దేవాలయము చెలపడి వుండగాను తిరుగా కట్టించినారు. యిందుకు ఋజువు సదరహు దేవస్థానము గర్భగుడి వెనుకతట్టు గోడకు వెలుపట శిలాశాసనము వ్రాసివున్నది.

ఆ గంగరుసయ్యగారు తమ పంపున దేవాలయము కట్టించిన మరుబోటి కామినాయుడు   తిమ్మానాయుడు అనే వుభయులకున్ను గ్రామానను ఖ౧ చేను మాన్యం యిచ్చినారు.

శాలివాహనశకవరుషములు ౧౪౩౯ అగునేటి యీశ్వర సంవత్సరము
అని వ్రాసి వున్నది. ఆ మీ తునక పోయినందున మాసము తిథి తెలియబడ
లేదు. ఇందుకు ఋజువు శాసనము మువ్వై కొత్రపాడు గ్రామానను చెన్నకే
శ్వరస్వామి దేవాలయము యెదుట నిల్పి పాతి వున్నది.

తరువాతను శాలివాహనశకవరుషములు ౧౪౪౧ అగునేటి ప్ర
మాది సంవత్సరమునందు శ్రీకృష్ణదేవమహారాయలు విజయనగరపట్ట
ణమునందు రాజ్యము చేయుచునుండగాను యిప్పుడు దువ్వూరు తాలూకా
అనుకువ అయివున్న మువ్వై వనిపెంట చెన్నకేశ్వరదేవుని స్థానికులు ముద్దు
రాజు ముమ్మయ చెన్నమయ్య కుమారుడు కేశవరాజు వున్న పెద్దిరాజు చెన్న
య్యను శంకరాజు చెన్నయ్యగారు మొదలైన స్థానం వారు అశేషమున్న వని
౩౩ పెంట కెరవుల పర్వతాల కొండకు పాంబో ఋషి నారో ఋషి పాలున కొండకు తూ
తూఋతు నున్న వనిపెంట పాలము పూర్వాన బం౧౹ పందుంతేనున్న యీశ్వరాలి
కింద గ్రామము గ్రామనివళ్లి అయిన తాతిరెడ్డిపల్లె పాలంపోను కెరగాలమాన్యంతూ
ర్పు చేసి స్థలం ౨౹ పుఖ్ఖయం ౨౧ పుట్ట్లు ఉన్న సర్వమాన్యముగా దినవంతముయిచ్చి
వనిపెంట శ్రీచెన్నకేశ్వరస్వామి దేవాలయానకు ప్రాకారం తూర్పు మొగసాల
కళ్ళు పుండపము కట్టించినారు.

ఇందుకు ఋజువు మువ్వై వనిపెంట గ్రామానకు పూర్వభాగాన
చెన్నకేశ్వరదేవుని ఆలయ ప్రాకారానుకు ప్రత్తారం తల్పు గోడను గాయస్థి శా
సనం శాలివాహనశకము ౧౪౪౧ అగునేటి ప్రమాధి సంవత్సర ఆషాఢ శు౧౧
ఆదివారం దివసమునందు వ్రాసి వున్నది.

ప్రమోదూత సంవత్సరమునందే శ్రీకృష్ణదేవమహారాయలు ఆనతిన సాళ్వ
తిమ్మరసయ్య గోవిందయ్య ఆదెప్ప నాయనింగారు ఉన్న పెనుగొండ రాజ్యం గుత్తి
రాజ్యం, తంగడపాలి రాజ్యం యెండికోట రాజ్యం, సిద్ధవటం రాజ్యం పొత్తపిరాజ్యం.
34 చంద్రగిరి రాజ్యం నాగమంగళ రాజ్యం మలపాక రాజ్యం రాయదుర్గము పొత్త
పి రాయదుర్గం రాజ్యం యీ రాజ్యములలోను నానా జాతులవారున్న పెండ్లిసుం
కములు యిచ్చేది సర్వమాన్యం చేసిరి.

వివాహములకి బియ్యమనేనం తెరంబరం అని వ్రాసి వున్నది.
ప్రమాది సంవత్సర ఆశ్వయుజ శుద్ధ ౧౨ వ నేటి ఉత్థాన ద్వాదశీ పుణ్యకా
లమందు ధారాపూర్వకముగా యిచ్చినారు. యిందుకు ఋజువు హాళెంపర
గణా దుర్గారు పైకోట మధ్యే రామేశ్వరము పాం రామలింగదేవుని దేవాలయం
ముందర రంగమండపానుకు దక్షిణాం ప్రైపున వున్న శిలాశాసనము కొంతశి
థిలమైన అక్షరములు అయినందున నకలు నిష్పష్టతెలియుటలేదు.

శాలివాహన శకవర్షములు ౧౪౪౧ అగునేటి విక్రమసంవత్సర
వైశాఖ శుద్ధ ౧౨ పుణ్యకాలమునందు నహాళీపరగణే దుర్గారుహోబిలిగా
కుమ అయివున్నయు వంటి బేబిరాళ్లపైవే పెరనిపాడు అనే గ్రామము ఆగ్రా
మము నకు పూర్వభాగమందున మలుపు సంబెటరాజులచేత ప్రతిష్ఠచేయ
బడిన శ్రీవెంకటనాథునికి సమర్పించినారు.

ఇందుకు ఋజువు పెరనిపాటి స్థలానుకు పూర్వభాగమందు
శ్రీవెంకటనాథుని గుంటకు పశ్చిమం వకంచా శిలాశాసనము చక్రము దిగువ
35 నను వున్నది. అందులో సంవత్సరము మాసతిథి మాత్రమే కానిశకం వ్రాసి వుండలేదు.

శ్రీ కృష్ణదేవమహారాయలు గారు ఆకాలమునందు గంజికోట వేంచేసి సీమ పోనికి
వెళ్లే వనిపెంట గ్రామము శ్రీమన్నహరి వెంకటేశ్వర బుక్కరాజు తిమ్మరాజు గార్కి
నాయంకరానుకు పాలించనవధరించి వుండగాను యూతిమ్మరాజు గారి కొర్కె
వేత్త అయిన నారపనాయని పిన అప్పో బళ్ళనాయనింగారు అవనిపెంట గ్రామము
శ్రీమత్తు మంటకంటి కామరాజు కుమారుడు అయిన రాయసము గంగరుసు
గారికి గుత్త కియ్యబడి వుండగాను ఆ గంగరుసుంగారు వనిపెంట గ్రామానకు చెర్వు
కట్టించి ఆ చెరువు కట్టిన పని వాండ్లకు అందుక్రింద తోలిన ముడికెల ౧ వడ్లు గాక
గ్రామానకు ౨౦౪ పాలము మాన్యం నగదు గ౨౪ యూప్రకారము నిర్ణయము చేసి
యీ చెలూ చెరువు కట్టు మీద పని చేస్తూంటూ ఆవర్తనలు మాన్యం అనుభవిం
ము కొమ్మని శిలాశాసనముగా యిచ్చిరి.

ఇందుకు ఋజువు శాలివాహన శకవరుషములు ౧౪౭౩ అగు
నేటి విషు సంవత్సర చైత్ర బహుళ ౩ం ౫ దివసమున వ్రాసిన శిలాశాసనం
వాళాపు దువ్వూరు పైకొమ్మడ్లే వనిపెంట చెన్నరాయస్వామి దేవాలయము
తూర్పు ప్రాకారము గోడకు సంధించి వున్నరాయి పై శిలాశాసనము.

36. శాలివాహన శకవరుషములు ౧౪౭౪ అగునేటి చిత్రభాను సం
వత్సరమునందు కృష్ణదేవమహారాజులు సమస్త పృథ్వీరాజ్యము యేలుచూ
వుండగాను రాజు భార్య అయిన శ్రీ తిరుమలదేవమ్మ గారు వాళాపు దు
వ్వూరు పోలకాపు కువ అయి వుండేటి పినాకిని నదీతీరము యున స్థలము
పూర్వము రూపు అయి వున్న రామపురి గ్రామము పట్నము మంత్రం రఘునా
థదేవుని అమృత పడ్లకు గాను శ్రీ వ్యాస తీర్థ పడయలు వారికి గ్రామము అగ్ర

హారముగా నడుపుత్తా వుండగా ఆ రావులూరి గ్రామానను దామ్మరి రాయసం
మ్రుని తిరుమలరాయుని కొడుకు రాజుల య్యప్ప కుయూయా యుత్తైటి దామ్మరి
పన్నుఆగ్రామానకు చెక్కపల్లెల వాస హాగాను ఛేయడుగతి పత్రరూకలు ౧౫ పది
హేనునన్నరా వృలూరి గ్రామములోని శ్రీ చన్నకేశ్వరదేవునికి ప్రాకారము కోట
కట్టించే నిమిత్తమున్ను సదరు దామ్మరి రాజుల య్యప్ప అనేవాడు తనయుఱుప్పై
నాల్గుకులాల వారికిన్ని సుకృతముగాను ధారాపూర్వకముగా యిచ్చినాడు.

యిందుకు ఋజువు శాలివాహన శకవరుషములు ౧౪౮౪ అగు
చిత్రభాను సంవత్సర వైశాఖ శుద్ధ ౭ యాదివసమునందు వ్రాసిన శిలాశాసన
౩౧ ము హాళాపరగణే దువ్వ్యాదికి అనుకువ గాజెక్క్లమువ్వజే కొత్తపల్లె గ్రామంపొ
లములో గ్రామమునకు నైరుతి భాగమునందు రావులూరి పాటిస్థలం ఐదరో
వనమధ్యగత పైకత ప్రదేశమునందు దిగువను వృన్నది.

పూర్వము ప్రౌఢదేవమహారాయలు రాజ్యం యేలేటప్పుడు బ్రాహ్మ
ణులకు సర్వాగ్రహారము చేసిన తాళ్లపూరమును ప్రతినామముయిన ప్రౌఢదేవ
రాయపురము కృష్ణదేవరాయ మహారాయలు రాజ్యము యేలేటప్పుడు మం
డికొట శాసనముపైన వ్రాసిన ప్రౌఢదేవరాయపురాగ్రహారమందు వృత్తివృత్తు
లదశకాలు పద్దెనిమిదింటికి యూరూరాను దామ్మరి వృదయగిరి ఉప్పరాజు
కొడుకు తిరుమలరాజున్ను తిరుమలరాయుని కొడుకు సాళువరాయుడున్ను
కొండవీటి యిమ్మడి దేవరాజు కొడుక్కు తిరుమలదేవరాజున్ను తమకు యీ
అగ్రహారాన బిల్లర కొండ్లు యిచ్చే వర్తునకు కర వృత్తిరదశకాలు ౧౮కి క౩౬ యిచ్చెకాను
కరం రూకలున్న గ్రామాన రామయ్య వింగాణకుసన్న ప్రసన్న తిరువెంగళనాథస్వా

న్ని వీరభద్రదేవునికిన్ని గుళ్లు కట్టించేని మిత్తము వాపారాధనకును తమయిరు
వయిసాలు గుకులాల వారికి పుణ్యముగాను ధారవోసి యిచ్చినారు. యిందుకేను
యీవు శాలివాహన శకవరుషములు ౧౪౪౪ అగునేటి చిత్రభాను సంవత్సర మా
ఘ బ ౧౪ లు దివసమునందు వ్రాశిన శిలాశాసనము. వాకిలి ద్వారముపైకి
మవృజే తాళ్ళవలారి పురానుకు ప్రత్యభిధానము యిన ప్రౌఢదేవరాయపు
ర అగ్రహారమునందు గ్రామానుకు తూర్పు తట్టున శ్రీ ఆంజనేయ విగ్రహానుకు
యెదుట నిలవేసి వుండే నంది రాయి పైన శిలాశాసనము

శాలివాహన శకవరుషములు ౧౪౪౯ అగునేటి సర్వజిత్తు సంవత్స
రమునందు శ్రీకృష్ణదేవ మహారాయులు వారి యేలుబడిలోని వుదయగిరి రావిడికి
నెల్లూటి మండలానికి కోటసీమహాను పెన్నకు వుత్తరము ములతిపాటి శామహాని అర
కలవేములకు ప్రతినామము యిన భైరవసముద్రమనే అగ్రహారము నందు దామ్మ
రిపోసరిగండని వరదరాజుకుమారుడు విశ్వరాజున్ను అరుగాండ గంగాధరు
నికుమారుడు కొండపద్మరాజున్ను యిరువుద్దరికిన్ని వేంటేలా యిత్తే వర్తనపన్ను
ఆపూరి గోరిసాధదేవునికిన్ని హనుమంతదేవునికిన్ని వుహోత్సవాలుకు గాను
తమయిరువై సాలు గుకులాల వారికిన్ని పుణ్యంగాను ధారాపూర్వకముగాను
ఇచ్చినారు. యిందుకు మను ఖుఖువుపరగనే దుపూర్వరుపైకి ముసునే అర్కల వేముల
గ్రామాన గోపాలస్వామి దేవాలయము యెదుట గరుడస్తంభానుకు వేసిన అర్లు
వున్నరాయి పై శాసనము శిలా స॥ తపావతుగా వున్నది. యిందుకు తారణ
సంవత్సరము అవుతున్నది.

కృష్ణదేవ మహారాయులు వారి యేలుబడి క్రిందను వుదయగిరి రావిడికి

39 వెల్లిమల్లి నాటి శాసనమునందు తెలుపుతూర్పు ముందుకు దక్షిణాం వెల్లాల గ్రామము శ్రీమదప్పయ వారదయ్యల గారి ప్రియశిష్యులు అయిన కృష్ణపిళ్లగారికి నాయంకరమునకు పాలించుచుండగాను కృష్ణపిళ్లగారి కార్యకర్తలయిన కందన వోలికకు ప్పిశెట్టిగారికి కుమారుడు అన వీరశైవాయుని వారు వెల్లాలగ్రామము ప్రభుత్వము చేస్తూవుండే ఆగ్రామాన పూర్వమయిన భీమయ లింగము మల్లినాథ దేవునికిన్ని వీరభద్రున్ని మహేశ్వర దేవరకున్ను నడిచే మాన్యము ౨౧౪౦ చేసి సర్వమాన్యము గాను యిచ్చినారు.

ఇందుకు బుజువు శాలివాహన శకవరుషములు ౧౪౮౨ అగునేటి పార్థివసంవత్సర భాద్రపద బ౧౦ సో॥ దివసమునందు వ్రాశిన శిలాశాసనము పాళెము౹౹ దువ్వూరు పైకైమవృక్షే వెల్లాల గ్రామానను భీమేశ్వర దేవాలయము పోవున్నరిమండపము పోనూ -

శ్రీకృష్ణదేవ మహారాయలు వారి యేలుబడి క్రిందను బాగలమర్రి సీమకోనికి అప్పుడు యెల్లుతూవున్న గుమ్ముడూరు గ్రామము సూర్యవంశపు రాజులు అయిన బెజవాడ పురవరాధీశ్వర మహాధవ వర్మ వంశోద్భవులైన శ్రీమన్న మహామండలేశ్వర రామరాజు బసవయ్య దేవ మహారాజుల కొమారుడు అయిన పిన్నమ
40 శివ మహారాజులుకు నాయంకరానకు పాలించుచుండగాను పిన్నమశివ మహారాజయ్యగారు గుమ్ముడూరు గ్రామము వద్దను బవివెందల పెట్టించి ఆ బవివెందల పోవుంచిన బ్రాహ్మణ్నిర్బలితానకుగాను వూరికిపడమట గెడ్డి తోటు సద్భళము చేసి ౨౨ ౪ నిర్ణయము చేసియిచ్చినారు.

ఇందుకు బుజువు శాలివాహన శకవరుషములు ౧౪౪౫ అగు

నేటి వ్యయసంవత్సర మాఘ శుద్ధ ౭ యీరథసప్తమి పుణ్యకాలమందున శిలాశాసనము వ్రాయించినారు. హాళాపరగణే దువ్వూరి ప్రైకొమవృత్తే తాన గూడూరు గ్రామానకు పడమరను పొలములో వున్నది.

తరువాతను శాలివాహనశకవరుషములు ౧౪౦ అగునేటి సర్వజిత్తుసంవత్సర ఆషాఢ బహుళ ౩ ఆదివారము దివసమునందు యిరువై నాలుగుకులాల వారి పంపునానున్న దానమున్నరి పసరిగండ చిన్నదేవరాజు కాకిపద్మరాజున్ను యీయిద్దరున్న అప్పుడు యుండే కోటగామును చెల్లె కొత్త పాటి మాన్యము దానమున్నరులకు యీటూ గ్రామస్థులయిన్నే పన్నగ ౹ ౩ నన్న కొత్త పాటి చెన్నకేశ్వరదేవునికి ధారాపూర్వకముగాను యిచ్చి శిలాశాసనము వ్రాయించినారు.

హాళా మ॥ దువ్వూరు ప్రైకొమవృత్తే కొత్తపాడు గ్రామాన చెన్నకేశవ
41 దేవుని దేవాలయం యెందులు నిలవపాతి వున్నది. తరువాతను శాలివాహనశక వరుషములు ౧౪౭౦ అగునేటి సర్వధారిసంవత్సరమునందు శ్రీకృష్ణదేవమహారాయలుగారు రాజ్యము యేలుచూవుండే హాళాపరగణే దువ్వూరికి అగుతుమ అయివున్నటు వంటి పెరని పాటి పొలములోను గద్దముపాని పల్లె గ్రామము పెరనిపాటి శ్రీ తిరువెంగళనాథునికి భోగానకుగాను సమర్పించినారు. యిందుకు ఋజువ్వయాసంవత్సర వైశాఖశుద్ధ ౧౧ దివసమునందు వ్రాయించిన శిలాశాసనపత్రము ముప్పతే గద్దము పారిపల్లె గ్రామానికి పూర్వభాగమునందు నిలవపాతివున్నది. ఆ శాసనములో సర్వధారిసంవత్సర వైశాఖశుద్ధ ౧౧ అని వ్రాసివున్నది గాని శకం వ్రాసివుండలేదు.

ఇదిగాక తాడ్లమూరుపురము అగ్రహారమందలి అంకాళిదేవిగుడి శిథిలపడి వ్యండగాను కృష్ణదేవరాయలు రాజ్యము చేయునప్పుడు తాడ్లమూరుపురము సంగలూరు యీరెండు గ్రామములను మహారాజప్రభులు ఇనాములకు పెట్టేరూకలు యీటూ పన్నెండు యీరూకలు తాడ్లమూరుపురం అంకాళిదేవిగుడి తిరుగ బాగా కట్టించి పూజాపునస్కారములు చక్కగా నడిపించేటందుకు గాను శ్రీమన్నమహామండలేశ్వర శిద్ధయదేవర దివ్యశ్రీపాద పద్మారాధకులైన అంకాళదేవి పెనుదుర్గాదేవి వరప్రసాదకులయిన అమరప్రతిపాలక అనాచారసంహారకులయిన యిండికోట రామదేవరాయుని కుమారుడు ఇరుగ లింగమున్నయిండికోటగుడి యిరుగ లింగమున్న చెలువలయిన వారు వారి జ్ఞాతులు సహా యేకస్థులై అంకాళదేవి ముఖమండపాన సింహాసనాశీనులై కూర్చుండి యీధర్మం తలచి పైనవ్రాసిన ప్రకారము కట్టుడ తీసి ధారాపూర్వకముగా యీశిలాశాసనము వ్రాయించినారు.

శాలివాహన శకవరుషములు ౧౪౫౧ అగునేటి సర్వధారిసంవత్సర కార్తీకశుద్ధ ౧౫ గురువారము వ్రాయించిన శాసనము వాలిమువృక్షే తాడ్లమూరిపురంగ్రామానికి పడమర వీరభద్రదేవుని మండపం వెనుక తాటుకూరవాడ్లో పాతివున్నది.

శ్రీవీరకృష్ణదేవమహారాయలుగారి తదనంతరము నందం శ్రీవీర అచ్యుతదేవమహారాయలు విద్యానగరపట్నంయందు సింహాసనారూఢులై రాజ్యము యేలుచూవుండగాను రాయల సన్నిధానమందు కర్తలు అయిన శ్రీమన్నమహామండలేశ్వర బుక్కరాజు తిమ్మరాజుగారు శ్రీమన్నమహారాయ

కాబార్యులయిన బోరి నాయునక్క కుమారుడు అయిన బోరి నరసానాయునిం
43 గారికి హాళీము వృషే దువ్వూరికి ఉగాుకుమ ఉయివృన్న కుంబపాపం ఆగ్రా
మము వృంబళికి పాలింబి వృండిరి. అప్పుడు నరసానాయునింగారు తనకుమా
రుడైన బోరి అయ్యపరసు అనే అతని పేరిటను కుంబపాపలగ్రామానికి
హాళాపం దువ్వూరితాలూకు మువ్వషే కల్లూరు భూములోనుంబి అంతర
గంగకాలవ పినాకిని యేటినుంబి తవ్వింప గలందులకు నిశ్చయింబి ఆకాల్వ
క్రిందను దపవందం కుంబపాపల రెడ్లు కరణాల పేరిటను యిబ్బిన దపవందం
యిందుకు ఋజువు పదరహా కుంబపాపల గ్రామమువద్ద చెన్నకేశ్వర దే
వుని ఆలయం మహాద్వారమందు పాతివృన్న శిలాశాసనము ఋజువు.

స్వస్తిశ్రీ విజయాభ్యుదయ శాలివాహన శకవరుషములు ౧౪౭౦
అగునేటి విక్రుతి నామ సంవత్సర కార్తీక శుద్ధ ౧౨లు శ్రీమద్రాజాధిరాజ
రాజపరమేశ్వర శ్రీ వీరప్రతాప శ్రీ వీరఅచ్యుతదేవరాయ మహారాయలు
సామ్రాజ్యకాలమందు శ్రీమన్మహానాయకాచార్యులయిన బోరి నరసానా
యునింగారు కుంబపాపల కరణం లింగరాజు వీరయ్య కుంబాల తిమ్మయ్య
పుల్లవాజ్జన్నా రెడ్డిగారు గువాబన్న పత్రం బయ్యన వరదుపోతన మొదలైన
44 న వారికి యిబ్బిన అంతర గంగకాలవ ధర్మశిలాశాసనము క్రమమెట్లన్నను
బుక్కరాజు తిమ్మరాజుగారల మాకు వృమ్మళికి పాలింబిన వ
ధరింబిన కుంబపాపల గ్రామమందు బుక్కరాజు తిమ్మరాజుగారికి నిత్య
మా తండ్రి నాయునక్క మున్నప్రణ్యవము గాను మా కొమారుడు సారిఅయ్య
పరసు పేరిట అంతర గంగకాలవ తవ్వింపే నిమిత్తము కల్లూరి యెమ్మెల్లెనవిశ్వే

సాధ నాయుడు కల్లూరి పోతిరెడ్డి పల్లపాటి నాగిరెడ్డి బండ్రెడ్డి వగైరాం కూడా లతి
మన్నెయ్య సవారప రాజు బసవయ్య సారసత్తుల లక్కయ్య వరహాల యెల్లినెట్టి మొదల
పైన కల్లూరి స్థళం ప్రజలను సమ్మతి చేసి కల్లూరి పొలము తోను బోడువాని పల్లె పో
తురాజు రాయలకి పృత్తరాన తమ్మిపేర తవ్వించి కూంచి పావన్నారి పేరిటి కాలువ తో
న్ని సంబంధం మీకు మేము కట్టుడు చేసి యిచ్చిన దసంబంధం పెల్లయిత్తు మాన్యం వగైరాం
పెరుమరాజు యర్రగుంట తిమ్మారెడ్డి గారు చేతుల వల్ల సారెడ్డి నాడు చెరువు కట్టించి
కాలువ తవ్వించి పెట్టించుకున్న దసవంధం చేను పాలంగు మాని చేను స్థళం ఆ చెరు
వు కాలువలు పరిపూర్తి చేయు చేతకలం అయితేను యీ కాలువ తవ్వించి యర్రగుం
45 ట్ల తిమ్మారెడ్డి ఆ చేను నగరికి విడిచిన నిమిత్తము ఆ వెలుగు మాని చేను స్థళాన
మీకు యిచ్చిన చేను ఖ౧ మడి మీరు కావలసిన స్థళాన ఖం౧ అక్షరాలను పెళ్ల
యిత్తు మాన్యం చేను పుట్టెడు మడి మేదు మున్నుపారువడి దసవంధం ఇచ్చి
కట్టు మడి ఖ౧కి ౧౭ యిద్దుము చెల్లును మీకు పుత్ర పౌత్ర పారంపరము న్నతి
చంద్రార్కస్థాయిగాను అనుభవించేలుట్టుగాను కట్టుడు చేసి యిస్తిమిగాన యింత
మట్టుకు బారింకేన మిన్న కాలువ తవ్వించి సుఖాన ప్రతి కేవి.

యీ ధర్మాన్నకు చేయించిన అన్యాపరుస పేరిట కాలువ యవరుత
ప్పకనడిపితి. ఆనడిపిన వారికి మాని అన్యాపరుసు దండం పెట్టును. యీ కాలువ
సాగని అన్యత యవరు ఖిలం చేసునా ఆ ఖిలం చేసిన వాని ఆ ౨కి మాని అన్యాప
రుసుకు గొడుగు పట్టే వాడు చెలుగుడు అనివిపిన శాసనము. యీ ప్రకారము
దసవందం నిర్ణయము చేసి కాలువ తవ్వించినారు.

అచ్యుతరాయ మహారాయలు గారు బుక్కరాజు తిమ్మరాజు గారి

మి॥ గారు ఉన్న రెండు సంవత్సరములు కార్యకర్తృత్వము చేసి తరువాతను శ్రీ
46 మున్నవేమండకేశ్వర సలకరాజు పెదతిరుమలయ్యదేవమహారాజులుంగారు
కార్యకర్తృత్వము యిచ్చి వుండగాను సలకరాజు పెదతిరుమలయ్యదేవమహా
రాజులుంగారు శ్రీ మున్నవేమండకేశ్వర జగత్తాపితంచి రాజు రంగయదేవమ
హారాజులుగారికి పాళెపు దుర్గ్గారుపోతె అగ్రాలు కమవారయి వున్నట్టువంటి
రామేశ్వరం పొద్దుటూరి గ్రామములు వ్రాసి వారికి పాలించి యిచ్చినందున.

అప్పుడు పొద్దుటూరు గ్రామము పోతె మహాలా అయివెళ్లితేను
వున్నట్టువంటి గోపవరం గ్రామములోను వాగుమడుగు ఏరంగారెడ్డి అనేవాడు
శ్రీ ఆంజనేయస్వామి విగ్రహమును నూతనంగా ప్రతిష్ఠచేసి ఆ స్వామివారికి నైవే
ద్యానకు నడిచేటందుకు గాను మాన్యము యివ్వవలసినది అని జగత్తాపితంచి
రాజు రంగరాజు గారితో మనవి చేస్తున్నందున రంగయదేవమహారాజులుగారు
చిత్తగించి గోపవరం గ్రామాన తత్పూర్వం ఆంజనేయస్వామికి నడిచే మాన్యము
౨౦। యేడు మున్నవ్రాసి పుత్రంలత్కన వేసి స్థళంతోను వున్న మాన్యము
యిచ్చినారు.

ఇందుకు ఋజువు శాలివాహన శకవరుషములు ౧౪౫౫ అగు
నేటి విజయ సంవత్సర జ్యేష్ఠ శుద్ధ ౧౦లు దివసములందు వ్రాయించిన శిలా
శాసనము పాళెపురగణే దుర్గ్గారితాలూకు ముందే గోపవరం
47 గ్రామములో శ్రీ ఆంజనేయుల దేవాలయము ముందు దిగువన వున్నది
అచ్యుత దేవమహారాయులు రాజ్యం యేలేటప్పుడు కాయలకుంట్లసీ
మలోనికి చెందిన ముందే చెన్నగురంపాలూరు గ్రామము రాలెపాలెములో

పట్టె సుంకరప్పనాయునికి నాయంకరానకుగాను పాలించుచువుండెను. అప్పుడు ఆ ఉపం సుంకరప్పనాయుడు తన గురువాలూరి గ్రామమును శ్రీమతు పుష్పగిరి శ్రీవిద్యానాధ దేవులకి మిడుతూరి పొలిమేరను వేయుటకు గల్లుమడి చేను ౨౦౧౦ అక్కరాలనే పెండుమయి చేను ధారాపూర్వకముగా యిచ్చినాడు.

ఇందుకు ఋజువు శాలివాహన శకవరుషములు ౧౪౭౮ అగునేటి దుర్ముఖి సంవత్సర మార్గశిర శుద్ధ ౧౨ సోమవారం దినమున వ్రాసిన శిలాశాసనము హాళపరగసె దువ్వారి పైకొమ్మపై తనగురవలూరు తన్నూరు తాలూకా పైకొమ్మపై వత్తలూరు కామలాపురం తాలూకా పైకొమ్మపై మిడుతూరు యామాడు గ్రామముల సరిహద్దునున్న పొలంలో సగంపాతి వున్నరాయి పైదశాసనం వున్నది.

శ్రీ వీర అచ్యుత రాయమహారాయుల వేలుబడి శాలివాహనశకవరుషములు ౧౪౭౮ అగునేటి దుర్ముఖి సంవత్సర పుష్యశుద్ధ ౧౨ దివసమందు శ్రీమతు స్వస్తి శ్రీ పర్వత శ్రీ స్వయంభు లింగ చక్రవర్తి శ్రీమల్లికార్జున దేవర దివ్య శ్రీ పాదపద్మారాధకులైన శ్రీశైలసంపిటి దేవాప్రదివి మహాత్మ్యములున్నట్టిన సిద్ధబత్తి వృత్తి. స్వస్తి సమస్తజన వినుత పంబాశతాల్లాటి భూమండల విస్తీర్ణ అనేక భూరిగుణగణాలంకృత సత్యాభాషా హరిశ్చంద్రులైన విపుల వీరవీరసింహాసన వీరభుజ వీరభల్లాల విజయధర్మ ప్రతిపాలకులైన స్వస్తి సమస్తజనా నూతన మాలికా ప్రశస్తసహితులైన శ్రీమద్గిరీశ్వర దేవర గౌరదేవర దేవ దివ్య శ్రీ పాదపద్మారాధకులైన యామా పై ఆరు దేశాల పెత్తంద్రు శెట్టినున్న ఘండకాట్ల శామంతుల బేరబడ్డ

పెన్నబడి ముల్కినాడు కోనాడు సకిలి శీమ మొదలయిన వుండె కొల్లలకు దేశా
లవారం మగమలు సర్వమాన్యం చేసి యిచ్చి యీధర్మానకు తప్పె మగమలు య
వరుకొన్నాను గంగవొడ్డు బ్రాహ్మణులను వధించిన పాపాన పోదురని వ్రాసిన శిలా
శాసనము లున్నవి. వాలిపు॥ దువ్వూరి పైకి ముప్పది కామనూరు గ్రామాన
గోపాలస్వామి దేవాలయము యెదుటి యీశాన్యము వైపున పాతి వున్న శిలా
శాసనము.

49 ఈ అచ్యుత దేవమహారాయలు విజయనగరమందు రాజ్యం
యేలుతూవుండి అప్పుడు యిందు కోలాశీమకు వెల్లుతూ వున్నయువంటి వాళా
పరగనే దువ్వూరి పైకి ముప్పది నెరవాడు గ్రామము రాయసన్నిధానమందు
వుండే పెనుగొండ వీరపట్న అనే అతనికి అమరానకు గాను పాలించి యిచ్చి
వుండగా వీరపట్నాతనకు రాయలు పాలించిన నెరవాడు గ్రామము మహారాయ
ల అనతిని శ్రీ కొళహాస్తీయీశ్వరునికి అమృతపడి ఆరగింపులకు గాను
నిధి నిక్షేపాద్యష్టవిధ భోగతేజస్వామ్యములతో కుండాను ఆచంద్రార్కస్థా
యిగా నడుచునట్లుగా సమర్పించినాడు.

ఇందుకు బుబువ్వ శాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౪౫౪
అగునేటి దుర్ముఖి సంవత్సర మాఘ శుద్ధ ౨లు దివసమందు వ్రాయించిన
శిలాశాసనము. వాలిపు॥ దువ్వూరి పైకి ముప్పది నెరవాడు గ్రామము నైఋత్యము
న నిలవ పాతి వున్నది.

(శ్రీ) అచ్యుత దేవమహారాయలుగారు వాళాదువ్వూరికి పరగణా
కు చెల్లే మ॥ శివపురం గ్రామము రాయలు యేలుబడిన శ్రీమన్నహా మండ

కేశ్వర బుక్కరాజు తిమ్మరాజు య్యగారికి స్వాధీనము చేసియున్నవుండ
కంగాను బుక్కరాజు బసతిమ్మరాజుగారు శివపురము గ్రామము పెరనిపాటికి
తూర్పున కొండమీద వేంచేసివున్న శ్రీ తిరువేంకటనాధ దేవునికి నిత్యానికెకు
సమర్పించిరి.

ఇందుకు బుజువ్వ హాళా పం దువ్వారి పైకొమువృషే శివపురం
గ్రామానికి తూర్పున ఈశ్వర దేవాలయానికి దక్షిణం వైపున వ్రాసివున్న
రాయిపై శాసనం శాలివాహన శకవరుషములు ౧౪౬౧ అగునేటి వికారిసంవ
త్సర మార్గశిర బ౧ సోమవారము దినమున వ్రాసిన శిలాశాసనము.

ఈ అచ్యుత దేవరాయుల వారి తదనంతరమున శ్రీ వీర సదాశి
వదేవ మహారాయులుగారు విద్యానగర పట్నంయందు వజ్రసింహాసనారూఢు
లై పృధ్వీసామ్రాజ్యము యేలుచూవుండగాను రాయరాజువకు వెల్లెవ్వదయ
గిరిరాజ్యము యేలుచూవుండగాను రాయరాజువకు వెల్లేటి దయగిరిరాజ్యము
యుండి కోటశివమహానురామేశ్వర పొద్దుటూరను పొద్దుటూరికి అప్పుడు మహరా
అయి వెల్లుతూ వున్నటువంటి గోపవరం అనే గ్రామం శ్రీ మద్వైద మార్గ ప్రతిష్టా
పకాంతాచార్యులయిన వాదూల గోత్రం ఆపస్తంబ సూత్రం యజుశ్శాఖాధ్యా
యులైన కందాళ దేవరాజాచార్యుల కుమారుడు అప్పంగారు అనే ఆయనకు
౨॥ సర్వమాన్యముగాను దాన కాలమునందు తామ్రశాసనములు వ్రాయించియున్న
వుండగాను గోపవరానకు నరసగోపరమనే ప్రతినామధేయము చేసి కందాళ
అప్పంగారు సర్వమాన్యముగాను అనుభవిస్తూవుండి యీ సర్వమాన్య అగ్రహా
రమందున అప్పగారు కౌస్యప గోత్ర ఆపస్తంబ సూత్ర యజుశ్శాఖాధ్యాయులు

నైన భోజనపల్లి రంగయ్యగారి కుమారుడు నారాయణ అయ్యగారికి సర్వమాన్యముగా కొంత మాన్యము ధారాపూర్వకముగా యిచ్చినారు.

ఇందుకు ఋజువు శాలివాహన శకవరుషములు ౧౪౬౪ శుభకృతు సంవత్సర కార్తీకశుద్ధ ౧౨ దివసమునందు వ్రాయించిన శిలాశాసనము పాళెం పు॥ దువ్వూరి పైకాము వృత్తి ప్రాథ్యులారికి వృత్తరము ము॥ గోపవరం గ్రామములో హనుమంతదేవాలయం యెదుట శిలాశాసనము వున్నది.

శ్రీ వీర సదాశివదేవ మహారాయలు గారి యేలుబడిన హృదయగిరి వరితాలనకు చెన్నబాగల మర్రి శాము కోని పాళెం పు॥ దువ్వూరి పైకాము వృత్తి మడూరు గ్రామం ఆపస్తంభసూత్ర యజుశ్శాఖాధ్యాయులైన రామరా

౫౨ పెదకొండయదేవ మహారాజుల కుమారుడు అనతిమ్మయదేవ మహారాజులుగారికి సామంతరానకు యిచ్చివుండగా ఆయన స్వముద్వేద మార్గ ప్రతిష్ఠాపనోభయ వేదాంత పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యులయిన శ్రీ మంజుళ్ల గోపజియ్యంగారి శిష్యులు పరం కుమ కొత్తమ్మగారిని శ్రీ అహోబిళానను శ్రీరామానుజకూటం పెట్టిస్వామి సదాశివదేవ మహారాయలుత మకు సామంతరానకు పాలించిన మడూరు గ్రామం స[illegible] హిరణ్యోదక దాన ధారాపూర్వకముగాను త్రివాచకంగాను త్రికరణశుద్ధిగాను నిధి నిక్షేపాదృష్ట సిద్ధ భోగ తేజస్వామ్యములతో కూడాను శ్రీ అహోబిలేశ్వరుల సన్నిధిని ధారపోసియిచ్చినారు.

ఇందుకు ఋజువు వాళ్ళ పు॥ దువ్వూరి పైకాము వృత్తి మడూరు గ్రామానకు పశ్చిమాన వుల్లు పోతున పూడి ఉన్న శిలాశాసనము.

శాలివాహనశక వరుషములు ౧౪౬౬ అగునేటి క్రోధి సంవత్సర భాద్రపద శు
౧౨లు వ్రాసి వున్నది.

యీ వీరసదాశివదేవమహారాయలుగారు శ్రీమన్మహామండలేశ్వర
రామరాజు తిమ్మయదేవమహారాజులకొమారుడు బసతిమ్మయదేవమ
హారాజులుగారికి మువ్వజేపల్లెపాడు గ్రామము నాయంకరానకు పాలించి
వుండగాను బసతిమ్మయదేవమహారాజులుగారు యీపల్లెపాటి గ్రామము
శ్రీఉమాకాళేశ్వరులకు గంధతస్సూర్తి పత్రకర్పూరం కుంకుమపుష్ప పరిమ
ళాలకుగాను శాలివాహనశకవరుషములు ౧౪౬౭ అగునేటి విశ్వావసు
సంవత్సర చైత్ర శు ౯లు శ్రీరామనవమి పుణ్యకాలమునందు ధారాపూర్వ
కముగాను యిచ్చినారు.

యిందుకు బుజువు మాలాపం దువ్వూరి పైకా మువ్వజేపల్లెపాడు
గ్రామమునడుమ మన్నకేశ్వరుల దేవాలయం గర్భగుడియెదుట శిలాశాస
నము వున్నది. సదాశివరాయమహారాయలుగారి తమయేలుబడికై
న్లె నిడుమువ్వి గ్రామము శ్రీమన్మహామండలేశ్వర రామరాజు తిమ్మ
యదేవమహారాజులుగారికి అధికారం వుండ తిమ్మయదేవమహా
రాజులుగారు నిడుమువ్వి గ్రామము బూపల్లి బిమ్మనాయనిగారికి నాయం
కరానకు యిచ్చి వుండగాను నిడుమువ్వి గ్రామాన బుప్పనబోయని అక్కన
అనేఅతను బలివెందలపెట్టించి వుండగా అక్కన్నకు బిమ్మనాయనింగారు ౩౦
54 చేను వేపాటి పాలిమేరను మాన్యం పెట్టి ఆ బలివెందులకు నిత్యమెట్టాసుక ప్ర
తుకమని శాలివాహనశకం ౧౪౬౬ అగు విశ్వావసు సంవత్సర చైత్ర బ ౩లు

శిలాశాసనము వ్రాయించినారు. శాలి॥శ॥ దుర్మ్యారి పైకొము వృషే విఙ్గు బుష్య
గ్రామము సోమేశ్వరుని దేవాలయము యెదుట శాసనము వున్నది.

సదాశివ దేవ మహారాజులు గారి దగ్గర కార్యకర్తలు అయిన శ్రీమ
న్న సోమండవేశ్వర రామరాజు బసవతి వెన్నయ దేవమహారాజులు గారు
యఖండి కోట శివము సోమార గ్రామముల సాని వెల్లాల గ్రామము శ్రీమన్న సో
మండ వేశ్వర సూర్యవంశాధీశ్వరులయిన కాశ్యప గోత్ర పవిత్రులైన
అప్రతిమ మల్లమనుమ పిల్లి భూపతిరాజు గారి పౌత్రులయిన అప్పలరాజు
గారి పుత్రులయిన గంగదేవ మహారాజులు గారికి వృద్ధి నిమిత్తం యిచ్చి
వ్వండగాను అదివరకు వెల్లాల గ్రామమందు దేవబ్రాహ్మణ మాన్యాలను
బి అదివరకు నగరికి పెట్టే శ్రోత్రియము వములు మన్నించి దేవబ్రాహ్మణ
మాన్యా బిరుదయ్యగ మొప్పయి ఆరు వృత్తి పదహారు తూములకున్న సర్వమా
న్యముగా మన్నించి ధారాపూర్వకముగా యిచ్చినారు.

యిందుకు యిజ్జా శాలివరగ సోదంత్యార్తి పైకొము వృషే
కా వెల్లాల గ్రామాన సు ఆంజనేయ దేవాలయ ద్వారం వెలుపటను అరుగునప
రఖ వున్న శాసనం శిలా శాలివాహన శక వరుషములు ౧౭౬౨ అగునేటి
విశ్వావసు సంవత్సర వైశాఖ శు ౩ లు దివసమునందు వ్రాయించిన శిలాశా
సనము.

సదాశివ దేవరాయుల వారి కార్యకర్తలయిన రామరాజు శ్రీ అయ్యవా
రి ఆనతిని వేగల మత్రి నల తిరుమలరాజయ్య గారు వేగల మత్రి దుర్వారు
వెన్నిరు యీమధూ డుశొములుకు నిచ్చె వెల్లివచ్చే వ్యాజ్యాలకున్న కందనవారి

తితి విట్నోజు కొడుకు కొండోజు పేరిటికిగాను మంగలపన్నమాంనిస
ర్వమాన్యము గాను తుంగభద్రాతీరమందు శ్రీవిరూపాక్షేశ్వరుల సన్నిధిని శ
లవ్రాయి ఇచ్చిరి.

యిందుకు ఋజువు శాలివాహనశకవరుషములు ౧౪౭౬ ప్రమా
భవసంవత్సర చైత్రశుద్ధ ౧౧లు వ్రాయించిన శిలాశాసనము హాళిపరగణే
దుమ్మ్యారుపైకి ఉమ్మహేబాలుమకూరు గ్రామానికి ఉత్తరం వ్యారు వాకి
లివద్ద నిల్వపాతివున్న శిలాశాసనము.

(శ్రీ)సదాశివదేవమహారాయులుగారు శ్రీమన్నమహామండలేశ్వ
రయుత్రగుడి తిరుమలయ్యదేవమహారాజులుగారికి ఆహాలమందు వృత్తి
చెందుల శానుపాటి బెళ్లెకెలమళ్ల గ్రామము పాలించుచుండగాను సదాశివ
౫౭౬ దేవమహారాయులుగారి కార్యకర్తలు అయిన రామరాజుగారు రాయరా
ఘువకు బెళ్లిశానుభాను మంగలకెందన మహాలితి విట్నోజు కొడుకు కొండోజు
కు సర్వమాన్యము గాను పాలించినందున యరగుడి తిరుమలరాజయ్యగారు
తమకు రాయలు పాలించిన వృత్తి చెందుల శానుపాటి కెలమళ్ల గ్రామమంగళ్ల
అయిన రామేయోజు బిన్నోజు గారికి పన్ను సర్వమాన్యముగా ఇచ్చినారు

ఇందుకు ఋజువు శాలివాహనశకవరుషములు ౧౪౭౬ అగు
పరాభవసంవత్సర చైత్ర శు ౧౧లు వ్రాయించిన శిలాశాసనము. హాళిపర
గణేదుమ్మ్యారువానికి బెళ్లెమన్నపేకెలమళ్ల గ్రామాన కోటవాకన్నరాయ
స్వామిదేవాలయము ~~మొదట~~ వెనుకభాగమందు కోటబెలుపల బు
రుజువద్ద నిలవపాతి వున్న శిలాశాసనము:—

శ్రీ సదాశివ మహారాయలు అప్పుడు మెరయునిని రాణాపువకు తెల్లేదుర్వ్యారిశాసు
వానితాండలదిన్నె గ్రామము ఆత్రేయసగోత్ర ఆపస్తంబసూత్ర యజుశ్శాఖా
ధ్యాయులైన సోమవంశోద్భవులయిన శ్రీమన్మహామండలేశ్వర రామరాజు
కొండ్రాజుగారి పుత్రులయిన తిమ్మయదేవ మహారాజులుగారికి సాయంతరాను
కు పాలింపవుండగాను తిమ్మయదేవ మహారాజులుగారు తాండలదిన్నె గ్రామ
ము శ్రీ అహోబిల నరసింహదేవునికి శుక్రవారము దినం పృథివికొప్పు కైంకర్యా
నకు ఆ వేళ పన్నుకర్పూరం తెనితాయ తిరుప్పోళ్లం మొదలయిన కైంకర్యానకు
యిచ్చిన శాలివాహనశకవరుషములు ౧౪౭౬ అగునేటి ప్లవంగ సంవత్సర
చైత్రశుద్ధ ౧౫లు దినమవుందు శిలాశాసనము వ్రాయించినారు. వాకిపర
గగే దుర్వ్యారుపైకె మువృషే తాండలదిన్నె గ్రామము వేమనమంతరాయనిదే
వాలయం మొదులు పాతివున్నది.

దానికి ఉత్తరము రెండు పరుగుల దూరానవున్న టంగ్యూరి గ్రా
మం సదాశివదేవరాయలు శ్రీమన్మహామండలేశ్వర కామ్మరాజయ్య దేవమ
హారాజులుగారికి యిచ్చినంటిరి. అప్పుడు కామ్మరాజయ్యగారు తమకు వెల్లే
శావు వాని గ్రామాలలోనున్న దేవాలయాలకు పెట్టే నైవేద్యం పన్నుకానికె కేట్టుం
మొదలయినవి సర్వమాన్యంమన్నించి శిలాశాసనము వ్రాయించినారు.

వాకిపరగనే దుర్వ్యారుపైకె మువృఉ టంగటూరి గ్రామాన గోపాల
స్వామిదేవాలయం మొదులు దక్షణంభాగమందు నిలిచి పాతివున్నది. శాలి
వాహనశకం ౧౪౭౬ ప్లవంగనామసంవత్సర మార్గశిర శుద్ధ ౧౫లు ప్రాశిన
శిలాశాసనము. సదాశివరాయలుగారు వాకిదుర్వ్యారు తాలూకాకు

ఆగాకుల అయివున్నమున్నచే తంగటూరి గ్రామము శ్రీమన్నమహామండలేశ్వ
ర కొమ్మరాజయ్యదేవ మహారాజులుగారికి ప్రభుత్వము అయివుండగాను
కొమ్మరాజయ్యగారు తమకు బెల్లిసీమలోని గ్రామాదులలో మంగళ్లక్షౌరవిజ
యనగరములలో మంగల కొండాళ్లు పేరిటికి తమ గ్రామాదులలో మంగళ్లు పెట్టే
పన్ను కానుక తప్పుం పెట్టే వేములు సహా సర్వమాన్యముగా నిచ్చి శాలివాహనశ
కము 1469 అగునేటి ప్లవంగ సంవత్సర మార్గశిర శు 16 లు దివసమున శిలా
శాసనము వ్రాయించినారు. మాళ్లసదరమున తంగటూరు గ్రామమునకు గో
పాలస్వామి దేవాలయం యెదుట దక్షిణభాగమందు వున్నది.

14 ఇప్పుడు యీ అండెకోట శీమలోకి చెల్లుతూవుండేటి ముప్పాళ్ల నిడు
బ్రోలు అనే హోర గ్రామము శ్రీ సదాశివరాయులువారు శ్రీమన్నమహామండలే
శ్వర ఆత్రేయ గోత్ర పవిత్రులైన సోమవంశాధీశ్వరులయిన నిస్సీమ భూదాన
చక్రవర్తులయిన పరమ ధార్మికులైన పదవాక్య ప్రమాణజ్ఞులైన ఆగాపేటి
బుక్కరాజుంగారికి పౌత్రులు రామరాజుగారి పౌత్రులు తిమ్మరాజుగారి
పుత్రులు అయిన తిమ్మయదేవ మహారాజులుగారు తమనాయంకరానకురా
యులు పాలించిన యీ అండెకోట శీమలో హోర గ్రామం అయిన నిడుబ్రోలు గ్రామమునే
రగాలుచేతను తరిగోత మాన్యాలకున్ను క్షేత్రమాన్యాలకున్ను వరిమళ్ల
కున్ను ప్లవంగ సంవత్సరాన తామూ కొన్న మాళ్లువారు తిరుగా మునవి
చేసుకొంటే శాలివాహనశకం 1460 అగు ప్లవంగ సంవత్సర మాఘశు 2
లు యీ రథసప్తమి పుణ్యకాలమునందు ధారాపూర్వకముగా యిచ్చి
నారు. యిందుకు శిలాశాసనము బుజువు మాళ్లపురగనేదు వ్యాఘ్రరుపైకి

ముప్పశే నిడుజువ్వి గ్రామానుకు పడమర పాడు శివాలయము పాతివున్నది.

సదాశివరాయలు గారినాడు సదరహు బుక్కరాజుగారి ప్రపౌత్ర
యిరామరాజుగారి పౌత్రులు తిమ్మరాజుగారి పుత్రులు బవతి వెన్నయదేవ
మహారాజులుగారికి చెల్లెనాయంకర గ్రామములు ముల్కినాటిశీమ వర
గ్రామములు ప్రొద్దుటూరిగ్రామకరణాలతోతమకరిణీకమాన్యం భూవృ
త్తిమాన్యాలకున్ను వరిమళ్లకున్ను ప్లవంగసంవత్సరానకొన్నమాడ్లుశాలి
వాహనశకవరుషములు ౧౪౭౧ కీలకసంవత్సర మాఘశు ౭ యారధసప్త
మిపుణ్యకాలమందు సర్వమాన్యముగానున్ను శిలాశాసనము వ్రాయిం
చినారు. వాణాపరగణాదువ్వారుపైకెముప్పశే ప్రొద్దుటూరి పేటలోకే
శివస్వామిదేవాలయమువకు శిలాశాసనము వున్న.

సదాశివరాయలు గారినాడు శ్రీఅహోబల వీరనారసింహదేవు
నికి భోగానకు చెల్లుతూవున్నటువంటి జిన్నెళ్లగ్రామమందు మహారాజ
ప్రయోజనాలకు వస్త్రరాజ్ఞను శ్రీమన్మహామండలేశ్వర బవతి వెన్నరాజు
కొండయ్యదేవ మహారాజులుగారు యీగ్రామమందలి వీరభద్రదేవునికి
పర్వప్రపార్వాటిలు మహోత్సవాలకుగాను అహోబళస్థానమందలి అశేషం
సమ్మతిని శాలివాహనశకం ౧౪౭౧ అగుసౌమ్యసంవత్సర ఆషాఢశు ౧౧
బుధవసము ధారాపూర్వకేముగాయిచ్చి శిలాశాసనము వ్రాయించినారు.

వాణాపరగణే దువ్వారుపైకెముప్పశే జిన్నెళ్ల గ్రామమునకు
దక్షిణాన హనుమంతరాయని విగ్రహందగ్గర వున్నది. సదాశివరాయలు
తరువాత శ్రీరంగరాయలు ప్రభుత్వము పెనుగొండ పట్నమందుండి

యేలుచూ వుండగా వారి తర్వాత శ్రీమన్మహా మండలేశ్వర కొండ్రాజు తిరుపతిరాజు గారు దువ్వూరి శీమ శిద్ధవటము హోకూడా ప్రభుత్వము చేస్తూ వుండిరి. తరువాత వీర వెంకటపతి రాయలు చంద్రగిరిని వుండి రాజ్యము యేలుచూ వుండగా వారి అనుమతిన సూర్య వంశపు రాజులు శ్రీమన్మహా మండలేశ్వర మట్లయెల్లమ రాజు దేవ చోడ మహారాజులు గారు శిద్ధవటము పొత్తపినాడు పులుగురునాడు సహా కట్టుకున్న వెనుక మరి కొన్ని దినములకు యెల్లమరాజు గారు బద్వేలు పెరుమాళ్ళు చెన్నూరు కామలాపురము శీమలని ప్రభుత్వము తమ స్వాధీనము చేసుకున్నప్పుడు దువ్వూరు శీమానున్ను యెల్లమరాజు గారికి స్వాధీనము అయినది.

అప్పుడు దువ్వూరు వుజాడు అయి వుండగా యెల్లమరాజులు
60 గారు దువ్వూరు గ్రామము బాగా కట్టించినారు. యిదివరకు దువ్వూరు ప్రజలు కొందరు గ్రామానకు పశ్చిమాన నీలకంఠరాయుని పేట అని పేట కట్టుకొని వుండగా వారిని తిరుగ గ్రామములోనికి రప్పించి గ్రామం బస్తీ చేసి గ్రామానికి పశ్చిమం వైపున కోట కట్టించి గ్రామానికి పూర్వ భాగమందు చెరువు త్రవ్వించి చెరువు క్రింద మాగాణి యేరు పరచినారు.

ఆ చెరువు యెల్లమరాజు తరువాత వారి కొమాళ్లు అనంతరాజు వారు ప్రభుత్వము చేస్తూ వుండి ఆ చెరువు విస్తారముగా మరమ్మతు చేయించినందున అది అనంతరాజు చెరువు అని ప్రజలు చెప్పుకుంటారు. అనంతరాజు ప్రభుత్వము చేస్తూ వుండగా దువ్వూరి హాయి వెన్నడి రెడ్డి బయ్యన అనే కాపు చాడు కలాలికి సేతి కొని ళ్ళు యీ వూరి నుంచి శిద్ధవటాను కుమ్మ

అచింతరాజు గారి నగరువాకికి వెళ్ళాసుకుపోయి అప్పగించి తనకూలి తాను
తీసుకుంటూ జీవనము చేస్తూ వుండేవాడు. వకనాడు యిప్పటివలెనే నేతితో
విళ్ళు పట్టుకు వెళుతూ వున్నాడు. కూడా బంట్రోతు వున్నాడు. మార్గము
లో వక గుఱ్ఱపు వాడు గుఱ్ఱం దవుడా యిస్తూ పోతూ వుండగా చూచి
తనకు గుఱ్ఱం వుంటే యిట్లా వుతికింతు నని కావిడి ఖుజం మీద వుంచుకొనే
వుతికినాడు. అప్పుడు నేతికుండలు పగిలిపోయినవి గనుక కూడా వున్నబం
ట్రోతు వాండ్లి మీదనే పెట్టి రంధ్రరాయుంచి రాజువద్దికి తీసుకుపోయి
నేతికావిడ యెత్తుక వస్తూ మార్గములో తానుపయికి యెగిరి నెయ్యికుం
డలు పగలగొట్టినారు అని చెప్పగాను రాజు విని యెందుని మిత్తము యె
గిరినావని బయ్యనను అడుగగా వాడు చెప్పిన మాట.

మార్గములో వస్తూ వుండగా గుఱ్ఱపు వారు గుఱ్ఱము దవుడా
యిస్తూ పోతూ వున్నాడు. నాకు వక గుఱ్ఱం వుంటే నేను యిట్లా దవుడా
యిత్తునని మనస్సుకు తోచి యెగిరినాను నేతికుండలు పగిలి పోయినవి.
అని చెప్పగా గుఱ్ఱాన్ని యిస్తే నీవు యేమి చేయగలవని అడిగినందుకు గుఱ్ఱా
61 న్ని యిప్పు కొంత పౌజు కూడా యిప్పించుకుంపరాన్ని యిస్తే దుర్మార్గులు వ
దున్నారు రెండు పరగణాల వాను అవాయి దస్తుచేసి రెండు లక్షల వరహాలు
రాజులు చేస్తున్నానని బయ్యన చెప్పగా రాజు వాళ్ళించి వానికి గుఱ్ఱం కొక
టి బహుమానము చేసి కొంత మందిని కూడా యిప్పించి పంపించగా
వచ్చియీ రెండు పరగణాల వారును అవాయి దస్తుచేసి రెండు లక్షల వరహాలున్ను
రాజులు చేసి నందున బంగారు బయ్యన అని రాజు కితాబు యిచ్చినాడు.

ఆ బంగారు బయ్యన అనే వాడు భాగ్యవంతుడై పశ్చిమ రాజ్యమందు బిలవత్తూ రినుంచి కోదండ రామస్వామిని సీతాలక్ష్మణ సమేతముగా శిలావిగ్రహముతో సుకుని వచ్చి మహా పూర్వకము షాకు వృత్తరాన దేవాలయము కట్టించి ప్రతిష్ఠ చేయించినాడు.

ఆ దేవునికి మహారాజుబారు అంతానున్నూ వర్తన నిర్ణయించి శాసనము మీద వ్రాసినారు. సదరహు దేవాలయము వద్దనే వున్నది. శాలివాహన శకం ౧౫౩౧ కీలక సంవత్సరమని వ్రాసి వున్నది. అందుకు నకలు శాసనములు వహా మీద దాఖలు అయినది. మల్లారి ఏలుబడి శాలివాహన శక ౧౭౧౦ పర్యంతరమున్నూ జరిగిన తర్వాత ముకుంద షా పాషా గారి తల్లి సుబాదారు మీరుజుములా గారు దేశము కట్టుకొని దుర్గారు ఖిల్లాలో తమ తరఫున వుహా వన్నదుల జెం అనే సరదారుగొన్ని కొంత సిబ్బందితో వుంచి పరగణాలు దేశముఖు దేశపాండ్యాలుగా తాను గోవిస్వామి ఎయి వున్నాజి భాస్కర పంతుల వారిని ముకర్రు చేసి వ్యవహారము చేసుకొనేవారు.

అప్పుడు దేశస్థులయిన గ్రామకరణాలు గోలుకొండకు పోయి వెళి పత్రములు అప్పగించి వస్తూ వుండేవారు. అప్పుడు పైన చెప్పిన కానుగోతుల కర్ణీకుల కర్ణాటక దేశము ఖోసర దేశముఖి గారు దుర్గారి క్రింద వెళ్లి జిల్లెళ్ల పాలెం వారే తమకు ధర్మ అయిన బాంబూ ఖాపేర మహా దేవపురం అనే అగ్రహారం కట్టించి బ్రాహ్మణులకు ధారాదత్తం చేసి యిచ్చినాడు.

దుర్గారి పాలము వారే కొంత పాలం హాసిలా చేసి అందులో చిన్నది చిన్నర వృత్తులు మొరుపరలు అగ్రహారములు చేసినారు.

62 ఇదిగాక యింకా అనేక అగ్రహారాలు బాకరాపంతులుగారు [illegible]న నియ్యప్పు డున్నాన దుస్తూవ్రన్నవి. యీప్రకారము నిఖాన్నులు [illegible] యేలుకుంటూ వుండగా పార్సై కడపశీము అబ్దుల్ నబీఖాను నవాబుసాహేబుల వారికి వ శంతేసి యిచ్చినందున అబ్దుల్ నబీఖాను డు శాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౬౦౮ వ్యయ సంవత్సరమందు అబ్దుల్ నబీఖాను నవాబుల వారు కడపకు వచ్చి ప్రవేశించిన తరువాత వంరి మూడునాలుగు సంవత్సర[illegible] మాత్రము దువ్వూరి కోట వారి గాల [illegible]డ నిఖాములు కుమారి తరపు ద్వారా వుండేది పరగణా కడప క్రింద అబ్దుల్ నబీఖానుడు యేలుకొనే వాడు

తరువాతను నవాబు అబ్దుల్ నబీఖానునికి కే[illegible] సుబాకు దవ్వ లత్ఖానాయుము అయిన తర్వాతను శాలివాహన శకవరుషములు ౧౬౫౨ అగు రాక్షస సంవత్సరం వరకు యేలినాను తరువాతను యితని పెద్దకుమారుడు
63 అబ్దుల మహమ్మదు ఖాను శాలివాహనశకం ౧౬౫౮ నళ సంవత్సరము ఆరభ్యా శాలివాహనశకము ౧౬౬౯ అగు ప్రభవ సంవత్సరము వర[illegible] ౧౧ సంవత్సరములు దవ్వలతు చేసినారు.

తరువాత అబ్దుల్ నబీఖా[illegible] రెండో కొమారుడైన అబ్దుల్ మహా నుఖానుడు శాలివాహన శకవరుషములు ౧౬౭౦ అగు విభవ సంవత్సరము లగాయతు శకం ౧౬౭౮ అగు అంగీరస సంవత్సరము వరకు యేలెను. యీయనకు పుత్రసంతతి లేదు గనుక శిద్ధవటము జాగీరు అనుభవిస్తూ న్న అబ్దుల్ నబీఖాను మూడో కుమారుడయిన హాలిం[illegible] ఖానుని కొమా రుడయిన అబ్దుల్ మజీదు ఖానునికి దౌలతుకు ఖాయము చేసిరి.

శాలివాహన శకవరుషములు ౧౬౭౯ యీశ్వర సంవత్సరమందున మహారా
ష్ట్రులతో యీకా సరదారు బలవంతరాయుడు దండుతో కూడా వచ్చి కడప దగ్గర
బండికనుమ దగ్గరను లడాయి చేసి నవాబు మునీదుఖానున్ని తలకోసెను.

తరువాత శాలివాహన శకవరుషంబులు ౧౬౮౦ బహుధాన్య
సంవత్సరము ఆరభ్యం గుత్తిమురార్జి హిందూరావు మఖాంత్రముగా గుర్రం
కొండ వగైరా కొంత శీమ మహారాష్ట్రులకు విడిచి కడపను స్వాధీనము
తీసుకొని అబ్దుల్ మెహమాను ఖానుడు శాలివాహనశకం ౧౬౮౨ విక్రమసం
వత్సరము వరకు యేలెను. తర్వాత మునీదుఖాను కొడుకు నవాబు ఆలింఖా
ను రాజ్యం యేలుచూ వుండగా విజయ సంవత్సరమందున నవాబు హైదరు
64 అలీఖానుడు విరోధి సంవత్సరమందు కడపశీమకు వచ్చి ఆలింఖానుని చేత
పయికము వాప్పించుకొని పోయి ఆ ప్రకారము యేటా తీసుకుంటూ వుండెను.

ఈ ప్రకారము వుండగాను మన్మథ సంవత్సరమందు ఆదవేని సు
బా యేలే నవాబు బసాలతు జంగు కున్ను కందనవోలి నవాబు మునవరు ఖా
నుడున్ను యిందరూ షష్వబులతో కూడా దువ్వూరి వద్దనుంచి గుంటూరికి
పోతూ వుండగాను వుభయులు దండుతో తనదేశము పోనికి వచ్చినారు.
తనదేశం పాడుచేస్తారని హైదరుకు ఆలింఖానుడు వ్రాసికొన్నందున హైద
రు నవాబు బసాలతు జంగును కొట్టుమని తనసరదారుడైన యీగెలశ్యామరా
యుగార్ని యిరువై వేల బయిదు గుర్రం అంపించే వేళకు ఆయన వచ్చి దు
వ్వూరి దగ్గర బసాలతు జంగు లూటి చేసెను. అందుమీద బసాలతు
జంగున్ను మునవరఖానుడున్ను యిద్దరు యికాయికి నందాలకు వెళ్ళిపోయినారు.

అక్కడనుంచి బసాలతుజంగు గుంటూరికి పోయి అక్కడనుంచి హైదరు
కు వర్తమానం అంపించుకొని కడపశీమ మేలము దోబము మార్గాన ఆగవేని
కి పోతామని చెప్పి అంపించుకొని అనుమతి మీద బసాలతుజంగు తిరిగి అద
వేనికి పోయెను.

65 ఈరిగెల స్వామిరాయనిలడాయి అయినప్పుడు దుష్ప్రాప్తి కసుబాకు
వృత్తరం పూర్వం మల్లరాజులను కరువారి తాలూకు తుమ్మనెపల్లి రామదా
సు పంతులు యిరవై నాల్గు వృత్తులు చేసి బ్రాహ్మణులకు యిచ్చిన కోదండరా
మాపురమనే అగ్రహారము గ్రామము ప్రజలు భయపడి చెదిరిపోయిరిగనుక
పాడు అయినది. తరువాత విళంబి సంవత్సరము ధంసా బహాదూరు శీమ
లాగవలెనని దండుతో కూడా[illegible]వచ్చి వారి పారంతయ్యునదిగి వుండగా కందన
వోలిన వాబు మయిన దరుఖానునిపలవహో మీదను అలంఖానుడు బహాదరు
కు ద్వేషిఅయి బహాదరును సాధించవలెనని పోయి ధ్వంసాను కలుసుకొనెను.
మురారిరాయుడున్ను ధ్వంసాకు యిష్టుడై వుండెను.

అప్పుడు అలంఖానుడు షాజులతో పోయి ధ్వంసానుమా
రహారం దగ్గర కలుసుకొనెను. అంతయు బహాదరు శ్రీరంగపట్నం నుంచి
యులు వెళ్లి దండుతో వచ్చి బళ్లారికి ముట్టడి వేసి వున్న బసాలతుజంగు
తాలూకు దివాను రాజాదేవి చందున ముంచి వేసి బళ్లారి ఠాణా చేసి అక్క
డనివిచి వుండగాను బహాదరు పట్నంనుంచి తర్లిన వర్తమానం తెలిసి ధళా
అలంఖానునికి దేశానికి పామన్ననిశలవయిచ్చి తాను జిల దుర్గమార్గాన నిర్లు
లకు చేయి పోయెను.

66 అలీమఖానుడు దండుతో కూడా తుంగభద్ర ఆవల గానుపల్లెకు పోయిన పి
మ్మట నవరు ఖానునికి కలిశి మూలూంది అక్కడ నిలువక దండుతో కూడా బాకె
ల్లపాండు కువచ్చి బాకెల్లపాలెకోట మళ్లీ తిరువేంగళనాథరాజువారి
తట్టున కోటవారి ధ్యానగారా వున్న వారి మీద నాలుగునెలలు పోట్లాడి కోట్టితీసు
కుని తర్వాత సిద్ధవట్టానికి వచ్చినిలిచి బహదరు యక్కడ వున్నదీ తెలియున
ంటయునని బాతినిలుకు అంపించి పోయి వచ్చిన వారు బహదరు వచ్చిపో
యినాడని చెప్పుతూ వచ్చిన వారికెల్లా యినాములు యిస్తూ వుండెను. సూ
రేశి, యిన్యారేని రూపాయీలు యిస్తూ వుండెను. బహదరు తనసరదారు
డయిన మీరుసాహెబుకు కొంతషవ్వరులను యిచ్చి తేడపరధ్యాన్ని చెయ్యమని
13.45 అంపించగాను మీరుసాహెబు వచ్చి కామ్నదిన్ని[illegible]ల్లాతీసుకున్నంతలు యీవార్త అ
లింఖానునికి తెలిసి తనతమ్ముడు గప్పారుమియ్యాను మరివకతమ్ము డైన హైదరుమియ్యా
కొడుకు పాలశేను మియ్యాను వీరితో సిద్ధిహాలాలు అనేవక సరదారున్ని కొంత
దండు కూర్చి కడపకు అంపించగా వారు వచ్చి దువ్వూరి కాడ దిగి వుండిరి.

అంతట మీరుసాహెబు కామ్నదిన్నుంచి వచ్చి జంబుల మేడుగుతీ
సుకొని అక్కడనుంచి వచ్చి పొద్దుటూరుకు తీసుకొనే వేళకు సాహెబు జూదాలు
దండుతో దువ్వూరినుంచి పోయి లడాయీ చేసి పొద్దుటూరు తిరుగతీసుకున్నారు.

67 తరువాత వెనుకనుంచి యింకో కొంత దండు కుమ్మకు చేస్తేనేగాని తననుంచి
కార్యము నిర్వాహము కాదని మీరుసాహెబు బహదరుకు వ్రాసుకున్నందున
బహదరు సైన్యం తీసుకొని చిత్రకల్లునుంచి యకాయకిన వికారిసంవత్సర
చైత్రశుద్ధ ౧౫లు నాడు వచ్చి దువ్వూరికి నైఋతి భాగాన కుందుపెడ్డ ఆనుకొని

దిగెను ఈ శుద్ధ ౧౫ ఉ నాడు రాత్రి, రెండు ఝాములవేళ సాహెబు జాదాలు
అంబాజీ పవారీలు అయి దండు తీసుకుపోయి బహాదరు మీద లడాయి
చేసిరి. తెల్లవార్లు లడాయి అయి మరునాడు ఝాము పొద్దువేళకు సాహెబు
జాదాల్కు బలక్షీణము అయినందున దుర్వ్యారికి ఆరుపరు దూరము పో
యిన వెనుక వనిపెంటు పైకే మల్లు వీరాని పల్లెవద్ద బహాదరు పట్టుబడినాడు.

వారిని పట్టుకొని బహాగగ అంతము రాత్రియుండి మాంగానవ
శిద్ధవటము వన గడదము రాయిపో దిగి బారిగీర్లనివాస యుగ్లో అంపించ
గా ఆయన పోయి అలంఖాను బహాదరు చేతి తేయిస్తానని చెప్పి కోలు
వెంవికి తీసుకువచ్చి పరస్పరం వకడేరావాకి తీసుకుపోయి న
ప్రంబివారి జెందగానీ సహేశ్రీరంగపట్నంర వాగారా అలంఖానుని అ
ల్లుడు కుమాళ్లతో కూడా శ్రీరంగపట్నం తీసుకొని బహాదరు పోయిన
తరువాత ఆలీముఖానుడు అక్కడనే కాల అయిపోయెను.

68 తరువాత టిప్పుసులతాను దినములలో అలీము ఖాను అల్లు
డైన భువనెల్లుఖాను మొదలయినవారి త కొట్టించినాడు. శాలివాహనశకం
౧౨౦౦ విరోధి సం॥ త్సరము మొదలుకొని శకం ౧ శుభకృతు సంవత్స
రము వరకు బహాదరు నవాబు యేలెను. అప్పుడు దారసాని పల్లె వాల్లెడ్డి
దుర్వ్యారి పరగణా వ్యవహారము చేసిను

తరువాత శా॥ వాహనశకము ౧౨౧౧ సౌమ్య సంవత్సరము వ॥ రకు
టిప్పుసులతాను యేలుబడిలోను ప్లవంగ సంవత్సర మిర్జాగనిబేగు
వ్యవహారము తరువాత సౌమ్య సంవత్సర సాధారణ సంవత్సరము

సంపర్యంతరము వృశె దల్లిఖానుడు అమలు. అంతటు మొగలాయిగోల కొండ నిజాంవారి యేలుబడిలోను విరోధికృతు సంవత్సరము వరకు సయదు అలావర్దీను మవృజే శెట్టిపల్లె వెంకులయ్యకరణి వెంకన్న అమలు చేసిరి.

తరువాత ఆనంద సంవత్సరము పర్యంతరము దిలా. రుద్దౌలా సుభేదారిలోను రాఘవరాయుడు అమలు చేసినాడు. తరువాత నలసంవత్సరము ఆఖరు వరకు అరబు అమీను సాహెబు మవృజే సిద్దారెడ్డి అమలు చేసినాడు. తరువాత కాళయుక్తి సంవత్సరము వరకు బనగానిపల్లె అసదల్లిఖానుని మూలా మహమ్మదు వృశేను ఖానుడు దువ్వూరి పరగణా అమలు చేసిను. సిద్ధార్థి సంవత్సర రౌద్రి సంవత్సర కార్తీకమాసము వరకు రాజా
౬౧ చందూలాలు బహాదరు గారి తరఫున ఖాయతు ప్రతాపరాము అమలు చేసినాడు.

శాలివాహనశకము ౧౭౨౨ రౌద్రి సంవత్సరము కార్తీకమాసం నాటికి కుంపిణీవారికి దేశము అయిన తదారభ్య శాలివాహనశకవరుషములు ౧౭౩౨ ప్రమోదూత సంవత్సర శ్రావణశుద్ధ   వరకు కుంపిణీవారి యేలుబడిలో జరుగుతూ వున్నది. యీగ్రామము పూర్వమయిన మొకాయి శకవరుషములు ౧౬౮౯ సర్వజిత్తు సంవత్సరము మొదలుకొని శకము ౧౭౨౦ కాళయుక్తి సంవత్సర పర్యంతము వున్న గ్రామములో ప్రజలకు చోడ్యాలచేత వృజాడు అయివుండగాను చందూలాలు సుబాగిరిలో అమలుదారు ప్రతాపరాము గ్రామానుకు కవులు యిచ్చి ప్రజలను రప్పించి మేలూనునున్న బస్తీ చేసినాడు.

ఈ గ్రామానుకు ఉత్తర భాగమందలి బుగ్గనుంచి సర్వదా నీరు ప్రవహిస్తూవున్నది. ఆనీరు ఆగ్రా తోటలుకు వరిమడికి ఉపయోగము అవుతూవున్నది. ఈబుగ్గనుంచి వెచ్చటి నీరు వస్తున్నది. దీనికి తూర్పు పావుకోసుదూరాన పూర్వం తాళ్లపాక వారు నంది వైదికులు వారు వుతవ్విరంచినారు. అక్కడనుంచి ఆరు కపిపెనీళ్లు వస్తూవున్నది.

71. ప/గనే దువ్వూరికి వెళ్లుతూవున్న గ్రామములు

౧ మ॥ దువ్వూరు
౧ మ॥ మజరపల్లె
౧ మ॥ చినసింగనపల్లె
౧ మ॥ గుడిపాడు
౧ మ॥ మైదుకూరు
౧ మ॥ నందేలమ్మపేట
౧ మ॥ అన్నలూరు
౧ మ॥ శివపురం
౧ మ॥ అల్లాడపల్లె
౧ మ॥ చినగురువాలూరు
౧ మ॥ చియ్యపాడు
౧ మ॥ కెల్లూరు
౧ మ॥ తాడ్లమామిళ్లూరు
౧ మ॥ కొత్త[illegible]

౧ మ॥ కామనూరు
౧ మ॥ వనిపెంట
౧ మ॥ గొల్లపల్లె
౧ మ॥ ఎల్లబస్వయపల్లె
౧ లింగాలదిన్నె
౧ మ॥ ముక్కోరాం పల్లె
౧ మ॥ ముజరా రాజుపాలెం
౧ మ॥ పెన్నపాడు
౧ మ॥ గడ్డంవారిపల్లె
౧ మ॥ చాంబాడు
౧ మ॥ భద్రిపల్లె
౧ మ॥ అంతకేరంట
౧ మ॥ నలసిరికుంట
౧ మ॥ కుమ్మపాడు

〃 మం॥ జొన్నపాడు
〃 మం॥ కైతవరము
〃 మం॥ పెదవేటిపల్లి
〃 మం॥ బిసశెట్టిపల్లి
〃 మం॥ పల్లపాడు
〃 మం॥ బొడూరు
〃 మం॥ అర్కటివేముల
72 〃 మం॥ ముడూరు
〃 మం॥ పెవ్వరపల్లి
〃 మం॥ వెల్లాల
〃 మం॥ గోపువారిపల్లి
〃 మం॥ పగిడ్యాల
〃 గాదెగూడూరు
〃 మం॥ జిల్లెళ్ల
〃 మం॥ తెనగూడూరు
〃 మం॥ రాజుపాలెం
〃 తాండువిన్ని
〃 మం॥ చిల్లకలూరు
〃 మం॥ నిడుజుల్లి
〃 మం॥ కొత్తపాడు

〃 మం వృజే పాటిపాడు
〃 మం వృజే చినదుడ్లూరు
〃 మం॥ తెలమడ్ల
〃 మం॥ యిల్లూరు
〃 మం॥ తంగటూరు
〃 మం॥ వెలవలి
〃 మం॥ నేలటూరు
(72) 〃 మం॥ యేరంవపాలెము
〃 మం॥ చిలాడిదేపాడు
〃 మం॥ చెంగనమపల్లి
〃 మం॥ నెరపాడు
〃 మం॥ సోమవరప్ప
〃 మం॥ పెదగువ్వలూరు
〃 మం॥ ~~[illegible]~~ పెద్దటూరు
〃 మం॥ రామేశ్వరం
〃 మం॥ దాసరిపల్లి
〃 మం॥ నీలాపురం
〃 మం॥ ముద్దిరెడ్డిపల్లి
〃 మం॥ తిప్పిరెడ్డిపల్లి

73 దువ్వూరికి అష్టదిక్కులు వివరము.

౧ తూర్పు ౨ పరుగులదూరమున నల్లమల అనే పర్వతము ఆవల పాడు మామిళ్లబద్దిపోలు తాలూకే రాజుపల్లెనగు యీగ్రామములు.

౨ ఆగ్నేయము ఆమడన్నర దూరాన ము॥ నందెలవన్నపేట లాకే దువ్వూరు.

౩ దక్షిణం పరుగు మీద ము॥ గుడిపాడు ము॥ దువ్వూరు

౪ నైఋతిని రెండు పరుగుల దూరాన ము॥ కామనూరు యీలాకే దువ్వూరు.

౫ పశ్చిమం పరుగు దూరాన ము॥ వెలవలి ము॥ దువ్వూరు

౬ వాయువ్యమున ము॥ తంగటూరి ప్రాచీన స్థలంయీ ము॥ దువ్వూరు

౭ ఉత్తరమందు పరుగుదూరాన ము॥ జి ల్లప॥ దువ్వూరు

౮ యీశాన్యము ౨ పరుగులు మీద నల్లమలపర్వతం జోతి తన్నగడిబపోతే ఆమూల సాయని పల్లె నరసాపురం తా॥ బద్వేలు

యీగ్రామము యొక్క భూమిని తాలూకా పయిరులు అయ్యే ధాన్యాదులు —

౧ వడ్లు	౧ ఆరికెలు	౧ శనగలు
౧ పచ్చజొన్నలు	౧ మినుములు	౧ కందులు
౧ తెల్లజొన్నలు	౧ పెసలు	౧ [illegible]
౧ సజ్జలు	౧ అనుములు	౧ వెంకాయతోటలు
౧ కొర్రలు	౧ అలసందలు	౧ నిమ్మతోటలు

74 ౧ రాగులు (74)౧ గోగులు ౧యిక్కడగంగరేగుచెట్లు [illegible]

పండ్లు [illegible]

౧ గెనుసు ౧ ఆకుతోటలు ౧ సొరుపెట్లి

౧ పసుపు ౧ అరటితోటలు ౧ మిల్లంగిగడ్డలు

౧ చెరుకుతోటలు ౧ మిరపతోటలు ౧ పొగాకు.

యిదిగాక విశేషము వృక్షములున్ను కూరగాయలున్ను బాగా పయిరు అవుతున్నవి.

ఈగ్రామము వాసు తాగరు నీవివ్వని పెరంగి రాజులు వ్యవసాయకం చేస్తూ వున్నారు.

యీతాలూకాలో అమ్మ్యేబట్టలు

౧ ఆవరంబు మూడురూకలు తరబడి పోరము ౧౨ మూరవి నేస్తున్నారు.

౧ తెల్లబట్టలు శల్లాలు ముతకే బోరలు ధోవతులు రుమాళ్లు పాగలు పచ్చడం రేకులు ముతకవి ౩ రూకలు ముచ్చు మొదలుకొని సన్నవి కరూ... యాల ముచ్చు పర్యంతం అంతకు మీద పర్యాయిస్తే నేస్తున్నారు.

౧ పర్యాయమ్మునే యిస్తే పట్టు ... ధోవతులు చీ[illegible]రుమాళ్లు యెనిమిదేశి, పదేశి, పద్దాన్నెగని రూపాయిల ముచ్చువి నేస్తున్నారు.

75 ౧ నోవిబోరలు తాగరు చీరలు సర్వదా నేసేవాడికే లేదు. ఎవరయినా నేయమంటే యెనిమిదేశి పదేశి రూపాయీల ముచ్చువి నేస్తున్నారు.

ఈగ్రామము మందు వుండే దేవాలయాలు:-

౧ వూరికి వుత్తరాన కోదండరామస్వామి రథోత్సవము

౧ యీశ్వర దేవాలయము

౧ వూళ్లో హనుమంతరాయుని దేవాలయం.

౧ కాళికాదేవి ఆలయము.

ప్రతి మంగళవారము నన్నకేసుబాపేటలో సంతవుతున్నది.
కుంపినీ దొరతనం అయిన తరువాతను మేస్తరు మండ్రో దొరగారు దువ్వూరు శ్రీ కోదండరామస్వామికి యాడాదికి పడితరానుకు ప్రావీగ* న్ష్మిరీ రూకలు 32 కాసులు నిర్ణయించినారు. ఇదిగాక రథోత్సవానుకు ప్రతిసంవత్సరాన జ్యేష్ఠ శు ౧౫లు పగలు పరవళ్లు గ౧౦ షైహొలు 32 కాసులు శం యీ ప్రకారము నిర్ణయం చేసినారు. అదే ప్రకారము నడుస్తూవున్నది.
యీతాలూకా లోను బాకీ వర్లితట్టున యున్నారు కాల్వలు చేస్తున్నారు.

6. ఈ దువ్వూరు పరగణాకు తూర్పు వైపున నున్న వుత్తర భాగమందున నున్న ములఅనే శేషాచల సంబంధమయిన పర్వతం తిరిగివున్నది.

యీ పలయందు టేకు స్వల్పం బుట్టంగి చంద్రబళ తరంకి మద్ది మొదలయ్యే చెట్లు కలవు. మరిన్ని అనేక ఔషధులతాదులు కలవు.
యీతాలూకాకు దక్షిణం పయిపు నుంచి పినాకినది ప్రవహిస్తుంది. ఆయేటి కాలువలనేరున చౌడూరు పొదలూరు శెట్టిపల్లె రామేశ్వరం తాడ్లమట్టారు తల్లూరు యీ గ్రామాలను వరి పినాణం బాగా పండిస్తుంది. యితరము కొన్ని గ్రామములలో చెరువుల ఆసరాను స్వల్పం వరి పండుతుంది.

తాలూకా మధ్య నుంచి కుందనది ప్రవహించి వచ్చి పినాకినిలో కలుస్తుంది.

శిద్ధవటము మాహాత్మ్యము.

శ్రీ దక్షిణామూర్తి గురుభ్యో నమః । శ్రీ శంకర । శిద్ధవటము మాహాత్మ్యం । శ్రీ శారదాంబాయై నమః ।

సూతః :—

పురా తు జాహ్నవీ తీరే బ్రహ్మమానస సంభవమ్
సనత్కుమారం యోగీంద్రం శుద్ధయోగి ప్రసేవితమ్ ॥ ౧ ॥
మహాసిద్ధాశ్రమం రమ్యే దినే కుంజ గుహాంతరే
కుశాస్త్రీర్ణ మహాతీరే సుస్థితం యోగచింతనమ్ ॥ ౨ ॥
దృష్ట్వా వ్యాసో మహాత్మానో సాక్షాత్ సత్యవతీసుతః
తదాగమం పరిజ్ఞేదం బ్రహ్మపుత్రో మహామతిః ॥ ౩ ॥
ప్రత్యుద్ధానం తతః కృత్వా సంపూజ్య విధివత్తతః
వ్యాసోద్ధితం యోగివర్యం ప్రాహ సుస్నిగ్ధయా గిరా ॥ ౪ ॥

శ్రీ వేదవ్యాసః :—

శ్రీ శైల దక్షిణ ద్వార స్థల కల్పం మహామతే
సర్వ లోక హితార్థాయ వద మే యోగిపుంగవ ॥ ౫ ॥
ఇత్యుక్త్వా ప్రశ్రితం వాక్యం శ్రుత్వా జ్ఞానవిదాంవరః
ద్వైపాయన మునిం ప్రాహ మాధుర్య వచసాయుతః ॥ ౬ ॥

సనత్కుమారః :—

సాధు సాధు మహాప్రాజ్ఞ సర్వజ్ఞాన విదాంవర
తదిదానీం ప్రవక్ష్యామి శృణు సత్యవతీ సుత ॥ ౭ ॥

పురా కైలాస శిఖరే వప్రై రత్నైశ్చ శోభితే
కల్పద్రుమ సమాకీర్ణే సర్వసిద్ధైః పశోభితే ॥ ౮ ॥
తచ్ఛృంగ మధ్యమహాస్థానే సువర్ణమణిమయాలకే
దివ్యమండప సన్నద్ధ్య రత్నపీఠే సుఖాసనే ॥ ౯ ॥
అవ్యయం శంకరం దృష్ట్వా నమస్కృత్య శుభామయా
ఉవాచ గౌరీ సంతుష్టా లోకానుగ్రహకాంక్షయా ॥ ౧౦ ॥

శ్రీపార్వత్యువాచ :—

శ్రీ పర్వతస్య మాహాత్మ్యం సర్వం పూర్వే శృతం త్వయా
తచ్ఛైల దక్షిణాద్వార స్థలకల్పం వద ప్రభో ॥ ౧౧ ॥
ఇత్యుక్త్వా పార్వతీనాథః శివః సంప్రతి మానసః
గిరిజాం ప్రాహ మాధుర్య వాక్యైః ప్రహసితాననః ॥ ౧౨ ॥

శ్రీ శివః :-

స్థలకల్పం మహాసిద్ధ వనకల్పమఘాపహం
జలకల్పం తథా దివ్య బిలకల్పం చతుర్విధం ॥ ౧౩ ॥
వర్తతే గిరిజే ప్రాజ్ఞే లోకసుఖావహే
శ్రీశైలదక్షిణాద్వార స్థలకల్పమిదం శృణు ॥ ౧౪ ॥
త్రింశద్యోజన మాయామం చతుర్యోజన విస్తరం
నానాద్రుమలతాకీర్ణం శిలాద మితరూపకమ్ ॥ ౧౫ ॥
మహాపర్వత సంబంధం మేరుశృంగం మహీతలే
వింధ్యస్య దక్షిణే పార్శ్వే వాయునాపతితం పురా ॥ ౧౬ ॥

దేవవసుమతో నామ ఋషిపుత్రీ శ్రియా సహ
తన్నామధేయ విఖ్యాతం శ్రీశైలం నామ పర్వతమ్ ॥౧౭॥
వీరలక్ష్మీనృసింహాఖ్యం క్షేత్రం ముక్తిప్రదం నృణాం
నృసింహాబిలముఖ్యాది మహాగహ్వర సంయుతం ॥౧౮॥
2 శిఖరేశ్వరాది సాహస్ర శృంగైశ్చ పరిశోభితం
విభూతికుంకప్రముఖైః పుష్కరింబాశ్చ సంవృతం ॥౧౯॥
అమరేశ్వరం హరిహరం హేమకూటం మహాచలం
వెంకటాద్యాది సతీర్థై ర్వేష్టితం సిద్ధసేవితం ॥౨౦॥
త్రిపురాంతకనామానం జ్యోతిసిద్ధవటాహ్వయం
బాలబ్రహ్మేశ్వరాఖ్యాతం యామ్యా మహేశ్వరాభిదమ్ ॥౨౧॥
ఏవం నామ మహాద్వారమండితమ్ సకలార్థదమ్
స్కందసోమేశ్వరం పుష్పగిరిం శ్రీసంగమేశ్వరమ్ ॥౨౨॥
ఏకేశ్వరేందు విఖ్యాతం మహాద్వార విరాజితమ్
నవ నందిసమాయుక్తం నవబిలంకాది సంవృతమ్ ॥౨౩॥
నారసింహవనోపేతం కదళీవనశోభితమ్
త్రిపురాభ్రమరాద్యష్ట యోగినీశ్చ సమావృతమ్ ॥౨౪॥
చతుర్ద్వారోపసద్వార జ్యోతిర్లింగగణాన్వితమ్
ఇంద్రాదిలోకపాలైశ్చ యోగిబృందైశ్చ సేవితమ్ ॥౨౫॥
శ్రీశైలం రాజతే పద్మ పృష్ట కర్ణికరూపవాన్
దర్శనాత్పాపనిర్ముక్తం స్మరణాత్సర్వసిద్ధిదం ॥౨౬॥

ఏకప్రదక్షిణాంకుర్యాత్తస్య పుణ్యమనంతకమ్
పునరావృత్తిరహితమదియు భవనం శుభం ॥౧౭॥
సచ్చిదానందమఖిలం శివలోకం లభేద్ధ్రువమ్
వారాణస్యాం ప్రయాగాయాం గయాయాం యామునే తటే ॥౧౮॥
పినాకినస్యాస్తటే రమ్యే మహాసిద్ధోపసేవితే ॥
త్రైర్జ్ఞాని సంఘైశ్చ వటవృక్షైశ్చ సంవృతైః ॥౧౯॥
శ్రీశైల దక్షిణా ద్వారే మహాసిద్ధవటం స్థితం
తస్యాభా విస్తృతాం మహో వక్ష్యతే శృణు సువ్రతే ॥౨౦॥
తత్పూర్వపశ్చిమాయామం దశక్రోశమితిస్మృతం
దక్షిణోత్తరవిస్తారం షట్క్రోశం ఘనోన్నతమ్ ॥౨౧॥
వటమూల సుఖాసీన సర్వసిద్ధోపశోభితమ్
స్వప్రకాశం మహాతేజం యక్షసిద్ధ ... రావ్యయమ్ ॥౨౨॥
జ్యోతిర్లింగ మహాదృగ్రూపో విజ్ఞానానందదాయకం
ఇచ్ఛా జ్ఞాన క్రియా శక్తి సహితం పరమేశ్వరం ॥౨౩॥
అష్టైశ్వర్య సమోపేతో మహాదేవః ప్రతిష్ఠితి
దర్శనాన్ముక్తిమాప్నోతి స్మరణాత్పాపనాశనం ॥౨౪॥
తద్దేవస్య పురోభాగే జ్యోతిర్లింగం మహాద్యుతిం
అగస్త్య వరదం శాంతం సిద్ధసైసేంద్రసేవితమ్ ॥౨౫॥
వర్తతే శ్రీ మహాదేవం సర్వకామఫలప్రదమ్
దర్శనాత్తస్య దేవస్య భుక్తిముక్తిఫలం లభేత ॥౨౬॥

తద్దేవస్య పురోభాగే వాయుకోణే సుమిస్థితే
రససిద్ధేశ్వరం దేవ వర్తతే యోగిభిస్సహా ॥ ౩౭ ॥
తస్య దర్శన మాత్రేణ ధనమాప్నోతి నిత్యశః
తత్పశ్చిమే శామలాంగం కించిత్ప్రహాసి జాననం ॥ ౩౮ ॥
వటుకం క్షేత్రపాలాఖ్యం విఘ్నేశం ఫలదాయకం
హేమవర్ణాం మహాదుర్గాం కుమారీం సింహవాహనీం ॥ ౩౯ ॥
శంఖచక్రాభయోద్యం బు హాస్తాం తటితకరాంబుజాం
కిరీటహారకేయూర సర్వాభరణభూషితామ్ ॥ ౪౦ ॥
బిల్వపత్రార్చితాం సౌమ్యాం దివ్యచందనచర్చితాం
దర్శనాల్లభతే రాజ్యం భోగంశ్చాపమాన్యవాప్నుయాత్ ॥ ౪౧ ॥
తదుత్తరే మహాదేవం విమలేశ్వర సంజ్ఞకం
దర్శనాత్పాప నిర్ముక్త ఈప్సితార్థం లభేద్ధ్రువమ్ ॥ ౪౨ ॥
తదుదీచార సుఖాసీన మమరేశ్వర నామకమ్
ఇంద్రాదిభిస్సర్వ విబుధైః సంసేవిత పదాంబుజమ్ ॥ ౪౩ ॥
పూజయేత్సర్వ కామార్థ్యార్థలాభ మవాప్నోతి నిత్యశః
తదుత్తర దిశాభాగే వేదకోటేశ్వరం శివం ॥ ౪౪ ॥
శాస్త్రకోటేశ్వరం దేవం మంత్రకోటేశ్వరం హరం
దర్శనాత్పాప నిర్ముక్తం సర్వవిద్యా ఫలం లభేత్ ॥ ౪౫ ॥
తత్పూర్వేతు మహాదేవీం పున్నాగవనమధ్యగాం
చతుర్భుజాం కరాద్వ్యంబుపాశాంకుశ వరాభయాం ॥ ౪౬ ॥

దళైః షోడశ సంయుక్తే పద్మకర్ణికే మధ్యగాం శివం
దుకూలవాసవసద్వస్త్రాం సర్వాభరణభూషితాం ॥౮౨॥
చంద్రమఖిగం పీనోన్నత పయోధరాం
రూపయౌవనసంపన్నాం గౌరాంగీం భువనేశ్వరీం ॥౮౩॥
కదంబమూలపీఠస్థాం మహాభాగాం సుఖప్రదాం
పద్మపత్రవిశాలాక్షీం కాశ్మీరార్ద్రకుచాంతరాం ॥౮౪॥
కామకోటివిమానస్థాం కామాక్షీం సర్వమోహినీం
దర్శనాదిస్మృతౌ మార్థమాయురారోగ్యమాప్నుయాత్ ॥౮౫॥
పంచామృతైర్గంధమాల్యైస్స్నాపయిత్వా యథావిధి
నైవేద్యం చార్పయిత్వాత్ర మాసమేకం నిరంతరం ॥౮౬॥
తన్మూలమంత్రసాహస్రం జపేత్ప్రాజ్ఞ, మహాప్నుయాత్
తదుత్తరే మహాపీఠే సుఖాసీనం చతుర్భుజం ॥౮౭॥
ఆనందభృంగీనం సౌమ్యం పూజయేన్నృపమాప్నుయాత్
తత్పూర్వే చ సుఖాసీనం సాక్షాత్పార్థమహేశ్వరం ॥౮౮॥
జగదీశం ప్రార్థనాదేవ ధనధాన్యమవాప్నుయాత్
తత్ప్రాచ్యాం పంచభూతాఖ్యలింగం దివ్యం మహోజ్వలం ॥౮౯॥
సందర్శయేదేకమాసం పంచసాధ్యాక్షర్యమంత్రకాం
జపేన సర్వార్థసంసిద్ధిం ప్రాప్నువంతి న సంశయః ॥౯౦॥
తదీశానం మహాదేవం సాక్షాజ్జ్యోతిస్స్వరూపిణం
దక్షిణస్యాం మహేశానం దివ్యపీఠస్యమధ్యగాం ॥౯౧॥

౪ సర్వలక్షణ సంపూర్ణ భృగ్వాదిముని పూజితమ్
మార్కండేయ మహాలింగం పూజయే దేవతాంసరే
తద్దేవం ప్రార్థయేన్నిత్యం శుభసౌభాగ్యమాప్నుయాత్ ॥ ౫౭
తద్దేవ దేవ ప్రాగ్భాగే శ్యామాంగం శూలపాణినం
కమవేశ్వరనామాఖ్యం దర్శనాద్భాగమాప్నుయాత్ ॥ ౫౮ ॥
తస్యాగ్నే - సర్వలోకేశం కమవేశ్వరనామకమ్
దర్శనాదిష్టకామార్థఫలమాప్నోతి నిత్యశః ॥ ౫౯
తద్దర్శనే సుఖాసీనం కమవేశం సునిర్మలమ్
ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం దర్శనాల్లభతే ధ్రువమ్ ॥ ౬౦ ॥
తద్దేవ దక్షిణే భాగే సుఖాసీనం మహోజసమ్ ।
పూజయేన్నిత్యం ద్రవైశిఖ్యమాసమేకం నిరంతరమ్ ॥ ౬౧ ॥
ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం లభతే నాత్ర సంశయః ।
తత్ప్రతీచ్యాం మహాదేవం సుస్థితం హ్యమృతేశ్వరమ్ ॥ ౬౨ ॥
సంపూజ్య విధివద్భక్త్యా మూలమంత్రం హ్యాదిస్మరన్
సర్వాన్ కామానవాప్నోతి సర్వత్ర జయమాప్నుయాత్ ॥ ౬౩ ॥
పూర్వాభిముఖమాసీనం సర్వసౌభాగ్యదాయకం
చ్యవనాది మహామౌని సేవితం దివ్యతేజసం ॥ ౬౪ ॥
తత్పశ్చిమేషు భాకేరం మూలస్థానేశ్వరాహ్వయం
దర్శనాత్సర్వసౌభాగ్యమాయురారోగ్యమాప్నుయాత్ ॥ ౬౫ ॥
వటుమూలస్య దేవస్య యామ్యే కన్యేశ్వరాహ్వయం

తత్పూజనేన సౌభాగ్యం మాసమేకేన సిద్ధ్యతి ॥ ౬౬॥
తద్దక్షిణే దేవదేవస్యేశం బాగ్నిపూజితమ్
దృష్ట్వా తత్పురుషం పూజ్య భక్త్యా తేజమవాప్నుయాత్ ॥ ౬౭॥
తద్దక్షిణే మహాకాయం తస్యాః సిద్ధేశ్వరావ్యయం
దర్శనాత్సర్వసౌభాగ్యం తస్యాః సిద్ధిర్లభేద్ధ్రువం ॥ ౬౮॥
తత్ప్రతీచ్యాం మహాశ్యామం క్షేత్రేశ్వరసునామకం
సహస్రారేణ సంపూజ్య ధేనుప్రజమవాప్నుయాత్ ॥ ౬౯
తత్పశ్చిమే మహాదేవీం నీలోత్పలదళప్రభాం
సర్వార్థదాయినీం సౌమ్యాం సింహపృష్ఠగతాం శుభాం ॥ ౭౦
మహేశస్య శిరోభాగే సంస్థితాం తమవేక్షణాం
హేమవస్త్రాం సుభూకారాం శంఖచక్రవరాభయాం ॥ ౭౧॥
కన్యకాం వైష్ణవీం దుర్గాం దేవతస్యాః సమావృతాం
దివ్యభలాంబరాభూషాఢ్యాం గంధమాల్యాదలంకృతాం ॥ ౭౨॥
సంపూజ్య విధివన్న్యాసం దుర్గామూలమనుం జపేత్।
సర్వానామానవాప్నోతి మంత్రసిద్ధిర్భవేద్ధ్రువం ॥ ౭౩॥
తత్ప్రతీచ్యాం జగద్వంద్యం హేటుకేశం దయానిధిం
దర్శనాల్లభతే గౌరి ధనధాన్యాదికాన్ బహూన్ ॥ ౭౪॥
తదుత్తరే మహాదేవం బాలసిద్ధేశ్వరావ్యయం
విఘ్నేశ్వర సమాయుక్తం హాసుకాద్యాసుపూజితం ॥ ౭౫॥
పూజయేత్పుష్పైమేతంతు సర్వాభీష్టఫలం లభేత్

తత్పృష్ఠే మహాదేవం ఘంటసిద్ధేశ్వరాహ్వయం ॥౨౬॥
తస్యదర్శన పుత్రపౌత్రాదికాన్ లభేత్
తస్యనైఋతి కోణస్థం ఘటికేశం దయానిధిం ॥౨౭॥
పూజయేత్తూన్నత ఘటికాసిద్ధిమాప్నోత్యసంశయః
తత్పృష్ఠే శంఖచక్రగదాపద్మధరం విభుం ॥౨౮॥
పీతాంబరసమాయుక్తం సర్వాభరణభూషితమ్
మాధవం శ్రీమహావిష్ణుం దర్శనాద్భోగమాప్నుయాత్ ॥౨౯॥
తద్వాయుగే వృషారూఢం శ్వేతం నిర్మలవిగ్రహం
పార్వతీనీలకంఠేశం సర్వకామానవాప్నుయాత్ ॥౩౦॥
తత్సౌమ్యభాగే వరందేవం ద్విభుజం పద్మధారిణం
పద్మకర్ణికే మధ్యస్థం సూర్యం దృష్ట్వా శుభంలభేత్ ॥౩౧॥
తదుత్తరే మహాసేనం మయూరాసనసంస్థితం
శ్రీమద్భిర్దేవసేనాభ్యాం సహితం మణిభూషితమ్ ॥౩౨॥
దివ్యస్రగ్వస్త్రగంధాంగం తప్తచామీకరప్రభం
ద్విభుజం ఖడ్గశక్తిభ్యాం ధారిణం శుభవీక్షణం ॥౩౩॥
మాసేమాసే వహ్నిరుక్షే పూజయేద్దేవకార్తికేం
పుత్రపౌత్రధనావాప్తిం సర్వశత్రుజయం శుభం ॥౩౪॥
విద్యాకన్యారత్నలాభం లభతే నాత్ర సంశయః
ప్రథమావరణం ప్రోక్తం ద్వితీయావరణం శృణు ॥౩౫॥
ఇతిశ్రీస్కాందేపురాణే, శ్రీపర్వతఖండే శివాశివవరమాహాత్మ్యే వ్యాస

సనత్కుమార సంవాదే శ్రీశైల దక్షిణాద్వార స్థలకల్పే ప్రథమావరణ
స్థిత దేవ నిరూపణం నామ ప్రథమోధ్యాయః॥ శ్రీశివార్పణమస్తు॥

శ్రీ వేదవ్యాసాయనమః

సిద్ధేశ్వరం మహాదేవం పశ్చిమే నైరుతిస్థితమ్
ప్రాఙ్ముఖం శంఖచక్రాబ్జగదాధారిణమవ్యయమ్ ॥౧॥
శ్రీభూమిభ్యాం సమోపేతం కేశవం కేశిమర్దనం
దర్శనాత్ప్రియమాప్నోతి ఐహికాముష్మికం లభేత్ ॥౨॥
తద్దేవస్య ప్రతీచ్యాం తు పూర్వాభిముఖ సంస్థితం
వసిష్ఠానామదేవాది ఋషిసంఘైశ్చ సేవితమ్ ॥౩॥
భుక్తిముక్తిప్రదం సౌఖ్యం గంగాచంద్రజటాధరం
స్వప్రకాశం మహోజ్యోతిర్లింగాకారముమాయుతం ॥౪॥
దక్షిణామూర్తిమీశానం శరత్కాలేందు సన్నిభం
సర్వవిద్యాప్రదం జ్ఞానదాయకం సౌఖ్యదాయినం ॥౫॥
ఏకకాలార్చనాదేవ విద్యాద్రవిణమాచరేత్
ద్వికాలపూజయేద్దేవం రాజభోగమవాప్నుతి ॥౬॥
త్రికాలపూజయేద్భుక్తిముక్తిమాప్నోత్యసంశయః
తద్ధ్యాయయేత్కుశాభ్యాసే యేకేవాసం నిరంతరం ॥౭॥
జపం కుర్యాత్సర్వమంత్రసిద్ధిసౌఖ్యం లభేద్ధ్రువం
తత్పశ్చిమే సుఖాసీనం వజ్రేశం పూర్వతోముఖం ॥౮॥

సప్తమస్తకసంయుక్తం వాసుకేః ఫణిభూషణం
ఇంద్రపూజితపాదాబ్జం సర్వమౌనిప్రసేవితం ॥౯॥
పూజయేదేకమాసేన రత్నలాభమవాప్నుయాత్
తదీశాన్యే ధనుర్బాణధరం భూషణభూషితమ్ ॥౧౦॥
దివ్యప్రస్వప్రగంధాఢ్యం సీతాలక్ష్మణసంయుతం
పురోభాగే వాయుపుత్రసేవితం మునిపూజితమ్ ॥౧౧॥
తం దృష్ట్వా సర్వసౌభాగ్యం ఫలమాప్నోత్యసంశయః
తత్పశ్చిమే శంఖచక్రగదాభయసమన్వితమ్ ॥౧౨॥
జనార్దనం దేవదేవం సర్వసంపత్ప్రభుం విభుం
శ్రీభూమిసహితం విష్ణుం పీతని[illegible] వాససం ॥౧౩॥
దర్శనాన్ముక్తిమాప్నోతి స్మరణాత్పాపనాశనం
తదుత్తరే మహాశక్తిం హేమపీఠగతాం శుభాం ॥౧౪॥
చండికాదర్శనాత్సౌఖ్యమాయురారోగ్యమాప్నుయాత్
తన్మధ్యం [illegible] కౌప్రతిష్ఠ్యాం తు వత్త్రేశస్త్రైవ కేదిశే ॥౧౫॥
మహోన్నతే భూమిమధ్యే పాతాళే లింగపర్వతే
వర్తతే సూక్ష్మరూపైశ్చ లింగసంఘానవనేకశః ॥౧౬॥
తస్థలే స్థాపనంకృత్వా పూజనం తేన సభక్తితః
పూజయేల్లభతే నిత్యం ధనధాన్యాదికం బహు ॥౧౭॥
తత్పశ్చిమే పుప్రభీమే జ్యోతిర్ధామ శుభస్థలే
గాంక్షీరకుందమందారశరదిందుసమప్రభం ॥౧౮॥

అష్టబాహు సమోపేతం శంఖచక్రగదాధరం
హారనాగసురహంతారం లక్ష్మీకాంతా మనోహారం ॥ ౧౯ ॥
నారసింహం మహావిష్ణుం సిద్ధక్షేత్రాదినాయకం
స్నానం పంచామృతైశ్చకృత్వా నైవేద్యం పత్రసాన్వితం ॥ ౨౦ ॥
అర్చయేత్ విధివత్తత్ర నృసింహో సుప్రభం శివే
జపం కుర్యాదేకమాసం ప్రతివారం సహస్రకమ్ ॥ ౨౧ ॥
త్రింశద్దినే చ సిద్ధిస్స్యాత్ ఘృతఖండసముద్భవైః
సమిద్భిశ్శాయసాపూపైర్బహుయామాన్నలవిద్యయా ॥ ౨౨ ॥
బ్రాహ్మణాన భోజయేత్పశ్చాద్దిశాపూర్ణమవాప్నుయాత
తస్మాద్వైచ మహావిష్ణుం శేషపర్యంకశాయనం ॥ ౨౩ ॥
రంగనాథం జగద్వంద్యం వాసుదేవం పరాపరం
7 సాంగావరణసంయుక్తం శ్రీభూనీళాసమన్వితం ॥ ౨౪ ॥
దర్శయేత్సతతం బిత్తా ధ్యాదశార్ణం మహా......
లక్షత్రయం జపేద్భక్త్యా హోమం కుర్యాత్ప్రయత్నతః ॥ ౨౫ ॥
(బ్రాహ్మణాన భోజయేత్పశ్చాత్ పుత్రపౌత్రాభివర్ధనం
శత్రుక్షయం రాజ్యలాభం శుభసౌభాగ్యసంపదం ॥ ౨౬ ॥
ధనం ధాన్యం యశస్సౌఖ్యం సర్వత్ర జయమాప్నుయాత్
తద్వత్స్వచతుర్విత్తు వెంకటేశం శ్రియాసహ ॥ ౨౭ ॥
జనార్దనం శ్రీనివాసం జపయేద్భక్తభవాప్నుయాత్
తదుత్తరే మహాదేవం పూర్వాభిముఖసంస్థితం ॥ ౨౮ ॥

బాలబ్రహ్మేశ్వరంత్రైవ భక్తిముక్తిఫలప్రదం
అర్ధనారిసమాయోపేతం జటామండలమండితం ॥ ౧౯ ॥
సప్తశార్ఙ్గసమాయుక్తం వాసుక్యాదివిభూషణం
సర్వైశ్వర్యప్రదాతారం సిద్ధక్షేత్రాదినాయకం ॥ ౨౦ ॥
సిద్ధమౌనీంద్రసంసేవ్యం శుభసౌభాగ్యదాయకం
దర్శనాత్పూజయేన్నిత్యం సర్వశత్రుభయాపహం ॥ ౨౧ ॥
తత్ర సిద్ధో మూలమంత్రం జపయేత్ శ్రియమాప్నుయాత్
తద్దేవ దేవ వారుణ్యాం భామేశం పూర్వతో ముఖం ॥ ౨౨ ॥
తం దృష్ట్వా శుభమాప్నోతి సర్వసంపత్ప్రదం లభేత్
తదుత్తరే మహాకాయ పూజితం విశ్వరూపిణం ॥ ౨౩ ॥
మారలతేశ్వర విఖ్యాతం దర్శనాత్పాపనాశనం
తత్పూర్వే సర్వలోకేశం చంద్రచూడేశ్వరం శివం ॥ ౨౪ ॥
దర్శయేత్సర్వసౌభాగ్యం శ్రియమాప్నోతి నిత్యశః
తదాగ్నేత్రైవ నృహరిం సాధ్యసర్వఫలంప్రదం ॥ ౨౫ ॥
జ్యోతిర్లింగం స్వప్రకాశం ప్రథమస్థానవాసినం
గాలవాది మహామౌనిసేవితం సర్వకామదం ॥ ౨౬ ॥
తత్ర ప్రసన్నసుముఖం గాలవాదిమహాత్మనాం
చంద్రికాకుందమందార ధవళాకృత విగ్రహం ॥ ౨౭ ॥
కపిలాది మహాసిద్ధసేవితం మునిపూజితమ్
మహాజ్యోతీశ్వరాఖ్యాతం సిద్ధేశం సర్వకామదం ॥ ౨౮ ॥

తద్దేవ దర్శనాదేవ అనేకాముక్తితం భవేత్
తత్పశ్చిమే వరాదేవం అక్షరం భాగ్యకామదం ॥౩౯॥
మృత్యుంజయం మహాసమేకం ప్రతివారం సహస్రకం
జపంకుర్యాద్విధానేన బ్రాహ్మణానపి భోజయేత్ ॥౪౦॥
తత్ప్రాచ్యాం దివ్యపీఠస్థం తారకేశ్వరనామకమ్
దర్శనాత్పాపనిర్ముక్తం రాజ్యలాభమవాప్నుయాత్ ॥౪౧॥
తత్ప్రాచ్యాం పద్మపీఠస్థం గోపికాగోగణైర్వృతం
శంఖచక్రధరం దేవం వేణునాదవినోదినమ్ ॥౪౨॥
నారదాదిమహాయోగిసేవితం కమలేక్షణం
త్రిభంగిమండలస్థానం యుక్తం భువనమోహనం ॥౪౩॥
కిరీటాది విభూషాఢ్యం బర్హిపింఛావతంసకం
హేమవస్త్రసమాయుక్తం దివ్యమాల్యాద్యలంకృతం ॥౪౪॥
మంగళాఖ్యాయ గోపాలం గోపాలకసమావృతం
దర్శనాత్పుత్రపౌత్రాభివృద్ధిస్సాన్నిధ్యమాప్నుయాత్ ॥౪౫॥
తత్పూర్వే సుఖాసీనం కింబదీశాన్య గోచరే
పశ్చిమాశాముఖం దేవం రత్నకోటీశ్వరాహ్వయం ॥౪౬॥
దర్శనాత్సర్వసౌభాగ్యసిద్ధిర్భవతి నిశ్చయం
ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం పుత్రపౌత్రాదికం లభేత్ ॥౪౭॥
తస్య నైరుతికోణస్థం సర్వలోకేశ్వరం హరం
పూర్వస్యాభిముఖే సౌమ్యం యోగపీఠసమాయుతం ॥౪౮॥

విశ్వనాథం విశ్వవేద్యం పూజయేల్లభతే ధనం
తత్ప్రాచ్యాముత్తర పూర్ణాఖ్యాం మహాదేవీం సుఖప్రదాం ॥౪౯॥
పూజయేద్భృగువారేవ లభేద్భాగ్యాదికం ధ్రువం
దేవీం తద్వామ్న శృంగాస్థాం సర్వాభరణ భూషితాం ॥౫౦॥
హేమవర్ణాం విశాలాక్షీం చతుర్బాహుం కృపాకరాం
డమరుం త్రిశిఖాపాత్ర ఖడ్గహస్తాం శుభాన్వితాం ॥౫౧॥
మూలస్థానేశ్వరీం నామ్నాం దుకూల వసనావృతాం
సింహాసన సుఖాసీనాం గంధపుష్పాద్యలంకృతాం ॥౫౨॥
పూజయేద్యోగినీయుక్తాం సర్వాం కామమవాప్నుయాత్
తదాగ్నేయ స్సుభాకాంతాం షడాత్మ హాగణావేష్టితం ॥౫౩॥
ఉద్యానవనమధ్యస్థం మహేశం శరభేశ్వరమ్
తద్దర్శనాదేవ ఖేదానాదికాన బహూంన్ ॥౫౪॥
తత్సన్నిమహోషధమ్ చతుర్బాహుం జటాధరం
ధనుర్బాసిన భూలం దారిణాం జగదర్చితం ॥౫౫॥
భద్రకాళీసమోపేతం దక్షాదిమునిభిర్యుతం
తం దృష్ట్వా పూజయేన్మాసం సర్వదిగ్విజయం భవేత్ ॥౫౬॥
వీరేశ్వరస్య భాగేవ సర్వసిద్ధాప శోభితమ్
కనకాహ్వయ విఖ్యాతం వర్తతేత్ర సరోవరమ్ ॥౫౭॥
తత్తోయమమృతప్రఖ్యం సర్వరోగహరం పరం
త్రికాలమేకకాలం వా ద్వికాలం వా పరానవే ॥౫౮॥

స్నానం మాసత్రయంకృత్వా దలాంతస్థఘృతేనచ
శీర్షాది పాద పర్యంతం లేపనం కారయేత్తతః ॥౬౯॥
ఛైత్రాన్నం భుంజతే న్నృణాం మహాపాతక నాశనం
కుష్ఠాది సర్వరోగఘ్నం సత్యం సత్యం న సంశయః ॥౭౦॥
తత్తీరే సర్వలోకేశ మఘోరం భైరవాహ్వయం
దక్షిణాశం ముఖం సౌమ్య మిష్టకామేశ్వరాహ్వయం ॥౭౧॥
దర్శనాత్సర్వపాపఘ్నం పుత్రపౌత్ర ప్రవర్ధనం
౧ తద్వామే పార్శ్వయోస్తత్ర వశ్యమైశ్వర్య మవాప్నుయాత్ ॥౭౨॥
తద్దేవస్య పురోభాగే మహిషాసుర మర్దనీం
పూజయేత్తత్క్షణాదేవ యుష్మార్థం సుఖ మాప్నుయాత్ ॥౭౩॥
ఇష్టకామస్య దేవస్య చతుష్కోణేషు సంస్థితం
విరంచేశం విశ్వనాథం వరుణేశ మమేశ్వరమ్ ॥౭౪॥
దర్శనాత్సర్వపాపఘ్నం ధనధాన్యాదికాంల భేత్
తస్మాద్దేవ మహాదేవం యోగినీం భ్రమరాంబికాం ॥౭౫॥
సర్వార్థ సాధక తరాం చిన్మయ తేజోమయీం శుభాం
తద్దర్శనేన సౌభాగ్యం యోగసిద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥౭౬॥
ఇష్టకామేశ్వర ప్రాఖ్యాం మహేశంరజితేశ్వరమ్
తద్దేవ దర్శనాదేవ లభతే రజితాదికాన్ ॥౭౭॥
తద్దేవ దక్షిణే భాగే పినాకే న్యాకలే శుభే
యోగినీ సిద్ధసేవ్యాం సిద్ధపర్వత వాసినీం ॥౭౮॥

అష్టైశ్వర్య సమాయోపేతా మష్టైశ్వర్య ఫలప్రదాం
ఇష్టభోగ సమాయుక్తా మిష్టకేష్టవినాశనం ॥౬౯॥
అష్టశక్తి సమాయోపేతాం స్వప్రకాశాం సముప్రభాం
(సమేతుల్లాస)
పాత్రాస్త్రిహాస్త్రాం ప్రగ్వస్త్ర భూషితాం ॥౭౦॥
సింహాసన సమాసీనాం కదంబవన మధ్యగాం
శక్తింబాష్ట మహాసిద్ధి నామాం సర్వార్థదాయినీం ॥౭౧॥
పినాకినీ జపేస్మాత్వా తద్ధ్యానం దర్శయేత్తతః
నియమేన ఫలాహారం కృత్వా మాసత్రయం శుభే ॥౭౨॥
ఏకార్ణం వా నవార్ణం వా పంచదశార్ణమేవవ
జపేద్యశేష మంత్రార్థ సిద్ధిం మాప్నోత్య సంశయః ॥౭౩॥
తత్పశ్చిమే మహాదుర్గ వనే దేవం సదాశివం
ఇష్టం సిద్ధేశ్వరం సౌమ్యం దర్శనాన్మోక్షమాప్నుయాత్ ॥౭౪॥
తత్రతోభ్యాం మహాశైలం తటితం నావమనా మతం
వర్తతే కల్పవృక్షాది దివ్యవృక్షైశ్చ మండితమ్ ॥౭౫॥
రత్నకూట సమాయుక్తం స్వర్ణసాను సమన్వితం
కిన్నరాంగనా సంగీత కుంజపుంజ విరాజితమ్ ॥౭౬॥
తచ్ఛైలస్య శిరోభాగే సర్వహాకైక పూజితమ్
వృత్తాన సాందరా జన్య వరదం సర్వకామదం ॥౭౭॥
జ్యోతిర్మయం మహాదేవం శిష్ట్వా మసిద్ధేశ్వరాహ్వయం
దర్శనాద్భుక్తిముక్తిభ్యాం ప్రాప్నువంతి నసంశయః ॥౭౮

తస్మైలవయూపే సర్వార్థదాయినం సమ్యగోచరే
శ్రీకరం పార్వతీనాథం యమూర్జితపదద్వయం ॥ ౨౯॥
యమధర్మేశ్వరం దేవం దర్శనాత్పాపనాశనం
తస్య మృత్యుభయం నాస్తి యిష్టాపూర్తిమవాప్నుయాత్ ॥ ౩౦॥
చతుర్దశ్యాం కృష్ణపక్షే కుజవార సమన్వితే
తద్దేవ పూజనాన్మృత్యుభయం నాస్తి శుభం భవేత్ ॥ ౩౧॥
తద్వారుగాదిశాం దేవం మహేశం రాఘవార్చితం
రామేశ్వర మహాజ్యోతిర్లింగం సాక్షాన్మహేశ్వరం ॥ ౩౨॥
జ్ఞానానందమయం దేవం దర్శనాత్పాపనాశనం
తత్సన్నిధౌ యథాశక్త్యా పంచాక్షమనుం సదా ॥ ౩౩॥
జపేత వరాసంపరేద్దేవం తత్తత్కామ్యఫలం లభేత్
తత్పశ్చిమే వాయుకోణే విరజానామ నామతః ॥ ౩౪॥
మహాశక్తిం శుభాకారాం దర్శనాచ్ఛుభమాప్నుయాత్
తత్సన్నిధౌ మహావిద్యాం జపేదిష్టఫలం లభేత్ ॥ ౩౫॥
తత్పశ్చిమే మహారత్నశిఖరే సముపస్థితం
శంఖచక్రధరం దేవం పీతకౌసేయవాసనం ॥ ౩౬॥
గదాధరం మహావిష్ణుం బిందుమాధవసంజ్ఞకం
దర్శనాద్గిరిజే పుత్రపౌత్రకామానవాప్నుయాత్ ॥ ౩౭॥
గోక్షీరైః స్నుతతో దేవం స్నపనం కారయేత్తతః
సంపూజ్య పౌరుషం సూక్తైః పరమాన్నం నివేదయేత్ ॥ ౩౮॥

అఙ్గాక్షేత్రం త్రైకే మాసం సంజపే ద్రాజ్యఫలం లభేత్
ద్వితీయావరణం ప్రోక్తం తృతీయావరణం శృణు ॥ ౮౮ ॥
ఇతి శ్రీ స్కాందే శ్రీ పర్వత ఖండే శైవర మాహాత్మ్యే వ్యాస సనత్కుమార
సంవాదే శ్రీశైల దక్షిణ ద్వార స్థలతత్వే ద్వితీయావరణ స్థిత దేవాది
రూప దర్శనం నామ ద్వితీయోధ్యాయః - ॥ ౨ ॥ శ్రీ శివార్పణ మస్తు

శ్రీ దక్షిణామూర్తి గురుభ్యో నమః ॥ శ్రీ వేదవ్యాసాయ నమః శ్రీశం ర
ఈశ్వరః

వజ్రేశ్వర ప్రదేశాద్యా యమ్యనారణ్య మధ్యగాం
కాళికాఖ్య మహాశక్తిం దర్శనాత్ప్రియమాప్నుయాత్ ॥ ౧ ॥
తదంతికే మహాదేవం శూలపాణిం పినాకినం
వసిష్ఠేశం కృపాంభోధిం దర్శనాత్పాప నాశనం ॥ ౨ ॥
తద్దేశం సన్నిధౌ దేవి పక్షే మేకం నిరంతరం
గాయత్రీం త్రిపదాం జప్త్వా దేవశాస్త్రాదికౌశలభేత్ ॥ ౩ ॥
తత్పశ్చిమే శాతకుంభతాళం మాడయ సంజ్ఞకం
అదృశ్య భూతం తస్థానే జపేద్రాజ్య మతంలతం ॥ ౪ ॥
అభూతే బాయురారోగ్యం సర్వాన్కామాన వాప్నుయాత్
తత్ర దుర్గాం మహాదేవీం పీతవాసాం సునిర్మలాం ॥ ౫ ॥
పాయసాపూప కలశ ధారిణీం తాళకేశ్వరీం
దర్శనాత్పాపనిర్ముక్తం లభేద్ధాన్యాదికం బహు ॥ ౬ ॥

తత్ప్రతిష్ఠాం పురారాతేః వరుణేశం దయానిధిం
దర్శనాత్సర్వ సౌభాగ్యం కీర్తిమాప్నోతి నిత్యశః ॥౭॥
తదుత్తరే మహాజ్యోతిస్థాన సర్వార్థదాయినం
తత్పురుషం వాయుతత్త్వం మహాశాంతి సమన్వితం ॥౮॥
అగస్త్యాత్రి వశిష్ఠాది మౌని బృందైశ్చ సేవితమ్
కపిలాది మహాసిద్ధయోగి సంఘైశ్చ సేవితం ॥౯॥
సుప్రసన్నం దయాంభోధిం జ్యోతిర్లింగం శుభద్యుతిం
సిద్ధేశ్వర మహాదేవం దర్శయేచ్ఛ్రియమాప్నుయాత్ ॥౧౦॥
ఐహికాముష్మికం దేవి ప్రాప్నువంతి న సంశయః
తత్సన్నిధౌ వాగ్నికోణే జపేన్మాలం సహస్రకం ॥౧౧॥
తస్య పుణ్యమనంతస్యాత్ సర్వసిద్ధిమవాప్నుయాత్
తదీశాన్యే శుభాకారాం బిల్వమూలస్థితాం శివాం ॥౧౨॥
అష్టైశ్వర్య సమాయుక్తా దివ్యసింహాసన స్థితాం
చతుర్భుజాం విశాలాక్షీం హేమగౌరాం శుచిస్మితాం ॥౧౩॥
దుకూలవస్త్రాభోపేతాం దివ్యచందన చర్చితాం
సర్వాభరణ శోభాంగీం చాపపుష్పేక్షు శోభితాం ॥౧౪॥
షోడశాక్షర సద్విద్యాం పద్మకల్హార మధ్యగాం
పాశాంకుశ ధరాం సౌమ్యాం వరదాభయ సంయుతాం ॥౧౫॥
త్రిపురాముక్తకేశ్యాది యోగినీగణ సంసేవితాం
ఏకాక్షరీ మహావిద్యాం కామాక్షీ భువనేశ్వరీం ॥౧౬॥

ప్రదక్షిణాత్రయం కృత్వా సర్వార్ధరాత్రౌ విశేషతః
తత్సన్నిధౌ సర్వమంత్రాన్ జపేత్సర్వార్థసాధనం ||౧౭||
రాజ్యకామో భవేద్రాజ్యం ధనకామో లభేద్ధనం
పుత్రకామో లభేత్పుత్రం శుభకామో శుభం లభేత్ ||౧౮||
తద్వారసార్ధం వముక్తకేశం మహాకాళీం శుభేక్షణాం
మహాసరస్వతీయుక్తాం పీనోన్నతపయోధరాం ||౧౯||
ఖరపాత్రధరాం దేవీం మదిరాఘూర్ణలోచనాం
పూజయేత్సర్వతస్సౌభాగ్య మిప్సితార్థఫలం లభేత్ ||౨౦||
తత్పూర్వే దేవదేవేశ మింద్రనాథేశ్వరం శివం
దర్శనాత్పాపనిర్ముక్తం శుభమాప్నోతి నిత్యశః ||౨౧||
తత్ప్రాచ్యాం దివ్యపీఠస్థం వైద్యనాథేశ్వరం హరం
త్రివారం పూజయేద్భక్త్యా సర్వరోగైః ప్రముచ్యతే ||౨౨||
తద్దక్షిణే సుఖాసీన మగస్త్యేశం దయానిధిం
ఏకపక్షేణ విధివత్పూజాం కృత్వా ధనం లభేత్ ||౨౩||
తద్దేవదక్షిణే కోణే జ్యోతిర్లింగం సుఖప్రదం
మార్కండేయావ్యయం శంభుం పక్షమేకం ప్రపూజయేత్ ||౨౪||
12 ఆయుర్వృద్ధిం శుభం సౌఖ్యం లభతే నాత్ర సంశయః
తస్యాగ్నేయే మహాలింగం సుఖాసీనం బుధేశ్వరం ||౨౫||
దర్శనాత్పాపనిర్ముక్తం బుద్ధిజ్ఞానం లభేద్ధ్రువం
తద్దక్షిణే శుభాకారం శంఖచక్రగదాధరమ్ ||౨౬||

శ్రీభూమిసహితం దేవం నారాయణమనామయం ॥౨౮॥
దర్శనాత్సర్వసౌభాగ్యమైహికాముష్మికంలభేత్
తత్పశ్చిమే సుఖాసీనమర్కేశ్వర సమాహ్వయం ॥౨౯॥
పూజయేత్ పత్క్షమేంకం తు సార్వత్రేజమవాప్నుయాత్
తత్ప్రతీచ్యాం మహాదేవం సోమేశం శూలపాణినం ॥౩౦॥
దర్శనాత్పాపనిర్ముక్తం ధనధాన్యాదికాన్ లభేత్
తదుత్తరే నీలవర్ణం పశ్చిమాభిముఖస్థితం ॥౩౧॥
వజ్రేశ్వరం దయాంభోధిం దర్శనాద్ధనమాప్నుయాత్
తద్వాయుకోణే శుభాకారం వరుణేశం పినాకినం ॥౩౨॥
అర్చయేద్విధివన్నాన సంరత్నలాభమవాప్నుయాత్
తదుత్తరే సుఖాసీనం వృషాంకం ధనదేశ్వరం ॥౩౩॥
పూజయేన్నాగసమేకం తు ధనధాన్యమవాప్నుయాత్
తత్పశ్చిమే మహాపీఠే సుస్థితం నీలలోహితం ॥౩౪॥
మహాపంచాస్యసంయుక్త దివ్యతేజోమయం విభుం
దర్శనాత్పూజనాద్దేవ యుష్య[illegible] పూర్తమవాప్నుయాత్ ॥౩౫॥
తదుత్తరే మహావిష్ణుం ఘోరదైత్యాసురమర్దనం
శంఖచక్రధరం దేవం నారసింహం మహాద్యుతిం ॥౩౬॥
యోగాసనే సుఖాసీనం విద్యుత్పుంజనిభాంబరం
దృష్ట్వా తత్సన్నిధౌ మూలమంత్రదశసహస్రకం ॥౩౭॥
జపేత్సర్వార్థసంసిద్ధిరయిహికాముష్మికం లభేత్ ॥

తత్రాప్యాస్యం భస్మసిద్ధాంగం యోగినీగణసేవితం ॥ ౩౯ ॥
కపాలఖడ్గడమరుత్రిశూలాత్తకరాంబుజం
నీలనీరదసంకాశం కించిత్ప్రహసితాననం ॥ ౪౦ ॥
ఆనందభైరవం దేవం పూజయేత్పంచవాసకే
క్షేత్రపాలాఖ్యనామాఖ్యం సర్వార్తఘ్నసంజ్ఞకం ॥ ౪౧ ॥
ఆపదుద్ధారకం మంత్రం జపేద్దశసహస్రకం
నిక్షేపం లభతే దేవీం సర్వకామానవాప్నుయాత్ ॥ ౪౨ ॥
ఆయుర్వృద్ధిం యశః పుత్రపౌత్రలాభం లభేద్ధ్రువమ్
తత్రాప్యాస్యం సుస్థితం దేవం చంద్రమౌళిం కుబేశ్వరమ్ ॥ ౪౩ ॥
దర్శనాత్పూజనాత్సౌఖ్యం ధనధాన్యమవాప్నుయాత్
సిద్ధేశపశ్చిమే భాగే పినాకిన్యాశ్చ మధ్యమే ॥ ౪౪ ॥
13 తం శర్వవీరేశ్వరం దేవి ప్రార్ధరాత్ర సమాహితః
దృష్ట్వా షడక్షరం దివ్యం ధ్యానన్యాసపురస్సరం ॥ ౪౫ ॥
పంచవారే జపిత్వాథ సర్వాన్కామానవాప్నుయాత్
తద్దినే సానుమంత్రాత్రియామే రత్నేశ్వరం శివం ॥ ౪౬ ॥
దృష్ట్వా తత్ప్రసాదేన రత్నలాభమవాప్నుయాత్
తదాగ్నేయే చశైల పర్వతే రత్నగహ్వరే ॥ ౪౭ ॥
వ్యాఘ్రేశ్వరం దయాంభోధిం దర్శనాత్ఖ్యయమాప్నుయాత్ ॥ ౪౮ ॥
తత్రాప్యాస్యముత్పలగిరౌ పద్మకోటేశ్వరాహ్వయం ॥ ౪౯ ॥
పూజయేద్బిల్వపత్రైశ్చ సమృద్ధ్యాఖ్యం ఫలం లభేత్

తత్పూర్వే కించిదీశాన్యే బ్రహ్మశైలేశ్చ పశ్చిమే ॥౧౦॥
తస్యాగ్నేయే మహాసిద్ధ్యాస్తువేదిక్ష్వ వనాంతరే
చతుర్భుజాం కపాలాసి త్రిశూల డమరుధృతాం ॥౧౧॥
మహాభగవతీం కాళీం తస్యాగ్నేయే పూజయేత్సదా
మాసమేకం జపేన్మంత్రం సర్వకామానవాప్నుయాత్ ॥౧౨॥
తద్వాయవ్యే యతో దేవ ప్రథమజ్యోతిస్సంజ్ఞకం
వరాహలింగం సందృష్ట్వా సర్వాన్కామానవాప్నుయాత్ ॥౧౩॥
శివరుద్రం జపేత్తత్ర మాసమేకం నిరంతరం
మాంబార సమిధాజ్యైశ్చ పాయసైశ్చ హువేత్క్రమాత్ ॥౧౪॥
బ్రాహ్మణాన్ భోజయేద్భక్త్యా యిష్టాపూర్తిమవాప్నుయాత్
తద్దేవ పూర్వదిగ్భాగే ద్వికోశే తారకాచవే ॥౧౫॥
నిధాన భైరవం దేవం దక్షిణాశాముపస్థితం
తం దృష్ట్వా ధనకాన్ మాహవలుకాన్ యత్నపాలితాన్ ॥౧౬॥
పైవేద్యంత్తన్మూలమంత్రం మాసమేకముపాస్యతే
నిక్షేపంలభతే గారీ సత్యమేవ నసంశయః ॥౧౭॥
తద్దక్షిణే పినాకిన్యాస్తటే భైరవ మాంతరం
చతుర్భుజాం మహాదేవీం కుమారీం సింహవాహనీం ॥౧౮॥
శంఖచక్రధరాం దుర్గాం పూజయేత్సౌఖ్యమాప్నుయాత్
తత్సన్నిధౌ దీర్ఘతనుం చతుర్బాహుం జటాధరం ॥౧౯॥
దంష్ట్రా కరాళ వదనం భూతప్రేత భయాపహం.

ఆనంద నర్తనోద్భూత్తం ముసలాహ్వాయ భైరవం ॥ ౫౮
సంపూజయేత్వం వింశ్య దినే తన్మూల మంత్రతః
గుడాన్నం మహాహవిః తేన బార్భయేత్ప్రతి వాసరే ॥ ౫౯
తదభిక్త్యా భుక్తశేషం ద్రాత్యా బ్రాహ్మణానపి భోజయేత్
మంత్రసిద్ధి మవాప్నోతి సర్వశత్రు జయం భవేత్ ॥ ౬౦ ॥
తత్పశ్చిమే మహాదేవం జ్యోతిర్లింగ స్వరూపిణం
రామేశ్వరం ప్రాగ్రతీశం పూజయేత్స్నుయతః పుణ్యయాత్ ॥ ౬౧ ॥
తత్పశ్చిమే చతేన్యాద్రో తన్వాసిద్ధేశ్వరం శివం
దర్శనాత్సర్వ పాపఘ్నం రాజ్య భోగమవాప్నుయాత్ ॥ ౬౨ ॥
తస్యైవ్వైఋతి కోణస్థం మహాదేవం జటాధరం
త్రిలోచనో మహేశాద్రో కాపాలం శూలపాణినం ॥ ౬౩ ॥
సంతాన వన మధ్యస్థం లోలార్క ఋషి వయుత్పూజితం
భిత్తాసిద్ధేశ్వరం దేవం దర్శనాచ్ఛుభమాప్నుయాత్ ॥ ౬౪ ॥
తత్ప్రతీచ్యాం తత్రశైల పశ్చిమే నాకనాయకం
వరాహ గుండ సత్తీర వాసినం పశ్చిమాననం ॥ ౬౫ ॥
పురాసిద్ధేశ్వరం దేవం దర్శనాల్లభతే ధనం
తన్నైఋత్యాం యింద్రనద ప్రాచ్యాం విష్ణుగుహాంతి ॥ ౬౬ ॥
గోపాల సర్వలోకేశం దర్శనాచ్ఛుభమాప్నుయాత్
తదక్షిణ దిగ్భాగే మహాదేవం బిలసిద్ధేశ్వరాహ్వయం ॥ ౬౭ ॥
దర్శనాదిష్టకామ్యార్థ ఫలమాప్నోత్యసంశయః ॥

తద్వాయవ్యామింద్రసరస్తీరే పశ్చిమదిక్తటే ॥ ౧౮.
జలసిద్ధేశ్వరం దేవం దర్శనాద్రాజ్యమాప్నుయాత్
తత్పశ్చిమే దిశే దేవీం రుద్రాక్షాఖ్య మహావనే ॥ ౧౯.
దివ్యామృతం సరస్తీరే త్రిశేశం పార్వతీయుతం
దర్శనాత్పాప నిర్ముక్తః సర్వత్ర విజయీ భవేత్ ॥ ౨౦॥
తదుత్తరే పినాకిన్యాతటే దక్షిణ దిక్తటే
అర్జునద్రుమమూలస్థం హేరంబాదిరసద్వనే ॥ ౨౧॥
పాశాంకుశధరం లబ్ధకాంతిమాస్యం గజాననం
హేరంభ విఘ్నరాజేంద్ర ముత్తరాంశాముఖస్థితం ॥ ౨౨॥
పూజయే దిష్టకామ్యార్థ ఫలమాప్నోతి నిత్యశః
తృతీయాద్యావరణం ప్రోక్తం చతుర్థావరణం శృణు ॥ ౨౩.

ఇతి స్కాందే శ్రీపర్వతఖండే శివాంశవరహాస్య వ్యాససనత్కుమా
రసంవాదే శ్రీశైలదక్షిణద్వారస్థలకల్పే తృతీయావరణస్థితదేవ
దర్శన మహాత్మ్యనిరూపణం నామ తృతీయోధ్యాయః .

15 శ్రీ దక్షిణామూర్తిగురుభ్యో నమః :-

ఈశ్వరః :— ఏకవీరాప్రతిష్ఠాంతు ముక్తిపర్వత పూర్వగే
శంఖచక్రగదాపద్మధారిణం వనమాలినం ॥ ౧॥
కిరీటహారకేయూర భూషణాద్యైరలంకృతమ్
దర్శయేత్కేశవం విష్ణుం సర్వాన్కామానవాప్నుయాత్...

తదుదీచ్యాం శుభం దేవం గర్గాదిమునిపూజితమ్
వృద్ధకోటేశ్వరం దృష్ట్వా రత్నలాభమవాప్నుయాత్ ॥౩॥
తత్సన్నిధౌ మహాతేజం భైరవం మాతృకావృతమ్
ఇష్టకామ్యార్థసంసిద్ధిం దర్శనాజ్జాయతే ధ్రువమ్ ॥౪॥
తత్సౌమ్యగోపురే దివ్యే హైమసాహాశ్వదక్షిణే
పినాకిన్యాస్తటే పూర్వభాగే సాంబం సనందినం ॥౫॥
భోగయోగమహాపీఠే సుస్థితం త్రిపురాంతకం
దర్శనాల్లభతే రాజ్యం కుర్యాత్తత్సన్నిధౌ జపం ॥౬॥
షడక్షరం చైకవారా సంప్రతివారం త్రిసహస్రకం
తస్యపుణ్యమనంతస్యాత్ ప్రాణాంకోటిఫలంలభేత్ ॥౭॥
తద్వామే పురతాం గౌరీం తప్తచామీకరప్రభాం
చతుర్భుజాం కరోద్యచ్ఛంఖచక్రవరాభయాం ॥౮॥
సింహపృష్ఠగతాం దుర్గాం వైష్ణవీం వింధ్యవాసినీం
దృష్ట్వా తత్సన్నిధౌ పక్షం ప్రతివారం సహస్రకం ॥౯॥
జపే దుర్గామూలమనుం సమిద్భిర్బిల్వసంభవైః
గోఘృతైః పాయసాపూపైః జుహుయాన్మ[illegible] విధ్యయా ॥౧౦॥
బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్సమ్యక్ తద్దేవీ సుప్రసాదతః
ధనం ధాన్యం రాజ్యలాభం సుఖమాప్నోత్యసంశయం ॥౧౧॥
క్రోశద్వయమితే తత్పూర్వే గజనద్యాస్తటే స్థితం
గజేశ్వరం శుభాకారం దర్శనాత్ప్రాజ్యమవాప్నుయాత్ ॥౧౨॥

తత్సన్నిధౌ గజశికే జపే ద్ధ్యాయత్రిమంత్రకమ్
మంత్రసిద్ధిమవాప్నోతి తస్య పుణ్యమనంతకం ॥౧౩॥
తదీశే మాతృకాపీఠే వ్యం పంచతత్వాత్మకాం వ్యయం
దర్శయేత త్పంచలింగాం సర్వసౌఖ్యమవాప్నుయాత్ ॥౧౪॥
తద్వాయవ్యే బ్రహ్మకుండ తీరే బ్రహ్మేశ్వరం శివం
దర్శనాత్పాపనిర్ముక్త మాయుర్వృద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥౧౫॥
తత్పూర్వే నిత్యపూజేశం వాసుకీగద్వారాశ్రయం
సర్వనిత్యగణైర్దేవైః సంపూజితపదాంబుజైః ॥౧౬॥
జ్యోతిర్లింగం మహారూపం దర్శనాత్తత్ప్రసాదతః
ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం పుత్రపౌత్రాదికంభవేత్ ॥౧౭॥
తత్రాప్యాఖ్యాం సుప్రయాగాఖ్యనటే పశ్చిమదిక్తటే
పూర్వే కృతయుగే తత్ర నారదో మునిసత్తమః ॥౧౮॥
16 తస్యాప్రసన్నచిత్తాయాం నృసింహా సముజాయతే
తన్నారదాశ్రమే రమ్యే లక్ష్మీకాంతంమనోహరం ॥౧౯॥
ప్రహ్లాదవరదం విష్ణుం సనకాదిమునిస్తుతం
చక్రపీఠే సుఖాసీనం అష్టబాహుం శుభద్యుతిం ॥౨౦॥
శరత్కాలేందు సంకాశం శంఖచక్రధరం హరిం
అంకారోపిత దైత్యేశం హిరణ్యకశిపాంతకం ॥౨౧॥
నారసింహం మహావిష్ణుం దివ్యతేజోమయంవిభుం
రసాలవనమధ్యస్థం సునాసాంశశిశేఖరాం ॥౨౨॥

దివ్యసద్గంధరత్నాఢ్య భూషణా సంస్థితాననాం
పూజాంకృత్వా విధానేన తన్మంత్రం త్రిసహస్రకం ॥ ౧౩ ॥
జపం కృత్వా బిల్వదళైః సమిద్భిః పాయసాజ్యకైః
హోమం కుర్యాద్విశేషేణ సప్తకన్యాః ప్రభోజయేత్ ॥ ౧౪ ॥
సర్వాన్కామానవాప్నోతి సత్యమేవ నసంశయః
విద్యాకామో లభేద్విద్యాం ధనకామో లభేద్ధనం ॥ ౧౫ ॥
తత్సన్నిధౌ నారసింహం హేమస్తంభసముద్భవం
తతస్సమ్యగ్దేశే భూదేవి పూజయేన్నియమాన్వయాత్ ॥ ౧౬ ॥
కిరీటహారకేయూర వనమాలాద్యలంకృతాం
సువర్ణాంబరసమాయుక్తం తారకం బ్రహ్మరూపిణం ॥ ౧౭ ॥
జ్ఞానముద్రసమాయుక్తం వక్షహస్తవిరాజితం
వామజానుపరిన్యస్త వామహస్తవిరాజితం ॥ ౧౮ ॥
వీరాసనే సమాసీనం వామాంకస్థితజానకీం
దక్షిణే లక్ష్మణోపేతం కైకేయీ సంతసేవితం ॥ ౧౯ ॥
శత్రుఘ్నం సహితం శాంతం వశిష్ఠాది మునిస్తుతం
హనుమద్రవిపుత్రాది ఋక్షవానరసంయుతం ॥ ౩౦ ॥
విభీషణాది రక్షోభిః సంవృతం సకలార్థదం
ఇంద్రాదిలోకపాలైశ్చ సంస్తుతం సూర్యతేజసం ॥ ౩౧ ॥
త్రివృతాస్త్రాక్ష్యపట్టాభి రామ మంత్రం ప్రయత్నతః
షట్సహస్రం ప్రతిదినం త్రిమాసం జాయతేత్రమాంత్ ॥ ౩౨ ॥

దశాంశం తర్పణాంత్కృత్వా తద్దశాంశం యథా తథా
వలాంబూరసమిద్భిః శాకాద్రైః పాయసాపూపసత్కృతైః ॥ ౩౩॥
ఋషిమాయతాంతే భక్త్యా భోజ్యైశ్చ బ్రాహ్మణానపి భోజయేత్
రాజ్యలాభం శ్రియం సౌఖ్యం పుత్రపౌత్రప్రవర్ధనం ॥ ౩౪॥
ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం విజయం సర్వసౌఖ్యదం
సర్వాభీష్టఫలంతస్య నృణాం ప్రాప్నోత్యసంశయః ॥ ౩౫॥
తన్నిరుత్యాం స్వర్ణకోటే సర్వలోకేశ్వరం శివం
అర్ధనారీశ్వరం భక్త్యా దర్శనాద్ధనమాప్నుయాత్ ॥ ౩౬॥
తత్పూర్వే దుష్కర్ణహారీ నైరుత్యాం కనకాపగా
పశ్చిమే రత్నకూటస్థం మహాత్మాగణాసంవృతం ॥ ౩౭॥
సర్వకామప్రదం దేవి వనమల్లేశ్వరాహ్వయం
దర్శనాత్పాపనిర్ముక్తః ధనధాన్యాదికాన్ లభేత్ ॥ ౩౮॥
తత్పూర్వే స్వర్గశిఖరే పశ్చిమే దివ్యకాననే
మహాభగవతీం దేవీం సుమధ్యాం సర్వమోహినీం ॥ ౩౯॥
దృష్ట్వా సంపూజ్య విధివన్మాసమేకం నిరంతరం
జపేత్తన్మంత్రసంసిద్ధిం ధనం నత్యక్షయం భవేత్ ॥ ౪౦॥
తత్ర కర్ణహారిం దృష్ట్వా సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే
తద్దక్షిణే విరూపాక్షం దర్శనాన్మోక్షమాప్నుయాత్ ॥ ౪౧॥
తత్ప్రాచ్యాం స్వర్ణశిఖరే రమ్యపుష్కరిణీతటే
కపిలాది మహాయోగీ సేవితం గిరికాయుతం ॥ ౪౨॥

పశ్చిమాభిముఖం దేవం దివ్యజ్యోతిస్వరూపిణం
తేజోతాఖ్య మహాలింగం దృష్ట్వా కల్యాణ మాప్నుయాత్ ॥౪౩॥
తత్ప్రాచ్యాం సర్వలోకేశం జ్యోతిర్గిరి నివాసినం
సిద్ధామృత సరస్తీర సంస్థితం జ్యోతిరూపిణం ॥౪౪॥
సత్యజ్యోతీశ్వరం దృష్ట్వా భుక్తిముక్తి ఫలం భవేత్
తదాగ్నేయేతూర్ణశైల పశ్చిమే వృషభాలయే ॥౪౫॥
పశ్చిమాశాముఖం దేవం మహాకాయం వృషేశ్వరం
దర్శనాచ్ఛ్రియమాప్నోతి ధనధాన్యాదికాన్ లభేత్ ॥౪౬॥
తత్సన్నిధౌ స్వయంవ్యక్తం నందిపాదం ప్రదర్శనాత్
సర్వపాపాని నశ్యంతి రత్నలాభమవాప్నుయాత్ ॥౪౭॥
ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం వృషసాయుజ్యమాప్నుయాత్
తన్నైరుతేచ దిక్ప్రాంతే మహాసిద్ధోపసేవితమ్ ॥౪౮॥
సిద్ధేశ్వరం మహాదేవం దర్శనాద్రాజ్యమాప్నుయాత్
తద్వారుణే రత్నశైల మధ్యసిద్ధ సమస్తుతే ॥౪౯॥
మహాసిద్ధేశ్వరం దేవం దర్శనాల్లభతే ధనం
తత్ప్రతీచ్యాం చక్రశైలే గోసరస్తీర వాసినం ॥౫౦॥
ధేనుసిద్ధేశ్వరం దేవం దర్శనాద్గోధనం లభేత్
తన్నైరుత్యే భైరవాద్రౌ భైరవం సర్వకామదం ॥
దర్శనాత్సర్వసౌభాగ్యం శ్రియమాప్నోత్యసంశయః ॥౫౧॥
తత్పశ్చిమే ఇంద్రసభే స్థితే ప్లక్షవనాంతరే

అగస్త్యేశం దయాంభోధిం దృష్ట్వా వాంఛితాంల్లభేత్ ॥౫౨॥
తద్వాయవ్యే సుధాంశ్చైవేకలకే పూర్వదిక్తటే
విశ్వామిత్రేశ్వరం దేవం అర్చయేత్సుఖమాప్నుయాత్ ॥౫౩॥
తత్పర్వతే మధ్యశృంగే మహాబిల్వవనాంతరే
బిల్వేశ్వరం మహాదేవం దర్శనాద్రాజ్యమాప్నుయాత్ ॥౫౪॥
తత్రాపి తాఖ్యాం మహాదేవీం శ్రీమద్రుద్రాక్షపర్వతే
తపిద్ధబిల్వామలకే వనమధ్యగతాం శుభాం ॥౫౫॥
రసాలమూలపీఠస్థాం మల్లికాకుంజవాసినీం
కోంతరాఖ్యాం చంద్రగృధ్రశైలజన్యనివారిణీం ॥౫౬॥
ఛాయాచిత్రేశ్వరం దేవిం ద్విభుజాం సర్వమోహినీం
అదృశ్యభూతాం వాణ్యాంగం రత్నభూషాభిభూషితాం ॥౫౭॥
వరమాన్యయుతం దర్వ్యాం దధానాం సర్వసౌఖ్యదాం
దివ్యస్రగ్వస్త్రసంఛన్నాం దివ్యగంధాదిలేపనాం ॥౫౮॥
ధ్యాయేన్మూలమనుం బాన్నపూర్ణాఖ్యం బావహాంతివతాం
జపేద్భక్త్యా మాసమేకం ప్రతివారం సహస్రకమ్ ॥౫౯॥
ప్రీతయేత్తద్భవదేవి అమృతాన్నాదయః ప్రియాత్
తదన్నం భక్షణాద్దేవతాయం శుద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥౬౦॥
జరామరణరాహిత్యం ఖేచరత్వం లభేద్ధ్రువమ్
సాక్షాద్దేవత్వమాప్నోతి సత్యం సత్యం న సంశయః ॥౬౧॥
తద్వాయుగే కోశమాత్రే శార్దూలాఖ్యమహాబలే

భవనాశనదపాగే మహావిష్ణుం చతుర్భుజం ॥౧౨॥
శ్రీభూమిభ్యాం సమోపేతం నారసింహ్యం కృపానిధిం
దర్శనాత్పాపనిర్ముక్తస్సర్వత్ర విజయం భవేత్ ॥౧౩॥
తద్వాయవ్యాం మహావీరముత్తరాశాముఖస్థితం
వీరభద్రేశ్వరం దృష్ట్వా పూజయేచ్ఛుభమాప్నుయాత్ ॥౧౪॥
తత్పశ్చిమే వింధ్యశైలమయూవే సింహాసనస్థితాం
చతుర్భుజాం విశాలాక్షీం సమపీనపయోధరాం ॥౧౫॥
సర్వాభరణశోభాంగీం దుకూలవసనావృతాం
కపాలం కమరుచక్రం ఖడ్గపాశం ధృతాం శుభాం ॥౧౬॥
వైష్ణవీశ్శకలాం దేవీం దృష్ట్వా తస్యపురో భువి
నవార్ణం మంత్రమేకం తు జపేత్సర్వార్థమాప్నుయాత్ ॥౧౭॥
తదుత్తరే మహాదేవం స్వప్రకాశం శుభద్యుతిం
బ్రహ్మేశ్వరం వృషారూఢం పూజయేద్ధనమాప్నుయాత్ ॥౧౮॥
తద్వాయవ్యాం పినాకిన్యాస్తటోత్తరశుభస్థలే
పున్నాగవనమధ్యస్థం సర్వదేవప్రపూజితం ॥౧౯॥
తత్ప్రాచ్యాం దేవదేవేశం మహావిష్ణుం చతుర్భుజం
ఆదికేశవనామానం పూజయేద్ధనమాప్నుయాత్ ॥౨౦॥
త్రిశూలం డమరుం పాత్రం ఖడ్గం బాహౌ చతుష్టయే
దధానాం చండికాం సౌమ్యాం పీతవర్ణాం శుచిస్మితాం ॥౨౧॥
తస్మిన్ప్రమశకం కాననాంతరస్థవిహారిణీం

దర్శనాత్పూజయేన్నిత్యం సర్వసిద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥౨౨॥
తత్రాప్యతో ఖ్యాం మహాదేవం శుద్ధయోగీంద్రసేవితా
దర్శనాత్సంద్రతాలోశం కామితార్థఫలం భవేత్ ॥౨౩॥
తదుత్తరే మహాకాయం సోమాంగం దైత్యభీషణం
కపాలాసిధరం దేవం ద్విభుజం విశ్వరూపిణం ॥౨౪॥
స్వయంవ్యక్తం మహాతేజం భక్తానాం కామితార్థదం
బాహుమండం భైరవేంద్రం దృష్ట్వా * సర్వత్ర జయమవాప్నుయాత్ ॥౨౫॥
తత్పార్శ్వే సుస్థితం దేవం చతుర్బాహుం కృపానిధిం
కింకిణ్యై భైరవ ఖడ్గ కపాల డమరుం తే శ్రీ ॥౨౬॥
త్రిశూలధారిణం దేవం దర్శనాల్లభతే ధనం
చతుర్థావరణం ప్రోక్తం పంచమావరణం శృణు ॥౨౭॥

ఇతి శ్రీ స్కాంధే శ్రీ పర్వతఖండే శివాశివరహస్యే వ్యాససనత్కుమార సంవాదే శ్రీశైలదక్షిణద్వారకల్పే చతుర్థావరణస్థిత దేవదర్శనమాహాత్మ్య నిరూపణం నామ చతుర్థోధ్యాయః.

— : (శ్రీ) గురుస్వరూపదక్షిణామూర్తయే నమః : — —

ఈశ్వరః :

జ్యోతీశ్వర ప్రతీమ్యాం తు పినాకిన్యాస్తటే శుభే
జమదగ్న్యాశ్రమే రమ్యే జమదగ్నివరప్రభాం ॥౧॥

అష్టబాహుసమాయుక్తాం స్వర్ణాంగీం కమలేక్షణాం
మహిషస్య శిరోభాగే న్యస్తపాదాంబుజాం శుభాం ॥౨॥
చక్రం డమరుకం బాణాం పట్టిశం దక్షిణైర్భుజైః
శంఖం త్రిశూలం శార్ఙ్గం చ పాత్రం వామభుజైర్దధాం ॥౩॥
విచిత్రవస్త్రసంయుక్తాం సర్వాభరణభూషితాం
యోగినీగణసంయుక్తాం ఏకవీరాస్థితాననాం ॥౪॥
దృష్ట్వా తత్పురతో భక్త్యా షోడశార్చ్యం శుభాననాం
ఏకవీరాం ప్రతిదినం ధ్యానమాత్రం జపేత్తతః ॥౫॥
మూలాంకురసమిద్భిరాజ్యైః పాయసాన్నం హవేత్క్రమాత్
బ్రాహ్మణాన్ భోజయేన్మాన్యాం తద్దేవీ సుప్రసాదతః ॥౬॥
సర్వాభీష్టమవాప్నోతి విజయం లభతే ధ్రువమ్
తదుత్తరే భైరవాద్రౌ వసిష్ఠాస్యనదీతటే ॥౭॥
మహేశ్వరమమరేతీర్థవాసినం శూలపాణినం
ప్రాచ్యాముఖం స్థితం దేవేశం వసిష్ఠాదిమునిస్తుతం ॥౮॥
చరణాద్వయమధ్యేషు ప్రాంచ్యపాదపద్మం మహేశసం
జ్యోతిర్లింగం శుభాకారం దర్శయేత్సంచ మంత్రకైః ॥౯॥
స్నపనం కారయేద్దివ్యపత్రైః పుష్పైః సమాచరేత్
తత్ప్రసాదేన సౌభాగ్యం రాజ్యభోగమవాప్నుయాత్ ॥౧౦॥
తత్స్థానే కించిదీశాన్యే నీలజీమూతసన్నిభం
సితవస్త్రం విశాలాక్షం జటామకుటధారిణం ॥౧౧॥

చతుర్భుజం మహానాగం డమరుం శూల పాత్రకం
దధానం హస్తకమలైః కింకిణీదామశోభితం ॥ ౧౧ ॥
దిగంబరం క్షేత్రపాలమే దృష్ట్వా పూజాం సమాచరేత్
తత్సన్నిధౌ జపేన్మంత్రం భైరవం సర్వకామదం ॥ ౧౨ ॥
మాసమేకం ప్రతిదినం జపేద్దశ సహస్రకం
బ్రాహ్మణాన్ భోజయేద్వీరాం బాలాం భవమాప్నుయాత్ ॥ ౧౩ ॥
తదాగ్నేయే చత్త్రవట భాయే సద్భక్తి భావనాత్
పితౄనుద్దిశ్య శోభాంగి బ్రాహ్మణానపి భోజయేత ॥ ౧౪ ॥
గయాశ్రాద్ధఫలం తత్ర లభతే నాత్ర సంశయః
తదన్యే తత్ర తృగణాం స్వస్థిమహాప్నోతి నిత్యశః ॥ ౧౫ ॥
త - న్వే బిల్వవనే పిత్ర మూవే మలఖసిద్ధితాం
చిత్రాంబరాం విశాలాక్షీం నీలాంజనసమప్రభాం ॥ ౧౬ ॥
చతుర్భుజాం విశాలాక్షీం సర్వాభరణభూషితాం
పాత్రం ఖడ్గం చ డమరుం త్రిశూలం దధతాం కరైః ॥ ౧౭ ॥
శైవేశ్వరీం మహానందాం దర్శనాచ్ఛుభమాప్నుయాత్
తదాగ్నేయే బ్రహ్మగిరిం పశ్చిమే చ మహాపగా ॥ ౧౮ ॥
తీరే దుర్గాం మహాదేవీం పూజయేద్రాజ్యమాప్నుయాత్
తత్ప్రాచ్యాం బ్రహ్మగిరిబ్రహ్మేశం లోకపాలకమ్ ॥ ౧౯ ॥
ఉమామిలా తృతీం సమ్యక్ పూజయేద్రాజ్యమాప్నుయాత్
తత్ప్రాచ్యాం శ్రీవిష్ణుగిరౌ సనతాఖ్య నదీ తటే ॥ ౨౦ ॥

దుర్గాం చతుర్భుజాం సౌమ్యాం సింహవాహామహోన్నతిం
శంఖచక్రధరాం దేవీం వరదాభయసంవృతాం ॥ ౨౨ ॥
దుకూలవసనోపేతాం హేమగౌరాంగసుందరీం
సర్వావయవసంపూర్ణాం దివ్యమంటపమధ్యగాం ॥ ౨౩ ॥
దృష్ట్వా తత్సన్నిధౌ విప్రః ప్రత్యహం చేతమానసః
సుదర్శనం నృసింహాఖ్యం జపేత్పలాశసంభవైః ॥ ౨౪ ॥
సమిద్భిర్వాన ఘృతైర్దివ్యపాయసైర్హోమమాచరేత్
బ్రాహ్మణాన్ భోజయేద్భక్త్యా సహస్రం శతమేవ వా ॥ ౨౫ ॥
తస్య పుణ్యమనంతస్స్యాదయిహికాముష్మికాన్ లభేత్
తద్దేవం పూజయేద్భక్త్యా యన్మంత్రం పత్రపుష్పకైః ॥ ౨౬ ॥
తస్య పాపాని నశ్యంతి మహాపుణ్యమవాప్నుయాత్
నృసింహానిత్యపూజేశ మధ్యేతుశ మహోధరే ॥ ౨౭ ॥
కుశకుండస్యతత్తీరే కుశేశం సర్వకామదం
దర్శనాచ్ఛుభమాప్నోతి పూజనాద్రాజ్యమాప్నుయాత్ ॥ ౨౮ ॥
తత్రాప్యఖ్యాతం శ్రీవిష్ణుస్సైవే దుర్గాదేవీశ్చ సవ్యగే
ధేనుశ్శైలస్య గోపాలచక్రిణోదాతుదీవనే ॥ ౩౦ ॥
రామేశ్వరం దేవదేవం దర్శనాత్పాపనాశనం
సర్వాన్కామానవాప్నోతి సర్వదిగ్విజయం లభేత్ ॥ ౩౧ ॥
జ్యోతిర్గిరివరప్రాఖ్యం సుశ్వేతే వజ్రపర్వతే
మహాస్తంభసముద్భూతం శంఖచక్రగదాధరం ॥ ౩౨ ॥

స్థాయినం ధ్రువం స్వప్రకాశం నిష్కళం నిగమస్తుతం
భక్తాభయప్రదం సౌమ్యం లక్ష్మీకాంతాసమన్వితం ॥ ౩౩॥
నృసింహాఖ్యం సర్వలోకేశం శివబ్రహ్మాదిసేవితం
దర్శనాత్సర్వపాపఘ్నం సర్వసంపత్కరం భవేత్ ॥ ౩౪॥
తత్సన్నిధౌ జపేన్నిత్యం నృసింహానుష్టుభం ప్రియే
మాసమేకం జపేత్సమ్య తం గోఘృతాన్వితం ॥ ౩౫॥
౨౨ పాయసాజ్యాంప పాలాశసమిద్భిర్జుహుయాత్క్రమాత్
బ్రాహ్మణాన్భోజయేన్ భక్త్యా సర్వాన్కామానవాప్నుయాత్ ॥ ౩౬॥
తత్సన్నిధౌ చతుర్ధష్ట్లింగానాం వామాదికాన్క్రమాత్
దర్శనాత్పూజనాన్మర్త్యో లభేద్రాజ్యాదికాన్బహూన్ ॥ ౩౭॥
వజ్రశైలస్య ప్రాగ్భాగే నదీద్వయసమాగమే
చతుర్భుజం శుభాకారం పీతనిర్మలవాససం ॥ ౩౮॥
కేశవాఖ్యం మహావిష్ణుం దర్శనాచ్ఛుభమాప్నుయాత్
తద్దక్షిణే సంగమేశం దర్శనాత్పాపనాశనం ॥ ౩౯॥
తస్నైరుతే పినాకిన్యాస్తటినీయాంద్య దిక్తటే
శ్రీమత్కూర్మాద్రిమధ్యస్థం కూర్మేశ్వరసమాహ్వయం ॥ ౪౦॥
దర్శనాత్పాపనిర్ముక్తం రాజ్యలాభమవాప్నుయాత్
తద్దేవకింపన్నైరుతే చండికాంకాళికాభిధాం ॥ ౪౧॥
దర్శనాత్ప్రాజయేద్భక్త్యా సర్వత్ర విజయం భవేత్
తద్దేవ్యా నిరుతే క్షేత్రపాలశైలస్య దక్షిణే ॥ ౪౨॥

భారద్వాజ మహామౌని రత్నంత నియమేన చ
తపఃకర్మ ప్రయత్నేన దశ సాహస్ర వార్షికం ॥౪౩॥
సాక్షాత్కారం కృపాయుక్తః తదభీష్ట ఫలప్రదం
సర్వయోగీంద్ర సంసేవ్యం శరత్కాలేందు సన్నిభమ్ ॥౪౪॥
నృసింహం బలమూలస్థం మహాగహ్వర సంస్థితం
సుధాకుండ సముత్తీర వాసినం శుభలక్షణం ॥౪౫॥
చతుర్భుజం మహావిష్ణుం శంఖచక్ర గదాధరం
పీతాంబరధరం దేవం వనమాలా విభూషితం ॥౪౬॥
స్వప్రకాశం శరశ్చంద్ర కుంద మందార మల్లికా
ముక్తామృత నిభాకారం నిష్కళం నిరపాయినం ॥౪౭॥
దర్శయిత్వా పఠేన్మూలం బ్రాహ్మణానపి భోజయేత్
తత్సర్వం కామ్య సంసిద్ధం భుక్తి ముక్తి మవాప్నుయాత్ ॥౪౮॥
తస్మిన్ఋతౌ బిల్వవనే సత్యనామాఖ్య సుస్థలే
మేకశృంగే ఋక్షవంతే శ్వేతే జాంబవదాశ్రమే ॥౪౯॥
పురా కృతయుగే తత్ర జాంబవాంశ్చ మహామతిః
సీతారామ మనుం దివ్యం జజాప శత వార్షికం ॥౫౦॥
సీతాలక్ష్మణ సంయుక్తం రాఘవం ప్రీతమానసః
తే స్వప్రసన్నచిత్తాయాం ప్రత్యక్షం సమజాయతే ॥౫౧॥
శత్పత్రవంతం శైవేశం ధనుర్బాణధరం హరిం
.... దూర్వాదళశ్యామం దివ్యస్రగ్వస్త్రభూషితం ॥౫౨॥

23. సీతాలక్ష్మణసంయుక్తం శ్రీరామచరణానిధిం
జానకీవద్వరదం సౌఖ్య సర్వకామఫలంప్రదం ॥౧౩॥
దృష్ట్వా తత్సన్నిధౌ భక్త్యా ఉదఙ్ముఖమాస్థితం
సీతారామమనుం దివ్యం జపేదష్టసహస్రకం ॥౧౪॥
మాసమేకం ప్రతాశితం నియమేన సమాహితం
గోఘృత్తైః బిల్వసమిధైః పాయసైః జుహుయాత్క్రమాత్ ॥౧౫॥
బ్రాహ్మణాన్ భోజయేత్తత్ర శ్రీరామచంద్రప్రసాదతః
సర్వాన్కామానవాప్నోతి సర్వత్రవిజయంభవేత్ ॥౧౬॥
ధనధాన్యమవాప్నోతి రాజ్యలాభంభవేద్ధ్రువం
ఐహికాముష్మికం చాపి లభతేనాత్రసంశయః ॥౧౭॥
తదాగ్నేయే వరామేశం పార్వతీసహితం శివం
దర్శనాత్పాపనిర్ముక్తం సర్వాన్కామానవాప్నుయాత్ ॥౧౮
తద్దక్షిణేతు శ్రీరామనామపుణ్యసరోవరం
స్నానం కృత్వా ప్రయత్నేన సర్వపాపౌఘనాశనం ॥౨౦॥
రామస్యరామపార్శ్వేతు నాగేశ్వరసమాహ్వయం
దర్శనాత్సర్వకామార్థం సిద్ధిమాప్నోత్యసంశయః ॥౨౧॥
తత్పశ్చిమే మృకండాఖ్యం మహానదిమహాతటే
మృకండునామతల్లింగం దర్శనాత్సౌఖ్యమాప్నుయాత్ ॥౨౨॥
మృకండుహోమకుండోద్ధం విభూతిం సర్వభూతికం
తద్భస్మధారయేన్నౄణాం సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥౨౩॥

తన్నదీదక్షే సంస్థానే పానే విమోక్షమ…ప్నుయాత్
ప్రతిమాభ్యాం తన్నదీ దేవీం మృత్యుంజయం నా… పర్వతే ॥ ౧౪ ॥
మార్కండేయవనే తత్ర దివ్యపీఠే సుఖస్థితం
మార్కండేయ మహాలింగం దృష్ట్వా సంపత్కరం భవేత్ ॥ ౧౫ ॥
తత్పూర్వభాగే చంద్రనద్యాః తీరే క్రోశద్వయాంతరే
న్యగ్రోధవనమధ్యస్థం వటమూలనివాసినం ॥ ౧౬ ॥
చతుర్భుజాం విశాలాక్షీం సర్వాభరణభూషితాం
శృంగాలపీఠమధ్యస్థాం సర్వసంపత్ప్రదాయినీం ॥ ౧౭ ॥
ఖడ్గత్రిశూలడమరుపాత్రహస్తాం శుభోన్నతాం
మహాదుర్గాం మహాకాళీం సర్వసంపత్ప్రదాయినీం ॥ ౧౮ ॥
శ్వేతపాదేశ్వరీం దేవీ దర్శనాద్రాజ్యమాప్నుయాత్
తత్సన్నిధౌ మహావిద్యాం ప్రతిపాదే సహస్రకం ॥ ౧౯ ॥
జపయాజుమయాన్నైవేద్యఘృతబిల్వసమిత్పరైః
24 బ్రాహ్మణానాన్ పూజయేత్ ~~…~~ సమ్యక్తోయత్ప్రాప్నుయాత్ పూర్ణమవాప్నుయాత్ ॥ ౨౦ ॥
తద్వాయువ్యశుభస్థానే లవణాబ్ధ్యాపగాంతటే
తటిస్థానే వ్యాఘ్రబింబావనమధ్యే మనోహరే ॥ ౨౧ ॥
రత్నపీఠే సుఖాసీనం నీలోత్పలదళప్రభం
ఉన్నతం శ్రీమహావిష్ణుం శంఖచక్రగదాధరం ॥ ౨౨ ॥
శ్రీభూమాభ్యాం సమాయుక్తం జనార్దనమహామయం
దర్శనాత్పాపనిర్ముక్తం సర్వసంపత్…రం లభేత్ ॥ ౨౩ ॥

తద్దివ్య నైరుతే కోణే క్షీర శైవే శుభస్థితే
స్వప్రకాశం నారసింహం శంఖచక్రధరం హరిం ॥ ౭౪॥
వరదాభయ సంయుక్తం యోగివంద్యం సనాతనం
దర్శనాల్లభతే రాజ్యం సర్వత్ర విజయం భవేత్ ॥ ౭౫॥
శ్రీ శర్వ యేశ్చ వాయ్వే దిశ్చే లక్ష్మీనారాయణాం విభుః
దర్శనాత్సర్వ సౌభాగ్యం పుత్రపౌత్రాదికాన్ లభేత్ ॥ ౭౬॥
తద్వాయువ్యేషు తాం మైత్రాహ్యం క్రోశం యుగ్మే సుఖస్థితాం
కదంబ వన మధ్యస్థా పద్మాకల్పిత మధ్యగాం ॥ ౭౭॥
చతుర్బాహు విశాలాక్షీం ధృత పద్మద్వయాం శుభాం
అభయం దక్షిణే హస్తే వామే లంబ సమాయుతాం ॥ ౭౮॥
త్రి భంగి చారు జఘనా పీనోన్నత పయోధరాం
సర్వాభరణ సంయుక్తాం దుకూలవసనాన్వితాం ॥ ౭౯॥
ప్రసన్నవక్త్రాం మహాలక్ష్మీం రంభాద్యప్సరసాయుతాం
యింద్ర రాజ్య పదాం దేవీం దృష్ట్వా ప్రాజా సమాహితః ॥ ౮౦॥
కృత్వా న్యాస విధానేన ప్రతివారం సహస్రకమే
ఏకోనన్నం శాప యోన్నాసం బ్రాహ్మణాణా నపి భోజయేత ॥ ౮౧॥
సర్వాన్కామానవాప్నోతి సర్వ సంపత్కరం భవే
తదీశాన్యే పృమే దేవీ కదంబ వన మధ్యగే ॥ ౮౨॥
సీతాలక్ష్మణ సంయుక్తం చాప బాణాధరం హరిం
ఆంజనేయస్తుతం సౌమ్యం రామం పద్మ దళేక్షణం ॥ ౮౩॥

దృష్ట్వా సంపూర్ణవిధివన్నూలమంత్రం షడక్షరం
ప్రతివారే షట్సహస్రం జాపయేన్నాసమేంతతం ॥౭౪
జపాయతా న్నూనాల మంత్రేణ బ్రాహ్మణానపి భోజయేత్
సర్వ సంపత్కరం రాజ్యం లాభమాప్నోత్యసంశయః ॥౭౫॥
తన్నైఋతే రత్నపీఠే విష్ణుపాదద్వయం శుభం
సందర్శనాద్ధ్రువం రాజ్యం లభతే నాత్ర సంశయః ॥౭౬॥
తద్వాయవ్యే శుభాకార మూరాధికేశవ సంజ్ఞికాం
దర్శనాత్సర్వ పాపఘ్నం రాజ్యలాభమవాప్నుయాత్ ॥౭౭॥
తదుత్తరే పంక్తిశైల పశ్చిమే భైరవేశ్వరం
దృష్ట్వా సర్వత్ర విజయం ధనధాన్యాదికాన్ లభేత్ ॥౭౮॥
తదుత్తర పినాకిన్యాస్తటే సన్నుత్త్రిపర్వతే
ముక్తేశ్వర మహాదేవం దర్శనాద్భ్రియమాప్నుయాత్ ॥౭౯॥
తత్సన్నిధౌ పంచమంత్రాం జపంకుర్యాద్ద్వరాననే
బ్రాహ్మణాన్ భోజనం కృత్వా తస్య పుణ్యమనంతకం ॥౮౦॥
రజితాద్రౌ తత్సేవ్యే విష్వతే జోమయం విభుం
రజితే శందయాం భోధిం ప్రజయాల్లభతే ధ్రువం ॥౮౧॥
తదీశాన్యాం ఖండికాం ముండీం దర్శనాద్భుభమాప్నుయాత్
తదుత్తరే ఖాంధకార మశకాం మాయకానసే ॥౮౨॥
మశకానాము తటినీ శ్యైక వీరాత్రమేం శుభే
ఏకవీరాం మహాశక్తిం జమదగ్న్యాశ్రమే స్థితాం ॥౮౩॥

దర్శయేద్రాత్రయే ధ్యాయ సర్వాభీష్టఫలం లభేత్
ఏతేషు పంచావరణానాం వృత్త్యా దేహాంతపాంతరే ॥౯౪॥
ఏకహస్తే ద్విహస్తే చ త్రిహస్తే దండమాత్రకే
ద్విదండే చ త్రిదండే చ లింగసంయాన్యనేకశః ॥౯౫॥
ప్రవర్తనే వృషే సావేశ్య వ్యాశక్త్యం తస్య దర్శనం
తల్లింగ సంగమధ్యే తు వ్యాప్యదితేష్వ విశేషతః ॥౯౬॥
సిద్ధనాథస్య సిద్ధేశ పరితః కేవలాసనే
వర్తతే వ్యాప్య లింగాని శృణుతం సాముఖే ధతః ॥౯౭॥
స్మరణాత్పాపనిర్ముక్తం దర్శనాల్లభతే శుభం
వటేశం చైవ వర్త్రేశం ప్రథమం జ్యోతిశ్వరాహ్వయం ॥౯౮॥
ఇష్టకామేశ్వరం చైవ చంద్రమౌళీశ్వరం తతః
యమధర్మేశ్వరం చైవ రజితాద్రినివాసినం ॥౯౯॥
రామేశ్వరమితిఖ్యాతం వ్యాప్య లింగాః ప్రకీర్తితాః
ఋణం వా పితృణార్థం వా దేవబ్రాహ్మ్యం వృదత్తతే ॥౧౦౦॥
శ్రీమత్సిద్ధమే సామమూం సాయుజ్యమాప్నుయాత్
శ్వేతసిద్ధాకినీస్థానం శ్వేతసిద్ధేశదర్శనాత్ ॥౧౦౧॥
శ్వేతసిద్ధవటే వాసాత్ జీవన్ముక్తో న సంశయః
త్రైమాసం వా ద్విమాసం వా మాసం మాసార్ధమేవ చ ॥౧౦౨॥
జ్యోతిశ్శిద్ధవటే వాసాత్ పునర్జన్మ న విద్యతే
జ్యోతిశ్శిద్ధవటే దేవి మ్రియంతే యో నరోత్తమః ॥౧౦౩॥

ఉపాత్తే తస్య కల్యాణే లింగాత్ప్రతిసముద్భవేత్
తస్మాత్సిద్ధవటం సాక్షాత్ కాశీక్షేత్రం న సంశయః ॥౧౦౪॥
అపి యింద్రనదం స్వర్ణ్ణనదీ పర్ణ్ణాశ్వసంజ్ఞకం
సాక్షాత్సిద్ధవటం కాశీ సాక్షాద్గంగాపి నాకినీ ॥౧౦౫॥
భైరవో భైరవస్సాక్షాత్ క్షేత్రే శ్రీ అన్నపూర్ణికా
కామాక్షీ సా విశాలాక్షీ అష్టసిద్ధాష్టసిద్ధికా ॥౧౦౬॥
దుర్గా భగవతీ దుర్గా కేశవం కేశవం తథా
మునికన్యకయా సాక్షాత్ కేనకాక్షసరోవరా ॥౧౦౭॥
నృసింహో నృహరిస్సాక్షాత్ మాధవో బిందుమాధవః
సాక్షాదలర్క లోలార్క అంబర్గ్గే హారిర్గ్గవరే ॥౧౦౮॥
రాఘవో రాఘవస్సాక్షాత్ త్ర్యమురాక్షి చతుర్ముఖః
పార్వతః చండికాదుర్గా సాక్షాన్నందీ వృషేశ్వరః ॥౧౦౯॥
విశ్వేశ్వరస్య సిద్ధేశో ఢుండిరాజో వినాయకః
దశక్రోశాన్వితం పంచక్రోశమాత్రం తు విశ్రుతం ॥౧౧౦॥
పశ్చాన్ముక్తేశ్వరం పూర్వే తూర్ణ్ణశం యామ్యదిక్తటే
ఏతపాందేశ్వరం సౌమ్యే రామేశం ధాతుకం వనే ॥౧౧౧॥
ఆగ్నేయే వేంకశృంగాఖ్యం నిరృతే క్షీరపర్వతే
వాయవ్యే బాంధితము సముశకాఖ్యముపోవనం ॥౧౧౨॥
ఈశాన్యే వఙ్త్రశైవేశ స్తంభోద్భవనృకేసరి
మంతన్మధ్యే సిద్ధవటం ముక్తిక్షేత్రం మహోద్భుతం ॥౧౧౩॥

వటేశ్వరాద్యష్టలింగావృతం సిద్ధపసేవితం
నృసింహాఖ్యం మహాక్షేత్రం పంచావరణసంయుతం ॥౧౧౪॥
తత్స్థానవాసినః సర్వే విప్రాస్తే ఋషయస్తదా
సాక్షాత్సిద్ధవటం దేవి మద్విహారస్థలం మహత్ ॥౧౧౫॥
తస్యాపరణా మార్గేణా తత్ర దక్షిణాపంచకే
యది కుర్యాద్భక్తిభావేన మమ పాతకమాప్నుయాత్ ॥౧౧౬॥
తత్ర సన్నిధ్యే స్థితద్విష్ణుస్థానాత్పశ్చోత్తరం శతం
విష్ణుస్థానసమం దేవి సత్యమేవ న సంశయః ॥౧౧౭॥
తద్విష్ణుదర్శనం సంతతార్పనం చ మహోత్సవం
యః కుర్యాద్భక్తిభావేన తస్య పుణ్యమనంతకం ॥౧౧౮॥
ఇత్యుక్త్వా తత్సుభాఖ్యానం శృత్వా తద్గిరినందిని
సంతుష్టా మనసా భూత్వా శృణు సత్యవతీసుత ॥౧౧౯॥
ఇదం దివ్యం శుభాఖ్యానం భక్త్యా యశ్శ్రో నసంశయః
యేపి తే శృణ్వంతి గాయంతి తస్య పాపాని నశ్యతి ॥౧౨౦॥
ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం పుత్రపౌత్రప్రవర్ధనం
రాజ్యలాభం శుభం సౌఖ్యం విష్ణుసాయుజ్యమాప్నుయాత్ ॥౧౨౧॥

ఇతి శ్రీ స్కాంధపురాణే శ్రీపర్వతఖండే శివాశివరహస్యే వ్యాససనత్కుమారసంవాదే శ్రీశైలదక్షిణద్వారస్థలవర్ణనే పంచమావరణాస్థితదేవసందర్శన జపపూజాహోమమహాత్మ్యనిరూపణం నామ పంచమోధ్యాయః :— శ్రీసాంబశివార్పణమస్తు.

28 అధ్యాయము ౧.

శుభమస్తు। మేరోర్దక్షిణా దిగ్భాగే అభినవ జంబూద్వీపమున దక్షిణా వారాశి సామీప్యమందు కర్ణాటక దేశమునకు వాయువ్యమై యుండేటి మధ్యరాష్ట్రమున శ్రీశైలమునకు ఆగ్నేయభాగమందు పదిహేను ఆమడల దూరమున నీ మహాక్షేత్రానకు దక్షిణద్వారమయిన సిద్ధవటు మహాక్షేత్రము యొక్కయైన ప్రాసిన మహాత్మ్యసారాంశము శ్రీశైల స్థలకల్పమందు బ్రహ్మానిర్మాణ సపుత్రుడైన సనత్కుమారులు శ్రీవేదవ్యాసుల వారికి చెప్పిన క్రమము.

పూర్వమున సమస్తైశ్వర్యములతోను నున్నవారున్నూ వుండేటి కైలాసము యందు శ్రీపార్వతీదేవి దివ్యమంటపమందు రత్నసింహాసనస్థురాలై యుండి ఒకనాటి కాలమందు యీశ్వరునికి భయభక్తి పూర్వకముగా వందనముగావించి శ్రీశైలస్థల మహాత్మ్యము తమవల్ల తెలియ చెప్పబడినందున చాలా సంతోషమును పొందియున్నాను సిద్ధవటక్షేత్ర మహాత్మ్యమున్ను శ్రవణానందము అయ్యేటట్లుగా ఆనతియ్య వలసినదని ప్రార్థించగా యీశ్వరుడు కరుణించి, పార్వతీదేవికి చెప్పిన ప్రకారము స్థలరమణీయ్యం ౧, వనరమణీయ్యం ౧, జలరమణీయ్యం ౧, బిలరమణీయ్యం ౧.

యీ చతుర్విధ రమణీయ్యముల యొక్క ప్రభావము:—.

పూర్వమందు వింధ్యపర్వతానకు దక్షిణభాగమందు వాయువుచేతను వేయబడిన మేరుపశృంగమయిన పుష్పయి

29 యోజనములు నిడుపున్ను నాలుగుయోజనములు వెడల్పున్ను
మిక్కిలి వున్నతమైనటువంటిన్ని శ్రీశైలము కలదు. అందులపూ
ర్వోత్తరం యేమంటే పూర్వమున వసురాజు అనే రాజఋషికల
డు ఆయన భార్య సంతానార్థమయి పార్వతిని గురించి భక్తిపూర్వక
ముగా అనేకదినములు పూజచేయగా ఆయమ కరుణించి ప్రత్యక్ష
మై యేమి మియున్న కలదో వేడుమని అడుగగా ఆయమ పార్వతియొ
క్క దివ్యసుందర మూర్తి చూచి అలాగంటి సంతానం కలిగేలాగున కృ
ప చేయవలయునని ప్రార్థించగా ఆప్రకారమే కరుణించి తానేమత
అంశగా ఆయమ గర్భవాసమందు పుత్రిక అయి అవతరింతుమని
చెప్పి పార్వతి స్వయమ్మను కైలాసముకు పోయి యీశ్వరునికి వంద
నము చేసి వసురాజుభార్యకు తాను కరుణించి వరంపాలించిన
సంగతి యావత్తు విజ్ఞాపన చేయగా ఆస్థలానకు యీశ్వరుడు
తాను అవతరించి ఆచిన్నదాన్ని వివాహము చేసుకొందుమని
కరుణించిరి

అంతట పార్వతీవరప్రసాదలబ్ధమయివల్ల వసురాజు భార్యకు గర్భోత్పత్తి అయిన నవమాసములు అయిన పిమ్మట దివ్య తేజఃపుంజమయిన కుమార్తె కనిగినది అంతట ఆరాజు మహాయాత్రకు పోయి మరికొన్ని దినములకు తిరుగ స్వస్థలముకు వచ్చిన వేళకు కన్యక దినదిన ప్రవర్ధమానయై ద్వాదశవర్ష సంపూర్ణయై పూర్ణవయస్సు తోనే వుండెను.

అప్పుడు వసురాజుకు ఆ కన్యకయందు మనస్సాన్నిత్యము యినందున
౩౦ ఆదుర్దాపమును సహించలేక ఆ కన్యక యీశ్వరసన్నిధానమును పొం
దనై యింటి స్తూవున్నంతలో యీశ్వరుడికి యీ యర్థమును దెలిసి
కైలాసమునుంచి పైన చెప్పిన మేరు శృంగమయిన పర్వతము
యందు విశ్లేసి ఆ కన్యక యందు కరుణించి సాన్నిధ్యమున చేర్చు
కొనియుండిరి.

ఆ పర్వతము స్వతహా మేరు శృంగమయినందున నున్న
అందువలన కైలాసవాసి అయిన యీశ్వరుడు అవతరించినందున
యీశ్వరునికి శంకరుడనే నామము సార్థకమై వున్నందువల్లను
శం(శుభం)కరోతీతి శంకరః అని తాత్పర్యము వున్నది గనుక
శ్రీ(శోభా)యుక్తమయిన శైలంపర్వతము అనే తాత్పర్యంచేత ఆప
ర్వతానకు శ్రీశైలమనే నామము సార్థకమయినది.

ఇందుకు దక్షిణభాగమందు ముక్తిప్రదమయిన యిటువంటి
న్ని అనేక గహ్వరముల తోకటాడ కాని వున్నటువంటి న్ని శ్రీ వీరలక్ష్మీ
నృసింహ మహాక్షేత్రము కలదు. అదే శిఖరేశ్వరాది సహస్రశృంగము
లు చేత నున్న అనేక దివ్య పుష్కరిణులచేతను న్ను శోభితమయినది.
ఇది గాక అమరేశ్వరం, హరిహరం, హేమకూటం, వెంకటేశ్వరుల
మొదలయిన దేవాలయముల చేత నున్న అనేకమయిన తీర్థము
లచేత నున్న వేష్ఠితము యీ ని న్న సిద్ధసేవితము యీ ని న్ని త్రిపు
రాంతకం జ్యోతిశిద్ధవటము అనే పేరుకలిగిన మహాస్థలము

31 లచేత శోభితమయినది. యీలాగంటె శ్రీశైలక్షేత్రమునకు దక్షిణ
ద్వారమయిన స్కంధసోమేశ్వరం పుష్పగిరిం త్రిసంగమేశ్వరం నివనం
దులతోకూడుకొని మరిన్ని జ్యోతిలింగములతోకూడుకొని యింద్రుడు
మొదలయిన లోకపాలుల చేత నున్ను యోగిబృందముచేత నున్ను
సేవింపబడినది యీలాగంటి పృష్టకర్ణికవంటి ప్రకాశమానమయిన
యీవంటి శ్రీశైలము దర్శనము చేస్తే పాపము విడుచును. స్మరించిన
దున యుష్మకామార్థసిద్ధి అవును. ఒకసారి ప్రదక్షిణం చేసినంతమాత్రం
వల్లను వారికి పునరావృత్తి లేదు. సదానున్ను పరమానందమయిన
పొందగలరు. శరీరపాతం అగును ఆమీద కైలాసము పొందగ
లుగును.

యమునానది తీరమందు వారణాశి గయ ప్రయాగస్థల
ములు యెట్లుగానో అదే ప్రకారముగా మునిసంఘముతో కూడు
కునిన్ని వటవృక్షములతో కూడుకొనిన్ని శ్రీశైలదక్షిణద్వారమం
దు ఒక మహాసిద్ధవటము అనగా అనేకమంది సిద్ధులకు ఆశ్రమము
గా వుంచుకొని వృందడముకు ఛాయాసమృద్ధి కలగ చేసివుండేది.
ఒక వటవృక్షం కలదు.

ఆ సామీప్యమందు మరిన్ని కొన్ని వృక్షములు కలవు.
కనుక ఆ స్థలముకు పేరు సిద్ధవటము అని నామ సార్థకమయ్యెను.
ఆ క్షేత్ర క్లుప్తం పూర్వ పశ్చిమం పది కోశులు దక్షిణోత్తరం అయిదు
క్రోసులు పైన చెప్పిన వటములు అనేక సిద్ధులతో కూడుకొని

శోభాయమానముగా వుండేది. ఆవలు వూరాలమందు సిద్ధేశ్వరాభి
ధానము యినటువంటిన్ని మహాద్రూపం తెలిగినటువంటిన్ని జ్ఞానా
32 నందదాయకం అయినటువంటిన్ని జ్యోతిర్లింగము వున్నది. దానికి
పురోభాగమందు అగస్త్యులవల్ల ప్రతిష్ఠచేయబడినది జ్యోతిలిం
గము కలదు. దానికి పూర్వభాగమున వాయువ్యకోణమున రససిద్ధే
శ్వర లింగము దానికి పశ్చిమభాగమందు శ్యామల వర్ణము యినటువం
టిన్ని వటుకం అనే పేరు కలిగినటువంటిన్ని విఘ్నేశ్వరుడు కలడు.

అక్కడనే హేమవర్ణము అయిన మహాదుర్గాదేవి కలదు.
ఆయమకు శింహావాహనము కలదు. అక్కడికి వుత్తరభాగ
మందు పెదకోటీశ్వర నామం కలిగిన యీశ్వర లింగము కలదు.
అక్కడికి పూర్వభాగమందు పున్నాగవన మధ్యమున కామకోటి
విమానమందు కామాక్షీదేవి అక్కడికి పూర్వభాగమందు సార్థ
మహేశ్వర లింగం నందీసహితముగా కలదు.

అక్కడికి ప్రాగ్భాగమందు పంచభూతాఖ్యలింగము
కలదు. అక్కడికి యీశాన్యభాగమందు భృగ్వాదిమునీశ్వరు
లచేత సేవింపబడేటి మార్కండేయ లింగము కలదు. అక్కడికి
ప్రాగ్భాగమందు కమఠేశ్వరుడు అనే యీశ్వరలింగము కలదు. అక్కడికి
దక్షిణభాగమందు చంద్రశేఖరేశ్వర లింగము కలదు అక్కడికి
పశ్చిమభాగమందు పూర్వాభిముఖముగా వ్యాసాదిమునీశ్వ
33 రులచేత సేవింపబడిన అమృతేశ్వర లింగము కలదు.

అక్కడికి పశ్చిమ భాగమందు మూలస్థానేశ్వరుడనే యీశ్వరలిం
గము కలదు అక్కడికి (పశ్చిమ) యామ్య భాగమందు కన్యేశ్వరుడనే యీశ్వ
రలింగము కలదు. అక్కడికి దక్షిణ భాగమందు కన్యాసిద్ధేశ్వరు
డనే యీశ్వరలింగము కలదు. అక్కడికి పశ్చిమ భాగమందు నీలవ
ర్ణము కలిగినటువంటి నైఋతేశ్వరుడనే యీశ్వరలింగము కలదు.

అక్కడికి పశ్చిమ భాగమందు జగద్వందితుడైన హాటకే
శ్వరుడనే యీశ్వరలింగము కలదు అక్కడికి ఉత్తర భాగమందు
బాలసిద్ధేశ్వరుడనే యీశ్వరలింగము కలదు. అక్కడికి నైఋతిభా
గమందు ఘోటకేశ్వరుడనే యీశ్వరలింగము కలదు. అక్కడికి
పశ్చిమ భాగమందు లక్ష్మీయుక్తుడైన మహావిష్ణు కలడు.

అక్కడికి పశ్చిమ భాగమందు శ్వేతలింగము కలదు.
అక్కడికి దక్షిణ భాగమందు ద్విభుజుడైన సూర్యపుత్రియా
విగ్రహము కలదు. అక్కడికి ఉత్తర భాగమందు మయూరవాహ
నుడైన కుమారస్వామి కలడు.

అధ్యాయము 2.

34 అక్కడికి పశ్చిమ భాగమందు నైఋతి కోణమందు సిద్ధేశ్వరుడనే
యీశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి ప్రాగ్భాగమందు శ్రీ భూయుక్తుడైన
కేశవస్వామి కలడు. అక్కడికి పశ్చిమ భాగమందు పూర్వాభి
ముఖముగా వశిష్ఠ వామదేవాదులచేత సేవితుడయినటువం
టి పృథూసంయుక్తుడయినటువంటి జ్యోతిలింగాఖ్యుడైన యీశ్వరు

డు కలదు. అక్కడనే శరత్కాలేందు సన్నిభమయిన కాంతిగల వజ్ర
కామమూర్తి అనే యీశ్వర లింగము కలదు. అక్కడికి పశ్చిమ భాగమం
దు పూర్వాభిముఖముగా వజ్రేశ్వరుడనే యీశ్వర లింగము క
లదు. అక్కడికి యీశాన్య భాగమందు ధనుర్బాణములను ధరించి
నటువంటిన్ని శ్రీ సీతాలక్ష్మణులచేత నున్న పురోభాగమందు హ
నుమంతుని చేతనున్ను సేవింపబడిన శ్రీరామస్వామి కలదు.

అక్కడికి పశ్చిమ భాగమందు శంఖచక్రగదాధరుడైనటు
వంటిన్ని శ్రీ భూదేవీ సహితుడైనటువంటిన్ని మహావిష్ణు కలదు. అక్క
డికి ఉత్తర భాగమందు హేమపీఠగతుడయినటువంటిన్ని మం
డిక అనే శక్తి కలదు. అక్కడికి పశ్చిమ భాగమందు మహోన్నత
మయినటువంటి భూమధ్యము యందు వుండేటి లింగపర్వతము
యందు అనేక లింగములు సూక్ష్మరూపమయినవి కలవు.

35 అక్కడికి పశ్చిమభాగమందు జ్యోతిర్మయమైన శుభస్థల
మందు శరదిందు సమప్రభుడైనటువంటి అష్టబాహువులతో శంఖ
చక్ర గదాద్యాయుధములతో కూడా లక్ష్మీకాంతా మనోహరుడైన
టువంటి శ్రీనృసింహస్వామి కలడు. అక్కడికి ఆగ్నేయ భాగమం
దు శేషపర్యంకశాయియైన రంగనాయక స్వామి కలడు. ఆ రంగనాథ
స్వామికి నాలుగు దిక్కులయందున్ను లక్ష్మీయుక్తులయిన వెంకటేశ్వ
రులు కలరు. అక్కడికి ఉత్తరభాగమందు పూర్వాభిముఖమైన
టువంటి బాలబ్రహ్మేశ్వరుడు కలడు.

అక్కడికి పారుగా దిక్కునందు పూర్వాభిముఖమైన భీమేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి ఉత్తరభాగమందు వాయుపూజితుడయినటువంటి మారుతేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి పూర్వభాగమందు చంద్రజూటేశ్వరుడు కలడు అక్కడికి ఆగ్నేయభాగమందు జ్యోతిర్లింగము కలదు. అక్కడికి పశ్చిమ భాగమందు తారకేశ్వరుడు కలడు అక్కడికి పూర్వభాగమున విష్ణుమూర్తి కలదు. అక్కడికి పూర్వభాగమందు యీశాన్యదిక్కున పశ్చిమాభిముఖముగాను రత్నకోటేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి నైఋతి భాగమందు పూర్వాభిముఖముగా విఘ్నేశ్వరుడు కలడు.

అక్కడికి ప్రాగ్భాగమున అన్నపూర్ణ అనే దేవి కలదు. అక్కడికి ఆగ్నేయభాగమందు మహేశుడు కలడు ఆ సామీప్యమందుననే కనకాంమయమైన దివ్యసరోవరము కలదు. ఆ సరోవరతీరమందు అఘోరనామంకలిగిన యమృతామేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి పూర్వభాగమందు మహిషాసురమర్దని
36 అనే శక్తి కలదు మరిన్ని బిమురాంబిక అనే దేవి కలదు. ఇష్టకామేశ్వరునికి ప్రాగ్భాగమున రజితేశ్వరుడనే యీశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి దక్షిణాభాగమందు పినాకిని అనే పేరు కలిగిన మహానది కలదు. ఆ నది యొక్క మాహాత్మ్యం వేరే వున్న పురాణములో అలాయిదా వ్రాయుడమయినది. ఆ పినాకినీ నదీ తీరమందు పతేశక్తి కలదు. అక్కడికి పశ్చిమ భాగమందు హేమదుర్గమనే వనమధ్యమున

యుష్యసిద్ధేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి పశ్చిమ భాగమందు రత్నాశి
ఖరమందు బిందుమాధవస్వామి అనే మహావిష్ణు కలడు.

అధ్యాయము 3.

వజ్రేశ్వరునికి ప్రతీచీదిక్కయందు అర్జునారణ్య మధ్యమున
కాళికాఖ్య మహాశక్తి కలదు. ఆసామీప్యమున విశిష్టుడనే యీ
శ్వరుండు కలడు. అక్కడికి ఉత్తరభాగమందు అగస్త్యాది ముని
సేవితుడైన సిద్ధేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి యీశాన్య భాగమందు
బిల్వవన మధ్యమున భువనేశ్వరి అనే శక్తి కలదు. అక్కడికి పశ్చిమ
భాగమందు వరుణేశుడనే యీశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి ఉత్తర
భాగమందు అగస్త్యాది మునిసేవితుడైన సిద్ధేశ్వరుడు కలడు. అక్క
డికి యీశాన్యభాగమందు బిల్వవన మధ్యమున భువనేశ్వరి అనే
శక్తి కలదు. ఆద్వారమందే వకయీశ్వరి కలదు. అక్కడికి పూర్వ
భాగమందు యింద్రనాథేశ్వరుడనే యీశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి
37 పూర్వభాగమందు వైద్యనాథేశ్వరుడు కలడు

అక్కడికి దక్షిణభాగమందు అగస్త్యేశ్వరుడు కలడు.
అక్కడికి దక్షిణ భాగమందు జ్యోతిర్లింగము కలదు. అక్కడికి ఆగ్నే
యభాగమందు బుధేశ్వరుడనే యీశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి ద
క్షిణభాగమందు శ్రీభరాయుక్తుడైన మహావిష్ణు కలడు. అక్కడికి
పశ్చిమ భాగమందు అర్కేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి పశ్చిమభా
గమందు ~~వరుణేశుడు కలడు~~ సోమేశ్వరుడు కలడు

అక్కడికి దక్షిణభాగమందు తారకేశ్వరలింగము కలదు. అక్కడికి పశ్చిమభాగమందు యిష్టసిద్ధేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి వుత్తరభాగమందు శ్రీనృసింహస్వామి కలడు. అక్కడికి ప్రాగ్భాగమందు భస్మసిద్ధేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి ప్రాగ్భాగమున చంద్రమౌళీశ్వరుడనే శిద్ధేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి పశ్చిమభాగమందు పినాకినీ మధ్యమందు పంచవారేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి యీశాన్యభాగమందు సానుమంత్రాద్రి అనే పర్వతముయందు రత్నసిద్ధేశ్వరుడనే యీశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి ఆగ్నేయభాగమందు శిలల్యాల్య పర్వతముయందు వ్యాఘ్రేశ్వరుడనే యీశ్వరుడు గలడు.

అక్కడికి ప్రాగ్భాగమున వృత్తులగిరి అనే పర్వతముయందు పద్మకోటీశ్వరుడనే యీశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి పూర్వభాగమున కించిదీశాన్యమందు బ్రహ్మశైలమనే పర్వతమునకు పశ్చిమంవైపున మహానదీతీరమందు కాళికాదేవి కలదు. అక్కడికి ఆగ్నే
38 యభాగమందు వరాహలింగమనే యీశ్వరలింగము కలదు. అక్కడికి పూర్వభాగమందు రెండు క్రోసుల దూరమున తారకాచలమందు భైరవుడు కలడు. అక్కడికి దక్షిణభాగమందు పినాకినీ తీరమందు దుర్గాదేవి కలదు. ఆసన్నిధానమందు ముసలాహ్వయమైన యీశ్వరలింగము కలదు. అక్కడికి పశ్చిమభాగమందు కన్యాద్రియందు కన్యాసిద్ధేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి నైరుతి భాగమందు మహేంద్రాద్రియందు సంతానసిద్ధేశ్వరుడు కలడు.

అక్కడికి పశ్చిమ భాగమందు త్రిశైలమనే పర్వతము యందు
సిద్ధేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి నైఋతి భాగమందు ఇంద్రనదికి ప
శ్చిమ భాగమందు విష్ణుగృహాంతరమందు బిలసిద్ధేశ్వరుడనే ఈశ్వ
రుడు కలడు. అక్కడికి వాయువ్య భాగమందు ఇంద్రనదీ తీరమందు
పశ్చిమ తటమందు [illegible] సిద్ధేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి పశ్చిమం
యందు రుద్రాక్ష పర్వతము యందు దివ్యామృతము అనే సరస్సు
వద్ద దక్షేశ్వరుడు కలడు.

అక్కడికి ఉత్తర భాగమందు పినాకిని తీరమందు దక్షిణ
భాగమందు అర్జున ద్రుమ మూలము యందు విఘ్నేశ్వరుడు కలడు
ఉత్తరాభిముఖముగా వుండును

అధ్యాయము ౮.

ఏకవీరుని పూర్వ భాగం ముక్తి పర్వతముకు పూర్వభాగమందు
శంఖ చక్ర గదా పద్మధారి అయిన కేశవస్వామి కలడు. అక్కడ
ఉత్తర భాగమందు గర్గాది మునిపూజితుడైనటువంటి వజ్ర
కోటీశ్వరుడు కలడు. ఆసన్నిధానమందు మహాత్మకొప్పితుడై
నటువంటి భైరవుడు కలడు. అక్కడికి సౌమ్య భాగమందు దివ్య
హోమస్థానము దక్షిణ భాగమందు పినాకినీ తీరమునకు పూర్వ
౩౧ భాగమునను నందీసహితముగ సాంబమూర్తి కలడు అక్కడనే
త్రిపురాంతకుడనే ఈశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి వామ భాగమందు
గౌరి కలదు. అక్కడికి పూర్వ భాగమందు రెండు క్రోసుల దూరము

నగజనదీ తీరమందు గజేశ్వరుడనే యీశ్వరుడు కలడు. (అక్కడికి వామభాగమందు) ఆసన్నిధియందే గజశిల అనేది కలదు. తదికే పంచతత్వాత్మకమైన పంచలింగాలు కలవు. అక్కడికి వాయువ్యభాగమందు బ్రహ్మకుండ తీరమున బ్రహ్మేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి పూర్వభాగమందు సుప్రయోగాఖ్యమైన నదీ తీరమందు పశ్చిమభాగమున పూర్వము నారదుడు తపస్సు చేసినందున ప్రసన్నమైనటువంటి శ్రీనృసింహులు కలరు.

ఆ నారదాశ్రమము యందే ప్రహ్లాదవరదులు కలరు. అక్కడనే రసాలవన మధ్యమందు చంద్రశేఖరుడనే యీశ్వరుడు కలడు. ఆ సన్నిధానమందే హేమస్తంభోద్భవుడైన శ్రీనారసింహులు కలరు. ఆ యీశ్వర సామీప్యమందు పద్మపీఠ స్థితమయినటువంటి సీతాలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న సహితుడున్ను హనుమత్సుగ్రీవ విభీషణ యింద్రాది దిక్పాలక సేవితుడైనటువంటి పట్టాభిరామస్వామి కలడు. అక్కడికి పశ్చిమభాగమందు వజ్రశైలమనే పర్వతమందు గోసరస్సు తీరమందు ధేనుసిద్ధేశ్వరుడనే యీశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి పశ్చిమభాగమందు యిమహోదర్థమున ప్లక్షవనాంతరమందు అగస్త్యేశ్వరుండు కలడు. ఆ గుడికి వాయువ్యభాగమందు సుగంధాశైలమనే పర్వతము యందున్న కటకమనే నదికి పూర్వతీరమందు విశ్వామిత్రుడనే యీశ్వరుడు కలడు.

ఆపర్వతము యొక్క మధ్యశృంగం యందు మహాబిల్వవనాంతర
మందు బిల్వేశ్వరుడనే యీశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి పశ్చిమభాగ
మందు రుద్రాక్షపర్వతం యందు వనమధ్యమందు ఏకశక్తి కలదు.
అక్కడనే కాంతగాఖ్య పర్వతము యందు అదృశ్యభూతురాలయి
న అన్నపూర్ణ కలదు. తద్వారమందు క్రోశమాత్రమయి వుండేటి
శార్దూలాఖ్య మహాపర్వతము యందు భవనాశని తీరమున చ
తుర్భుజుడైనట్టువంటి నిలలక్ష్మీసమేతుడైనట్టువంటి శ్రీమ
హావిష్ణు కలడు. అక్కడికి వాయువ్యభాగమందు వృత్రాభి
ముఖముగా వీరభద్రేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి పశ్చిమభాగమం
దు వింధ్యశైలమూలమందు ఏకశక్తి కలదు.

అక్కడికి వుత్తరభాగమందు బ్రహ్మేశ్వరుడు కలడు.
అక్కడికి ప్రాగ్భాగమందు ఆదికేశవుడనే విష్ణుడు కలడు. అక్క
డికి వాయువ్యభాగమందు పినాకినీ తీరమున గౌరీసమేతు
డైన యీశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి పశ్చిమభాగమందు చంద్రకోటీ
శ్వరుడు కలడు. అక్కడికి వుత్తరభాగమందు మహాకాయుడైన
సోమేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి పూర్వభాగమందు ఖడ్గపాణి
అయిన యీశ్వరుడు కలడు. సుపినాకిని ౦౹

అధ్యాయము దస్రాంబమూర్తికి

జ్యోతీశ్వరునికి పశ్చిమభాగమందు పనసః డితీరమున జమదగ్ని
ఆశ్రమము యందు అష్టబాహువులుగల ముద్గరాసురుని శిరస్సు

41 శిరస్సు యందు వృంత ఖడిన పాదాలుకలిగిన బక వీరాసనుండా అయిన శక్తి కలదు. అక్కడికి ఉత్తర భాగమందు భైరవాద్రి అనే పర్వతము యందు వసిష్ఠాఖ్యమైన నదీతీరమందు మహేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి ఈశాన్య భాగమందు దిగంబరుడనే ఈశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి ఆగ్నేయ భాగము క్షేత్రపాల మూలమందున గయాశ్రాద్ధం చేస్తే మహా పుణ్యము వచ్చును.

అక్కడికి ఈశాన్యం బిల్వవనమందు శైవేశ్వరి అనే ఈశ్వరి కలదు. అక్కడికి ఆగ్నేయ భాగమందు బ్రహ్మగిరి అనే పర్వతము యందు దుర్గాదేవి కలదు. అక్కడికి పూర్వభాగమందు బ్రహ్మేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి ప్రాగ్భాగమున శ్రీవిష్ణుగిరి యందు సనకాఖ్య నదీతటము యందు చతుర్భుజాలయిన దుర్గ కలదు. అక్కడికి పూర్వం విష్ణుశైలమందు దుర్గాదేవి కలదు. అక్కడనే ధేనుశైలాఖ్య పర్వతము యందు రామేశ్వరుడు కలడు. జ్యోతిగిరికి ప్రాగ్భాగమున వజ్రపర్వతము యందు శ్రీనృసింహులు కలడు.

దానికి ప్రాగ్భాగమున నదీద్వయము సమాగతము అయిన స్థలమందు మహావిష్ణు కలడు. అక్కడికి దక్షిణ భాగమందు సంగమేశుడు కలడు అక్కడికి నైఋతి భాగం పినాకిని యామ్యదిక్తటము యందు కర్ణాద్రి మధ్యయందు కర్ణేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి నైఋతి భాగమందు కాళికాదేవి కలదు.

అక్కడికి నైఋతిభాగమందు క్షీరశైలమునకు దక్షిణభాగ
మందు భారద్వాజ ఋషి తపస్సుచేసినస్థలం అక్కడనే నృసిం
42 హాచలమందు సంధ్యాకుండ తీరముయందు శ్రీమహావిష్ణుడు
కలడు. అక్కడికి నైఋతిభాగము బిల్వవనమందు సత్యభా
మాఖ్యస్థలమందు ఏకశృంగరుక్మమంత పర్వతము యందు
జాంబవదాశ్రమము యందు జాంబవంతుడు తపస్సు చేసిన
స్థలము అక్కడనే శ్రీరాముల దేవాలయము కలదు.

అక్కడికి ఆగ్నేయభాగమందు పార్వతీసమేతుండైన యీ
శ్వరుడు కలడు. అక్కడికి దక్షిణభాగమందు శ్రీరామసామంతలిగిన
పుణ్యసరోవరము కలదు. ఆతీరముయందు నాగేశ్వరుడనే యీశ్వ
రుడు కలడు. అక్కడికి పశ్చిమభాగమందు మహానదీతీరమం
దు మృకండుడనే యీశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి పశ్చిమభాగ
మందు మృకండు అనే పర్వతము యందు మార్కండేయవన
మందు మార్కండేయ లింగము కలదు. అక్కడికి పశ్చిమ
భాగమందు యింద్రనదీ తీరమున క్రోశద్వయాంతరమందు
విష్ణుమూర్తి కలడు. మహాలక్ష్మీసమేతుడై కలడు.

అక్కడనే మహాంకాళీ అయిన ఏకపాదేశ్వరి కలదు.
అక్కడికి వాయువ్యభాగమందు లవణాఖ్యనదీతీరమందు
కపిత్థబింతాదివనమందు శ్రీమహావిష్ణు శ్రీభూసమేతుడై
కలడు. అక్కడికి నైఋతిభాగముయందు క్షీరశైలమందు నృసిం

ములు కలడు. అక్కడికి క్రోశద్వయము వుత్తర భాగమందు లక్ష్మీనా
రాయణుడు కలడు. అక్కడికి వాయువ్య భాగమందు మహాలక్ష్మి
కలదు. అక్కడికి యీశాన్యభాగమందు సీతాలక్ష్మణ యుక్త
శ్రీరాములు కలడు.

43 అక్కడికి నైఋతి భాగమందు మహావిష్ణు కలడు. అక్కడి
కి వాయువ్య భాగమందు విఘ్నేశ్వరుడు కలడు. అక్కడికి వుత్తర
భాగమందు ముక్తిశైలముకు పశ్చిమ భాగమందు భైరవేశ్వరుడు
కలడు. అక్కడికి వుత్తరంపినాకిని తీరమందు ముక్తికేశ్వరుడు
కలడు. అక్కడనే రజితాద్రియందు రజితేశ్వరుడు కలడు. అక్కడి
కి యీశాన్య భాగమందు చాముండేశ్వరి కలదు. అక్కడికి వుత్తర
భాగమందు అంధకారవనమందు మశక అనే పర్వతము యందు
మహాశక్తి కలదు. అక్కడనే గ్రామ దగ్గిర ఆశ్రమము యందు అనేక
లింగ సంఘములు కలవు.

ఆ లింగ సంఘము మధ్యను సిద్ధనాథేశ్వరుడు కలడు. ఆ
యన చుట్టు అష్టదిక్కులయందున్న అష్టలింగాలు కలవు. వాటి
పేరు ఏమంటే మహేశుడు 1 వజ్రేశ్వరుడు 1 జ్యోతిసిద్ధేశ్వరుడు
యిష్టకామేశ్వరుడు, చంద్రమౌళీశ్వరుడు యమధర్మేశ్వరుడు
రజితాద్రి నివాసుడు, రామేశ్వరుడు, నిమిషము యినా నిమిషా
ర్థము యినా శివభక్తుల క్షేత్రమందు నివాసము చేసినట్లు అయితే
జీవన్ముక్తుడవును

త్రిమాసము యినా ద్విమాసము యినా మాసము యినా మాసార్ధము
యినా జ్యోతి సిద్ధవటము మహాక్షేత్రవాసము చేసినట్లు అయితే పునర్
జన్మము లేదు. జ్యోతి శిద్ధవటము యందు దేహము విడిచిన వారికి
దహనం చేసిన తరువాతను ఆశల్యములు లింగాలు అవును అందుచేత
44 శిద్ధవటము కాశీక్షేత్రముకు సమానము.

ఇంద్రనది స్వర్ణనదీ యివి తెలవు. శిద్ధవటము సాక్షాత్ కాశీ
సిద్ధేశ్వరుడు సాక్షాద్విశ్వేశ్వరుడు. పినాకినినది సాక్షాద్గంగ. భైరవుడు
సాక్షాత్ భైరవుడు. క్షేత్రమ… అన్నపూర్ణాక్షేత్రము. అష్టసిద్ధి
కేలకామాక్షి సాక్షాద్విశ్వేశ్వరి దుర్గా దుర్గాదేవి కేశవులు సాక్షాత్కే
శవులు కనకాక్షసరోవరము సాక్షాద్మణికర్ణికే. నృసింహులు
సాక్షాన్నృసింహులు. మాధవస్వామి సాక్షాత్ బిందుమాధవులు
సాక్షాద్దలర్క వాలార్క అంతర్గేహ వారిరుపారాఘు వారాఘవస్సా
క్షాత్ యమరాష్ట్రే చతుర్యుగః పార్వత స్కంద కాధీశో సాక్షా
స్కందీ వృషేశ్వరః విశ్వేశ్వరస్య సిద్ధేశో దుండిరాజో వినా
యకః దశక్రోశోన్నతం పంచక్రోశ మాత్రంతు విస్తృతం.
పశ్చాన్ముక్తేశ్వరం పూర్వే కామాక్షేశం యామ్య దిక్తటే, ఏకపా
దేశ్వరీ సౌమ్యే రామేశం ధాతుకోపనే ఆగ్నేయే వేంకశృంగాఖ్యం
శైఖితే క్షీరపర్వతే । వాయువ్యే బాంధవమః స మశకాఖ్యమ
మావనం యాంశాన్యే వజ్రశైవేశం స్తంభోద్భవ .... ఏతన్మధ్యే
శిద్ధవటం ముక్తిక్షేత్రం మహోద్భుతం::

వటేశ్వరాద్యష్టలింగావృతం సిద్ధోపసేవితం
నృసింహాఖ్యం మహాక్షేత్రం పంచావరణసంయుతం
తత్స్థానవాసినస్సర్వేపి ప్రాన్నేయుషయుస్తథా
సాంక్షాత్సిద్ధపదందేవి మద్విహారస్థలం మహత్
45 తస్యావరణమార్గేణ తత్ప్రదక్షిణపంచకం
యఃకుర్యాద్భక్తిభావేన సమమహాత్మమవాప్నుయాత్
తత్సన్నద్ధేస్థితం విష్ణుస్థానాద్యష్టోత్తరంశతం
విష్ణుస్థానసమందేవి సత్యమేవ నసంశయః
తద్విష్ణుదర్శనం సంతతార్చనం చ మహోత్సవమ్.
యఃకుర్యాద్భక్తిభావేన తస్యపుణ్యమనంతకం
ఇత్యుక్త్వా తన్ముఖాఖ్యానం శ్రుత్వా తద్గిరినందిని
సంతుష్టామనసాభూత్వా శృణుసత్యవతీసుతా
ఇదందివ్యశుభాఖ్యానం భక్తియుక్తోనసంశయః
ఏతచ్ఛృణ్వంతి గాయంతి తేషాంపాపాని నశ్యతి
ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం పుత్ర,పౌత్రప్రవర్ధనం
రాజ్యలాభం శుభం సౌఖ్యం విష్ణుసాయుజ్యమాప్నుయాత్.
ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే శ్రీపర్వతఖండే శివాంశివరహస్యే
వ్యాససనత్కుమారసంవాదే శ్రీశైలదక్షిణద్వారస్థలక్షేత్రే
పంచమహావరణస్థితదేవసందర్శనజపపూజాహోమ
మహాత్మ్యనిరూపణంనామ పంచమోధ్యాయః: —

సిద్ధవటమునకు దక్షిణ భాగమందు సామీప్యమున శ్రీశైల పర్వత
ము దగ్గరను యింద్రనది ॥ పినాకిని ॥ సంగమం సిద్ధవటు పూ
ర్వ భాగమందు వటేశ్వరుని సామీప్యంగా కనకనదీ ॥ వారుణో
నదీ ॥ పినాకినీ ॥ త్రివేణీ సంగమము.

47 ఇలాంటి దర్శనీయమున్ను పూజ్యనీయమున్ను అయి
నటువంటిన్ని సిద్ధవటక్షేత్రము పూర్వకాలమందు అసమాన
మయిన తపోధనుల కాశ్రమముగా వుండెను. యీప్రకారముగా
స్వాయంభువ స్వారోచిష వుత్తమ తామస రైవత చాక్షుష మన్వ
న్తరమందు యిరువైయెనిమిదో మహాయుగమున ద్వాపరయుగ
మున కొంత కాలము జరిగిన తరువాత నున్ముందర కలియుగము
సామీప్యము కానున్నదని తెలిసిన వారైన మహా ఋషులు అయినవారు
ఆశ్రమములు విడిచి వుత్తర కురు భూములకు హిమాదర్యప్ర
దేశము అయిన జాగ్రత స్థలములకు గూర్చి వెళిపోయిన వారైరి.

అటుంపిమ్మట సుచంద్ర వంశపు రాజయినటువంటి
దుష్యంత మహారాజుకు, విశ్వామిత్రునకు మేనకకు పుత్రిక అయిన
శకుంతల గర్భవాసమందు వుద్భవం అయిన భరతుడనే మహా
రాజు రాజ్యభారము వహించి వర్ణాశ్రమ ధర్మములు తప్పకుం
డా పాలన చేస్తూ రాజ్యము యేలుతూ వుండి వొకనాటి కాల
48 మున నాడు అపార చతురంగ బలసమేతుండై మృగయావినో
దార్థియై వచ్చి మహాదరణ్య ప్రదేశము యందు వేటసాగించి

వ్యాఘ్రాది క్రూరమృగములను సంహరిస్తూనున్న సిద్ధవట
ము మహాక్షేత్రమునకు వచ్చి యాక్షేత్రమందలి పర్వతప్రదేశముల
ను కేతకీ వృక్షాది వ్యనదులను దివ్యసరోవరములు ఆశ్రమముల
యందు ఋషిప్రతిష్ఠితములయిన అనేక లింగసంఘములు
శ్రీవిష్ణువిగ్రహములు దేవీవిగ్రహములు నన్నిటిని చూచి మిక్కిలి సంతోష
మును పొంది శ్రీశైలస్థలకల్పమువల్లను తద్దక్షిణోప ద్వారమై
న యీ సిద్ధవటక్షేత్రము యొక్క ప్రభావము తెలిసినవారై
సిద్ధవటేశ్వరునకు తగు మాత్రముయినది వక ఆలయము
నిర్మాణము చేయించినారు.

తరువాత నీయాయన వంశస్థుడైన శంకరనచక్ర
వర్తి రాజ్యభారము చేస్తూ వున్నాడు వకనాడు శ్రీశైలము
నకు వచ్చి అక్కడనుంచి సిద్ధవటేశ్వరుని దర్శనార్థమై
సిద్ధవటక్షేత్రముకు వచ్చి పినాకినీ నదియందు కృతస్నా
నుండై సిద్ధవటేశ్వరుని దర్శనం చేసి యీస్థలరమణీయ
ముకు చాల సంతసించి కొన్ని దినములు నివాసము గావుం
49 డిరి గనుక సైన్యము అంతా నిలిచి వుండడానకు గాను కొందరు
కొన్ని కట్టడములు కట్టుకొని వుండేరి. ఆ మహారాజు తిరుగా
నిజరాజధాని అయిన హస్తినాపురికి పోయిన వెనుకను ఆ
కాట్టములో కొందరు జనులు నివాసులై యుండేరి గనుకను
దినేదినే అభివృద్ధిగ్రామమై నెగడెను.

తదనంతరమందు యితనికుమారుండు విచిత్రవీర్యుండు యితని పాండురాజు. యితడు బహుపరాక్రమవంతుడై సమస్తదేశములు జయించున్న దిగ్విజయము చేసి తన అన్న అయిన ధృతరాష్ట్రునకు బాలాంప్రియం పట్టించెను. ఇతనికుమారుండు అర్జునుడు అతనికి అభిమన్యుండు యితనికి పరీక్షిత్తు. పాండురాజు తదనంతరమందు యీపాండురాజు జ్యేష్ఠపుత్రుండైన ధర్మరాజు రాజ్యభారము చేసెను.

ఇతని రాజరికము సమయమునందు ధృతరాష్ట్రుని కుమారుండైన దుర్యోధనుండు రాజ్యభారము చేయుచుండగాను రాజ్యకాంక్షవల్లను ధర్మరాజాదులకు దుర్యోధనాదులతో కురుక్షేత్రమందున యుద్ధము సంభవించి ఆయుద్ధములో అభిమన్యుడు
కం స్వర్గస్థుడు అయినాడుగనుక ధర్మరాజు తదనంతరమందు పరీక్షిన్మహారాజు రాజ్యభారము చేసెను.

ఆయన ముని శాపము వల్ల తక్షకుని వల్ల పరలోకమును పొందెను. అటుతరువాత నుయితని కుమారుండు జనమేజయ మహారాజు రాజ్యభారము చేయుచూవుండి తనతండ్రి అయిన పరీక్షిన్మహారాజుకు తక్షకుడు ఉపకృతి చేసినందువల్ల తద్వంశము నిర్మూలము చేయుకొరకై సర్పయాగము చేయించెను. అంతట తక్షకుడు మంత్రాహుతులకు భీతుడై దేవేంద్రుని మరుగుజొచ్చి గద్దెను చుట్టుకొనివుండగా యాగ

కాలమందు తక్షకాయస్వాహా అని ఆహుతి యివ్వనంతట తక్షకుడు హోమకుండమునోనికి రాకపోయినందున ఋత్విక్కులు దివ్యజ్ఞానములవల్లనరాల తక్షకుడు దేవేంద్రుని మరువుజొచ్చియున్నాడని రాజునకు తెలుపగాను చేసినయడల యింద్రుని సహితముగా అవగాహనకాయమునినంతట ఋత్విక్కులు స యింద్ర తక్షకాయస్వాహా అని వుచ్చరించే అంతలో యింద్రుడు తక్షకుని సహితముగా సింహాసనముతో కూడా అంతరిక్షమున వచ్చినిలిచెను.

అంతట ఆస్తీకుడు వచ్చి జనమేజయమహారాజునకు
51 బహువిధములగా స్తోత్రములు చేసి కోపోపశమనము చేసి అంతమట్టునసర్పయాగమును నిలిపించెను. ఈ జనమేజయమహారాజులు శిద్ధిపటు ముఖ్యమో దేవాలయములు జీర్ణోద్ధారము చేయుంచియుదిగాక యీప్రదేశమందలి కొన్ని విష్ణుశాలయములు ఉన్నఅనేకములుగా కొన్నను తన ప్రతిష్టలను కొన్ని జీర్ణోద్ధారము చేయుంచి ఆయాస్థలములకు పూజపునస్కారములు జరిగే యందుకు తగినకట్టుబట్లు నిర్ణయించెను.

తే౹౹ యితని కుమారుడు శతానీకుడు యితని కుమారుడు అశ్వమేధ యితని కుమారుడు మహాక్షేమేంద్రుడు యితని కొమాళ్లు రాజనరేంద్రుడు ౧ సోమేంద్రుడు ౧ రాజనరేంద్రుడు కొన్ని దినములు రాజ్యభారము చేసిన పిమ్మట యితని తమ్ముడు సోమేంద్రుడు రాజ్యభారము చేసెను.

త॥ సోమేంద్రుని కుమారుడు వృత్తుంగభుజుడు మహారాజు
కొన్ని దినములు రాజ్యభారము చేసెను. త॥ యితని కుమారుడు
నందరాజు రాజ్యభారము చేస్తూ వుండెను. ఈ రాజు పరాక్రమశాలి
52 గనుక యితనికి చక్రవర్తి పదం సార్థకమయినందున జనులు నందన
చక్రవర్తియని వాడుకొనే వారు.

ఈ నందన చక్రవర్తి ప్రతిదినమున్ను యోగబలం
వల్లను వారణాశికి పోయి కృతస్నానుండై తిరుగ నిజరాజ
ధాని అయిన నందపురమునకు ప్రవేసిస్తూ వుండేవాడు. ఒకనాడు
ధర్మపత్నీ సమేతుండై వారణాశికి ప్రవేశించిన తరువాత తను
ఆయన భార్యకు రజస్వల దోషము సంభవించెనందున యోగ
బలంచేత తను ఆస్త్రీని వెంటపెట్టుకు రాకూడకనన్ను అక్కడ విడచి
తాను వచ్చేది రాజధర్మము కాదు కనుక నున్ను బహు చింతాక్రాం
తుడై మణికర్ణికా తీర వాసులైన బ్రాహ్మణోత్తములదగ్గరకు
వెళ్లి నమస్కరించి తనయొక్క వృత్తాంతము తెలియచేసి తన
భార్యకు రజస్వలదోషము బాపి పత్నీ సమేతముగా మరల
53 నిజరాజధానికి ప్రవేశించి యోగబలం కృప చేయుమని వేడు
కోగా ఆ బ్రాహ్మణోత్తములు రాజును గురించి నీకు యథా
ప్రకారముగా పత్నీ సమేతముతో నిజరాజధానికి యోగ
బలమువల్ల ప్రవేశించేటట్టు చేస్తే మాకు యేమి లభ్యము
కాగలదు? అని అడిగినందున రాజు తనయొక్క మనోభీష్ట

సాఫల్యము అయితే మీకు నాయొక్క రాజ్యము యందు మీరు ఎన్ని కుటుంబాల వారు వచ్చియున్నప్పటికిన్ని అగ్రహారములు యిస్తామని మణికర్ణికా తీరమందు మపృడేశ్వరి కాశీ విశ్వనాథు నిసాక్షిగాను ధారాపూర్వకముగా ధారపోసి తానున్నుతన ధర్మ పత్నీసమేతుండై నిజ రాజధాని అయిన నందవరపట్టణానుకు ప్రవేశించినవాడాయెను.

మరికొన్ని దినములకు వారణాశియందు క్షామము దశ సంభవించెను. నందన చక్రవర్తివల్ల అగ్రహారము ప్రతిగ్రహణము లుచేసిన బ్రాహ్మణోత్తములు యేనూరు యిండ్ల వారు పదమూడు గోత్రాల వారు నందన చక్రవర్తి వద్దకు వచ్చి ఆస్థానమందు రాజు సింహాసనస్థుడై వుండగాను దరిశనార్థులై వచ్చి వుండగా రాజు యథావిధిని సంభావించక వూరక వున్న వాడాయెను గనుక బ్రాహ్మణులు బాలా సంశయమును పొంది అయినా గాని వేము యింత దూరము వచ్చి యున్నాక పోరాదని కాశీలో మణికర్ణికాఘట్టమందు తమకు ధారవోసిన అగ్రహారముల నిమిత్తము రాజుతో జ్ఞాపకము చేసినయడల రాజు యెరుగనట్టుగానే చెప్పినందున యిందుకు కాశీలో వున్న మపృడేశ్వరి అమ్మవారు సాక్షివున్నదని నిల్చిపలికిరి.

అందుకు వాడేశ్వరి యీ యాస్థానమందు వచ్చి సాక్షి పలికినట్టయితే అదే ప్రకారము అగ్రహారాలు యిస్తున్నా

మనిరాజుశిలవృ యిప్పగా బ్రాహ్మణులు అంగీకరించి చవుడేశ్వరిని సాక్షిపెట్టకుంటె దానికి వారున్న యోగమార్గమువల్ల కాశికి ప్రవేశించి చవుడేశ్వరిని ప్రార్ధించగా అమ్మవారు ఆమోదించి బ్రాహ్మల వెనుక చూడక ముందుతు నందవరము మార్గమున నడిచి పోతే వెంబడి వస్తానను అని యెక్కడ వెనుక తిరిగి చూస్తే అక్కడనే నివాసము చేస్తానని చెప్పి బ్రాహ్మల వెంబడిగా చవుడేశ్వరి కదలి వస్తూ వుండగా నందవరం సామీప్యమునకు వచ్చిన వెనుక బ్రాహ్మణులు అమ్మవారి కొరకై తిరిగి చూచిన వారికి తెనుకె అమ్మవారు అక్కడనే నివాసము చేసెను.

అంతట బ్రాహ్మణులు రాజాస్థానమునకు పోయి అమ్మవారి వర్తమానము శృతపరచినంతట రాజు సంతోషించి అమ్మవారి సాన్నిధ్యము వచ్చిన నమస్కరించి నిలచినంతట పూర్వము వారణాసి మణికర్ణికాఘట్టమునందు యీ బ్రాహ్మలుకు నీరాజ్యమునందు అగ్రహారములు యిస్తానని ధారాపూర్వకముగా యిచ్చి యిప్పుడు వేదనవలసినది రాజధర్మము కాదు బ్రాహ్మలుకు అగ్రహారములు యియ్యవలెనని చెప్పి అమ్మవారు అంతర్ధానం ఆయెను.

రాజు ఆమాటలను విశ్వసించి యెనమారుయుండ్లపద్యనారు గోత్రాల బ్రాహ్మలుకేను నందవరము సహాకాన్ని అగ్రహారములు ధారాగ్రహీతముగా యిచ్చినాడు.

కనుక తీ వారి భార్యయూ బ్రాహ్మణ అగ్రహారములు అనుభవిస్తూ యీ దేశమందున నివాసము చేసిన వారలు అయితిగనుక పదమూడు గోత్రాల బ్రాహ్మణులకు నందన వత్ర వర్తి పురస్కారము వల్ల యీ దేశములో వచ్చి వున్నందున నంద వైదికులు అనే సార్థక నామములు కలిగెను.

ఈ బ్రాహ్మణులు యీ ప్రకారము సర్వమాన్య అగ్రహారములు కొన్ని దినములు అనుభవిస్తూ వుండగాను గ్రామ తరిగోత మిరాశీ వృత్తులున్నవారికి జీవనోపాయంగానే మిం యిచ్చిరి కలగనుక వారు గ్రామకరిణీ మిరాశిన్ని అనుభవిస్తున్నారు. యీ నంద వైదికులు పదమూడు గోత్రముల వారియొక్క వంశావళి కుటుంబములు సంబంధ బాంధవ్య సహితముగా వివరం అయ్యేటట్టు వారి వారిలో కొందరు నంద వరము గ్రామములో వుండేటివి పాత రగాలు అనే నాలుగు తెగలవారు దేశములు తిరిగి బహు వ్రాసి వుంచే నడత కలదు.

ఈ నందన వత్ర వర్తి పొందూ స్థానదేశములకు పోయి వుండగా ఆయనకు యిద్దరు కొమాళ్ళు కలిగెరి. ఆదేశమందు రాజులకు శింగులు అనే పేరు వాడుకొనే మర్యాద కలదు కనుక పెద్ద కుమారుని పేరు రామశింగు అనిన్ని రెండో కుమారుని పేరు లక్ష్మణసింగు అనిన్ని నామము నిర్దేశించి రామశింగు ఆదేశమందే నిలిచెను.

మరికొన్ని దినములకు లక్ష్మణసింగు కర్ణాటదేశమునకు వచ్చి కొన్ని దినములు రాజ్యభారము చేస్తూవుండెను. ఇతనికి క్షేమకాంతుడు అనే పేరుకు కుమారుడున్ను కొన్ని దినములు ప్రభుత్వము చేసెను.

57 మరికొన్ని దినములుకు భర్తృహరి విక్రమార్కుడు తరువాత శాలివాహనశకముతో భోజరాజు ప్రభృతులు రాజ్యభారముతోనున్న శ్రీదరిశన ముక్తి జ్యోతిసిద్ధనాథదేవునికి సమస్తము తోత్సవములున్ను అత్యుత్కృష్టముగా జరుగుతూవుండేది.

తరువాత మరికొన్ని దినములకు పూర్వ చిత్తెల పడెవరు అనే రాజు రాజ్యభారము చేయుచుండగాను తత్పాదపద్మోపజీవి అయిన స్వస్తిశ్రీ మన్మహామండలేశ్వర భుజబలశ్రీ వీరనారాయణ ఆహావమల్లదేవరు యువరాజ్యము చేస్తూవుండెను. ఇందుకు దాఖలా ఏమంటే కడప తుకడీ పరగణా దువ్వూరు తాలూకా కావలి వెళ్లే మువ్వు జే తంగటూరు అనే గ్రామానికి పూర్వభాగమందు అరపరువు దూరమునకు ముద్దనూరు నదీ తీరమున పశ్చిమభాగమందు శిథిలమయిన యీశ్వర దేవాలయము ముఖద్వారపు స్తంభానకు పాళెగన్నడ అక్షరాలతో శిలాశాసనములో వుండే సారాంశము యీరాజుల నాడు.

స్వస్తిశ్రీ శకనృప కాలాతీత సం॥ సత్తంగళు ౧౦౭౩ నేయ
ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర మాఘ శుద్ధ పున్నమి గురువార
దందు తంగటూరి పూర్వాదిశాభాగద శ్రీ వయూలస్థాన
పాపవినాశ దేవర దేవాలయము మాండిసిదరు. స్వస్థియమ
నియమ స్వాధ్యాయాధ్యాన ధారణా మౌనానుష్ఠాన జపస
మాధిశీల గుణాసంపన్నరప్ప పాశుపత తపోధన జపజేయ్య
రంతె వల్లి గురువిసలాంఠినల్లి శివాలయము మాడిసిదరు.
~~ఈ~~ రాజు రాజరికము చేసున్న స్వామికి సమస్తము
మహోత్సవములున్నయు యథానుక్రమముగా జరిగించేవారు.
త॥ మల్లదేవరాజు సోమదేవుండు అనే రాజులు పృథ్వియను
త్రులు సిద్ధవటానకు ఆగ్నేయభాగమందు ఆరు పరువుల
దూరమున పొత్తపి అనే గ్రామము రాజధాని చేసుకొని
అందు సింహాసనాధీశులై రాజ్యము యేలుచూ వుండేవారు.
కనుక అందు వారి వెల్లే దేశానుకు పొత్తపినాడు
అనే నామము యీరాజు రాజ్యభారము చేసేటప్పుడు యిందుకు
ప్రాగ్దేశమయిన వెల్లూరిపట్నమందు సింహాసనాసీనుండైన
శ్రీమన్మహామండలేశ్వర భుజబల వీరనల్లసిద్ధదేవచోళ
మహారాజులు పృథ్వీసామ్రాజ్యము చేయుచుండగా వారి
ముఖ్యప్రధానులు సంధివిగ్రహి మంగా వెంగడు ~~యీరాయుభ~~
~~యులు~~ అతనితమ్ముడు పోతనవెంగడు యీరాయుభయులు వుండేవారు.

౬౧ ఈనల్లసిద్ధదేవచోళమహారాజు దిగ్విజయ తాంక్షచేత చతు
రంగబలసమేతుండై యెత్తిరాగాను సిద్ధవటానకు పూర్వ
భాగమందు ఆరుపరువుల దూరమున తాలూకే పుష్పగిరి
కి చెన్నె దాంగలసాని అనే గ్రామానకు పశ్చిమ భాగమందు
బాహునది పినాకిని వుభయ సంగమస్థలమందుకు పొత్తపి
దేశాధీశ్వరులయిన మల్లదేవ సోమదేవ వుభయులు
న్ను చతురంగబలసమేతులై యెదురుపోయి యుద్ధసన్నద్ధులై
వుండగా వారికిన్ని నల్లసిద్ధిచోళమహారాజులకున్ను యుద్ధము
సంభవించినది.

ఆ యుద్ధము అయిన శకము ౧౦౮౧ ప్రమాది సం॥
మాఘశు ౧ దివసమందు సంధివిగ్రహి కేమగా పెగ్గడు యుద్ధ
ముతో మల్లదేవరాజును మల్లసోమేశ్వరదేవరాజులవు
భయులున్ను విరధులం జేసెను. తాను అక్కడ వీరలక్ష్మిని
గైకొని వైకుంఠప్రాప్తుడాయెను.

పోతన పెగ్గడు వీరలక్ష్మిని నల్లసిద్ధిరాజు
మెయిస్త్రి తము అన్నకేను నున్న తమకున్ను ధర్మముయేలుట్టు
మల్లికార్జున త్రిపురాంతక సిద్ధవటం రామపుర మహే
శ్వరమనే మహాస్థానములతో అఖండదీపములు వెట్టుము
లు చేయించెను. కేమగా పెగ్గడుకున్ను ఆయన భార్య అయిన
దారమాంబాకున్ను ధర్మముగా వారి సంపుత్రుడు

సంధివిగ్రహాకామన పెంగ్గడ శ్రీ విష్ణుప్రతిష్ఠచేసి పదివృ
60. త్తులు బ్రాహ్మణులకుం యిచ్చెను: ఇందుకు దాఖలాంచేసె
మంటే పదరుం వ్రాసినదాంగల సాని గ్రామానకుం పశ్చిమ
భాగమందు శిథిలమైన దేవాలయము వద్ద హాళె కన్నడ
ములున్న తెలుగునున్న బాళోబోదు మూడు విప్రుల హొష్యాక్ష్య
విజయ శిలాశాసనము వున్నది.

స్వస్తి శ్రీ మన్మహామండలేశ్వర కొంఖపురవరా
ధీశ్వర భుజబలవీర నల్లసిద్ధదేవ చోళమహారాజులు
వుత్తరోత్తరాభివృద్ధి ప్రవర్ధమానమాచంద్రార్కతా
రంబుగా నెల్లూరి పట్టణమందు సుఖసంకథా వినోదం
బున రాజ్యము చేయుచుండి దిగ్విజయకాంక్షనెత్తిరా
గాను పొత్తపి దేశాధీశ్వరులు మల్లసోమేశ్వరదేవ
రాజులు సమస్త సామగ్రితోరాంగాను శ్రీమన్మహా
ప్రధాని సంధివిగ్రహాకేమనా పెగ్గడ సంగ్రామరంగంబునందు
వీరభటులతోకూడి యుద్ధంబు జేశివీరావతారుండైన
సంధివిగ్రహాకేమనా పెగ్గడ విశ్వి పోట్లాడి మల్లదేవు
నివిరధునిం జేసి సోమేశ్వరదేవుని యిద్దరు రాజులను
వెవ్వారు వంట్లు బాగాను దెకువపాడ్చి స్వర్గస్థుండైపోతన
61 పెగ్గడ పెర్యంర్ర పాడ్పి పోట్లుపడి విజయలక్ష్మిని నల్ల
సిద్ధరాజునకిచ్చు తనకుందన అన్నకేమనా పెగ్గడకుం

ధర్మపురాను మల్లిఖార్జునదేవునందు పర్వతచతుర్ద్వారం
బులందు అఖండదీపంబులు వేలుపటంబులు మొలుకెళ్లు
పెట్టెను. రేమంగా హెగ్గడకు దారవోయంగకు ధర్మపురాం హరి
సహస్రత్వంబైన సంధివిగ్రహాకాములు హెగ్గడు హాయిజ(శ్రీ)వి
ష్ణుప్రతిష్ఠచేసి పదుండ్రు బ్రాహ్మలుకు వృత్తులుపెట్టేరి.
ఆచంద్రార్కస్థాయిగా వెంగళ మహా (శ్రీ)(శ్రీ)

ఈరాజుల మేలుబడిలోను శిద్ధవటేశ్వరునకు
మహోత్సవములు మొదలైనవి యధావిధిగా నడుస్తూ
వుండేది. యీరాజుల ప్రభుత్వములో శిద్ధవటానుకు
యీశాన్యమందు మూడు ఆమడదూరమున అహాగాం
పాయకట్టు శిద్ధవటము తాలూకాలో వెళ్ళే మవృజె ప్ర
భువుల వీడు అనే గ్రామమున వద్ద ప్రభువుల (వి) వొఠ్ఠిరెడి
అనే వడ్డ ప్రభువులు ఆస్థలమందు రాజ్యభారనిచేసుకువుం
డేవారు కనుక ఆగ్రామానుకు ప్రభువులవీడు అనే సార్థ
కనామము జనులు పాడుకొనేవారు.

2 ఈప్రభువుల వీడు గ్రామానకు ఉత్తరంవక
పరుమ దూరమున ఖద్దిలోల తాలూకు పందివీడు అనే
చెవిరాకు గ్రామము వద్ద శివాలయానకు యెదుట
శిధిలమైన శాసనములో వ్రాసివుండే వివరము. ప్రధమ
భాగమందు అక్షరాలు శిధిలమైతతసంగలు అగుపడవేదు.

అమావాస్య పుణ్యకాలమందు స్వస్తిసమస్తప్రశస్తిసహితుం
డైన నల్లసిద్ధరాజు పృథివీరాజ్యము చేయుచుండగాను
బ్రహ్మనాయకుని రాజ్యమందు శ్రీ పాడ్డ
ప్రభువులు బ్రహ్మిరెడ్డి పర్వినిరెడ్డి యల్లనారపరెడ్డి
యిష్టంగోష్ఠనుండి తమ తల్లిదండ్రాదులకు పుణ్యము
గాను శ్రీ సిద్ధనాథదేవునకు సర్వమాన్యముగాను యిచ్చిన
విసాయి ౧౧ కి నికైవ్యరు అన్యాయము తల గంగకెరుతం
గోవులవధియించిన పాపానం బోగలవారు. శ్రీశ్రీశ్రీ బ్రహ్మి
రెడ్డి భీరుమన్నవరకేసు వరారుడు.

యీ క్షేయుతము ప్రభువు వెంటి కై క్షేయ్యతము
పాదాబులు వున్నది. ఈ నల్లసిద్ధదేవ చోళమహారాజు
శెల్లూరిపట్టణమందు సింహాసనారూఢుండై పృథివీసా
63 మ్రాజ్యము సేయుచుండగాను వానివద్ద గంతితిక్కన అనే
బ్రాహ్మణుడు సేనాధిపతి. ఇతనికే ఖడ్గతిక్కన అనిపేరు
కలదు. అప్పుడు యాదవవంశోద్భవుండైన కాటమరాజు
యితనిపినతండ్రి పోలమరాజు యీపోలమరాజుకు
మారామకరి ఆవులరాజు వీరులంకెమలపాలుకొండ
నల్లమలవెలుదలైన పర్వతప్రదేశమందు అరణ్యములో
పల్లికపట్టణం తమయొక్క విస్తారమైన గోగణమును
సంరక్షణ చేసుకుంటూ నల్లసిద్ధచోళమహారాజుకు

పుల్లరి కిరిగాను నున్న తమ మందలలో ఆవు... పుట్టిన కోడె
దూడలు కొన్ని యిచ్చేటట్టున్ను వారి దేశ మందని వుండే కేసువు
పట్టికె పట్టిలో తమ గోగ్రాసముగా యిచ్చేటట్టుగాను నిర్ణయం
చుకొని కొంత సైన్యబందలాలు యేనుగులతో ప్రసిద్ధిగా
వుండేవారు. *

మరి కొన్ని దినములకు తుత్తూమంద దేశవల్లను గోవులు
గ్రామములో యెక్కడ యెక్క-డ వున్న సస్యాదులను గోవులు
మనుష్యుల అంకెలో నిలవక మేంశే చికనుక ప్రజలు రాజుతో
యీసంగతి విజ్ఞాపన చేసుకున్నయెడ బోడపట్టిక పట్టియా
పత్తు కాటమరాజు వారి గోవులు మేపుకొనే లాగున యీ
టయిన్నా నాము. పైర్లు వారు మే..కొవలసినది కాదు.
అయినా గాని మీరు పైర్లు జాగ్రత్త చేసుకొనేది.

64 అని శెలవుయిచ్చి పైర్లు మేపునద్దు బోడ పట్టికె
మేపుకొనేది అని కాటమరాజు గారికి వ్రాసి పంపించిరి. ఇది
గాక అరణ్యప్రదేశ ముందుల కాటమరాజు గారి విస్తారమైన
గోగణంతిరిగి మేస్తూ వుండేది మొదలుకొని గోసంరక్షణార్థ
మై కాటమరాజు వారు అగబిడ్డమోటు క్వారం చప్పగ
ములను వారి వద్ద జీసుత్త వచ్చి వారుగనుక వున్న అరణ్య
ముందు గోగణ గోపాలకుల యొక్క సమర్ధము విస్తార
మైనందున సాధారణముగా మృగములు అరణ్యమందు

నిలవక పోతూ వచ్చినందున నునున్న మృగవధ చేసుకొని తత్సావూ
స్వవృత్తి వల్లను జీవనోపాయంతనివ్వండే కిరాతకులకు జీవనహాని
అయినందునను ఆ కిరాతకులు కాటమరాజు యందు ద్వేషులయి
వుండిరి. ఇదిగాక నల్లసిద్ధిరాజుగారు వుంచుకొన్న భాగము దాని
వద్ద నిక పెంపుడు బలుకె వతనాటి కాలమందు మేడపానుంబత
ప్పించుకొని వెలుపటికి వచ్చి అరణ్యశుకెములను కూడి కాటమ
రాజు ఆవుల మందలకు సామీప్యమునకు సమహాముగా వచ్చి
ధ్వనులు చేయుగా కొన్ని గోవులు బెదరి వేగలనుకేలగ దాకున్కొని
పారి పోయినవి.

అప్పుడు కాటమరాజు పినతండ్రి అయిన పోలమరాజు
ఒకయూంబ బాణము సంధానము చేసి వేసినందున ఆ బాణము సమూ
పాము కో వుండే పెంపుడు బలుకకు తగిలి ప్రాణము విడిచెను.
ఆ బలుకకు కాళ్లకో గజ్జెలు అందెలు వుండేది పోలమరాజు యూబ
~~[illegible]~~ యిది పెంపుడు బలుక అని నిశ్చయము చేసెను.

అంతలు ఆ సామీప్యమున వున్న కిరాతకులు ఆ
నల్లసిద్ధి రాజుగారు వుంచుకొన్న భాగము దాని వద్దకు తోసికొని పోయి
బలుకను తాకైంకొని పోయి * అగపర్చిన బలుక తప్పి వచ్చినంతలు
అన్యాయముగా కాటమరాజు పినతండ్రి అయిన పోలమరాజు
బాణ ప్రయోగము చేసి చంపినాడని చెప్పినంతలు అదిబాలా
దు: ఖిస్తూ రాకై అరణ్యము కో వుండే క్రూర మృగాలను వధచేసే
టట్టు గాను చేటులాడుతూ వుండే కాటమరాజు గారి గోవుల

సు నన్ను వధియింతమని వుపదేశించెను గనుక ఆకిరాతకులు
కాటుమరాజు వద్దకు వచ్చి మేము సామాన్యముగ మృగములను
వధ చేసుకుంటు జీవనము చేస్తున్నామని మనవి చేసినంతట కాటుమ
రాజు ఆనతకు వింటి శిలవృయిచ్చినందున ఆకిరాతకులు అరణ్య
మధ్యమునందున మృగాదులను చంపినట్టుగా వుండి కొన్ని గోవు
లనుగుండుతో వధచేసిరి.

ఈ సమాచారములు కాటుమరాజు విని చాలా ఆ
గ్రహముతో ఆకిరాతకులను చంపించి తదారభ్య నల్లసి
“ద్ధరాజు గారికి యివ్వే పుల్లరి యివ్వకని చెప్పెను. అంతట నల్ల
సిద్ధరాజుగారు పుల్లరియివ్వమని అందుకు ఆవులమం
దలలో వుండే కోడెదూడలు తమకు తోలి అంపించమని
వర్తమానం అంపించగా అందుకు కాటుమరాజుగారు
మాశీమలోను ఆవులమందలకు నిర్బంధిగా వుండిన
ట్టయితే మాకు పుల్లరియివ్వవలసిన కర్తవ్యము.
అటుగాక మీ దేశములో వుండే కిరాతకులు మా
ఆవులమందలకు వుపద్రవం చేసి కొన్ని ఆవుపసులని హార
ణముగా వధించినారు. కనుక మేము పుల్లరియివ్వవలసిన
నిమిత్తము లేదని ఖండనగా వ్రాసి పంపినందున ఇదివరకు
మందలలోవున్న కోడెదూడలను తోలుకరమ్మని కొంత
సైన్యమును నల్లసిద్ధరాజు పంపించినందున వారు వచ్చి

కోడెలను తోలుక పోవచ్చినంతలు కాటమరాజు వారు వచ్చిన
సైన్యమును లక్ష్యము చేయక తిరుగ కొట్టినారు గనుక వారు
తిరుగ నల్లసిద్ధిరాజు వద్దకుం బోయి యీ వర్తమానములు చె
ప్పుక చేసినంతలు నల్లసిద్ధి భూపాలమహారాజులుగారు ముఖ్య
సేనాధిపతి అయిన రణతిక్కనతో కూడా కొంత సైన్యమును
కూర్చి కాటమరాజుగారు ఏ సమాధానముగా కోడెలు యిచ్చి
నట్టయితే వృత్తమం అటుకాని పక్షమందు వారిమీద కార్య పెట్టి
67 వృన్న కోడెలు యీవత్తు మళ్లించుకరమ్మని పంపించిరి.

అదే ప్రకారము సేనాధిపతి రణతిక్కన వచ్చి సమా
ధానముగానే విహితముతో యిప్పుడు యిచ్చే ప్రకారము
మందలలో కోడెలను యిప్పించవలసినదని కాటమరాజు వద్దికి వర్త
మానం అంపించగా వారు అనుకూలించక ప్రతియుటంబి
వృత్తరము యిచ్చినందున కార్యతిక్కన యుద్ధసన్నద్ధుడాయెను.
యీ యుత్త్యము విని కాటమరాజు వారున్ను వారికి విహితులై
నవారిని కొందరిని సహాయముగా కూర్చుకొని బలిమిగల
ఆవులు మేపేటి నకోడెలు సహా వెంట కూర్చుకొని యుద్ధసన్నా
హమ్మై నిలిచిరి గనుక వుభయపక్షముల వారికి అఘోరము
యిన యుద్ధమాయెను.

ఆ యుద్ధసమయమందు కాటమరాజు వారిగొల్లలు
యుద్ధభూమిని వచ్చినిలిచి యమిరి సైన్యములో కొంత మందిని హతం

చేసినది. ఇంతట రణతిక్కన కార్యంనిర్వహించవేక తిరిగి స్థళం
గానికి చేరబోయెను. ఇంటివద్ద భోజన సమయమందు తిక్కన
భార్య తాను స్నానం చేసే రహస్యస్థళమందు రణతిక్కనను
స్నానానికి వెళ్ళవద్దంటి స్నానము చేయుమని చెప్పినంతట
అతను ఆ స్థలానికి పోయి చూచి ఆడంగులు స్నానము చేసే
రహస్యస్థళమందు నాకు వెళ్ళవద్దంటిన కారణము యేమి అని
అడిగినంతట తిక్కన భార్య ప్రత్యుత్తరము యిచ్చినక్రమము.
ఏ స్థళమందు అయితే యేమి! రూపభేదం వల్ల విశే
షం లేదు గనుక యిక్కడనే స్నానము చేయవచ్చును అని చెప్పి
నంతట తాను కార్యము గానుంచి తిరిగి వచ్చినందున భార్య
యీ మాట చెప్పినది. అని తెలుసుకొని స్నానానంతరము
భోజన సమయమందు తిక్కనకు తల్లి విరిగిన పాలు వడ్డిం
చినందున అతడు చూచి విరిగిన పాలు వడ్డించిన కారణము యే
మని అడుగగా యీ దినమందు మన గోవులున్న మేతకునెవ్వ
పోయిన పొలానికే పోయి వచ్చినవి అని చెప్పినది.
కనుక తాను కార్యము గానుంచి తిరిగి వచ్చినందు
నయిందుకు ప్రత్యుత్తరముగా తల్లి ఆ మాట చెప్పినది అని
గ్రహించినవాడై భోజనోత్తరమందు తిరుగ కొంత సైన్య
మును కూర్చుకొని యుద్ధానికి పోవునప్పుడు తల్లి తన
భార్యను పిలిచి పూర్వము నచేత ఖడ్గరాజు నాపేదతృతిగా

వేరే పద్యము చెప్పవలెనని వృద్ధుడింకా నాలుగు చరణములు
చెప్పినాడు. అది యేమనంటే.

సీ. — ధైర్యంబు నీ మేన దగిలి యుండుట జేసి
చలియించె మందరాచలము దిరిగె
గాంభీర్యమెల్ల నీ కడనె యుండుట చేసి
కాకుత్స్థ వార్ధి కట్టుబడియె
అల లక్ష్మి నీయందు నలరి యుండుట చేసి
హరి బాయి బలిదానవుడిగి పోయె
ఆకారమెల్ల నీయందు నుండుట చేసి
మరుడు ధూర్జటి కంటి మంట గ్రాగె.

69 యీ ప్రకారము భట్రాజు నాల్గు చరణములు చెప్పినందున అతని
కి యెనిమిది వేల వరహాలు యిచ్చినాను. ఈ పద్యమునకు యింకా
నాలుగు యెత్తుగీతలు చెప్పవలసినది. అది నేను సజీవుడనై యుం
డగా చెప్పవేడ [illegible] గనుక నిలిపినాడు. తరువాత నాలుగు యెత్తుగీ
తలు పూర్ణముగా చెప్పితేసుక [illegible]. అప్పుడు ఆ భట్రా
జుకు మరిన్ని నాలుగు వేల వరహాలు యిప్పించవలెనని చెప్పినంతలు
ఆ ప్రకారము అంగీకరించిరి.

అంతలు తిక్కన భార్య పెనిమిటిని కూర్చి చెప్పినమాట
యుద్ధరంగములో నుంచి తిరిగి రావడము వేదు [illegible] జ్ఞాపిస్త్రీ
గదా! తమ్మున [illegible] దేహములున్నంచె బుద్ధి చెదుగను కయిప్పుడే

సెలవ్వు యివ్వని అడిగినందున నీకు అనుకూలం అయితే ప్రత్యమ పక్షమే అని సమాధానం చెప్పి తాను యుద్ధానికి తరలి వెళ్ళి వచ్చి కాటమరాజు వారి సైన్యముకు సుముఖుడై కొర్యాపెట్టి అయినా పైన యుద్ధము చేసి అనేకమందిని హతం చేసి రణతిక్కనకు కైవ బలం తప్పినందున శత్రువుల చేత తాను వీరస్వర్గమును పొందెను.

ఈ సమాచారము పూర్వమందు రణతిక్కనకు స్మృతిగా చెప్పిన పద్యం నాలుగు చరణాలుకు పద్యం సంపూర్ణముగా చెప్పిన నాల్గు యతిగీతాలు

గీ॥ తిక్క దండనాథ దేవేంద్రపురమున
వరుగు పెరిగి నగము దిరుగుచుండె
అబ్ధికెల్లు బాసె అమృతకర దారె
మరుడు మళ్ళి ఖుల్లె మగలరాజ!

ఈ ప్రకారము భట్రాజు పద్యము సంపూర్ణముగా నాల్గు యతిగీతములు రణతిక్కన తల్లి వద్దకి పోయి చెప్పగా ఆమె బహు సంతోషురాలై నా గర్భమందు పుట్టిన పుత్రుండు సుపుత్రుండని భట్రాజు రణతిక్కన పూర్వమందు చెప్పిన ప్రకారముగానే నాల్గు వేల వరహాలు భట్రాజుకు యిచ్చి మరిన్ని తగిన బహుమతులున్ను చేసెను. అంతట రణతిక్కన యొక్క భార్య తన పతియైన రణతిక్కనతో సహగమ

నము చేసే నిమిత్తమై సతేల స్నానము చేసి అనేక దానములన్ను
బ్రాహ్మణులకు ఇచ్చి రణభూమిని ప్రదక్షిణ నమస్కారములు చేసి
తన పతి యొక్క కళేబరము గురుతు తెలియక తన పడక వున్నందున స్వా
మిని ప్రార్థించి నేను పతివ్రతను అయితే పతి యొక్క శిరస్సు
తన వడిన నిశ్చయము చేసి కొని రణతిక్కన అనినంతలు
ఆ రణతిక్కన శిరస్సు యుద్ధభూమిని పడియున్న కళేబర
ముల మధ్యనుంచి పైకి ఎగిసి నడిగనుక ఆ శిరస్సు గురుతు
పట్టి తీసుకవచ్చి అందుతో కూడా అనుగమనం చేసినది.

71 * కాటమరాజు వారి సైన్యముతో పాటశేషము అయిన
యాదవులు యుద్ధరంగమునందు తమతో కూడా నిలిచి శత్రు
వులను హతం చేసిన వారి యొక్క రూపములు శిలలపైన చెక్కించిన
వీరులు అనే ప్రతిమలు తాలూకు ముఖ్యకూరు సగలపాయకేట్లు
ముప్పై కుంభగిరి అనే గ్రామము వద్ద వున్నవి. ఇదిగాక యుద్ధ
రంగమున ప్రాణములు వదలి సద్గతిని పొందిన గోగణముల
యొక్క శిరస్సులు శృంగములతో కూడా తీసుకవచ్చి వాటి
కి పసుపు రాచి నిత్య సాంబ్రాణి ధూపములు ఇచ్చి యుండ్లో
వుంచుకొని ఇదిగాక గోవుల ఆకృతిగా శిలలపైన చెక్కించి
అవి నిన్న వకే స్థలమందు వుంచి పూజలు చేస్తున్నారు. ఆ శిలలు
వుంచిన స్థలానుకు జనులు ఆవుల మాల అని చెప్పుతుంటు
న్నారు. ఆ ఆవుల మాలె పద్ధపైన చెప్పిన యాదవులు ప్రతిసం

వత్సరము ను తాళమేళములు పంబజోళ్ళు వీరతాళ్ళు జవి డికెలు, పురవనమద్దెళలు యీ వాద్యములతో సంభ్రమము చేస్తున్నారు. ఈ సంభ్రమానుకు వారి సంబంధీకులైన వారున్ను వారు కట్టించిన ఆవుల మూకెయందు అభిమానము గలవారు యెంతదూరములో వున్నా గాని వారినిపిలువనంపించుగా + పాంగెస్తులు అని వాడుకున్నారు.

72 అలాగంటే పాంగ్యస్తులు అయిన వారికి పసుపు, కుంకుమను అక్షతలు కట్టి సంభ్రమం తేదినము నిర్ణయించి కట్టి పంపించి వారిని పిలువనంపించి అందరు గుంపుకూడి ఆవుల మూకె వద్ద సంభ్రమము చేసేటప్పుడు పాంగ్యస్తులు అయిన వారివో వారి వారికి తానకములు అనే నిర్ణయము కలదు.

తానకము నగాయేమంటే యెల్లయెద్దు తానకం, బొల్లెద్దు తానకం బోడియెద్దు తానకం కర్రెద్దు తానకం పైయెద్దు తానకం. ఈ ప్రకారము అనేక తానకం అనే నిర్ణయము కలదు. తానక సంజ్ఞ ఏమంటే యెర్రెద్దు తానకం వాడు ఆవుల మూక వద్దకు వచ్చి నిల్చి వున్నప్పుడు పంబకారు అంటే పంబజోడు వాయించేవాడు వచ్చి యెర్రెద్దు పరాక్రమము దలచి ఆ ఆవు పేయలు నీరుద్రావుట గంతులు వేయుట యెక్కడెక్కడ తిరుగుట మొదలు యుద్ధరంగంబులో చేసిన పరాక్రమము సహాగా పాగడితే ఆ తానకం అనుసరించి

న్నుండే వానికి శివం వచ్చేది కలదు. ఈ ప్రకారము కొంతసేపు
తాండకములు పాడిన తరువాత కాటమరాజు వారి పరాక్ర
మము మున్ను సంద్దులు అని పాడేది కలదు. ఈ సంభ్రమము లో
కు ఇండ్ల వద్ద పండుగ శృంగ సహితము వైన గోశిరస్సులు దెబ్బ
వలాపె హోమం చేది కలదు.

73 అందుకు శనగలు, పెసలు, సాన వేసి శిలపైనవుండే
ఆవుల ప్రతిమలుకున్న దేవరావులు అనే గోశిరస్సుల కున్నూ
నైవేద్యం పెట్టింపు అపన్నారం ప్రదతి పున్న గావుల కు అను
పించేది కలదు. ఈ సంభ్రమము పేరు ఆవు.. పరువు అని
వాడుకొనే వారు. ఈ కాటమరాజు కైఫీయ్యతు తాలూకు
మజుకూరు కాత్తూరు పాయకట్టు వెంకటే పట్టుపురావి
కైఫీయ్యతు లో నున్న హో ఖిళం పాయకట్టు ముప్పశై యిప్పి
రాళ్ల కైఫీయ్యతు లో నున్న సగిలి పాయకట్టు ముప్పశే
కుంభగిరి అనే గ్రామము కైఫీయ్యతు లో నున్న ప్రాసిప్పున్నది.

ఈ వల్ల సిద్ధి దేవ మహా వమహారాజుల దినాల లో వుత్త
రదేశ మందున రామగిరి నుంచి పెదవీర మల్లరాజు చినవీర
మల్లరాజు అనే రాజులు ఉభయులు సిద్ధవటం నుకు తూర్పు
రెండు ఆమడల దూరమయిన వెల్లాల శీమ కేతున్న సిద్ధవటము
తాలూకా కున్న పర హద్దునను సోమశిలగండి పూర్వ
పావాని అయిన పినాకినీ నదికి ఉభయ పార్శ్వములయందు

వృత్తర దక్షిణములుగానున్న కరతకొండ మల్లెంకొండ అనే పర్వ
తప్రదేశములకు మృగయావినోదార్థులయి వచ్చి గండికి వృ
త్తరభాగమందున వృన్న మల్లెంకొండ బాల్పన రెండు పరువుల దూ
174 రమున వేలామిడికోన అని చెప్పుతోబడేటి కొండవరిహా వేలుపడేరిం
దను పంచలింగములు ప్రతిష్ఠించి యీ దేకోనకు పశ్చిమభాగమం
దు రెండు పరువుల దూరమున పినాకినీనదీ తీరమం[illegible] లింగాలకోట
అనే కోట కట్టించి అక్కడ గ్రామము బస్తీచేసి యింటింటికి వకలిం
గస్థాపనచేసి తాము లింగధారులైకొన్నిదినములు ప్రభుత్వము
చేసిరి.

నల్లసిద్ధిచోళమహారాజులకున్ను పొత్తపిదేశాధిప
తులైన మల్లసోమేశ్వరదేవరాజులకున్ను దాంగలసానిగ్రా
మానికి పశ్చిమభాగమందు బాహునది పినాకినీస్థలమందు
యుద్ధము సంభవించినప్పుడు పెదవీరమల్లరాజు చినవీరమ
ల్లరాజు వుభయులున్ను నల్లసిద్ధిచోళమహారాజులతో
కూడా సహాయముగాను పోయి యుద్ధరంగమందు వీర
స్వర్గమును పొందిరి. ఈ పెద్దవీరమల్లరాజు కుమారుడు
శివమహాదేవరాజు కొన్ని దినములు లింగాలకోటలో వుండి
ప్రభుత్వము చేస్తూవుండినప్పుడు ఆయిన బావమర్ది అయిన
రామరవద్దేవరాజుకు గంగరాజు అనే కుమారుడు వుండగా
పూర్వమున వుత్తరదేశమందు వుండు వకోటలో ప్రభుత్వ

ము చేసే రాజులకున్ను పెదవీరమల్లరాజు చినవీరమల్లరాజు కున్ను
కలిగివున్న పగలు తీర్చుకోగలందులకై గంగరాజుతో కొంత సైన్య
ములు కూర్చి అంపించినంతలు ఆ గంగరాజు మండవ కోటకుపోయి
75| యుద్ధము చేసి అప్పుడు ఆస్థళము మీద ప్రభుత్వము చేస్తూ
వున్న మండవతాంత అనే రాజును పట్టితీసుక వచ్చి లింగాలకోట
లో చెరను వుంచినాడు.

ఆ గంగరాజు మండవకోట యుద్ధములో గాయము
లు పడి వచ్చి వున్నందున తిరుగ లింగాలకోటకు వచ్చిన పిమ్మట
గాయములు నెట్టెని స్వర్గస్థుడాయెను. ఆ గంగరాజు యొక్క ప్ర
తిమెగాను శిలతో యైన గుఱ్ఱం స్వారీగా చేతులో ఖడ్గమున్ను చెక్కించి
మల్లెంకొండ బోల్లు వున్నతమైన స్థళమందు ఆ ప్రతిమ వుంచి
మల్లెంకొండ రాయడని ప్రజలు పూజలు చేసేది కలదు.

ఈ పుప సమస్తళాల యందలి ప్రజలే కాకుండా పరా
యిదేశస్థులున్ను కొందరు మైసూరు-ఖడీ వున్నవాండ్లు మల్లెంకొండ
రాయుణ్ణి అభిషేకం చేసి పూజాపునస్కారములున్ను పొంగళ్లు
నైవేద్యం పెట్టి, వేలు లు నరికి వృశవన ముద్దెళ్లు పంబజోళ్ల
జమిడికెలు వీరతాళ్లు యివిగాక తాళమేళాలతో వాద్య
ములతో కూడా సంభ్రమముగా చేసి బ్రాహ్మణ సంతర్పణ చేసేది
కలదు. ఇదిగాక కొత్తూరు పాళెం సగిలి ఆవాంతరం పాయ
కట్ల యొక్క గ్రామములో నున్ను పుట్టుగ్రామములో నున్ను

కొన్నిగ్రామాలలో రాతిపైన మల్లెంకొండరాయుని విగ్రహము చెక్కించి పూజలు పొంగళ్లు యేటా పెట్టేది కలదు. కొన్నిగ్రామములలో మాన్యములున్నవదు స్తూవుండెను.

76 శివమహాదేవరాజు కొన్నిదినములు వింగాలకోటలో ప్రభుత్వము చేస్తూవుండి స్వర్గస్థుడాయెను. ఆతనికి సంతానం లేదుగనుక మరికొన్నిదినములకు ఆవింగాలకోట పాడుపడెను. పూర్వమందు కోటసింహద్వారమునకు కంచుబారతలుపులు వుండేవన్న కోటపాడు అయినపిమ్మట ఆబారతలుపులు తీసి కోటకు వుత్తరంవైపున వక బావిలో వేసినారని స్థలజ్ఞులు కొందరు వాడుతూవున్నారు.

ఆభావియిప్పుడు బాత్తిగా పూడిపోయి వున్న అవితవించి శోధశాయుడానుకు నూరురూపాయలుపట్టుతూవున్నది. ఈ కైఫియత్తు తాలూకు మజుకూరులో వైరాబళంపాయకట్టు మువజే యెప్పిరాళ్ళకైఫియత్తులో దాఖలు వున్నది.

పొత్తపి దేశాధిపతులైన మల్లసోమేశ్వరదేవరాజులను నల్లసిద్ధదేవచోళమహారాజులవారు ఆక్రమించి శివస్వాధీనము చేసుకున్నతరువాత నను కాశ్యప గోత్ర సూర్యవంశోద్భవుండైన కావేరీతీర మందలివరయూరిపురవరాధీశ్వరుండైన శ్రీమన్నమహామండలేశ్వర గండగోపాల తిరుకాళత్తదేవ

చోళ మహారాజులు నెల్లూరి పట్టణమందు సింహాసనాశీనుడై. రాజ్యపరిపాలన చేస్తూవుండెను. ఇందుకు దాఖలా తాలూకా మజుకూరు కొత్తూరి పాయకట్టులో వైజే పట్టుపురాని గ్రామా నుకు వుత్తరభాగమందు పినాకినీ నదీతీరమందున పాండుదేవా లయం పట్టున వుండే శిలాశాసనం.

77 శకవరుషంబులు ౧౧౩౮ స్వస్తి శ్రీ బరణాసరోరుహా విహిత విలోచన త్రిలోచన ప్రముఖా ఖిళ పృథివీశ్వర కారిత కావేరీతీర కరికాల కుల రత్నప్రదీపాంకిత క్షమూరాంకుశ కాశ్యపగోత్ర సూర్యవంశోద్భవ వరయూరిపుర వరాధీశ్వర అపహిత లక్ష్మీనివా స దాయాద్యమండలిక దిశాపట్ట పట్టు కీర్తినారాయణ వృషభయు కటుకటూర కాంచీపుర (త్రి) పుర మహేశ్వర పృథివీశ్వర శిరఃకం దుకక్రీడా వినోద శరణాగత వజ్రపంజర అయిన సింహానామా ది సమస్త ప్రశస్తి సహితం (శ్రీ) మన్మహామండలేశ్వర గండగో పాల తిరుకాళత్తి దేవ చోళమహారాజులు నెల్లూర సుఖసంక థాన రాజ్యము చేయుగాను పట్టుపురాని పరశురామేశ్వర దేవ రకు విభవ సంవత్సర చైత్ర శుద్ధ గురువార పుష్యనక్షత్ర(త్ర) శివ మంగ విశేష సంక్రాంతి కాల పర్వము నాడు యీ రామనాథ దేవర కు ధూపదీప నైవేద్యానకు అర్ధ్యలానకు దక్షిణ దేశాన బెళ్ళ యిట్లు తిరుకాళత్తిదేవ చోళమహారాజుల అస్థాని కులు కంద జియ్యలు బక్కజియ్యలు వారి సన్నిధిని ధారాపూర్వకం చేసిదేవ

రకు విడిచిన దీపారాధనకు మడితేట్రం యీప్రకారము వ్రాసి వు
న్నది. ఇదిగాక తాలూకు మజుమూరు సగిలపాయకేళ్లు బండు
పాయిగ్రామము పోశక వరుషంబులు ౧౧౪౨ సం॥ కాంచీపుర
వరాధీశ్వర గండరగండ సేనాని బోడపుర ద్రావిడుచి సెగళవా
తిమకాళ తిళక మహారాజులు కాంచీపురంబున రాజ్యము
చేయుచుండగా శ్రీమన్న మహామండలేశ్వర ప్రధాని కామరాజు
కామారుడు అరితూరి పురవరాధీశ్వరం శిశ్వరానాయం
డైన కత్తిమనాయకుండు అరులాళభల్లు బండమూరు గ్రామాలు
ఇదిగాక తాలూకు మజుకూరు కాత్యూరుపాయకేళ్లు
శ్రీరంగూరు గ్రామము పోశకవరుషంబులు ౧౧౫౩ పోవిళంబి
సంవత్సరమందు వ్రాసివున్నది. అందులక్షేఫయుతు యిందుకు
78 క్రింద వ్రాసిన శాసనమేబు జువ్వి.

స్వస్తి శ్రీమరగా సరోరుహా వికాంత విలోచన త్రిపో
వన ప్రముఖాబిళ పృథ్వీశ్వర కవిత కావేరీ తీర కళికాలకు
లరత్నప్రదీప అపరిమిత ప్రతాప సతత సౌమ్య భృత్యశ్రిత
లక్ష్మీశ్వర వరయూరి పురవరాధీశ్వర కాశ్యప గోత్ర పవిత్ర
కాంచి పుర త్రిపుర త్రినేత్ర అతివతుర కామిని జన జయంత
తురగ రేవంత వితరణాంధ్ర శూద్ర విత్ర విూడిత్య్య అయిన
సింహాసాహసోత్తుంగ పృథ్వీశ్వర శరత్కేందుశేఖ్ర క్రీడా
వినోద మండలిక దిశాపట్టు కౌర్తి నారాయణా నామాది సమస్త

ప్రశస్తిసహితం శ్రీమన్మహామండలేశ్వరం గండగోపాలతిరు
కాలతదేవచోళమహారాజులు సుఖసంకథావినోదంబున
రాజ్యంబు చేయుచుండగాను - శకవరుషంబులు ౧౧౪౩ అగు
నేటి హేవిళంబి సంవత్సర మాఘశుద్ధ ౧౧ సోమవారము
నాడు స్వస్తిసమస్తప్రశస్తిసహితం శ్రీమన్మహామండలేశ్వరం
ములుకంటికాడూ వద్దివంశావతారుండైన జగదొబ్బగండ
వీరనారాయణ కామయదేవమహారాజులకు నిజభృత్యుం
డైన నల్లసూరప్పనాయుడు పెన్నదక్షిణం వెంగూరమున మల్లి
నాధదేవరను ప్రతిష్ఠచేసి ఆదేవరకు అంగభోగములకు
79 ధూపదీపనైవేద్యంబులకు వృత్తి మేటిపరములను వెర్ర్య
క్రిందవరిమడి మల్లినాధదేవుని సన్నిధిని ధారాపూర్వ
కము చేసి యిచ్చినట్టుగా వ్రాసివున్నది. అక్షరాలు శిథిలము
యి పోయివున్నవి గనుక యిచ్చిన భూమి నిర్ణయం తెలియ
వేదవ.

ఇదిగాక యీ చోళరాయుల వంశీకుడైన భుజ
బలబిజ్జదేవచోళమహారాయులు కొన్ని దినములు రాజ్య
భారము చేసినట్టుగా తాలూకె ముజుకూరు సగిలిపాయ
కెట్టుతుడూరు అనే గ్రామము యీశ్వరుని పాండుదేవా
లయము వద్ద శిలాశాసనము దాఖలా వున్నది గాని శాస
నము యొక్క శక సం॥ము యొక్క వున్న స్థలము యొక్క అక్షరాలు

శిథిలమయి యున్నదిగనుక శకసంవత్సరనిర్ణయము తెలియలేదు. ఈ శాసనము దిగువ వ్రాసియున్నది. స్వస్తి చరణ సరోరుహ విహిత విలోచన త్రిలోచన ప్రముఖాఖిల పృథివీశ్వర కారిత కావేరీతీర కరికాళ కుల రత్న ప్రదీప అపరిమిత ప్రతాప సతత సౌమ్య ఖ్యాత్యర్జిత లక్ష్మీశ్వర యొరయూరి పురవరాధీశ్వర కాంచిపుర త్రినేత్ర కాశ్యప గోత్ర అతిచతుర కామినీ జన జయంత తురగరేవంత వితరణ విక్రమాదిత్య జగదాభ్యగండ గర్వితారాతి మేధర కులిశధర శరణాగత వజ్రపంజర దాయాద్య మండలికదిశాపట్ట కీర్తినారాయణ రాజనీతి పరాయణ అయిన సిద్ధి సాయా సాతుంగ యూకే ఉవ్రాలు కొంత శిథిలమైపోయియున్నది.

గంగ గోపాలశ్రీ సిద్ధనాథదేవర (శ్రీ) పాదపద్మారాధక నామాది సమస్త ప్రశస్తి సహితం (శ్రీ) మన్మహామండలేశ్వర భుజబల బిజ్జదేవ చోళ మహారాజులుగారు. శుగా గురువారము నాడు బిజావరము ధారాపూర్వకము యిస్తిమి యిచ్చి సర్వబాధాపరిహారముగాను సగిలి దేశము సమర్పిస్తిమి యీప్రకారము శాసనము వ్రాసియున్నది.

తా॥ త్రిభువన చక్రవర్తి చోళమండలమందలి పశ్చిమ రాజ్యమైన పాకనాడు పొత్తపినాడు సిద్ధవటుసీమలు యేలు

తలా వుండగా కాంచి దేశమందు ములుమల్లి దేవ అల్లుమల్లి దేవు అనే వారు ప్రభుత్వము చేస్తూ వున్నంతలు స్వస్తిశకం యూపడు ౧౧౫౫ అధిరజేంద్రచోళ మండలమందు పైన వ్రాసిన ములుమల్లదేవు అలుమల్లదేవుల జయించి కప్పంతీ సుకొని పశ్చిమ తుంగభద్రా నదికి వుత్తర దేశాధిపతి అయ్యి
31 తేంవారాతుంగ చోళ మహారాజును నరికి పూర్వమురిన్నాయే లుతూ వుండే ముద్ధురాంతయ పొత్తపి చోళరాజునున్న జయించి సంతోషముతో తన సిత్తపనాయకుని వేంనల్లూ డు అరువలవలారి అగ్గాభండారి శిత్తపునాయుని అన్న సమస్తసేనాధిపతి అయిన తంత్రపాల పెద్దినాయుండు తన్నుయేవే దారకున్ను తమకున్ను బాగయ్యేటట్టుగాను శిద్ధవటము వారి శిద్ధేశ్వరుని దేవాలయం పశ్చిమగోపురం చేయించెను.

ఇందుకు దాఖలా శిద్ధవటంకేసుబా కాలువారి శిద్ధేశ్వరుని పాడుదేవాలయ పశ్చిమ గోపురం రాతికి అరవగ్రంధాక్షరాలతో వుండే శాసనానుకు తెనుగుతో వ్రాసినాము. అరవశబ్దాలు.

స్వస్థిశ్రీ త్రిభువనచక్రవర్తి రాజేంద్రదె స్వస్తిశ్రీ శకరేయూండు ౧.౧౫౫ అదిరరాజేంద్రచోళమండలత్తిల్ మెరపాకనాటు పొత్తపినాటు పైయాండయూర శిద్ధవటంపైడ

యూంర కాంచిలమేవె తిరుగోపుర వాశల నెచితారగళ్ శ్రీమ
శుం వీర చుండవేశ్వరం కాంచిపుర తిర్ కప్పుం కొండుం అలువ
ల్లాదేవనెయుం జయుం పణ్ణిమెర్కె తుంగభద్రాఆళువెంశవ్
|ఆండువడక్కగదిక్కె కుపెతుంగ రాజేంద్రచోళవా యునే
౮౨ వల్ల్షెపాదాత్తకే అంజెల్ల ఆండు మధరాంతయు పాత్తప్పచోళ
గెళ్లాశిత్త ఆరెయూ మెయూదగళకే తమ్మకిత్తప్పనాయకర్నరు
ముయ్ట అరువల వరాలి అణ్ణాబండారి శిత్తప్పనాయుర్కమ
రువుయ్యన్ ఆనపముస్తసేనాధిపతి యూనతంద్రపాలపెత్తి
నాయుర్కతంనె ఆండనాయునక్కెం తంగళకేం నంనాగదె
తిరుగోపుర వాశల్ నెవితానే.-

ఈ ప్రకారము అరవ అక్షరాలతో వ్రాసి వున్నది.
ఇదిగాక యీ గోపురంపైన నెపాళకన్నడ అక్షరాలతో
శిథిలమై శాసనం వున్నది.

తు|| (శ్రీ) మన్మహా మండలేశ్వర త్రైరాజ్య మల్లభుజ
బలవీర నారాయణ రాయదేవ మహారాయులు కలుకుశపురమం
దు పృథివీ సామ్రాజ్యాధిపతులై వుండగాను తిక్కరస గంగదేవ
మహారాజులు రాజ్యపరిపాలన చేస్తూ వుండగా వారికి నిజ
భృత్యుండైన జిత్తి రామినాయకుండు జ్యోతి సిద్ధనాథు
ని గుడి గోపురము కట్టించి అగ్రహారము విడిచి శకవరుషం
బులు ౧౧౬౯ ప్లవంగ సంవత్సర పుష్య శు ౧౩ బుధవారమునాడు

శిలాశాసనము వ్రాయించి వేసినారు. తాలూకు ముచూకూరు
సిద్ధవటానుకు పశ్చిమం రెండు పరువుల దూరమున. పినాకినీనది తీ
రమున పెకాడే జ్యోతి అనే గ్రామానుకు దక్షిణభాగమందు జ్యోతి
83 సిద్ధనాధుని దేవాలయం.లో వుండే శాసనం.

స్వస్తిసమస్తప్రశస్తసహితం శ్రీమన్మహామండలేశ్వరం
త్రైలోక్యమల్ల భుజబల వీరనారాయణ అవృదుంబరాభ[illegible]
కెలుకఉప్పురవరాధీశ్వర అష్టమహాశిద్ధి శిద్ధదేవర దివ్యశ్రీపాద
పద్మారాధకులైన రాయదేవర మహారాజుల నిజభృత్యులైన
స్వస్తిసమస్తవాకె సంస్కృత్య విభువామరేంద్ర అభివూనశూద్ర
కవి బుధజనమిత్ర వసిష్ఠకులగోత్ర త్యాగసముద్ర ఆశ్రితజన
పారిజాత కామినిజనజయంత సన్నినాధ వరనరాధూర స్వామి
దోహారగండ గదియంకె భీమ కోదండపరశురాము రణరంగ
వైభవ కారుణ్యసాగర యుకొంగి వీర పాపజనదూర పైత్రినాయక
గోత్రపవిత్ర వజ్రభుజదండబలవెంతు గండరిపునాయకె శిరః
ఖండనదాయసంహార మండలిక జగదాళరాయ భూపాళ
దక్షిణ భుజదండ తరసుకెత్త్యరగండ జ్యోతినాధుని దివ్యశ్రీ
పాదపద్మారాధకులైన జంతిరామిరాయకుండు తన్నివినత
క్కర సగంగరస దేవ మహారాజులు పృథివీరాజ్యము చేయు
చున్ననాటి శకవరుషంబులు ౧౧౬౯ అగు ప్లవంగ సంవత్సరము
న పుష్యశు ౧౩ బుధవారమునాడు జ్యోతినాధుని గుడిగోపు

౮౪ గోపురము కట్టించి అగ్రహారము విడిచెను. వంగోల
మహాశ్రీశ్రీశ్రీ.

యీగంగరాజు యేలుబడిలోనే తాలూకేరూరుమూ
చపల్లిప్రాయంతేట్టుమౌజే తత్కాలువారి వెళ్లేముజరాకోడి
పల్లెలో విష్ణుదేవాలయంవద్ధ శిథిలమైనశాసనము శకవరు
షంబులు ౧౧౭౦ కీలకసం॥ ముందు స్వస్తిశ్రీమతు అప్పదుంబ
రాభరణ క్షేత్రపవిత్ర అష్టమహాశిద్ధి శిద్ధదేవర దివ్యశ్రీ
పాదపద్మారాధకులైన తక్కరసగంగయదేవమహారాజుల
నిజభృత్యుండైన స్వస్తిసమస్తలోకసంస్తుత్య విభవామహా
అఖిలమానశూద్రకే శ్రీపోర్ణశ్యగదేశమునికి జ్యోతినాథదే
వునికి మంత్రపుష్పంపెట్టే నిమిత్తం అప్పప్పనాయకుడు
తమమామ జంతిరామినాయనికి పుణ్యముగాను చేసుయి
చ్చినట్టుగా వ్రాసియున్నది.

త॥ గణపతిదేవమహారాజు సింహాసనారూఢుం
డై పృథివీసామ్రాజ్యము చేయుచూ వుండగాను వారి అగ్రసేనా
ధిపతి అయిన గండపెండేరపైన వ్రాసిన సంగయదేవమహా
రాజులు పృథివీ పాలన చేస్తూ వున్నపుడు యితనితోడపుట్టువ
కామమారుడు ఇంనగదేవ మహారాజు రాజ్యభారము చేస్తూ
౮౫ వుండగా దుర్వార తాలూకు మౌజే మైతకేరూరు అనే
గ్రామము గంగరాజులుగారి పట్టణము 68 వృత్తులు

బ్రాహ్మలుకు సోత్రియంవుగా ధారపోశి యిచ్చిన శకవరుషం
బులు ౹ సాయుంచంద్రకరిశశాంక కలితే ౧౧౬౧ సిద్ధార్థిసంవ
త్సర పుష్యశుద్ధ ౧౧ మకరసంక్రాంతి పుణ్యకాలమందు ధారపో
సి సదరి మైతకూరి గ్రామములో నడిబి శిలాశాసనం ప్రతిష్టా
పితంచేసి వున్నది.

ఇందుక్కదిగువ పైన వుండేశ్లోకములున్ను వున్నవి.
శ్రీ శకవరుషంబులు ౧౧౬౩ అగునేటి దుర్మతిసంవత్సరమందు
శ్రీమన్మహామండలేశ్వర కాంచీపురవరాధీశ్వరుండైన భారద్వా
జగోత్రకదంబ రాయభీమయదేవ మహారాజుల కుమారుడు
బ్రహ్మరాక్షస సిద్దయదేవమహారాజు చతురంగబలసమేతుండై
సిద్ధవటానకు తూర్పు రెండు ఆమడదూరమున వున్న సోమశిల
పట్టణంవద్ద వచ్చి దిగి వుండగా పైన ప్రాశి గంగదేవమహారాజుల
మేనల్లుడైన శ్రీమన్మహామండలేశ్వర మురారి నారాయణాబల
మత్తగండగండపెండేర జంనుగదేవ మహారాజు చతురంగ
86 సాధనసన్నద్ధుండై యుద్ధులు పోయినంతలు వుభయులకు సో
మశిలవద్ద యుద్ధమై బ్రహ్మరాక్షస సిద్దయదేవమహారాజు
వైకుంఠప్రాప్తుడాయెను.

కనుక యీసంవత్సరమాఘశుద్ధ ౧౧ నాడు జంనుగ
దేవమహారాజు దువ్వూరుతాలూకు మైజేఠన్నయూరి బెఖరాకు
గ్రామనేత్తమందు జయశిలాశాసనము వేశినాడు.

ఆశాసనము హొంబ్రహ్మరాక్షస సిద్ధయదేవ మహారాజులకు పుణ్య
ముగాను అన్నయారుగ్రామాన భోమయ లింగముల ప్రతిష్ఠచేసి
ఆదేవర అంగరంగ భోగానుకు వృత్తియిచ్చినట్లుగా వ్రాసివున్నది.

తే|| మళ్లీశివము నెల్లూరిరాజులు యేలుబడి హోకివెళ్లుతూ
వుండగా వారి మహాప్రధానుడైన చేవపరాజు పెరుమాళ్ల
రాజున్ను పొత్తయచ్చను పెరియ పిళ్లనాయడున్ను కార్యదర్శు
లై వుండిరి. ఇందుకు దాఖలా తాలూకు ముఖకూరు హాలి
బళంపాయకట్టు వెలిశే జువ్వలపల్లెగ్రామానుకు దక్షిణా
పినాకినీనది తీరమందు పాడుదేవాలయం వల్లునశిథిల
మై వుండే శిలాశాసనము యొక్క సారాంశము.

ప్రథమం భాగం కొంత్తరాయి పగిలిపోయివున్నది
7 గనుక సింహాసనాధిపతులైన వారి పేరు తెలియలేదు. శకవరు
షంబులు ౧౧౮౨ అగునేటి క్రోధన సంవత్సర మాఘశుద్ధ ౧౫
గురువారము నాడు పైనచెప్పిన మహాప్రధానులు తమ్మెవా
మేనగురు రాజులకు నున్ను ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యాభివృద్ధియున్ను
రాజ్యాభివృద్ధియుంగాను శ్రీపర్వత దక్షిణాదిశాధీశ్వరు
డైన దరిశనముక్తి జ్యోతిసిద్ధనాధుని సమీపమున జువ్వలంక
శ్రీమత్సురేశ్వర దేవరసత్రమునకు వుప్పునకు జువ్వలపల్లె
స్థళమున సుంకమునందు నెలకు నెలకు మూడు 3 వుపం
బెరికలు ధారాపూర్వకము ఇచ్చియుది పోతలింగడు నడపం

గలవాడని వ్రాసివున్నది. తం స్వస్తిశ్రీ నిజనామాంకవరాలితా
ప్రశస్తిసహితం శ్రీమన్మహామండలేశ్వర గండపెండార
మురారి నారాయణ బ్రహ్మరాక్షస జంనయదేవమహా
రాజు పానగల్లుపట్నానకు పృగినాడు వెలుపకవి మురికినా
డు భూరజది విఖ్యాతమైన సమస్తదేశములున్న పృథివీరా
జ్యము చేసి యేలు భూమండలాన శ్రీమన్మహాప్రధాని
సమస్త రని యోగాధిపతి సంపన్న పెరువరాళదేవ్రండు
రాజ్యపాలన చేసుచున్నంట స్వస్తిశ్రీ జయాభ్యుదయశక
88 వరుషంబులు ౧౧౨౮ అగునేటి అక్షయసంవత్సర జ్యేష్ఠశు౧
ఆదివారం జంనయదేవమహారాజు పంపాన ఆదిరాజునకు
పుణ్యంగాను శ్రీలంకదేవ లంకమల్లేశ్వర దేవరు అంగరంగ
భోగ నైవేద్యకాల్యానకు వృత్తానకు

సదరు లంకదేవరి పురము వృత్తానుకున్న వెంగయా
రు అనా వృత్తి ఆచంద్రార్క స్థాయిగాను ఆదింగానుకు ధారాపూర్వ
కముగాను ఇచ్చెను. ఇందుకు దాఖలా యేమంటే తా॥ ముజు
కూరు అమంగాంపాయకట్టు పేట కేవిర పల్లికున్నైఋతి భా
గము అరపరువుదూర వీరుని లంకమలకు తూర్పు రంగం
పల్లె అనే చేలాకుగ్రామమునెత్తమందు పాడుబావి వద్ద
శిలాశాసనము వున్నది.

ఈగ్రామానుకున్నైఋతి భాగము నాల్లపరు...

దూరమున వీరపల్లె పొలిమేరలోని లంకమలలో కొండపె
టున మల్లలంకేశ్వరుని కొద్దిపాటి దేవాలయము వున్నది. యీం
దుకు వుత్తరం దేవుని కుండం సర్వదా వుదకం ప్రవహిస్తూ
వుండేది కలదు.

యిందుకు పడమర ఆరపరువు దూరమున విభీ
షణుని గుండంలో సర్వదా నీరు ప్రవహించేది కలదు.
వీటి కైఫియతు సదరు వీరపల్లె కైఫియ్యతులో వ్రాసి
వున్నది.

పూర్వం అహోబిలం పాయకట్టు ప్రభువుల వీడు [illegible] గ్రా
మమందు వడ్డె ప్రభువుల బ్రతెన్నారెడ్డి వారి వంశీకులు
వడ్డెరాజులు యీ గ్రామానకు దక్షిణాన ఆరుపరువుల
దూరమున తాలూకేలు మజ్కూరు సగిలి పాయకట్టు వారి
బెళ్లె వేపిడే మూడుపూరు గ్రామానకు వాయువ్య భాగమందు
పూర్వమందు వడ్డెరాయుల మేనుగలు కట్టి వుండేవి.

యీ ప్రకారం వడ్డెరాజులు కొంత దినములు యేలు
తూ వున్నంతలు అనుము కొండ దేశమందలి వోరుగంటి
పట్టణమందు వజ్రసింహాసనాసీనుండైన ప్రతాపరుద్ర
దేవమహారాజు పృధివీ రాజ్యము చేయుచున్న యాదేశ
మునాక్రమించి సదరు వ్రాసిన వడ్డె ప్రభువులతో యుద్ధం
చేసి వారిని కురాజయమును పొందించి తాను విజయ

లక్ష్మిని పొందిన పిమ్మట ప్రతాపరుద్రుని భృత్యుండైన గండపెం
డేర త్రిపురాంతకదేవుండు ప్రభుత్వము చేస్తూవుండి మహైశ్వర్య
భూతానికి దివ్యతేజోమయ దివ్యపరంజ్యోతి అధికమయిన ముక్తిప్రదా
యకదర్శన ముక్తి (శ్రీ) మంతు సమస్తతీర్థపావితుండైన (శ్రీ) సిద్ధ
౧౬ నాధదేవుని దివ్య(శ్రీ)పాదపద్మంబులకు సాష్టాంగ నమస్కారము
చేసి తమకు ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యాభివృద్ధియుగావలయు
నని చతుశ్శీమాల ప్రసాదపురం గ్రామం సహిరణ్యోదక
దాన ధారాపూర్వకముగాను యిచ్చినారు.

ఇందుకు దాఖలా తాలూకు ముఖకూరు సగిరిపా
యకట్టున మౌజే అట్లూరు గ్రామానకు దక్షిణ భాగమందు
ముఖరాపాంత అట్లూరికి వుత్తరభాగమందు యీశ్వరుని పొడ
దేవాలయం వద్ద శిలాశాసనము వున్నది. అందులసారాం
శము.

స్వస్తి (శ్రీ) శకవరుషంబులు ౧౧౯౦ విభవసంవత్సర ఫా
ల్గుణ శు ౧౫ గు॥ స్వస్తి సమధిగత పంచమహాశబ్ద మహా
మండలేశ్వర విమల కీర్త్యేశ్వర అనుమకొండపురవరాధీ
శ్వర వృషభామహేశ్వర మూరురాయ జగద్దళ ప్రతిపక్షరాయ
వంశనిర్మూల రాయస్థాపనాచార్య మేరుమండలిక దేశియ
బలమెత్తు గండ కదన ప్రచండ చళ్ళరాయ ధీస్తాపన త్రైకి
ఘనతర కీర్తి నారాయణ ఆశ్రిత కల్పవృక్ష అతివిషరాయ

శిక్షా దక్ష శ్రీ స్వయంభునాథ దేవ దివ్య శ్రీ పాద పద్మారాధక
91 ప్రసాద నామాది సమస్త ప్రశస్తి సహితంబైన
శ్రీ మతు కాకతియ్య రుద్రదేవ మహారాజులు అనుమకొండ
దేశమందలి ఓరుగంటి పట్టణమందు సుఖసంకథా వినో
దంబున పృథివీరాజ్యము చేయుగాను శ్రీమన్మహారాజుల
భృత్యుండు స్వస్తి అనేక నామావళీ విరాజమాన మహోన్నత
ఆ మహాదండ ప్రథమ శిఖావంత పరబల కృతాంత
ప్రకారాంతర వీరావతార దామెయ దర సైన్య దశపాల మం
డలిక బ్రహ్మరాక్షస శిల వెంత్తు గండ మూరురాయ జగద్దళ
గండ పెండెర త్రిపురారి దేవుండు ఆప్పన్న మనాటి దివసం
రథోత్సవమున స్వస్తి శ్రీ పర్వత దక్షిణ ద్వార స్ఫురదుదయ
గిరిశిఖర పై శాఖమాస మహోత్సవ పూర్వభూత అతి దివ్య తేజో
మయ దివ్యపరంజ్యోతి అదికేన్న మాత్ర అధిక ముక్తి ప్రదా
యక దరిశన ముక్తి శ్రీ మతు సమస్త తీర్థ పరిపాలితుం
డైన శ్రీ శర్మనాథ దేవుని దివ్య శ్రీ పాద పద్మములకు ~~కున~~
కు సాష్టాంగ నమస్కారము చేసి తమకు ఆయురారోగ్య
ఐశ్వర్యాభివృద్ధి విజయాభివృద్ధి గావలయు నని
92 సగిల భూమి చతుస్సీమాను ప్రసాద పురంగ్రామం సహిరణ్యో
దక దానధారా పూర్వకంగాను సమర్పితం. అని యీ ప్రకా
రము వ్రాసి వున్నది.

ఈ కైఫీయతు మవ్వజే మంజుకూరు కైఫీయతు దాఖలు
యీ ప్రతాప రుద్ర దేవ మహారాజుల ప్రభుత్వములోను
(శ్రీ) వ్యాఘ్రారాక్షస జన్నయ దేవ మహారాజులుగారు యీదేశం
పరిపాలన చేస్తూ వుండి లంకలపూరు అనే గ్రామములంక
మల్లేశ్వరిగోకి కైవేద్యనందా దీపములనకు ధారా పూర్వక
ముగాను యిచ్చిన శకవరుషంబులు ౧౧[illegible]నె దగు ప్రమో
దూత సంవత్సర జ్యేష్ఠ బహుళ సోమవారం.

ఇందుకు దాఖలా తాలూకు మంజుకూరు అహా
శాంపాయుకట్టులో మవ్వజే వీరపల్లె గ్రామానుకు యీశాన్య
13 భాగమందు వీరపల్లె పొలిమేర బద్దిపోలు తాలూకే
మవ్వజే వసంపులలో వెల్లేము జరా వేయిరాఖతం ధాపురం పో
లంపాదుకే రగాల జాడి మాన్యములో వున్న పాళె కన్నడ అ
క్షరాలతో శిలాశాసనం వున్నది. యీ మవ్వజే మంజుకూరు
కైఫీయత్తులో దాఖలా వున్నది.

యీ ప్రతాప రుద్ర దేవ మహారాజులు పృధివీరాజ్యం
యేలుచుండగానే (శ్రీ) మతుగండ పెండేర అంబదేవ మహారా
జులు యీదేశం యేలుచూవుండగాను వారి వద్ద (శ్రీ) మన్మ
హాప్రధాని గొత్త్రెరయ్య గంగదేవయ్యం గారు కార్యదక్షులైవుం
డగా తాలూకు మజుకూరు కైంఖుళం పాయుకట్టులో
మవ్వజే రావులకొలని గ్రామస్థులకున్ను మవ్వజే బాడ్డం

చెరువుగ్రామం వారికిన్ని పాలివేంకటిపాడు పల్లెపాండుగా
గంగదేవయ్యంగారు వుభయగ్రామముల వారికిన్ని పొలిమేర
94 నిర్ణయం చేశిన శకం ౧౧౧౧ అగునేటి విక్రుతి సంవత్సర భాద్ర
పద శుద్ధ ౨ గురువారాన యీప్రకారము వోబళము
పాయకట్టున వోబళం బొడ్డువర్ల బ్రాహ్మణపల్లె యీమూ
డు గ్రామముల ముగ్గురను వరువు తెత్తవొతట్టు శిలా
శాసనము వున్నది. యిందుకు సాక్షియత్తు కసుబే వోబళం
వో చెన్నరాయల కొల్లను దాఖలు వున్నది.

యీప్రతాపరుద్రరాజుగారి ప్రభుత్వములో

౧ శిద్ధవటానకు పశ్చిమదిగ్భాగమైన కొన్ని దేశములు బ్రహ్మ
రాక్షస గంగరాజు తిరుపతిదేవమహారాజులుగారు పామూరి
పట్టణమందు రాజధాని చేసుక వుండి రాజ్యపరిపాలన
చేస్తూవుండిరి. ఇందుకు దాఖలా యేమంటే తాలూకు మ
జుకూరు మాంతపల్లి పాయకట్టు మవ్వజేకడయపపవె
గ్రామానికి దక్షిణభాగమందు పొలంలో వుండే శాసన
సారాంశము.

స్వస్తి శ్రీ శకవరుషంబులు ౧౨౨౭ అగునేటి క్రోధి
సంవత్సర మాఘశు ౧లు శ్రీమన్మహామండలేశ్వర బ్రహ్మ
రాక్షస గంగరాజు తిరుపతిదేవమహారాజులు పామూరి
పట్టణము రాజధాని చేసుక సుఖసంకథావినోదంబున

15 పృథివీరాజ్యము సేయుచుండిన తమకు ఆయురారోగ్యఐ
శ్వర్యాభివృద్ధిగాను స్వస్తి శ్రీ స్వేతవన్నమల్లికార్జున
దివ్య శ్రీ పాదపద్మారాధకులైన స్వస్తి శ్రీ

యిక్కడ రాయి పేలిపోయివున్నది. యీ కయిఫీయత్తు
వరాటుపల్లె హోదా ఖిలా వున్నది.

1 సిద్ధవటానకు తూర్పుభాగమున సగిలి మొదలయిన
దేశములు బ్రు వ్యాఘ్రరాక్షస గండపెండెర అంబయదేవ మహారా
జులుగారి కొమరుడు త్రిపురాంతకదేవుండు ప్రభుత్వము
చేస్తూవుండెను. ఇందుకు దాఖిలా సగిలి పాయకట్టున
వెల్లెముప్పుజే వరికుంటు అనే గ్రామాన నీలకంఠేశ్వరుని దేవా
లయమువద్ద శిలాశాసనము యొక్క సారాంశము.

స్వస్తి శ్రీ శకవరుషంబులు ౧౧౨౨ రౌద్రి సంవత్స
ర చైత్ర శుద్ధ 2 సో॥ వాడు స్వస్తి శ్రీ మన్మహామండలేశ్వర
మండలిక బ్రు వ్యాఘ్రరాక్షస గండపెండెర అంబదేవ మహా
రాజుల కొడుకు త్రిపురాంతకదేవుండు స్వస్తి శ్రీ పర్వత దక్షిణ
ద్వార సమస్త తీర్థ పరిపాలితుండైన శ్రీ సిద్ధనాథ దేవర
అంగభోగానకు సగిలి భూమిలోని వరికుంటు అనేటి
16 వూరు చతుస్సీమాను పాదసుంకరా సర్వాయుష సహితం
సర్వమాన్యముగాను ధారాపూర్వకంచేసి యిచ్చెను.
ఇదిగాక నంబులకున్ను కొన్ని వృత్తులు యిచ్చినారు.

సదరంక్షైషే యితు వెంజే ముజుకూరివారి దాఖలు వున్నది.

ఇదిగాక యీంతరువాతను ప్రతాపరుద్రమహారాజులగారి ప్రభుత్వములోనే శ్రీ మన్మహాప్రధాని కద్దికాల నాయకుడైన జూళ్లయలంకెంగారు సగిలభూమి వుటికినాటి భూమి ప్రభుత్వము చేస్తూవుండగా ఆయన తమ్ముడు రుద్రయలంకెంగారు వుటికి నాటివాని కేడపనుండి సోమగ్రహణకాలమందు తీర్థమాడి సగిలి భూమివాని చండుపాయి వతుశివమోని సకలాయము సహితముగా శ్రీ సిద్ధనాథ దేవునికి మధ్యాహ్న అవసరానకు సర్వమాన్యంగాను యిచ్చినారు.

ఇందుకు దాఖలా సగిలిహాయికల్లు మేఖై బెండ హాయిగ్రామమునకు వుత్తరము మంజరాబెట్టరాకు ప్రాంతమాత నములనెత్తం భూమి బావి వద్ద వుండే శిలాశాసనం యియుక్క

87 సారాంశము. స్వస్తి శ్రీ శకవరుషంబులు ౧౨౪౧ అగునేటి సిద్ధా
ర్థి సంవత్సర శ్రావణ శు ౧౧ బు నాండు స్వస్తి శ్రీ పర్వత దక్షిణా
ద్వార సమతీర్థం పరిపాలితుండైన శ్రీసిద్ధనాథదేవునికి శ్రీమ
న్మహామండలేశ్వర కాకతియ్యరుద్రదేవ మహారాజులగారు
సుఖసంకథావినోదంబునను పృథ్వీరాజ్యము చేయుచుం
డగాను స్వస్తి శ్రీ మన్మహాప్రధాని కద్దికాల నాయకుడైన జూ
ళ్లయలంకెంగారు ముత్తదిభూమి సగిలిభూమి ముత్తకి నాటి
భూమియందు రాజ్యము చేయుచునుండి వారి తమ్ముడు

రుద్రయ్యయులంకం గారు ముత్తనాటి వారి వద్ద నుండి సా
మిగ్రహణ కాలమునందు తీర్థమాడి సకలభూమివారి చం
డువాయి చతుస్సీమయందు నూరారు శ్రోత్రియము పన్నులు
కాని కెలుసకేలాయము సహితముగాను శ్రీ సిద్ధసాధ దేవునికి
మధ్యాహ్నము అవసరానుకేం ఆచంద్రార్కస్థాయిగాను మహా
రాజులకు పుణ్యముగాను సర్వమాన్యముగాను ధారాపూ
ర్వకము చేసియిస్తిమి.

యీరాజుల రాజరికములో దేవునికి సమస్త మహో
త్సవములున్ను జరుగుతూ వుండేది. శా॥ శ్రీ విద్యారణ్యులు తుంగ
భద్రా తీరమందలి పంపాక్షేత్రమునకు దక్షిణ భాగమందు
శ్రీ విరూపాక్ష దేవస్థానానుకు సామీప్యమందు, విద్యానగర
98 మనేపట్టణ నిర్మాణము చేసి శాలివాహనశక వరుషంబులు
౧౨౫౮ ధాతు సంవత్సర ఆ విద్యానగర పట్టణంబున విద్యారణ్యు
లు కొన్ని సంవత్సరములు ప్రభుత్వము చేసి వీరశ్రీ బుక్కరా
యులు అనే వానికి విద్యానగరం మందు పట్టాభిషేకము
చేసిరిగనుక ఆ బుక్కరాయులు విద్యానగరమందు రత్నసిం
హాసనారూఢుండై కొంతరాజ్యము స్వాధీనము చేసుకొని
యేలుతూ వుండగా తాలూకె మజకూరు హొళలంపా
యనకెట్టు కసుబాకు పూర్వభాగమందు వుత్తరదక్షిణం
గా వుండేయటువంటి ప్రకృతమందు మల్లెంకొండ అనేపే

రు చేతిగిన పర్వతమందు సోమశిలగండ్ల పినాకిని నదికి వుత్త
ర భాగమందు ఆముడ దూరమున పర్వతముపైన వున్నతమై
న స్థలమందు చుట్టు యేనెలున్న మధ్య భాగముకు పైన వదరం
కతిగిన విస్తీర్ణమైన స్థలమున్నది. అక్కడ వక వంక
సర్వకాలము ందు ప్రవాహస్తూ వుంటున్నది. ఆలాగంటె స్థ
లమందు వృదయగిరి తట్టునుంచి సోమదేవరాయులు అనే
రాజు వక దుర్గము కట్టించి తగిన సైన్యముతో వుండి ఆసా
మిప్యమందలి కొత్తరాజ్యము యేలుతూ వుండెనని ప్రజలు వా
డుకుంటున్నారు.

కాని శిలాశాసనము వల్ల దాఖలా అగపడలేదు.

౧౧ అయినాగాని వక దృష్టాంత్రము కలదు. ఏమంటే ఆరాజు మల్లెం
కొండ దుర్గములో ప్రవేశించి వుండి ప్రతిదినమున్ను పుష్కంతొ
లమందు అందలము యెక్కి వక అడపం తెచ్చేవాడున్ను మరి
యిద్దరు బంట్రోతులున్ను వెంట తోసుకొని కొండ మీది మా
ర్గాననే సోమశిలగండి వద్దకి పోయి పినాకిని నదిలో స్నాన
ము చేసి తిరుగ దుర్గానకు ప్రవేసిస్తూ వుండేవాడు.

ఆ దుర్గము కట్టిన స్థలము అరణ్య ప్రదేశముగనుక
దుర్గం కట్టకతె తత్పూర్వమున కిరాతకులు అనే సామాన్యజను
లు వుండి మార్గస్థులు మొదలైన బహుజనులకు వుపద్రవం
చేసి జీవిస్తూ వుండేవారు.

ఆస్థళమందు సోమదేవరాయలు దుర్గము కట్టిన పిమ్మటను
ఆ పర్వతమందు యెక్కడను వున్న కిరాతులు వుండేటందుకు
యిరవు లేక పోయినందున కిరాతకులలో బోయి బన్నప్పనాయ
డనేవాడు ద్రోహాందలంచి రాజును చంపవలెనని యూభైమందిని
కూర్చుకొని రాజు స్నానము చేసేటందుకు పొయ్యేటప్పుడు
అజాగ్రత్తగా పోతున్నాడు గనుక ఆ సమయమందు రాజు
మీదను తెగవచ్చునని సోమశిలగండి వద్ద వకనాడు రాత్రి వచ్చి
కాచి వుండెను.

మరుదివసమందు యెప్పటివలెను సోమదేవరాజు నది
స్నానముకు వచ్చి స్నానానంతరమందు గండికి వుత్తరభాగమం
దు వక బండపైన రుద్రపాదములు వుండేటివి పూజచేస్తూ
౧౦వుండగా బోయి బన్నప్పనాయుడు తనతో వున్న యాభైమం
దితోను వున్న వచ్చి రాజును ముట్టుకొన్నంతట రాజు అంద
లము యెక్కి తనతో నున్న యిద్దరు ముగ్గురు మనుష్యుల
అడపగాడు సహా కొండపై మార్గాననే దుర్గానకు వస్తూవుండ
గా బన్నప్పనాయుడు వచ్చి తారసపడినందున వుభయపక్షము
లవారు ఆ స్థళమందు యెదిరించి కత్తులు వేసి పోట్లాడిరి గనుక
ఆ స్థళంపేరు యిప్పటికి తదారభ్య కయ్యాలవెడ్డ అని జనులు సా
ధారణముగా వాడుకుంటున్నారు.

అక్కడినుంచి వుత్తరముగా మరికొంత దూరము

రాజుతో నున్న అడపగాడిని బోయ చన్నప్పనాయుడు చంపి
నాడు గనుక ఆ స్థలంపేరు అడపగాని గుట్ట అని తదారభ్య
యిదివరకు జనులు వాడుకుంటున్నారు. మరికొంతదూరము
రాజు వృత్తరముగా పోయిన తరువాత రాజు అందలము దిగి
ఆ అందలము వక జరిలో వేసి ముందుగ నడిచి పోయె గనుక
ఆ అందలము వేసిన స్థళము పేరు తదారభ్య యింతవరకున్ను
అందలాల మెట్ట అని జనులు వాడుకొంటూవున్నారు.

01 రాజు అంతలు వక బోలుపై నెక్కినాడు గనుక
అది రాజు యెక్కిన కట్టువ అని తదారభ్య యిదువరకు జను
లు వాడుకుంటున్నారు. అంతలు చన్నప్పనాయుడు మందితో
వచ్చి తారకళ్ళినందున ఆ స్థళము వదలి మార్గము తప్పి దుర్గా
నికు పొయ్యే మార్గమేనని మరి యొక బోలుపైన యెక్కినాడు
గనుక తదారభ్య యీవరకు ఆ బోలు పేరు సోమరాజు
కొప్పు అని జనులు వాడుకుంటున్నారు.

౬ అంతలు ఆ బోలు మీదనే సోమరాజును చన్నప్ప
నాయుడు కొట్టివేసినాడు. అంతలు సోమరాజు వారి దుర్గ
ముఖ్యసింహద్వారమందు కావలి వుండే తిరుమలయ్య
అనేవాడు యీ జద్దు విని తన మందితో వస్తూవుండగా
చన్నప్పనాయుడు సోమరాజు కొప్పకు వృత్తరముగా తిరు
మలయ్యకు యెదురుగా పోయి అతడిని అక్కడ కొట్టివేసినాడు.

గనుక తదారభ్యమూ వరకున్ను ఆ స్థలము పేరు తిరుమల
య్య కొప్పు అని జనులు వాడుకుంటూ వున్నారు. అంతట సాహిబు
102 రాజు సమాప్తి అయిన వర్తమానం నగళ్లలో తెలిసినందున
రామా భార్యలు రామక్కమ్మ పెదగంగమ్మ చినగంగమ్మ అనే
వారు ముగ్గురున్ను సంతానహీనులయినందున దేహత్యాగ
ములు చేయ నిశ్చయించి నగళ్లు విడిచి దుర్గము బయలు వెళ్లి
దుర్గానకు యీశాన్య భాగమందు ఒక ఝరిలో రామక్కమ్మ
అనే ఆమె దుమికి దేహత్యాగము చేసినది. గనుక తదారభ్య
యిదివరకున్ను అది రామ ఝరి అని జనులు వాడుకుంటున్నారు.
దుర్గానకు ఆగ్నేయ భాగమందు ఒక ఝరిన పెదగం
గమ్మ అనే ఆమె దుమికినది వదిగనుక అది తదారభ్యమి
దు వరకున్ను పెదగంగ ఝరి అని జనులు వాడుకుంటు
న్నారు. దానికి దక్షిణం ఒక ఝరిలో చినగంగమ్మ దు
మికి చనిపోయినది గనుక అది చిన గంగ ఝరి అని తదారభ్య
యిదు వరకు జనులు వాడుకుంటూ వున్నారు.
తరువాత ఆ దుర్గం దినే దినే ఖిలమవుతూ వచ్చి
నది. ఆ స్థలమందు చన్నప్పనాయుడు మొదలయిన
కిరాతకులు కొందరు వుంటూ వుండిరి. ఆ చన్నప్ప
103 నాయని తోడ బుట్టిన పడుచుకు పాళెము మార్గ అనేది దాని
పెనిమిటి అయిన రామప్పనాయుడు పరవాణికేగతుడై

న తరువాత ఆయాకు ఖళ్ళమ్మ అనెది తనపేరవతపల్లెకట్టుకొని వుండవలెనని వన్నప్పనాయుడిని అడుగగా తాలూకాం ము ఖుతూరువారి చెల్లెమ్మపేరావుల గ్రామము యొక్క పొలిమేరవారనే అరణ్యం అగుపడ్డగా ఆమె ఆస్థళమందు పల్లెకట్టుకొని కుమారుడైన వెంకటప్పనాయుని కి ధారతనం నిశ్చయించి వుండెను. అందులకై షేప్యతువారి ఖళమువారిదాఖలా వున్నది.

పైనవ్రాసిన విద్యానగర సింహాసనాధీశ్వరులయిన వీర శ్రీ బుక్కరాయమహారాయుల యేలుబడి అయినతరువాతను ఆయన కుమారుడు హరిహర దేవమహారాయులు రాజ్యము యేలిరి తరువాత ఆయన కుమారుడు ప్రౌఢదేవమహారాయులు రాజ్యంయేలిరి.

ఇందుకుదాఖలా తాలూకం ముఖుతూరు ప్రాంతము వృశ్చికులగుంటుపల్లెపైకి వాంగలసాని గ్రామా
104 నికి పశ్చిమభాగమందు పినాకినితీరమందు పాడుదేవాలయము వద్ద ఆంజనేయవిగ్రహానకు తూర్పు వెనుక పార్శ్వమందు వున్నశాసనం.

శ్రీ శకాబ్దంబులు ౧౨౨౮ హే విళంబిసంవత్సరము ప్రౌఢదేవరాయమహారాయులు - అనివ్రాసివున్నది. యీ తరువాయను కొన్ని అక్షరములు శిధిలమైనందున తెలియలేదు.

తరువాత యీతని కుమారుడు విజయదేవరాయలు రాజ్య
భారము చేసిరి. ఈ విద్యానగరపు రాజుల యేలుబడి వార్ల
శ్రీ శిద్ధనాధ దేవునికి సమస్త మహోత్సవములు యధా
విధిగా జరుగుతూ వుండెను.

తరువాత యీతని కుమారుడు ముమ్మడి ప్రౌఢ
దేవరాయలు రాజ్యభారంచేసిరి. తరువాత యీతని కు
మారుడు మల్లిఖార్జున రాయలు కొన్ని దినములు రాజ్య
108 భారము చేసిరి. ముమ్మడి ప్రౌఢదేవరాయలు మల్లిఖా
ర్జున దేవమహారాయలవారి దినములలో పూర్వమందు
నెల్లూరిపట్టు కొచుండు రత్నసింహాసనాధీశ్వరుడైన భు
జబలవీర నల్లశిద్ధదేవ చోళమహారాజులుగారి వద్ద
సరదారుడై వున్న సమ్మెట కొండ్రాజుగారి వంశీకుడైన
సమ్మెట వెంకటరాజు అనే ఆయన ప్రబలుడై శిద్ధవటము
తాలూకు కొన్నిగ్రామములయొక్క ప్రభుత్వము
చేస్తూవుండెను.

మల్లిఖార్జున రాయలవారి యేలుబడి తరువాత
ను విజయనగర సింహాసనాధీశ్వరుండైన సాళువనృసింహ
దేవమహారాయలు పృధివీరాజ్యము చేయుచుండగా
నుపైన చెప్పిన సమ్మెట వెంకటరాజు కుమారుడు గురవ
రాజు అనే ఆయన తన బా శిద్ధవటానకు వాయువ్య

భాగమందు రెండు పరువుల దూరమున మామడుపల్లె అనే గ్రామానకు
106 దక్షిణభాగమందు గుండ్లకట్ట బండ్లమ్మ కొండ అనే రెండింటికి సా
మీప్యమందున పైన చెప్పిన వెల్లుగు గురవరాజు కోట నిర్మాణం
చేయించినాడు. ఇదిగాక యిక్కడికి ఆగ్నేయభాగమందు వక
గండి కలదు ఆగండి అనే పృథ్వియు పర్వతమధ్యమునుంచి పూర్వ
వాహిని అయి పినాకినినది ప్రవహిస్తున్నది. ఆగండి అంతమరాయ
గండి అని చెప్పుకుంటూ వున్నారు.

ఆగండి వద్ద వక కొండపైన తెట్టెలు పెట్టించి అక్కడ
వక కోట కట్టించి గురవరాజు కొంతసైన్యముతో పైన చెప్పిన మా
మడుపల్లె వద్ద కోట కట్టించి కొన్నిదినములు ప్రభుత్వము
చేస్తూవుండగాను పైన వ్రాసిన నరసింహరాయులు తరువాత
ఆయన కుమారుడైన కృష్ణదేవమహారాయులు విద్యానగర
సింహాసనాధీశ్వరుడై రాజ్యము యేలుతూ వున్నసమయమందు గుర
వరాజు యెక్క ప్రభుత్వాదారుణము కృష్ణదేవరాయలు వారు విని
107 సహింపక యీసుమా ఖానుడనే తురక సరదారుడుగా నిర్ణయిం
చి అతని వెంబడి కొంత సైన్యమున్ను యిచ్చి గురవరాజును తగిన
శిక్ష చేసి ఆదేశము స్వాధీనము చేసుకొనిరమ్మని ఆజ్ఞాపించిన యడల
ఆ సరదారుడు సైన్యసమేతముతో మామడుపల్లె వద్ద గురవ
రాజు వుండే కోటమీదను నాలుగుదిక్కులను ముట్టడి వేసి
అఘోరమయిన యుద్ధము చేసి కోట తన స్వాధీనము చేసుకొని

గురవరాజును పట్టి శిరశ్ఛేదనము చేయించి ఆ కోటను పడవేయిం
చి ఆ స్థలము మీద తన ధ్వజం వుంచి బందోబస్తు చేసి ఆ సరదారు
మళ్ళీ విజయనగరము ప్రవేశించి యీ వర్తమానం రాయు
లవారితో మనవి చేసెను. యీ గురవరాజు బాలాదినములు జీ
వించి వున్నందున యితనికి తరువాత గురవరాజని జనులు పాడుకుం
టున్నారు.

ఈ సంపెట గురవరాజుకు కుమారుడు సంపెట నలకంప
మరాజు యితనికి తమ్ముడైన సంగమరాజు అనేవాళ్ళు విజయ
నగరానకు పోయి రాయలవారిని పొడగని కొన్ని దినములు
కొలుచుకొని వుండినందున రాయలు వారు వాలా అనుగ్రహించి
108 శిద్ధవటం తాలూకు యితనికి స్వాధీనము చేసి సంవత్సరానకు
రాయలవారికి కప్పము యిచ్చి వారి ఆజ్ఞాసంవర్తియై నడు
చుకొనేటట్టు నిర్ణయించి పంపించిరి గనుక ఆ నలకంపమ
రాజు అను సంగమరాజు శిద్ధవటానకు వచ్చి కొన్ని దినము
లు రాజ్యభారము చేస్తూ రాయలవారి ఆజ్ఞానుసారంగా
నడుచుకుంటూ వుండెను.

తరువాత కృష్ణరాయలవారి ప్రభుత్వము పోగానే
యీ నలకంపమరాజు తమ్ముడైన సంగమరాజు ~~తమ్ముడు~~
అనే అతడు శ్రీమాన్ మహామండలేశ్వర గుమ్మడూరి ప్రోలజ
దేవరాజుకు వుమ్మళికెగాను మాకుపల్లె గ్రామము యిచ్చి

వుండగా ఆ అప్పుబళయ్య దేవ మహారాజు కడప తిరువెంగళ
నాథుని దేవదాసి తిరున కొండసానికి . . . మగాను ముత్యము
చేసుయిచ్చిన ఈప్రకారము యీ గ్రామము మజరా వుడ్యాయపల్లె
శిలా శాసనం వున్నది. శకం వేయి సంవత్సరము మాత్రము వున్నది.
యీ సంమెటుగురవరాజు కైఫీయ్యతు తాలూకు ముఖకూరుపా
యకట్టు కసబా మహాలుపల్లె కైఫీయ్యతు నాదాఖలా వున్నది.

109 ఈ శిద్ధవటంతాలూకు వుదయగిరి శీమెల్లగా
వుండేది. తరువాత యీ కృష్ణరాయుల వారి అన్న శ్రీమద్రా
జాధిరాజ పరమేశ్వర శ్రీ వీరప్రతాప శ్రీ వీర అచ్యుత దేవమ
హారాయులు విజయనగరమందు రత్నసింహాసనారూఢుం
డై పృథ్వీ సామ్రాజ్యము చేయుచుండగాను సంగరాజు పేన
తిరుమలయ్యరాజుగారికి శిద్ధవటంశీమ అధికారము యిచ్చి
వుండగాను వారి కార్యకర్తలయిన నయనారయ్య అనే అతడు
కరిగెరిగ్రామమందు ముక్తికోటేశ్వరునికి పూజానైవేద్యాదిపారాధ
నలుకుగాను ముత్యము చేసున్న యిరువై గుంటల మడిన్ని యిచ్చినా
ట్లు

యీ ప్రకారము తాలూకు ముఖకూరుపైకే పూలుగ్రామం
గుండ్లమడ అగ్రహారమందు ముక్తికోటేశ్వరదేవస్థానము వా
ధ్వజస్తంభము వద్దనున్న శాసనం. అందులసారాంశము శాలివా
హనశకవరుషంబులు ౧౪౫౭ అగునేటి మన్మథసంవత్సరమై

త్రిశుద్ధ ౧౩ లు శ్రీమన్ మహామండలేశ్వర సలగరాజు పెద
110 తిరుమలయ్య దేవ మహారాజుల కార్యకర్తలయిన నయనారయ్య
గారు కైలాసవాసి అయిన శ్రీ సిద్ధవటము సీమలోని కరిగిరి గ్రామ
మందు యుత్తరకోటీశ్వర నాథదేవునికి పూజదీపారాధన నైవేద్యాలు
నడిచేటట్టు శంగరిపల్లెలోన బెడ్డులుకేను దక్షిణాన ముత్తముకే
సు యిరుపై గుంటలు మడియిచ్చినట్టుగా వ్రాసివున్నది
అచ్యుతదేవరాయలవారి తదనంతరమందు వీర(శ్రీ)
సదాశివదేవ మహారాయలు విద్యానగర సింహాసనాధీశ్వరు
లై పృథివీ రాజ్యము చేయుచుండగా కృష్ణరాయలవారి అల్లు
డయిన అళియ రామరాజు యువరాజత్వం చేస్తూవున్నప్పు
డు సదాశివదేవ మహారాయలుకేను దక్షిణ భుజాదండమయిన
ఆత్రేయ గోత్ర సోమవంశోద్భవులయిన రామరాజుగారి
పౌత్రులయిన శ్రీరంగరాజుగారి పుత్రులయిన ఆరవీటి రామ
రాజయ్య గుత్తి తిరుమల రాజయ్యదేవ మహారాజులుగారి
111 మేనల్లుడు అయిన కాశ్యప గోత్ర సార్వ   ధీశ్వరుడైన మహాం
డ్రాజు పౌత్రులయిన అవుబళరాజు పుత్రుడైన నాగరాజయ్య
దేవ మహారాజులుగారికి వుదయగిరి రాజ్యానికి పోనైన నాయం
కరానకు వెళ్లే సిద్ధవటం సీమలోని జాంబవంత పురిప్ర
అయినటువంటి మిట్టరఘునాయకునకు అమృతపళ్లకేను
గోపుర ప్రాకారములకు తెరుతిరునాళ్లకేను సదాశివదేవ

మహా రాయుల వారి ఆనతిని పొత్తపినాటి శీమలోని పులప
త్తూరు గ్రామము నన్ను యిందుకు చెన్నేరి గుత్తుల పల్లెను కుంటి రాజు
యర్రము రాజు ఉదక ధార పోసి యిచ్చిన వంటిమిట్ట శీమలోని
భాగెపల్లె అంతుల పల్లెలు యీరాదున్న వంటిమిట్ట సర్థిరానను
చెరువు క్రింద చెల్లవచ్చె మడి అర్పన వృత్తి కుంటలు ౩౦ యీనామె
పోగా నిలిచిన మడి ౩౦ యిప్పుడు గుంటలున్న యీ పల్లెలు
కిన్ని మడి కిన్ని తెలిగిన అష్ట భోగ తేజ స్వామ్యములు సహి
తంగాను ధారాపూర్వకముగా శాలివాహన శకవరుషము
లు ౧౪౭౬ ఆనంద నామ సంవత్సర శ్రావణ శు ౧౨ పుణ్యకాల
మందు యిచ్చిరి.

112 యిందుకూరు దాఖలా తాలూకు మఖుతేరారు
ట్టుపాటు గ్రామంలో కోదండ రామస్వామి దేవాలయమునో
తూర్పు మహాద్వారం వోతట్టున శాసనం వ్రాసినది శాలివాహ
న శకంబులు ౧౪౮౦ కాళయుక్తి నామ సంవత్సర ఆషాఢ శుద్ధ
౧౫ సోమవారం వీరశ్రీ సదాశివ దేవ మహారాయల కాల
మందు సదరము సూర్యవంశోద్భవులైన నాగరాజయ్య దేవ
మహారాజులుగారికి వుదయగిరి రాజ్యానుకు హొన్నైనా
యంతరానకు చెల్లే శిద్ధవటం శీమలోని వంటిమిట్ట శౌర్య
నాయకులుకు అంగరంగ వైభవాలుకున్ను గోపురమంటప
ప్రాకార రథోత్సవము మొదలయ్ని వుత్సవాలున్ను వంటి

మిట్టగ్రామమున్న యీగ్రామానకు వెళ్లే పల్లెలున్నవతుర్లో
మునకు వారైన పొలము ధారాపూర్వకముగా యిచ్చినారు
యిందుకు దాఖలా సదరహు వ్రాసిన శాసనానకు వుత్తర
భాగమందు శాసనం వున్నది.

13 ఇది గాక వీరశ్రీ సదాశివదేవమహారాయలువారు
రాజ్యము యేలేటప్పుడు కాశ్యపగోత్ర సూర్యవంశోద్భవు
లైన సదరహు నాగరాజయ్య దేవమహారాజులుగారు వుదయ
గిరిరాజ్యానికి వారైన నాయంకరానకు వెళ్లేశిద్ధవటంశాఖ
వాలిఖాంబవంత ప్రతిష్ఠితంబైన వంటిమిట్టరఘునా
యకులుకు అమృతపళ్లకు గోపురప్రాకారాలకు తేరుతి
రునాళ్లకున్న సదాశివదేవమహారాయలింగారి నేటి
తాలూకె ముఖుకూరువారో వెళ్లేటి మధ్యంజే గంగపేరూరు
గ్రామము వతున్నిమకు వారైన పొలము సహా ధారపోసి
యిచ్చినారు. యిందుకు దాఖలా మధ్యంజేము ఖాకూరువాగ్రా
మానికి పూర్వభాగమందు నిల్వపాతివున్నరాయిమీద శా
సనము.

స్వస్తిశ్రీ విజయాభ్యుదయ శాలివాహనశకవరు
షంబులు గరగా అగునేటి సిద్ధార్థిసంవత్సర ఆషాఢ
శు 13లు శ్రీమద్రాజాధిరాజరాజపరమేశ్వర శ్రీవీరప్రతా
ప సదాశివదేవమహారాయలు విద్యానగరమందు రత్న

114 సింహాసనారూఢులై పృథ్వీ సామ్రాజ్యము చేయుచుండగాను
శ్రీమన్ మహామండవేశ్వర పాండవకులధుర్య కల్యాణ రాజ్య
స్థాపనాచార్య హంస బిరుదర గండ గండర గాళి బిరుదమున్న
విభాళాంది మహా బిరుదాంత అభినవ సాహసాంత సత్యభా
షాప్రతాప రాయగా మాళత్వనారాయణులయ్యు ఆత్రేయ
గోత్ర పవిత్రులయ్యు సోమవంశాధీశ్వరులయిన అశ్వపతి
గజపతి నరపతి మూరురాయ స్థాపనాచార్యులయిన ఆర
వేటి రామరాజ పౌత్రులయిన శ్రీరంగరాజ పుత్రులయిన రామ
రాజయ్య గుత్తి తిరుమల రాజయ్య దేవ మహారాజులుగారు
సదాశివ దేవ మహారాయలుకు దక్షిణ భుజాదండప్రైత్రమ
అల్లుడు కౌశ్యప గోత్ర సూర్యవంశాధీశ్వరుడైన మారంత్రాజు
పౌత్రుడయిన అప్పబళ రాజు పుత్రుడయిన నాగరాజయ్య
దేవ మహారాజులయ్య వారలు హృదయగిరి రాజ్యానుకు ప్రా
నైన నాయంకరానకు వెళ్లే శిద్ధవటము శోమవాన శ్రీమద్దే
వదే వాత్తము దేవతా సార్వభౌము సకలలోక శరణ్య శరణా
115 గత వజ్రపంజరుండైన శైవ వేశ్యా భుజంగుండైన జాంబ
వంత ప్రతిష్ఠితులయిన శ్రీమంటి మిట్ల రఘునాయకుల
నిత్యకల్యాణ అమృతపళ్లకు అంగరంగ వైభవాలకు గోపుర
ప్రాకారములకు తేరు తిరునాళ్లకు సదాశివదేవ మహారా
యల ఆనతిని గంగపెరూరు గ్రామము యిన్న యీ గ్రామానకు

వెన్నెవతుశ్చైవ కుంభోనైన పాలవున్ను ప్రధమ ద్వాదశీ
పుణ్యకాలమందు సహిరణ్యోదక దాన ధారాపూర్వకము
గాను అష్టభోగ తేజస్వామ్య సహితంగాను ఆచంద్రర్క
స్థాయి అగునట్లుగాను ధారబోశి వ్రాయించి యిచ్చిన శిలా
ధర్మశాసనము

శాలివాహన శక వరుషంబులు ౧౪౮౬ అగునేటి
రక్తాక్షి నామ సంవత్సరమందు సదాశివ దేవమహారాయల
వారి వద్దయువరాజత్వం చేస్తూవున్న అళియరామరాజు
తురుష్కుల వల్లను అహిమదుషాహ బాదుషాహా తక్త
బిజాపుర నిజాంషహా భైరీత బాదషాహా తక్తదౌలతా
బాదకుతుబుషహా వగైరా దక్షిణబాదషాహాలు వేతక
మైయుద్ధము శాయుగా పరగణె హోను గాందరక్షితం
116 / గిడి క్రిష్ణానది తీరమందు సైన్యసహితముగా గర్దిఅయిన
ఖడేరామరాజు శిరశ్చేదన అయిన తరువాతను తురకేలు
సైన్యసహితముగా వచ్చి విద్యానగరపట్నం దొరరాయుల
వారి మహాల్లున్ను శ్రీ విరూపాక్షేశ్వర దేవాలయం మొదలైన
దేవస్థానముల గోపురములు తగలపెట్టి కొన్నిపడదోసి
తిరిగి పోయిరి.

వారి అనుమతి వల్ల సదాశివ దేవమహారాయులు
తిరుగ కొన్ని దినములు రాజ్యభారం చేసినాడు.

అప్పుడు తిరుమలరాజు అనే ఆయన యువరాజత్వము చేస్తూవుండె
కాశ్యపగోత్ర ఆపస్తంబసూత్ర యజుశ్శాఖాధ్యాయులయిన
శ్రీమన్ మహామండలేశ్వర మల్లికార్జునరాజు దేవచోళమహా
రాజుల పౌత్రులు యల్లమరాజుగారి పుత్రులు తిరుమలరా
జుగారు తమకు తిరుమలరాజయ్యగారు నాయంకరానకు
పాలించిన వుదయగిరికి చెల్లే శిద్ధవటము శీమవాంబిపాన్గ
పల్లెగ్రామమయున్న పెన్నకు తూర్పు తోలుపాటిపొలమువాకె ముప్పం
దుం పాలమయున్న శాలివాహనశకవరుషంబులు ౧౪౬౭ అగునేటి
117 ప్రమోదూతనామసంవత్సర అధిక ఆషాఢశుద్ధ ౧౫లు శ్రావంటి
మిట్టురఘునాయకులకు రథమహోత్సవ నిత్యారాధనానుజకూలా
నుకు ధారపోసి యిచ్చినారు.

ఇందుకు దాఖలా తాలూకు మజుకూరు ప్రాంటుగ్రా
మములమంపుటే పొన్నపల్లెకు ఉత్తరం పైపున తోపు వద్ద మర్రి
చెట్టుక్రింద శిలాశాసనం వున్నది. మధ్యమే మఖు తేరాలుక్షేత్రయ
తుహోనునున్నరు జూపున్నది.

సదాశివదేవ మహారాయలవారి తదనంతరమందు
కొంతరాజ్యము మ్లేచ్ఛులు ఆక్రమించుకొని కొంతదేశం శ్రీరంగ
రాయలవారికి యిచ్చివుండగా ఆయన పెనుగొండ దుర్గమందు
సింహాసనారూఢుండై రాజ్యం యేలుచూ వుండగాను శ్రీమాన్
మహామండలేశ్వర కొండ్రాజు తిరుపతిరాజుగారు శిద్ధవటం

శివము ధారళతనం చేస్తూవుండెను. ఇదివరకు గురుగింజకుంట
వెల్లమల్లినాయుడు బుస్సవన్నినాయనిగారికి శిద్ధవటము శీమలో
నిఖంతరాజుపల్లె గ్రామం నాయంకరానకు వెళ్ళుతూవుండె
గా వారు రాజాల పసుల చిన్నమనాయనిగారి యద్దులమీ
వెకు పూజలునిమిత్తం చేసియిచ్చిన శకము ౧౪౨౦ యిందుకు
118 దాఖలా మదృజేమజరాకు వాయువ్యభాగమందు యేటివంక
తూర్పు వైపున యద్దుల మూలె వద్ద శిలాశాసనం వున్నది.

తరువాతను వీర వెంకటపతిరాయదేవమహా
రాయలు చంద్రగిరిదుర్గమందు సింహాసనాసీనుడై రాజ్య
ము యేలుచుండు సూర్యవంశపు రాజులయిన మట్లయెల్ల
మరాజు అనే ఆయన చిట్టివెల సంస్థానీకుల వంశస్థుడు శిక్కటి
ప్రబలుడైవుండి (శ్రీ) విద్యానగరముయొక్క రాయపీఠస్థుడైన
వారివంశస్థుడైన వెంకటపతిరాయదేవ మహారాయలవారి
ద్వేషమును గలిగిన నంద్యాలకృష్ణమరాజుతో నంద్యాలదగ్గర
యుద్ధము చేసి జయించి నంద్యాలకృష్ణమరాజుకు పట్టుకే అ
భయమిచ్చినాడు.

తరువాత చంద్రగిరి సింహాసనాధీశ్వరుడైన వీర
వెంకటపతి దేవమహారాయలవారి తట్టునుంచి తాండ్రాజు తిరుప
తిరాజుగారు అనే వారు వుభయులు శిద్ధవటమందు ప్రభుత్వ
ము చేస్తూవుండగా చిట్టివెల సమస్థానీకుడయిన మట్లయెల్ల

మరాజు గారలు శిద్ధవటము సీమ ప్రభుత్వము చేశేటి కాండ్రా
జూతిరుపతిరాజుగారితో పొంటుకూరుగ్రామందగ్గర యుద్ధము
119 చేసి జయించి శిద్ధవటము స్వాధీనము చేసుకొనెను. యల్లమరాజు
భార్య రంగమాంబ వారి సుపుత్రుడు అనంతరాజు యల్లమరాజు
తదనంతరమందు అనంతరాజు శిద్ధవటము సీమ ప్రభుత్వము
చేసుచూ వుండి శిద్ధవటానుకు వాయువ్యభాగమందు వకే పన్నబల
ము వుండగా ఆ స్థలమందు గొప్ప బురుజు కట్టించెను

అదియిప్పుడు శిలమైపోయినది. బాగావున్నప్పుడు
అనంతరాజు బురుజని జనులు వాడుకొనేవారు. మరిన్ని శిద్ధవ
టేశ్వరుని దేవాలయమునకు చుట్టునున్న సామీప్యమందున్న దేవ
పరిచారికేలుల గృహములు వాప్పచేసి పై ఆవరణముగా ద్వారము
లపైన రాయితో గోడ గోపురములున్న విచిత్రంగా కట్టించెను.

యీ అనంతరాజుకు కుమారుడు తిరువెంగళనాథరా
జు యితడు ప్రభుత్వము చేసేటప్పుడున్న శిద్ధవటేశ్వర
దేవాలయ ఆవరణ ప్రాకారమునకు కొంత పని చేయించి ప్రా
కారము నెరవేర్చినాడు. గనుక వృభలులలో చేతనుదేవాల
యము ప్రాకారము కట్టబడినది. అని ప్రకృతము జనులు వాడు
కుంటున్నారు. ఇందుకే దాఖలా శిద్ధవటము కోటకుంటూ
రుప్పు ద్వారము ~~యెదుట~~ వెలుపల కాలిగోడకున్న పని
లిన శిలాశాసనము.

120 స్వస్తిశాకే శాంబతబాణాభూపరిమితే విశ్వావసా వొన్వత్సే
నబిరాయుషాంవగుణా బాబా చంద్ర తారంవిభుం, యుస్యానంతప్ప
పేణాతేన జనకే సైన్యాంటి కటంశ్రీ రణో ప్రాప్తే శిద్ధవటే యమబ్యాల
శిలా సాసనం విశాలాంకృతం॥

సాలివాహన సాముశక వర్షములువేయి
నేనూటయిరువదియేడుజనిన
విశ్వావసువసంగ వెలయువత్సరమున
సకలమాండూ రాజ్యసార్వభౌము
వీరవేంకటరాయ విభుడు చంద్రగిరిం(దు)
నితుసాంబ్రాజ్యంబు సేయునప్పుడు.
భానువంశాంభోజ భానుడంభోరాశి
గంభీరుడై వరగండమార్తి బిరుద
సామజసింహాభ్రావుకేతనభర్త
దేవమాంబాత్మయు ఓబాంవిభుండు
రణాభూబలి భూంత రాజవెలవెలి
వెంకటాద్రిమహేశ వీరవిభుడు
జంబులమడక భూసంగ్రామమునయశాలి
తేటతేపురిబొర్తారవాసి.
నందెల క్రిష్ణమనరనాధభయదాన
దక్షుడార్దండ విమత్ష్కగుండు.

అఖిలకర్ణాట సింహాసనాధీశ్వర
దత్తగా బావళీభ దాన ధారి.
విదళిత కొండ్రాజు వెంకటాద్రి విభుండు
వసూర్తి హోన సంపన్నగృహుడు.
విభుధ స్తుత కేతుత్న విజయ ప్రబంధాంక
121 కావ్య నిబంధ సద్గ్రంథకర్త.
(శ్రీ) ముదెల్లమురాజు పెరుపృతటాంక సం
ఘట్టనా నుభవ సంఘటిత యశుడు.
(ద్రు) విడ భూమధురాది దాత చంద్రయుగల
రత్నగోత్రేశా బాహువు కలుడు.
పెనుగొండ సమరయాచన పొందు శారగర్వ
ఖర్వేతరగా చగా ఖర్వభుజుడు.
రంగపూంబాంకుమార పతంస రత్నంబు
పరభామ బిరుదల భూయి బండి
విసుతావనీశ్వర వేశ్యాభు ఖంగుండు
ఖడ్గరగండాంక భాసురుండు
మన్నెహాం వీరుండు మంగళదాయుండు
రామ బెఖ్ఖవిపరరాజు . . .
ముళ్లతిరువెంగళమారసవాధి ప
రత్నరత్నాకరుడనంతరాజు

తమతండ్రి యల్లభూరమణుండు కొండ్రాజు
తిరుపతి రాజ్యపై నెరిగి కొల్వ
తనకత్తమైన దివ్య కానిన సిద్ధవటంబు
వలమున పట్టున పెద్దచెరువు చేసి
హృదయము పొంగ సిద్ధవటేశ్వరునకు
గోపురాంతికమైన సాలాంతరముగ
పురము ముట్లను వరగాఢమై పరిణమింప
ధాత్రి గట్టించె నాచంద్రతారకముగ

ఈ అనంతరాజే సిద్ధవటానకు ఈశాన్యం రెండు పరుగుల దూరమున బోగులకొండపైన దుర్గము కట్టించె నవనని కొత్తగోడ వేయించెను కాని నిర్లక్ష్య స్థితివేనందున సంక్షేపము అయినది. ఈప్రాకారము శిలాశాసనము వున్నది. కోటపైన ప్రాంశ్న అనంతరాజు నిత్యము ఆ వీరము యొంచ త్రావమ్మిత్తో ముగ్గురు పదార్థలు భోజనము చేసే వాండ్లు గనుక ముగ్గురుభోజనం అనంతరాజు అని జనులు పాడుకొనే వారు.

౧౨ తరువాత యీ తిరువెంగళరాజు గారికి మారుడు ముట్లి అనంతరాజు సిద్ధవటం తాలూకా ప్రభుత్వము శాలివాహన శకము ౧౬౧౦ విళంబి సంవత్సరము వరకు చేసెను. అంతట ఢిల్లీసింహాసనాధీశ్వరుడైన అవ్రంగజేబు బాదుషా షావారి ప్రభుత్వము కో[illegible] దేశము వెళ్ళ ప్రాంత

స్థలం శిద్ధవటం తాలూకు వుండగా వారికి ఋజువుగా కృష్ణ
మరాజు అనేవాడు బందుశాహి తట్టున్నుంచి యింకేశవను
బందోబస్తు కాయవచ్చిన నెకనాము ఖాను అనే తురక మొఖ్య
అధికారస్థుడై వుండగా శిద్ధవటం తాలూకు అధికారము
చేసిన వారున్ను పైన వ్రాసిన క్రిష్ణమరాజున్ను మిర్జాం అజి
బంకి రుకేరాడు ఆమిలు తాలూకు అప్పాజి భోమరాన్ను
వికారి సంవత్సరం లగాయతు ప్లవ సంవత్సరం శాలివాహన
శకం ౧౬౮౩ వరకు అధికారము చేసినారు. యీనెకనా
ముఖానుడు శిద్ధవటానకు దక్షిణం పినాకినీ తీరమున
నెకనామపురం అనే పట్టణం కట్టించినాడు.

త॥ హైదరగులాము ఆమిలు దివాను యూరమువారిహు
దుఖాను పెషకార వెంకప్ప శుభకృతు సం॥ లగాయతు
శాలివాహన శకం ౧౬౮౯ ప్లవంగ సంవత్సరము వరకు
౭ యేండ్లు అధికారము చేసినారు వెల్లూరి సరకారు వుద
యగిరి హోబెల్లు తరాపుండెను.

123 వీరు చేసిన అమలుకు భోగపట్టాలు దాఖలాన్ను
న్నది శ్రీ మేస్ముఖ్యుల ప్రభుత్వములో దేవునికి నడిచే భూ
ములు తక్మా పడుతూ వచ్చెను. తరువాత నెకనాముఖా
నుక్రిందనే శిద్ధవటం మొఖాము బాజాయి లంకి అనేవాడు
అధికారము చేస్తూ వుండగా ఆలంగీరుబాదుశాహా వారి

తప్పయినుంచి నెకనామ ఖానుని తఖ్సీరు మీరుజుములాం అనే(
తురక బాదశాహా యొక్క సరదారుడైన వాడిని దక్షిణాదేశ
ము బందోబస్తు మాయమని కొంత సైన్యముతో కూడా పంపిం
చినయెడల అతడు యీ ప్రదేశములకు వచ్చి గండికోట దుర్గ
ము సాధించి అక్కడనుంచి గుర్రముకొండ మొదలయిన
కిల్లాలు స్వాధీనము చేసుకొని సిద్ధవటానకు ప్రవేశించి
పూర్వం మట్ల అనంతరాజు తిరువెంగళనాధరాజు యీఉ
భయుల వల్లను కట్టించబడిన సిద్ధవటేశ్వరుని దేవాల
యము ఆవరణ ప్రాకారానికి పైన కొమ్ములు చుట్టు చిత్తరాలు
యీశ్వర చికోలుగా చేసి అందులో కొంత సైన్యము న్ను
వుంచి చిత్తరాల మీద ఫిరంగులు ఉంపించి కొట్టుచుండ్లా
అగడ్త తవ్వించినారు.

యీ మీరుజుమలా దినములలోనే ఆరకాడ
124 సుబేదారు నవాబు సాదతుల్లాఖాన్ వారికి సిద్ధవటం వగయి
రా కొన్ని తాలూకాలు స్వాధీనము చేసినందున వారి తట్టు
నుంచి క్షత్రియ వంశస్థుడైన రాజా నేసరసింగు అనే ఆయనను
కొంత ఫవుజుతో కూడా సిద్ధవటంవాకి వేదారుగా వుం
చి బాజాబలాకీ సాహేబు అనే తురకను సిద్ధవటం తాలూకా
మామిలయితుకు మొకర్రరు చేసిరి.

—ఆ బాజాబలాకీ సాహేబు హృదయగిరి వారి

వుండి తాలూకా వ్యవహారము చేస్తూవుండెను. కిల్లాలో వున్న
కాలునాయకులు ముత్తసద్దులు కావలాతోలు సంగతరాసులు
ఖజంత్రీలు మొదలయ్యినవారి జీతానంతముగాను ఖదీమలుతా
లూకులో వెన్నెపండెండుగ్రామాలు షేలూగా వింగడించి
శిద్ధవటుం తాలూకాలో దాఖలు చేసి పైన వ్రాసినవారికి
జహాగీరుగా యిచ్చిన గ్రామాల వివరము.

౧ తిరువెంగళాపురం అనేగ్రామం దరవె పల్లె వెంకటపతికిన్ని
సంజీవప్పపంతులు కామ్నరాజు నరసింగరావుపలనవాసు నరసిం
గరాయనివారికి జహాగీరు.

౧ ప్రభువుల వీడు అనే గ్రామం కొమారిలు యనుకొను
తిమ్మానాయునికి జహాగీరు.

ఖ౫ ౧ యతిరాజు పల్లె ఖజంత్రీలు వృఖాజి వెంకటపతికి
జహాగీరు.

౧ కొలవపల్లె బాణాకారి సంగతరాసు బుడ్డి బాజీ వెం
కటరామయ్య దగయరాలకు

• కానసముద్రము దగయరా గ్రామాలు

౧ కానసముద్రము	౧ యిమడాపురం
౧ గొడుగు నూరు	౧ కేశవపల్లె
౧ పుట్టెయపల్లె	౧ వీరపల్లె
౧ కొంగలవీడు	౧ వెంకటశెట్టిపల్లె

యీ యెనిమిది గ్రామములున్న కోలునాయకుల్కు జహాగిరు
గా యిచ్చినారి వారిపేర్లు

౧ యమాం నాయకుడు

౨ వేతులబూంచిన యమాం నాయకుడు

౩ కోలుగరి వెంకటాద్రినాయుడు

౪ వుసిరి వెంకటేలు రామానాయుడు.

126 ౫ ఆరెతి చిన్నన్న

యీ ఐయిదుగురికి జహాగీరు. అంతుగ్రామములు ౧౨ పండ్రెం
డున్ను వారి వారికి జహాగిరుగా యిచ్చినారు గనుక యీ ౧౨
గ్రామములకు నిద్దవిటం కోలునాయకుల పర్గణాలకు వె
ళ్ళివిగనుక కోలుగ్రామాలు అని వాడుకనే వారు.

ప్రభుత్వము తురకాణ్యంగనుక యీ పండ్రెండు
గ్రామములు పైన వ్రాసిన కోలునాయకులకు తురక భాషతో
ఇనాం శాం అని వెళ్ళిలవో వ్రాసేపద్ధతి గనుక ఇనాం శాంపాయ
కట్టు అని వాడికె అయినది. యీ పైన వ్రాసిన ఖోజా వలత్వాతి
సాహెబు నిద్దవటం తాలూకు పూర్వోత్తరం విచారించేటం
దుకు స్థలకరణం విరూరి శీతారామయ్య శాలివాహన
శకవరుషంబులు ౧౭౪౦ కు కలకసంవత్సరములగాయతు
శాలివాహనశకము ౧౭౭౫ ప్రమాదిసంవత్సరమువరకు
పూర్వోత్తరము వ్రాసెను.

127 తరువాత రాజా కేసరి సింగు కుమారుడైన రాజా పత్తేసింగు వార్కి
సిద్దివలు ముతివేదారి మొకరరు చేసిరి గనుక షాజూతో కూడా
కాలు పోవ్వుండెను. అంతట బాజాష్ట యులాగా వారికి తగయురు అయ్యె
అరకాడు నవాబు సాదతుల్లా ఖాన్ తమ్ముడు నంబాసైదు ముష్టఫాసా
హెబుల వారిని వ్వావహారము నకు మొకరరు చేసిరి గనుక అతడు వ్వు
దయగిరి పోవ్వుండె శకం ౧౬౨౨ విక్రమ సంవత్సరములగాయతు
శాలివాహనశక వర్షంబులు ౧౬౩౭ విక్రుతి సంవత్సరము వరు
కు ౧౧ పదుకొండు సంవత్సరాలు వ్వావహారము చేసినారు.

అప్పుడు సిద్ధివటము తాలూకా వ్వుదయగిరి పోతివె
ళ్లుతూ వ్వుండెను. కాలు పోవ్వ స్థనాయకులు విగ్గరాలకు మును
వ్వునడిచే గ్రామము తో ముఖ్యడూ నరదూస్తూ వ్వుండెను. అంతటదా
వ్వుందుఖాను గారు వచ్చి కడప సిద్దివటం గుర్రముకొండ వగయిరా
సీమలు యిలా వత్తు స్వాధీనము చేసుకొని నాలుగయిదు సంవత్స
రములు వ్వావహారము చేసిరి.

128 వీరి దినముల పోలె రాజా పత్తేసింగు వారు కిలే
దారుడుగా వ్వుండెను. అంతయు నవాబు దావ్వుందుఖాన్ వారిని
పొందరా స్థాన్ తమ్ముకు సైదుల వాలెదాయి తేసని ముత్తము
సైన్యము తో పావ్వుని బాదుశాహ వారి ముకుంద వచ్చినం
దున కడప సరాబాకు వుయూజా ఉబ్బునబీఖాను వారిని
మొకరరు చేసి వ్వుండిరి.

సిద్ధవటం పారుపత్యం మీర్జా ఖద్దివేలు పరగణాలు మామూలున్ను ఆరకాటి వారికి సాదతుల్లాఖాను వారి జప్తుచేసినారు. గనుక వారి తబ్బునకి కిస్తేదారు పత్తేశింగు సిద్ధవటం ముకాం వుండెను.

దావూదుఖాన్ హిందూస్తాన్ తబ్బుకు వెళ్ళిపోయి నాడు. నవాబు అబ్దున్నబీఖాను వారు శాలివాహనశకం ౧౬౨౭ వికృతి సంవత్సరము తాగాయతు కడపసుబా మేలుతరా వుండిరి. దావూదుఖాన్ హిందూస్తానుకు వెళ్ళి పోయిన తరువాత అబ్దున్నబీఖాను వారు కడపలో వుండి దొరతనం చేసి దేశం యేలుకుంటూ సిద్ధవటం ఖిల్లా స్వాధీనము చేసుకోవలెనని యోచన చేసి మహారాష్ట్రులతోటి తమకు రాజకార్యములు స్థిరమైవున్నదిన్ని రాజకార్యం ప్రాప్తమయ్యే పర్యంతం తమ జనానా
1719 వుంచగలందులకై సిద్ధవటం కోటలో జాగాయిప్పిస్తే జనాని క్షేమము మయ్యేకారకు అక్కడ వుంచి రాజకార్యం కుదిరిన పిమ్మట తిరుగా పిలుపించుకొనేదము అని తెలుపుతున్నది. కాబట్టి యీసమయం మీరు చేయవలసినది.

అని తమకు మనుష్యులచేత రాజా పత్తేశింగువారివద్దికి సిద్ధవటంనకు వర్తమానం అంపించగా వారు ఆమాటలు విని మానుష విషయమైనపని గనుకనున్ను సమీపసముస్థానాలయందు వుండేని మిత్రంతోటనున్ను

యీలాగంటె సమయమందు ప్రపత్తి చేయవలసిన ధేవిషొ
తమని మొనవి చేసి ఆ ప్రకారమే శిద్ధివటముకోటలో వారి
పిడునాసా వారు వుండే టందుకే స్థళం యిప్పిస్తామని
వర్తమానం అంపించిరి. అందుమీద కేడపనవాబు అబ్దుల్
నబీఖాను కృత్రిమమును విచారించి ౧౫౦ నూటయాభై
డోళీలు తయారు చేయించి డోళీ ౧కి నలుగురేసి పఠాణీ
లను ఆయుధములతో కూడా వుంచి ఖరఖాలు పైన వే
యించి యితటాటోప్పు చేయించి జనానా స్త్రీలతో సుకాని
౩౦ పోయినట్టుగా తను మాత్రం యిట్టూ పోరా సెంకలతోకూడా
కేడప నుంచి శిద్ధవటానకు అంపించగా ఆ డోళీలు శిద్ధవ
టముకోటలో ప్రవేశించిన వెనుక వారికి వుండే టందుకు
రాజాపత్తే శింగు కోటలో రెండు మహాళ్లు ఖాళీ చేయించి
అందులో యీ పల్లిన డోళీలు ప్రవేశం చేసెను.

మహాళ్లలో డోళీలు ప్రవేశం చేయించిన వెనుక ఆ
పఠాణీలు ఆయుధములతో కూడా వెలుపటికి వచ్చి కో
టలో తాలుస్తమైన వారిని శిరచ్ఛేదనం చేసి కోటలో నాలుగు
తట్టు బురుజుల మీద నున్న దేవిడీ మీద నున్న పారాలు
వుండిరి. యింతలో కేడప నుండే అబ్దుల్ నబీఖాను వారు
మరి కొంత ఫౌజు అంపించినందున వారున్ను పట్టుక
లసిన వెనుక రాజాపత్తే సింగును కయిదు చేసిరి.

అంతట తాలూకా శాలివాహనశకం ౧౭౦౦కి సరి విళంబి
131. సంవత్సరమందు సిద్ధవటము తాలూకా ఖిస్తి చేసిన నవాబు
అబ్దున్ నబీఖాను స్వాధీనము చేసుకొనెను. తాలూకాను ము
ఖతలారు కొన్ని గ్రామాదుల వారి వద్దనున్న భోగపట్టాల లోని
శాలివాహనశకం ౧౬౯౨ వికృతి సంవత్సరం నాటికే అబ్దున్
నబీఖాను అములు కేడపతో కూడానే సిద్ధవటము తాలూ
కాకునున్నరు జూన్ అయినట్లుగా వ్రాసి వున్నది కాని మరి కొన్ని
గ్రామాదుల వారి శాలివాహనశకం ౧౭౦౦కి సరి విళంబి సం
వత్సరము నాటికి అబ్దున్ నబీఖానుకు సిద్ధవటము తా
లూకా స్వాధీనము అయినట్లుగా వ్రాసి వున్నది.

ఇందుకు దాఖలా యేమంటే రాజా పత్తేసింగు
ఖిల్లేదారుడు సిద్ధవటము లో వున్నట్లుగా రుజువు. కస
బా సిద్ధవటము వారి జోశి అప్పాభట్లవారి వద్దవున్న కాగద
పుస్తకము శాలివాహనశక వర్షంబులు ౧౭౦౦ అగు
నామ సంవత్సర భాద్రపద శు ౧౫లు మహారాజశ్రీ
పత్తేసింగు కిల్లేదారు వారు (శ్రీ) మద్వ్యాఘ్రనాది షట్కర్మ
నిరతులలైన సిద్ధవటం చంద్రశేఖర జోస్యుల వారికి
132 (వ్రా)యించి యిచ్చిన భూదాన పత్రిక.

కసబా మంజకూరు చెరువుపాను వృదయము సింగుమడి
సర్వశం నాలుగు గుంటలు యిమడి సహోదక దాన ధారా

పూర్వీకము గాను దొంతుల్ల గారికి సంక్రమము గాను కలవు
ఋక్థనాము అని వ్రాసి వుండెది ~~[illegible]~~ కనుక శాలివాహనశకం
౧౬౩౫ గా పోవి శంఖ నామసంవత్సరము నాటికి శిద్ధవటం
తాలూకా నవాబు అబ్దునబీఖాను మయానావార్య
లు ఖలువు అయినట్లు గాను వ్రాసివున్న ... కాయితము.

యీ అబ్దునబీఖాను శిద్ధవటం తాలూకా స్వాధీనం
చేసుకొన్న వెనుక యితనికుమారుడైన అబ్దుల్ మహమదుఖానుకు
శిద్ధవటం తాలూకు జహగీరు యిచ్చెను. ఆతనికే మామ్యాని
య్యా అనిన్ని బద్దేమియ్యా అనిన్ని జనులు వాడుకొనే వారు. ఇత
ని ప్రభుత్వం శిద్ధవటం ~~[illegible]~~ శివ తాలూకాకు శాలివాహన
శకవరుషంబులు పోవి శంఖ ౧౬౭౮లగాయతు శాలివాహ
నశకము ౧౬౮౫ క్రోధినామసంవత్సరం వరకు యేలుకొ
33 న్నాడు. అప్పుడు వీడుపనాయితని తండ్రి దౌలతు చేస్తూవుండెను.

ఇతని ప్రభుత్వములో శిద్ధవటం కోటలో కొన్ని
మల్లరదేవాలయములు పడదోశి అందుల వృషయెలాంగమైన
కొన్ని రాళ్ళు మొదలయిన సామానుతో తనమహళ్ళు కట్టిం
చి కొన్ని పూజార్లు పరిచారకులు ఉండ్లు కోటలోవుండి
నటువంటి చిన్న పడదోశి వారిగ్రామానుకు తూర్పుభాగ
మున పేటలో జాగా యిప్పించినాడు.

వీరియొక్క దుర్నడతలవల్ల దేవునికి పూర్వంనడిచే

మర్యాదలు దినే దినే తక్కువ అయి ప్రాంచా ప్రతిసార్కారములు వర్క
గా జరంగత పోవడము వల్ల దేవాలయంబులు న్నుదినే దినే ఖిలము
వుతూ వచ్చెను.

తరువాత యీ అబ్దున్ నబీఖాను పెద్దకుమారుడు
అబ్దుల్ మహమ్మదు ఖాన్ యితనికే కొన్నిదినముల పిదలుదృ
ష్టి తక్కువ అయిపోయినది గనుక అంధ నవాబు అని జనులు
చెప్పుకొనే వారు. ఇతడు కడపవాడ దౌలంతు చేస్తూ వుండెను.
మహమదఖాన్ తరువాతను యితని తమ్ముడైన అబ్దుల్ మహ
134 సుంఖాన్ వ్రరప్ప పెయాంచే మియ్యానే శద్దవలంతా లూకాం శాలివా
హనశకం ౧౬౬౭ క్రోధన సంవత్సరముల గాయుతి శాలివాహ
నశకము ౧౬౭౪ అంగీరస సంవత్సరము వరకు ఏలుకొన్నాడు.
అప్పుడు కడప వాసమే యితడే దౌలంతు చేసినాడు.

యీవేళ సుంఖానుడు దౌలంతు చేసేటప్పుడు నాస
రజంగు తా~~లూ~~ కొండా అతనికి కుమ్మక్కుగా ప్రతిచేరి తట్టు
కుపోయి వుండె అక్కడ కందనోలి నవాబు హిమ్మతు ఖాన్ బ
హాదరుతో కొండి షేతూరి చేసి కందనోలు నవాబు హిమ్మతుబ
హాదరు చేత నాసరజంగును చంపించి తలకోయించి మొగామొ
య్యాలు హిమ్మతు బహాదరు ౧ నాసరజంగు చేపినల్లుడయిన మ
దాయలుతు మెహదీన్ ఖాను ౧ యీమలుగ్గరుయొక స్వదైతిరుగా
గోలకొండ పోటవెవని గుర్తుంకొండ శివువోరాయ బాలటికి

ప్రవేశించిన వెనుక హిదాయతు మొహిదీను ఖానుతో కందనూ
135 లు హిమ్మతు బహాదరు మొహసుం ఖాన్ యిద్దరు లడాయి చేసిరి.
ఆ లడాయిలో హిమ్మతు బహాదరు చచ్చినాడు. మొహసుంఖాన్
తిరిగి కడప ప్రవేశించెను.

తరువాత అబ్దుల్ నబీఖాన్ కొమారుడు అబ్దుల్
మహాజిదుఖాన్ వురఫ్ అబ్దుల్ మహాజీదు మియ్యాసాహెబు
నిశత వరుషంబులు ౧౬౨౪ శ్రీముఖసంవత్సరములగాయితి
శకం ౧౬౨౮ యీశ్వరనామసంవత్సరము వరకు కడపశిద్ధ
వటం యీ రెండు తాలూకాలు దౌలతు చేసెను.

యితడు దౌలతుకు వచ్చిన వెనుక పూర్వము
మొహసుంఖానుడు నాసరజంగును తలకోయించెనని మిత్తం
ఆపగ తీర్చుకొనే కొరకై నవాబు బందగానే అల్లీనిజాంవల్లీఖాన్
షాహెబుతో కూడా కడపకు వచ్చి వుండగా యీ అబ్దుల్ మహాజీ
దుఖానుడు నిజాంమల్లిఖానునికి రెండు లక్షల రూపాయిలు
యిచ్చి కడప జిల్లా తమ స్వాధీనము చేసుకొనిరి. తనుకే సలహా
మరి నిజాంమల్లిఖానుడు తిరిగి తన స్వదేశానుకు పోయిరె
ను. యీ అబ్దుల్ మజీదుఖానుండు కోలారు వద్ద వుండేపొఉ
136 కోటం ఠాణా వేశి అక్కడనుంచి తంభం వద్ద వుండే కనకగిరి
స్థిరఠాణా వేశెను. తరువాత మరాఠీలతట్టునుంచి యీశ్వర
సంవత్సరమున బలవంతరావు అనే సరదారుడు సైన్యముతో

కూడా కడప కేపమ్ము యుండుకుంతూర్పు రెండు పరువ్వలదూరమున
బండికనుము వద్ద మహొజీదు ఖానుడు కాంత సైన్యముతో
కూడా పోయి మహారాష్ట్రులతో లడాయీచేసి తుదకు
మహొదు ఖానుడు యుద్ధరంగమునందు గతుడయినాడు
యీతను దౌలతు చేసిన సంవత్సరాలు అయిదు.

యితని పినతండ్రి అయిన మొయాసుంఖాన్ ప్రరపు మెయా
నా మియ్యా మహారాష్ట్రులతో సలహా చేసుకొని వారికి గుత్తి
గుంట్రము కొండవగయిరా కొన్నితాలూకాలు విడిచిపెట్టి కడప
శిద్దవటం వగయిరా కొంత దేశం స్వాధీనము చేసుకొని కడప
పాదౌలతు చేస్తూ వుండి తనకు సంతు చేక పోయినందున సాం
137 కుడుకు మారుద్ధ మహమ్మదుఖాన్ అనేవానికి శిద్దవటం తాలూకా
యిచ్చేసి ఆల అబ్దుల్ మహొదుఖాన్   కుమారులయిన
నవాబుఖాన్ సైదుమియ్యాఖాన్ రమ్యామియ్యాఖాన్ యీ
ముగ్గురిని శిద్దవటము కోటలో పెట్టి ఖయిదుచేసి హకింఖాను
రెన్ని సంకెళ్లు వేసి వుంచివుండగా శాలివాహనశకవరుష
ములు ౧౬౮౦ అగు బహుధాన్య సంవత్సరము లగాయతు
శా॥శకం ౧౬౮౪ చిత్రభాను సంవత్సరము వరకు సరవర ఖాన్
శిద్దవటము వ్యవహారము చేసిన యేండ్లు మూడు.

అంతట చిత్రభాను సంవత్సరమందు శిద్దవటంలో వున్న
సరవరఖానున్ను కడపకు రమ్మనమని నవాబు మొయాసుంఖాన్

వర్తమానము అంపించగా కడప తురావ ఖానుకు అనుమానించి సరవరు ఖానుడు రాక పోయినందున నవాబు మియాసం ఖాన్ సరవరఖానుడిని పట్టి తెప్పించవలెనని యోచన చేసినంతలు ఆసంగతి సరవర ఖానుగారికి తెలిసి ముక్తసరి కొంత మందితో సిద్ధవటము మకాము వదలి కంభం తట్టు వెళ్ళిపోయెను.

138 అక్కడ కొంత మందిని కూడా కూర్చుకొని మకసారి సిద్ధవటం పేట మీద వల్లి పరారతు చేసినం ~~తలు~~ తలు సిద్ధవటం కోటలో నున్నవారు కార్య పెట్టిరి గనుక వారితో కొంత సేపు కార్యం చేసి సరవర ఖానుడు తిరిగి పోయెను. తరువాత విషు సంవత్సరమందు సిద్ధవటము కోటలో వున్న నాయకులు తిమ్మనాయుడు సిద్దినాయుడు సిక్కువాండ్లు మొదలయిన ముఖ్య సరదారులు ఏకస్థులై కుట్ర చేసి సిద్ధవటం కోటను సంకెళ్లతో వున్న అబ్దులే అలీమ ఖానునికి దౌలతు మీద కూర్చుండ బెట్టి నజరులు గుజరాయించినారు.

ఆ వర్తమానం కడప నవాబు మియాసంఖానునికి తెలిసి ఆవిషయమందు తాను విరోధించినట్లు అయితే కార్యా ఖిలలు లో వస్తుందని యోచన చేసి తాను కడప విడిచి కందనాలు కనుమ వెళ్ళి పోయెను గనుక సిద్ధవటం కడప రెండున్ను హాలిం ఖానుడే దౌలతు చేస్తూ వుండె ~~ను~~ తన తమ్ముడైన సైదమియ్యా ఖాన్ వారియా మియ్యాఖాన్ అనే వారికి పసుపుల ప్రయాల

139 వాడు వగయిరా కాన్స్త్రాపుములు జావర్నాచేసినందున వారు
వృభయులు కొంతపృజుతో కూడా పోయి పసువుల వద్దదిగి
వృండగా ~~పోయి~~ సరవరఖానుడు నూరుగుర్రం యిస్వారుబారు
తోటివచ్చి ఆవృభయుల మీద కార్య పెట్టగా కొంతసేపులడా
యి అయినతరువాత సరవరఖానుడు తిరిగి పోతూ వుండగా
సైదుమియ్యాఖాన్ రవున్నామియ్యాఖాన్ వృభయులువెను
దగిలిపోయి వుయ్యాల వాడుదగ్గెర సరవరఖానుని నిర్తి
తలగొట్టినారు.

నవాబు మెయూంసంఖానుడు కందనోలుకు పోయి
యినతరువాత తన మెహుమారు వుంగరము వగయిరా సామాను
అనేతగుమనిషి చేతికియిచ్చి హామింఖానుకోకియిమ్మని
అంపించగా అతను మెహుమారు వుంగరము తీసుకొని వస్తూవు
న్నంతలు హామింఖానుడు గయిరా సామాను దేనిమిత్తము వీలు
చేత వస్తున్నాడో అని శిద్దిహాలాంబు అనే సరదారుగోని తగిన
పరాత్రం సైన్యముతో అంపించినంతలు అతను గయిరా సామాను
140 యెదురుపోయి గుండు వలాయించినాడు.

అంతలు గయిరా సామాను నవాబు హామింఖాను
వారిక్ర నవాబు మెయూంసలంఖానుని వారివద్దనుంచి మొహుమారు
తీసుకొని వచ్చినాను. నా మీద కార్యం చేయువలసిన అగత్యము
లేదని అగుపర్చగా సమాధానము అయి వృభయులు కేడపకుం

వచ్చి వెయి వారు మాఫీం ఖానునికి నయూసాహేబు ఇచ్చినాడు.
అంతట నవాబు మెయూసుంఖానుకే తందనోలు వాకొలుం ఇయిపా
యినాడు. ఈ మాఫీంఖానుడు శాలివాహన శకం ౧౬౬౩ విషుసం
వత్సరము తాగాయంతు కడప సంబా శిద్ధవటం సవరిగా
దొలతు చేస్తూవుండగా విరోధి సంవత్సరమందు బాహాదరు
పురపు హైదరల్లీఖానే శ్రీరంగపట్నం ప్రభుత్వము చేస్తూ
వున్నవాడు ఫౌజుతో కూడా వచ్చి శిద్ధవటాన్ని దత్రిగాము
తాబాకంవమ ఊకూరు వ్రాలుగ్రామము మొదలైనటువంటిమి
ట్టువద్దికి వచ్చి దిగివుండిన నవాబు మాఫీముఖానుని విడదను
141 శిరారతు చేయడానుకు మొయాబంబి వుండినయెడల నవాబు
మాఫీముఖానుడు తనవద్ద దివానుగిరి చేస్తూవున్నకాయస్థు
వృత్తము బందులాలాను రాయభారముకు పంపించి పేష్క
షు నిర్ణయించేలాగున చేసుకొని కొంత పైకము నజ్జరియిచ్చినం
దున బహాదరు పైకం తీసుకొని వెళ్లిపోయెను.

అప్పుడు బహాదరుకు యిచ్చే పైకం నిమిత్తంగాను వృత్తము
బందులాలా వమోళోపత్తున కొంత జవాహీరు యిచ్చివుండగా
ఆ జవాహీరు వృత్తము బందు తనవద్ద కొంత దాను అపహరించి
వుంచుకొన్నాడని రాజారూపరామ గ్రుయ్యాలవాడకెనవ
రెడ్డిగారు వృభయులు నవాబు మాఫీము ఖానునితో చెప్పినందున
నవాబు ఆ మాటలు విశ్వసించి వృత్తము బందులాలా యిల్లు

లడాయి జరిగి అతడిని మేనగకాలికి కొట్టి చంపించినారు తరు
వాత మన్మధ సంవత్సరమందు నవాబు నిజాం అల్లీఖానుకు తమ్ము
డుండి కాంత సైన్యముతో కూడా నిజాం బసాలతు అనే సరదారుడు
వుండే వారి వారం తల్లునదిగి వుండగా నవాబు హాఫీజుఖా
నుడు పోయి నిజాం ధ్యాంసాను తెలుసుకొని బాహాదరుపదను
142 తీరాంరయుబాయు వదిననే యొంటన చేసి వుండగా బాహాదరు
శ్రీరంగపట్నము విడిచి హైదరు దక్షిణ తల్లినవల్లివుండ
గా నిజాం మద్యాంసాలింగి నిర్మల అనే గ్రామం మార్గానపో
యి కడప హాఫీజుఖానుని స్త ఖానుకు పోయినాడని చెప్పవం
తలు అక్కడ కందనవోలు నవాబు మునవరఖానుడు వుండగా
అక్కడ రెండు రోజులు వుండి అక్కడనుంచి సైన్యముతో కూడా
దుర్వాలితాలూకు బాకర్లా పాలెమును వచ్చు కిల్లా ముట్టి వె
లసముస్తానికి తెన అప్పయ్యరాజువారి పరంగావుండగా
ఆ కిల్లాకు బేడా వేసి నాల్గునెలలు లడాయి చేసి కిల్లాపు
తమాం చేసి అక్కడనుంచి శిద్ధవటంకిల్లాకు ప్రవేశించి తరు
వాత నబవాదరు యొక్కడ వున్నాడు? యేమి గావున్నా
డు? తెలియగలందులకు బాతనీలను పంపిస్తూ వచ్చినంత
లు పోయివచ్చిన వారిలో కొందరు నవాదరు హైదరుగటనిపోం
దినాడని చెప్పుతూ రాగా ఆప్రకారం చెప్పుతూవచ్చిన
వారికి హాఫీజుఖానుడు యినాములు యిస్తూ వచ్చినాడు.

143 ఈ వర్తమానము బహాదరుకు జాహీరు అయిన మీరాసాహేబు
అనే వానితో కూడా కొంత ఫౌజు తైనాతి చేసి కడప థానా వెయ్య
మని పంపించగా అతడు వచ్చి దువ్వూరు తాలూకాకు సామీప్యం
కు వున్న దిద్దె అనే గ్రామము యొక్క కిల్లా తీసుకున్నంతలు యీ వర్త
మానం మాధవుఖానునికి తెలిసి తన తమ్ముడైన గప్పూరుమియ్యా
మరి వకట తమ్ముడైన సైదమియ్యా సున్నూ యీ యిద్దరి వెంబడి కొంత
సైన్యం జంగి సావారా నున్ను సిద్ధంహోలు అనేసరదారుడోని కూడా
యిచ్చి కడప బందోబస్తు చేసుకొని వుండుమని పంపించినంత
లు వారు కడపకు వచ్చి మీరుసాహేబు అనే వాడూ బహాదరు
తల్పునుంచి కువున్న దిద్దె కిల్లా తీసుకున్నాడు గనుక దువ్వూరిక్కి
పోయి ఆ కిల్లా బందోబస్తు చేసి కిల్లాకు వెలుపల దిగి వుండ
గా బహాదరు తల్పునుంచి వచ్చిన మీరసాహేబు కువున్న దిద్దె
నుంచి ఖైదర్లిజంబులు మడకె తీసుకొని అక్కడనుంచి వచ్చి
పొద్దుటూరు తీసుకొన్నంతలు దువ్వూరు వద్దనున్న మా
సేనమియ్యా వగయిరాలు పోయి పొద్దుటూరి మీదనులడా
144 యి చేసి మీరుసాహేబు థానా విడిపించి తిరుగా వచ్చి దువ్వూ
రు వద్ద దిగి వుండెరి

అంతలు వెనుక నుంచి యింకా కొంత ఫౌజు కువున్న
కు తేస్తేను గాని తన నుంచి కడప థానా వెయ్యడము నిర్వాహ
క పడదని మీరుసాహేబు బహాదరుకు బత్రకల్లు తోట్టున వ్రం

డగా వర్తమానం అంపించుకున్నంతలు ఆ వర్తమానం
వింటూనే బహాదరు తొప్పాలిత్రగల్లు తెట్టు నుంచి యామవత్తై
న్యముతో వచ్చి దువ్వూరికి నైరుతి భాగమందు నరుందు
గడ్డను ఖాసదేరా వేయించుకొని జిల్లెళ్లతంగటూరు
వెల్లాలి బలవంతూరు యీనాటుగు అయిదు గ్రామములు
మెయాశిష్ట వృజు యామవత్తు దిగి వుండెను.

బహాదరు తొప్పు బత్రగల్లు నుంచి సైన్యము
యామవత్తు తీసుకొని వస్తారు అని హాకింఖాను నిశి వర్త
మానంతెలిసి హుశేనుమియ్యాగఫాబియ్యా - శిద్దిహేలాలు
సహాయాముగ్గురిని వారితో వున్న సైన్యము సహా వచ్చి
145 కడపకో ప్రవేశించి వుండవలెనని వుత్తరములు వ్రాయించి అంపిస్తే
శిద్దిహేలాలు అనే సరదారుడు షితూరి చేసి బహాదరు స్నేహం
కోరిన వాడై హాకింఖానుడు అంపించిన వుత్తరములు హు
శేనుమియ్యాగఫాబియ్యా వారికి అగుపరచక తనవద్ద
నే దాచివుంచెను.

శాలివాహనశకము 1701 వికారిసంవత్సరము
చైత్ర శుద్ధ 15 పౌర్ణమి నాడు రాత్రి హుశేనుమియ్యాగ
ఫాబియ్యా యామవత్తు సైన్యముతో రాత్రి భోజనములు
అయిన పిమ్మట శిద్దిహేలాలు అనే సరదారుణ్ని కూడా వెంట
పెట్టుకొని యుదులు వచ్చివున్న ఫౌజు పైరుసాహోబిచిని

బహాదరు టిప్పూ వచ్చివున్నారని వర్తమానం తెలియుతె వున్నం
దున మీరు సాహేబు మీద మనమునిఖ్ఖావుతేయుటేకే పాలేగా
ండ్లే పౌరుషంచేత నవాబులు యుద్ధరున్ని ఉంబారిలుపవా
రీలు అయి శిద్ధపోలాలు ఉనే సరదారుణ్ణి వెంబడి తీసుకొని
బహాదరుషా జూతుం యెదురుగా మైదానమును తెంవచ్చి నిలి
చూండగా యేమీలను యెంత వెచ్చుమాలినా షాంజునుత్రం
తోపుఖానా ఉశక్యముగా తనవుడగా చూంటి తమస్సైన్యము
తో కొందరు బుద్ధిమంతులైన ముఖ్యసర్దార్లను మ్నశిబ్బం
దులాలునునన్ని పిలచి షవ్యజు విస్తరించి తనబుడుతూవున్నది
మీరుసాహేబు షవ్యజు వచెవుండలేదు. బహాదరువచ్చి
వున్నట్టు అయితే దగా అవునుగాని యీవిస్తారము షవ్యజుమీద
కార్యపెట్టి మనంక్షేమమును పొందేలాగున తెనబుడవేదు. మీరు
సాహేబు షవ్యజే అయినదిన్ని చేత బుద్ధుబహాదరె వచ్చివున్న
దిన్ని వలనతెం యేవిధంగా తెలియువలయుననిఅయోచన చేస్తూ
వుండగా ఉందువారి ముఖ్యమైన కొందరు సరదార్లు మేము పో
యి యుదిరి పత్తాతని వస్తున్నామని పరిమందిసవార్లు బహా
దరు తట్టున వున్న గుర్రపుసవార్లు మీదనడచి బహాదరు
ఫౌజులోకు వతె సవారును జాయిహాతే ప్రాణంతో పట్టుకె
తీసుకొని పోయి తమదండ్లువారు చేసికొని యీ షవ్యజుతో
వచ్చిన సరదారుడు యెవడు అని అడిగినాడు.

147 అందుకను ఆసవారు చెప్పినమాటలు బహాదరులిప్పుడుద్దేశు విచ్చి వున్నారు: కాబట్టియీసమయము ముందు వీక్షేపం కాగలది కాదు. మీయందు వ్రాతిజ్ఞతం వున్నట్టు అయితే యిప్పుడు కార్యపెట్టుకవెను కకుం తిరిగి తేజపోవలసినది.

అని చెప్పగా ఆ మాటలు వాలశ్చేనుమియ్యాగప్పామియ్యావాని కాలవిలంబం వుంటే తిరిగిపోవలశినదిగాని యింత కాలుస్థమైన వెనుక తిరిగిపోవడము వల్ల పౌరుషహాని మాత్రమే కాని క్రియను పొందదు గనుక లడాయిషురూం చెయ్యవలశినదే అని యామవత్సన్నద్ధమున్న కాలాప్పుడు గానా తయారు చేసుకొని అంబారీ యేనుగులుకు సంకోలువేయించి పైన వ్రాసిన పౌర్ణమినాడు రాత్రి రెండు యామములవేళ లడాయి షురూ చేసినారు.

తదారభ్య తెల్లవారే పర్యంతమున్ను వుదయమైన తరువాత నాలుగు ఘడియలు ప్రొద్దు అ.వెక్కవరకున్ను బహాదరు తట్టుషాబుతాలుకి అఘోరమయిన యుద్ధము చేసినారు. అంతట వాలశ్చేనుమియ్యాగప్పామియ్యావారి తట్టున
148 విస్తరించిషప్పుడు బొయ్యా అయినది గనుక నిభావు చేయలేక పాతశేషయినష్పుడు తో జోడు అంబారీలు వెనుకకు తిప్పుకొని మిట్టమీాని పల్లె అనే గ్రామము వైపున మార్గము పట్టిపోతూ వుండగా బహాదరు తాలూకు కెరూలే స్వార్లు

వెనుదగిరి సాంతనేషులయ్ని ప్రజనుసహా బంపెరి. పౌర్ణమి
నాఁడు పగలు రెండు ఝాములు అయ్యే వేళకు హుశేనుమియ్యా గఫ్ఫా
మియ్యా వారి అంబారీలు రెండున్ను దుప్వారుకు ఆమడన్నర
దూరమున వున్న మిట్టమూనిపల్లె అనే గ్రామము వద్దకు
వచ్చే వేళకు బహాదరు వారి తాలూకు కేరీలు స్వార్లు బారు
వచ్చి అంబారీలు కట్టుకొని నిలిపినంతలో ఉభయులున్ను
బహాదరుకు పడావు లక్కిరి గనుక వారిని వెంట తీసుకొని
బహాదరు యుకాయకోన వచ్చి సిద్ధవటానకు వుత్తర
భాగమందున పరుగు దూరమున వున్న గడదామరాయి
అనే కోటలో ప్రవేశించి హాశింఖాను జ్ఞాతన భేటీకి
రమ్మని వర్తమానం అంపించగా హాశింఖానుడు భేటీకి
పోకేమలను పుతాను ఖయిదు చేసి వుంచిన రూపురాం అనే
149 కాయస్థవాడిని అప్పుడు ఖయిదు విడిపించి అతడినిన్ని
గయారాసాహేబు అనే తురకనున్ను యిద్దరిని బహాదరు వద్దికి
పోయి సలహా చేసుకొని రాజకార్యము కుదుర్చుకొని రమ్మని
అంపించగా వారు ఉభయులున్ను బహాదరు వద్దికి వచ్చి షే
ఖూరి అయిళ్ళి బహాదరుతో కలుసుకొని మా వెంట కొంత
బారు అంపిస్తే కోటలో ప్రవేశము చేయిస్తాము. అంతలో
వెనుకనుండి షహజుతయారు అయి వస్తే కోట ధారాపడు
తున్నది అని చెప్పగా బహాదూరు కొంతబారు వారి వెంట అం

పించగా శ్రీపురాంగయ్యా సాహెబు యిద్దరు బారు వెంట
పెట్టుకొని కోలు పైపయుదులకి వచ్చిన దినుకే పాళెం ఖాను
నిఅల్లుడు మొదలయిన వారు మరలి పాళెం ఖానుని వద్దకి
పోయి సలహాచేసుక రమ్మని అంపించిన శ్రీపురాంగయ్యా
సాహెబు వీరు యిద్దరున్ను బహాదరు తాలూకు మేష్టాబును
వెంట పెట్టుక వస్తావున్నారుగనుక పితూరు అయినట్టుగా
తోస్తున్నది. అని చెప్పగా ఆ హేతవు తెలియగలందులకై
శ్రీపురాంగయ్యా సాహెబుల వారికి యెదురుగా యిద్దరు తగు
150 మనుష్యులను పాళెం ఖానుడు అంపించగా వారు వచ్చి శ్రీపు
రాంగయ్యా సాహెబును చూచి మీరు సలహాకుపోయి వుంటిరి
గదా! యిప్పుడు బహాదరు తాలూకు ఫౌజును వెంట పెట్టు
కొని రావలసిన హేతువ యేమని అడుగగా వారు విని మేము
రాచకార్యముతో చేరిన సంగతులకు యావత్తు సలహాకు
కుదుర్చుకొని వచ్చినారము.

ఆకారాంటి యిమామువసాబు హుజూరున విన్నపము
చేస్తున్నాము. మేము వచ్చేటప్పుడు బహాదరు వారు చెప్పిన సం
గతి యేమంటే మీరు వచ్చి సలహా మాట్లాడినందువల్ల మేము
ఆమోదించినారము. మీవెంబడిగా మా తాలూకు కొంత
బారు వస్తున్నది. యీబారు కోటలోపల వకసారి అలం
గం తిరిగి రావలసినది. ఇందుకు మీకు సమాధానం అయితే!

మీసలతో మాత్రము మంజూరు వున్నది. లేకపోయిన పక్షమందు మీసల పోషణం మంజూరు లేదు. మీకోటు ధాగా చేస్తున్నామని చెప్పినారు. కనుక మేము పలుమార్లు ప్రయత్నించి యుందుకు అనుకూలించినందుకు బహద్దరు తన తాలూకు బారును మావెంట అంపించినాడు. మీరు నవాబు సాహెబుగారని వారి క్షేమం అపేక్షించినవారయితే యీ సంగతి మంజూరుకు జాహీరు చేసి వచ్చిన బారు కోటలో అలంగంటి దిగి పోటీపోట్లు చేయవలసినది. సఖ్యానుగుణించి నవర్తమానములు మేమే మంజూరున జాహీరు చేస్తున్నాము.

అని చెప్పగా వారు పోయి యీ నడచిన వర్తమానము సాహెబుగారిని వారికి యెరుక చేయగా వుంటిది అని అనుకూలించినాడు. రూపురాంగయాసాహెబుతో వచ్చిన బారు కోటలో ప్రవేశించిన మరికొంతం సేపటికి బహద్దరు తాలూకు మరిన్ని కొంత బారు న్నుతరోటు సవార్లు కొంత పత్రుకులు ఖియున్న చెన్నసుంచి తయారు అయి, కోట ముందరికి వచ్చి నిలుచుండి వుండగా నవాబు సాహెబుగారి వద్ద ముఖ్యస్థులైన వారు కొందరు సాహెబుగారి దగ్గరికి పోయి బహద్దరు తాలూకు ఫవుజు యావత్తున్ను తయారు అయి కోట ముందరికి వస్తూగా వున్నారు. ఇక అనుమానించే దినములు కను పనిలేదు. మనకేమో అయితే లడాయికి సురూ చేస్తున్నామని చెప్పగా రూపురాంగయాసాహెబు యిద్దరు దగ్గర వుండే బహద్దరు ఫవుజు కొలుపెలు

పటేతి వెళ్ళిన మనుష్యునే కాఖాప్తే దేమి ? కోటవా
నికి వెళ్ళి వున్న బారు వాన అలంగం తిరిగి తిరుగా వెలుపటికి
152 పోయిన వెనుక సలవోకుదుర్గోయి వున్నదిగనుక యిప్పుడుంచ
కార్యం ఖిలలు చేయవద్దని యిద్దరు చెప్పగా పాళెం ఖాన్
వారి మాటలు విశ్వసించి బహాదరు వారి మీద కార్యపెట్టవద్దని
తమ తాలూకు మందికి హుకుం చేసిరి.

కోటవాకి వెళ్ళిన బారు కోటవా వుండగానే వెలు
పటి నుంచి మందరకాంత బారు నున్న ఆ వెనుక కొందరు కో
యెస్వార్లు కోటవానికి భయవస్తా వుండగా పాళెంఖాను తా
లూకు కొందరు దేవ జీతఖులున వుండే గుండు బలాయించి
పరితు పాకులు అగాదులు తీసిరి.

అంతట బహాదరు షవృ జూ విస్తరించిన దాన్ని విశే
షించి బందోబస్తుగా వసూ వున్నదిగనుక నున్న వానికి
లక్ష్యము చేయక కోటవాని వెళ్ళి ప్రవేశించిరి. అంతట
తత్పూర్వం కోటవా వున్న బహాదరు తాలూకు బారు
పాళెంఖాన్ మమాలు ఘోరాయించిరి.

ఇంతలో బహాదరు నున్న భూమి త్రైస్వము
తో వానికి వెళ్ళి పాళెముఖా ముజ్జ్యైన ఖుల్లాలతో కూడా
ఖైదు చేసి శ్రీరంగపట్నానకు రవాన చేసెను. కోటవా పాళెం
153 ఖాన్ తాలూకు బందగాని కడప వారి వున్నదిస వోనెల దినములు

శ్రీరంగపట్టణము రహాసాహేయించి కడపశిద్ధవటం రెండుసూర్యా
బహాదరు తనరాజ్యం చేసుకొనెను. యీ వరకు పాళెం భాగానుండు
పద్దెనిమిది యేండ్లు ౧౮ కాలం తుదచేసెను. యీ పాళెం భాగానుండే
అతువారి శిద్ధవటంకోట వారి పున్నదేవాలయములు బాల్తగా
శిలములయిపోయినవి.

శాలివాహనశకవరుషంబులు ౧౭౦౧ వికారిసం॥ చై
త్రమాసములో బహాదరు కడపశిద్ధవటం నగయిరా గడిస్థ
శాలలో ఠాణాలు ఖాయం చేసి తసుబా నగయిరాలు దోబి
దేశములయిరా వత్తు స్వాధీనము చేసుకొన్నవెనుక శార్వరి ప్లవ
శకం ౧౭౦౪ శుభకృతు సం॥ వరకు బహాదరు తప్పునుంచి మతి
నేనిపల్లెం జోగన్న అనే బ్రాహ్మణుడు శిద్ధవటం తాలూకా వ్యవహా
రము చేస్తూవుండెను.

ఏండ్లు నాలుగు శాలివాహనశకవరుషంబులు ౧౭౦౫
శోభకృతు సంవత్సరము లగాయతు టిప్పుసులతాను యేలు
బడిలో మిర్యాగనిబేగు అనే తురకతను శిద్ధవటం తాలూకా
వ్యవహారము బహాలు చేసి ఖనినేనిపల్లెం జోగన్న కొంత పైకం బాకీ
వుండగా అతన్ని శ్రీరంగపట్టణానికి పిలిపించి యితని కంబళ్లో
154 ములు కట్టించి కొండ మీదినుంచి జరిపోవేయించి చంపిం
చినాడు. శోభకృతుసంవత్సరము లగాయతు యిమాంబేగు
శిద్ధవటం తాలూకా వ్యవహారము చేస్తూవుండగాను

శాలివాహన శకవర్షంబులు ౧౭౦౯ ప్లవంగ సంవత్సరమం
దు టిప్పుసులతాను వుల్లెవారి సంస్థానమైన బళ్లేవేలు తాలూకా
జప్తుచెయ్యగలందులకు తన తల్లుసుంటి మహామదుఖాన
ఖాన్ అనే సరదారునికి ఫవుజు కూడా యిచ్చి అంపించగా
అతను పోయి తాలూకా జప్తుచేసినంతలో సమస్థానికుడైన
వుల్లెవెంకటరామరాజు కాళహస్తివాసమున గయుండపరా
యితాలూకాల్లోకి వేంచేయి వుండగా వారికి తత్పూర్వము
మొదలువారి ప్రభుత్వములగా యుండి కడప శిద్ధవటం తా
లూకాల వారి దస్తూపున్న వయన్న కాపవారు సంఘలు గ్రామ
గ్రామముల వారి దస్తూపున్న కమతములు యింకా కొన్ని
జాగీర్లు నడిచే పల్లెలున్ను టిప్పుసులతాను జప్తుచేయించి
నాడు గనుక వుల్లె వెంకటరామరాజుగారు సూరె గంగయ అనే
కాపు శాస్త్రి బద్ది వాలు తాపురస్థుడైన సంసర్గ సుబ్బరాయ
డనే బ్రాహ్మణ క్షత్రియుద్దరిన్న వెరతోసి సంసర్గ సుబ్బరాయునికి
౧౫౦౦ పాలకొ బహుమానము యిచ్చి సూరె గంగులుకు కుత్రం కొత్తలు
బహుమానం యిచ్చి శిద్ధవటం తాలూకా తమందాఖ పాడుకే
యువులని అంపించగా వారు వుభయులున్ను ౧౫౦౦ వేయిన్ని యేనూ
రు పాయుమూర్లు కాని వచ్చి కొత్తూరువద్ద దిగి వుండి కొత్తూరు
పాయుం కేల్లు గ్రామములను అందిన వుల్లుకు పైకం వసూలుచే
సుకొని ఒక్కడు సుంటి పొఖణాముకు ప్రవేశించి వుండే షాఖళవు

పాయకట్టు సగిలి పాయకట్టు గ్రామములలో సర్వే పైకము అందినట్లు కు వసూలు చేసుకుంటూ వుండెను. అంతట బ్రాహ్మణులతోను శిష్యవర్గం తాలూకాకు తుకడీలు చేయవలయునని కొత్తూరు వారి ఖర్చం పాయకట్టు వరతుకడీని సగలి అవాంతరం పాయకట్టు వరతుకడీని వంటిమిట్ట క్రింద వున్న గ్రామములు వరార్లు ఆదివర తుకడీని మాచుపల్లె పాయకట్టు వరతుకడీని యీ ప్రకారము నాలుగు తుకడీలు చేసి వరసి మెలుతూ వుండగా సుసర్ల సుబ్బారాయుడు సూరెంగంగులు ప్రభయులున్నవారి ఖర్చము చేస్తూండి శిష్యవర్గమునకు యీ శాస్త్రభాగమందు ఆమడ దూరమున సగిలి పాయకట్టు లోకి ఆయుకవ అయివున్న అల్లా
156 రు అనే గ్రామములో తుకడీ వ్యవహారస్థుడు తురక ఆ గ్రామమందు వరఖురుజు బందోబస్తు చేయించి తగువమాత్రము పైనయాంత్రైఖం త్రాతుల తోకూడా వుండగా అల్లూరు కరణాన్ని వెలిపత్రం తోసుకొని రమ్మనమని సూరెంగంగులు సుసర్ల సుబ్బారాయుడు తాకోదు ప్రయుంచి దలాయితును అంపించినంత యు ధలాయితు అల్లూరికే పోయి కరణాన్ని తాకోదు అగుపర్చగా ఆ కరణం ఆ తాకోదును తుకడీ వ్యవహారస్థునికి అగుపర్చగా వాడు వచ్చిన ధలాయితును వూరు వరణికి సెంటెంచినాడు.

గనుక వాడు తిరుగపోయి ఆవర్తమానం గంగులు సుబ్బరాయుడు గార్లకు చెప్పగా ఆ రాత్రి షష్ఠు యామవిత్తు తయారుచేసుకొని అల్లూరు గ్రామానికి వచ్చినంతట అక్కడవున్న తుకడీ వ్యవహారస్థుడు.

అయిన తరువాత తనతో వున్న నలభై మంది తోటి నిన్న బురుజులోన వుంచి
కార్యపెట్టినందున గంగులు సుబ్బరాయు గార్లు తెల్లవారే పర్యంతరం
లడాయి చేసి గ్రామము సమగ్రముగా దోచుకొని గృహములు పరశురా
మప్రీతి చేయించి వెళిపోయినారు

ఇంతే కాకుండా నెల్లూరు సీమలో గ్రామములు సహా
దోచుకొని వసూళ్లు వుండేవారు. యీ ప్రకారముగా వుభయులున్ను
సర్వజనులకున్ను ద్వేషులయి వుండిరి. యీ సులతాను ప్రభుత్వం
157 శకం ౧౨౦౮ శోభకృతు లగాయితు శకం ౧౨౧౧ సౌమ్య సంవత్సరం
వరకు యేండ్లు ౩ బెంగలూరు యీ గోలుకొండ నవాబు బందగానవా
నజాముల్లాఖాను బహాదరు వారి తట్టునుంచి మయీదుద్దౌలా నవా
మీషర్ దద్దౌలాన్ బహదూరు వారు సైన్యము సహితముగా వచ్చి
సిద్ధవటం కిల్లా ధాదాం వేసిన శకం ౧౨౧౨ సాధారణ సంవత్సరం
కడప సిద్ధవటం వగయిరా తాలూకాలు స్వాధీనము చేసుకొన్న
తరువాత చిట్టివేల సముస్థానికులయిన మట్లవెంకట రామరాజు
గారికి చిట్టివేల తాలూకా యిచ్చిరి గనుక వారు వచ్చి తిరుగ స్థలము
లో ప్రవేశించిన పిమ్మట వారి నౌకరు సుండూరు సరప్పనాయుడు
అనే వానికి వుమ్మళికె శ్రోత్రియం గాను వసూళ్లు వుండేటి సిద్ధవటం
తాలూకా లోపలి కాట్సూరు పాయకట్టు పైకం వుండే వాకముడ
గ్రామము లోకి వెళ్లి సరప్పనాయుని పేట అనే పల్లెలో రైతులు కొందరు
మట్లవారు సద్దుకొంపదించి పోయి వున్నప్పుడు యీ సరప్పనాయుడున్ను

వారితో కూడా పోయివుండెను. తరువాత సరప్పనాయుని పేటకు దక్షి-
ణమున వారు కొత్త పోయినందున యీపేట రైతులు కొందరు వెళ్లిపోయి
నెల్లూరి సీమలో కలవాయి తల్లున వుండగా వల్లెవారు తిరుగ స్థలం-
లో ప్రవేశించిన తరువాత సదరు పాలు సరప్పనాయుడున్ను సరప్ప
నాయుని పేటలో ప్రవేశించి వుండెను.

158 శాలివాహన శకవర్షంబులు 1212 సాధారణ సం-
వత్సరమందు సిద్ధవటం తాలూకా మెగలాయి వారి తల్లు సిద్ధవ-
టం సుబేదారు వరిపి క్రింద గడికోట సిద్ధారెడ్డి తాలూకు వ్య-
వహారము చేస్తూ వుండే కొందరు రైతులు నెల్లూరి సీమలో పోయివుండ-
గా ఆరు సంవత్సరములు కౌలు యిచ్చి పిలువకొని రాగలందుకు సి-
ద్ధారెడ్డి నెల్లూరు తాలూకు కలవాయికి పోయివుండెను.

మల్లి వెంకటరామరాజు తిరుగ స్థలములో ప్రవే-
శించిన వెనుక ఆయన సపిత్తిలో వారు దైన వెంకటరాయవరాజు
నాతని యందు విరోధము చేత నెల్లూరు సీమలో పోయివుండగా
పూరె గంగులును వెంకటరామరాజు పిలిపించి నెల్లూరి సీమలో
వున్న వెంకటరాఘవరాజును యేవిధముచేతనయినా చంపు-
మని చెప్పగా ఆ ప్రకారము చేస్తున్నానని తాంబూలము తీసుకొ-
ని మల్లి వెంకటరామరాజు సాకరు అయిన సంగూరు సరప్ప
నాయునికి క్షేత్రియము గానడిచేటి సిద్ధవటంసీమలో
తూర్పు పాయకట్టు పైకొమ్మ వుడే పాకవడు పానికి చెల్లె సరప

నాయుని పేరు రయితులకు కొడుయుళ్ళు తీసుకురాగలందు
లక్షై తానుసర్వప్ప నాయుని తల్లునుంచి పోయిన ఇట్లుగా
1591 సం॥ రెంగంగులు తలపాయికి పోయివున్నందుగా పూర్వమందు
నెల్లూరిసీమలో గ్రామములయందు వత్తువచ్చువున్నందున యాసం॥
రెంగంగులయందు ఆదేశస్థులు ద్వేషంవుంచి అప్పుడు నెల్లూరు
సీమకు వ్యవహారస్థుడై వున్న నవాబు మహామ్మదళీఖాను తన
యిల్లునుంచి వున్నవారికి తెలుపచేయగా వారు తగినమంది
తో దొడువచ్చి గడికోటలు నిర్మించి దేవుని సం॥ రెంగంగులను వృత్తి
యులను పట్టుకొని నెల్లూరికి తీసుకొని పోయిన పిమ్మట యీ
వర్తమానం విద్ధవటానుకు వర్తమానం తెలియగా పాళెగా
సాహేబులవారు నెల్లూరికి వృత్తరములు వ్రాయించి సలహో
మీద గడికోటలు నిర్మించిన విడిపించినారు.

సం॥ రెంగంగులను నెల్లూరివారు ఉక్కడనే గట్టు
కులు వేసినారు. మళ్లీవారు వచ్చి తిరుగ వారి స్థలం లో తెరిన తరు
లు వాంతను సుసర్లసుబ్బరాయుల వారి ఆసరాలోనే వుండెను
యాపల్లె వెంకటరామరాజుగారు స్థలం విడిచి పైన వున్నవిన
ములలోనే వారి తల్లునుంచి పాపరాజు అనే రావతేమారుడు
స్థ మరిపరె సరదారుడున్న కాంతపోయును తీసుకొని వారి
1600 సంమతి వల్లనే విద్ధవటములతోలూ కాదో బవలయునని
వచ్చి తాలూకులముజుమదారుకున్న నెల్లూరిసీమకు నన్న

పరిహారముస్సా సోమశిల గండి వద్దికి వుండగా టిప్పుసులతాను
తల్లునుంచి కుంటి మలీ మహమ్మదుఖాన్ అనే సరదారుడు పొళ్లు
తాలపోయి సోమశిల గండి వద్ద యుద్ధం చేసి వతసరదారుణ్ని
కొట్టివేసి పాపరాజు అనే అతణ్ని గాయాలతో పట్టుకొని కడపకు
తీసుకువచ్చి కడపకిల్లేదారుని జమ్మా చేసి వుండగా ఆపాప
రాజుకు గాయములు కట్టించి యెనిమిది నెలల పైన గాయము
లు మానిన తరువాత అతని సంగతి శ్రీరంగపట్నానకు టి
ప్పుసులతానుకు వర్తమానం అంపించగా అతణ్ని గల్లుపై యెక్కి
మని వాకతాం వచ్చినందున ఆ పాపరాజును కడపకు పూర్వ
భాగమున రెండు పరుగుల దూరమున వున్న బండి కనుమ
మీద పాపరాజును గల్లుకువేసినారు.

ఇదిగాక వేములసముస్థానికుడైన రామప్పనాయు
డి తల్లునుంచి మార్జాళ్ల సాపన్న అనే వాడు వెయ్యి మందితో
వచ్చి తాలూకు మఖుజారు కొన్ని గ్రామములు వశము చేసుకొని పో
తూ వుండెను. శాలివాహన శకం ౧౭౧౧ సాధారణ సం
వత్సరములగాయతు శకం ౧౭౧౨ విరోధికృతు వరకు యేండ్లు
161 తరువాత యీతణ్ని తరయిరు చేసి బనగానిపల్లె
నవాబు అసదల్లీఖాను బాహాల్ చేసి పంపించిరిగనుక యితడు
ఆములు చేసినది శకం ౧౭౧౪ పరీధావి సంవత్సరములగాయతు
శకం ౧౭౧౬ ఆనంద సం॥ వరకు యేండ్లు ౨.

తుశకం ౧౭౧౭ రాక్షస సంవత్సరము లగాయతు శకం ౧౭౧౮
నళ సంవత్సరము వరకు ఆరఖు అశీనుసాహేబు అమలు యేండ్లు ౨.
తు మల్హారవాబు అసదల్లిఖాను అమలు శకం ౧౭౧౯ పింగళ
సంవత్సరము లగాయతు శకం ౧౭౨౦ కాళయుక్తి సంవత్సరము
వరకు యేండ్లు ౨.

తు మందులాలాలా అమలు శకం ౧౭౨౧ సిద్ధార్థి సంవత్సరం ౧
ఆంతు వెలుగలాయి గోలకొండ నిజాం వల్లిఖాను వారి ప్రభుత్వం
శకం ౧౭౧౨ సాధారణ సంవత్సరము లగాయతు శకం ౧౭౨౧
సిద్ధార్థి సంవత్సరము వరకు యేండ్లు ౧౦.

యీ వెలుగలాయీ ప్రభుత్వములో కాళయుక్తి సంవత్స
రములో బనగానిపల్లె అసదల్లిఖానుడు కడపసుబా చేస్తూ
162 వుండగా బల్లివెలసమస్థానికుడైన మల్లి తిరువెంగళనాధ
రాజు వరప్ప అప్పయ్యరాజు గారి కుమాళ్లు

౧ పెద్దభార్య కొమారుడు వెంకటరామరాజు బల్లివెలలో
ప్రభుత్వము చేస్తూ వుండేది. చిన్నభార్యకు కొమారుడు వెంక
టరాఘవరాజు.

వీరిలో అన్యోన్యము సమాధానము లేకను వెంకటరాఘవ
రాజు కాళ్లమాస్తిలో వుండగా బల్లివెలి ప్రభుత్వము చేస్తూ వుండే
నవాబు అసదల్లిఖానుకు అవిహేతముగా నడుచుకుంటూ వచ్చినం
దున ఖాను ముజుకూరు వెంకటరామరాజును ఖైదుచేసి రప్పించి వ్రాయిబి

పంపించినయుడల రాజుగారు రాకవుండెనందున ఖానుమున్షిసేవారు
ఫితూరీ చేయవచ్చెనని కొంత వాస్తవముంచి ఖానుమున్షిగారు ఫౌజుబంది
తోకూడా వెంకటరాఘవరాజునున్ను వెంబడి పిలుచుకుని పోయి
చిట్టివేలు శివము స్వాధీనము చేసుకోవచ్చెనని శిద్ధపలుంచి చిట్టివేలు
పరిహద్దు తిట్టువద్ద ప్రభయులకు యుద్ధం సంభవించి అంత
టు వెంకటరామరాజు తిరిగి స్థళంవదిలిపోయెను.

అనంతరం ఖానుమున్షిగారు చిట్టివేలి శిమే తాలూకా
163 వుంచి ఆ శివము వెంకటరాఘవరాజుకు యిచ్చెను.

త॥ వందులాలా సంబేదారు తెడపవారి అమలులో వెంకట
టరాఘవరాజుకు నోకుం సఖ్యంచేయుచున్నారని వెంకటరామరా
జుకు వర్తమానం పంపించి ఆ ప్రభయులను పాతతెడపకు పిల్పిసం
పించి ఆ ప్రభయులను పారాహో వుంచి చిట్టివేలి శివము ఖిల్లాతోడి
సరకారు దాఖలు చేసుకొనెను. తరువాత వెంకటరాఘవరాజుకు
మళ్లా చిట్టివేలిశీమ యిచ్చి వెంకటరామరాజును హైదరాబాదు
కైదులో వుంచినారు.

త॥ తెడప సుబాదగయిరా తాలూకా కాలుకుంపినీవారి
ప్రభుత్వము శాలివాహనశక వరుషంబులు ౧౭౦౨ రౌద్రి సంవత్సరం
లగాయతు శాలివాహనశక వరుషంబులు ౧౭౨౨ ప్రమోదూత
నామసంవత్సరము వరకున్ను జారీగాన రుజువౌచున్నది. యింగ్లీషు
యీకుంపినీవారి ప్రభుత్వము ప్రథమ సంవత్సర

ముందు బటువెలితాలూకా జప్తీచేసే కొరకై ఆమీలును మొకరరు
164 చేసి పంపించినందున వెంకటరాఘవరాజు కుంపిణీవారి పెష్కు
దారులు చేయుతే వుండెనుగనుక కుంపిణీవారు కొంతసైన్యము
పంపించి తాలూకా జప్తీచేసి వెంకటరాఘవరాజునుకైదుచేసి
బళ్లారిదారులు తోసి తమజి మొకరరుచేసినారు.

త॥ హైదరాబాదులోవున్న వెంకటరామరాజును బందూ
లాలా కుంపిణీవారివశానుకు అప్పగించెనందున అతణ్ణి పర
స్పరంగా గుత్తిమార్గాన బళ్లారిలో వుంచినారు. మరికొన్ని
దినాలకు వెంకటరామరాజు కాలమాయెను. వెంకటరాఘ
వరాజు మాత్రం బళ్లారిప్రాంతముందు సజీవుడై వున్నాడు.
165 యీ సిద్ధవటములో వుండే దేవాలయాలు.
౧ కోటలో సిద్ధేశ్వరుని దేవాలయము పాడు.
౪ కోటకు తూర్పు అగ్రహారంపేటలో బస్తిపూజలు నడిచేది
౧ సిద్ధవటేశ్వరుడు ౧ రంగస్వామి ౧ బాలబ్రహ్మేశ్వరుడు
౧ ఆంజినేయుడు. యీనాల్గు దేవాలయములు కొద్దిపాటిగా వున్నవి.
పూర్వముందు మరిన్ని కొన్ని దేవాలయాలు వుండెవి. దేశము మ్లే
చ్ఛులు ప్రభుత్వములో వచ్చినగనుక నవిచారణ లేనందున దినే
దినే శిథిలము వృతూవచ్చినవి.

యీ తాలూకు ముఖుతూరు గ్రామములో అయ్యవల్లు
లు పూటుగ్రామము మునుపై దూరంధవరంలో సన్నపాటి శెల్లాలు

హాని మఖానుడూ ప్పట్లు ఆయుదు మూరలు వెడల్పు ౧౦ మూరలు
నిడుపు షూర్ఖ్యం అవును. యిప్పుడు వేదు. మూడు రూపాయలు నాల్గు
రూపాయిలు అగును. యిదిగాక పాగాలు ధోతులు రెండువరహాల
వెలపాటివి అవుతున్నది. సగలి పాయకట్టు మధ్యచే మేదులూరు
మూడుప్పారి మజరా కొమసముద్రములో సన్నపాటి శెల్లాలు
తేరలు ధోతులు రెండువరహాలపాటివి అవుతున్నది.

166 ౧ ఆహా షాంపాయకట్టులోనున్న వెంతలుశిల్టి పన్నెవగ్గై
రాగ్రామములో సన్నశెల్లా పాగాలు తేరలు సదరి వెలపాటివి అవు
తున్నది. యిదిగాక మయిదుగుఖాదీలు అక్కడక్కడ అవుతున్నది కలదు.
యీ తాలూకె మజుకూరు శిద్ధవటానకు దక్షిణము ఆరుపరువు
ల దూరమున బంతరాజు పాళ్ళెనంకె పడమర పాలుకొండవారి
యినుము అప్పోరాళ్ళు తోసంత పోయి యినుము చేసేది కలదు.
యినుము చేసేగ్రామములు తాలూకె మజుకూరు ప్రాంతుగ్రామం
గుండ్లమడ అగ్రహారములో సదరు వ్రాసిన పాళ్ళెనుష్టిబిన్ని
తెప్పమండే దికలదు.

యీ తాలూకా లోపలి టి ప్పపు అయ్యెదికలదు. ఇదిగా
క మాళవము పాయకట్టులో బాడ్లెపర్ల బ్రాహ్మణపల్లె యీశం
డు గ్రామం భూమిలో బ్రాహ్మణ పల్లెమజరా గాజులపల్లెలో
గాజులు చేసేది కలదు.

67 తాలూకె మజుకూరు ప్రాంతు గ్రామములు మొచేకాలుపాటి

లో కంబళలు పొలతపనులుచేసదికలదు.

యింతాలూకాలో పండే పైర్లు:-

౧ వడ్లు	౮ తవదెలు	౧౫ పెసలు
౨ తెల్లజొన్నలు	౯ ప్రత్తి	౧౬ నువ్వులు
౩ పచ్చజొన్నలు	౧౦ కంది	౧౭ కురుకుంటుపల్లెలో ప్రబ్బలి శనగలు
౪ సజ్జలు	౧౧ అనుములు	౧౮ పొగాకు
౫ సాములు	౧౨ ఆముదాలు	౧౯ మిరపకాయలు
౬ కొర్రలు	౧౩ అలసందలు	౨౦ బల్లరకూరకాయలు
౭ ఆరుగలు	౧౪ వులవలు	౨౧ తమలపాకుల తోటలు.

౧ పసుపు ౨ అరటి తోటలు యీ ఖిళంపాయకట్టులో రామాపురం అనేగ్రామములో మజరా రామయ్యపేటలో చెరుకుతోటలు అల్లం నిరుల్లి.

పాంశెఖాంతి మండపం పల్లెన్ని పెద్దపల్లి పాళ్యాన్ని యుతూర్పు గోపాలపురము పావిచేరలో జనము అవుతున్నది.

168 యీతాలూకాలో వుండే ప్రసిద్ధపర్వతాలు

౧ శిద్దవటానకు వుత్తరము పైపున పూర్వపశ్చిమంగా వుండే లంకమల యీపర్వతము సకిలిపాయకట్టు అవాంతా పాయకట్టు యీరెండు పాయకట్టుకు పశ్చిమభాగమందు దక్షిణ వుత్తరంగానున్న మిగిలి వుత్తరం తనాయిలుకోదు అహోబలం నల్లమల్ల అనే శేషాచలము పర్వతములో కలుస్తున్నది.

యీ లంక వంటలలో వుండే దేవాలయములు నిత్యపూజ గోపాల
స్వామి సాలంక వుమ్మలంక యీటువంటి సన్నపాటి దేవాలయములు
గలవు.

౧ యీ సగిరిపాయకెల్లుకు తూర్పు భాగమందు వుత్తర
దక్షిణంగా వుండే సాలు పర్వతములు యీ పర్వతములు సగిరిపాయ
కెల్లువారు తూర్పుకొండా అని వాడుకొనే వారు. వాఖళ్ల
-పాయకెల్లుకు (తూర్పు) భాగమందు వుత్తర దక్షిణంగా వుండే
సాలుపర్వతములు యీ పర్వతములు సగిరిపాయకెల్లువారు) యిదే
పర్వతములు పశ్చిమమున యున్నదిగనుక వాఖళంపాయకెల్లు
వారలు పడమటి కొండ అని వాడుకొనే వారు.

వాఖళం పాయకెల్లుకు పూర్వ భాగమందు వుత్తర
దక్షిణముగా మల్లెము కొండ అనే పర్వతములు కలదు. యీ పర్వత
169 ములయందు మాంచి డికొనను పంటలింగాలు కేలవు. యిందుచేత
వుత్తరపు వైపున మల్లెము కొండరాయుడనే దేవుడు కలడు యీ
పర్వతానకు పూర్వభాగమందు నెల్లూరు శీమ తాలూకు కంభం
పాడు వగైరా గ్రామాలు

౧ సిద్దవటానకు దక్షిణం పినాకినీ నదికి దక్షిణము అప్ర
సిద్ధఖిన్నా మంధేయములుగ తిగినవి కొన్ని పర్వతములు గలవు.
పాటికి దక్షిణం మంటలు పంపల్లె పల్యానికి దక్షిణం ఖంతరా
జు పాళ్యానకు దక్షిణం పాలకొండ వంల తావి యిప్పుడైనవు

వంటిది వేలూరుకొండ అనేది పూర్వపశ్చిమంగా వున్నది.

౧ ఈ అంతరాళ పాలానుకు పడమర దక్షిణం అనగా నుత్తరం సాలుగా పాలుకొండ్లు వుంటవు -

ఈ ప్రసిద్ధమయిన పర్వతములలో ముఖ్యమైనటువంటి కనుమలు.

౧ శిద్ధవటానుకు పడమర రెండు పరుగుల దూరమయిన పాలకొండలో వుండే ఖండికనుమ కడపకు పొయ్యే మార్గం

౧ ఇందుకు వుత్తరం పాలకొండ తుదలంకమలసందున ఉంకమం రాయిగుడి పినాకినీనది వెనుర్నారుదుర్వారం తాలూకాకు పొయ్యే మార్గం.

170 ౧ శిద్ధవటానుకు ఈశాన్యభాగమందు అరపరువుదూరమయిన లంకమలలో అరిపాయకనుమ సగిలిపాయకట్టు పొయ్యేమార్గం అక్కడనుంచి కంభానికిన్ని పొయ్యే మార్గం.

౧ ఈ అరిపాయకనుమకు వుత్తరం మూడు పరుగుల దూరమయిన బద్వేలుతాలూకాలో లంకమలను దాతగాలకనుమ అనే కనుమ.

౧ దీనికి దక్షిణం ౧యిదుపరుగుల దూరమయిన మల్లెమకొండ కరకొండమధ్యమున సోమశిలగండి దారకనుమ పినాకినీనదీ పూర్వవాహినిగా ప్రవహిస్తున్నది. ఈ కనుమ మార్గాన శిద్ధవటమున్నుంచి నెల్లూరి తాలూకాకు కంభంపాడుకు పొయ్యే మార్గము.

యిందుకు పశ్చిమం రెండు పరుగుల దూరమున వాయవ్యం పాయకల్లు
కు పడమటి కొండకున్ను కురుగుంటు పల్లెకు కరిగిరి అనే పర్వతము
కున్ను మధ్యమున సోమశిల గండి పినాకిని నది పూర్వవాహిని
గా ప్రవహిస్తున్నది. నది యుభయ పార్శ్వములను వారగనములు
పైదలు పొయ్యే మార్గములు

171 ఇందుకు నైఋతి భాగమందు రెండు పరుగుల దూరమున
స్వర్ణగిరి అను కొండ అనే ఉభయ పర్వత మధ్యమందు కోట పాటి
తనుమసగిరి పాయకల్లు నుంచి తాలూకు ముజుకూరు పూలు ముప్ప
డేవల్లి మిల్లి గంగపేరూరు వగైరా గ్రామాదులకు పొయ్యే మార్గము.
ఇది గాక యీ తాలూకా అప్రసిద్ధ నామధేయములు గలిగిన వి అనేక
ఛిన్న పర్వతములు గల వృగను తగ్రామ గ్రామములనుంచి అన్యగ్రామ
ములకు త్వరచేత పొయ్యే కాల్ప ప్రజలు పర్వతముల పైనుంచి కష్ట
కష్టిగా పైదల పొయ్యేటి దొంగదార్లు అనే మార్గములు కొన్ని కలవు.
యీ పర్వతమందలి వుండే విశేష వృక్షజాతులు యొక్క వివరము
172 గృహాలకు వుపయోగమయ్యే వృక్షజాతులు లంకమల మల్లెంకొండ
లునవు.

౧ మందసం ౧ తుమికి ౧ తపిసి ౧ నర్లనవి
౧ యినుకలవి ౧ వెలమ ౧ తెంకీ ౧ సాలువి
౧ యిప్ప ౧ చేరు ౧ బిళ్వ
౧ యినుమద్ది ౧ వేప ౧ వెదురు

షల వృక్షములు లు స్వామి డిశికి బుండ్లనా మూసుకు పనికి వచ్చునవి

∩ పూరం.డి ∩ బలుసు ∩ బోర ∩ చుమితి
∩ బికిర్రి ∩ బలడికె ∩ దేవదారి ∩ బూడిద్రి
∩ వేపడి ∩ పాల ∩ కేర ∩ నైరావి
∩ బొంత ∩ యూత ∩ వెలగ ∩ రేగు
∩ మారేడు ∩ వలువంద ∩ వూమడి

అవ్రుషధములకు పనికి వచ్చే వృక్షములు.

∩ కారుఫలునగ ∩ నల్లవృక్కవి ∩ వంబమునగ ∩ తెలువావర
∩ రాంమల్లి ∩ బిత్రవయూల ∩ యూశ్వరి ∩ నూలుదాస
∩ విషబూది ∩ గుగ్గలం ∩ చంద్ర ∩ గరళగంధం
∩ ఆకుబెముడు ∩ వృశికె ∩ నల్లవృశికె ∩ వాసనరేకు.

73 చిల్లర వృక్షములు

∩ వెలగబోరది ∩ బాకిరేగి ∩ బంధారు ∩ శతపత్ర
∩ కరెపాకు ∩ బూడుగడప ∩ కాంద్ర ∩ పారిచె
∩ అదాండు ∩ వృత్తరేగి ∩ కారింద ∩ గాలుగు
∩ నల్లవుప్పి ∩ నల్లేరు ∩ పుల్లకుమిడి ∩ యువవి
∩ తాంత్రు ∩ అడివిదాండు ∩ తంగెడు ∩ కొండకేశి
∩ గురుడు ∩ కన్యకామణి ∩ వృస్తె ∩ వామటె
∩ పల్వారి ∩ నేలవేవు ∩ పరగాను ∩ తువవు
∩ వృశిరగె ∩ వెత్రిపుష్ప ∩ జోడి ∩ నేలవేవు

౧ ఖిర్ని ౧ వేమషిది ౧ ముష్టి
౧ కొతురుబుడము ౧ బూరగ ౧ తాడా
౧ యెఱ్ఱపాలికి ౧ కారుకాశు ౧ నల్లమాంవిడి.
౧ వెర్రిగొళ్గు ౧ కరకు
౧ తెలగవి. ౧ మేతిజీర
౧ కొండపావిలి ౧ చిరిశేనం

యీవృక్షజాతములు పైనవ్రాసినవి అన్నిలంకమలయందును సమృద్ధిగాగలవు మల్లెంకొండ, పాలమకొండ మొదలయిన పర్వతములను కొన్ని వృక్షజాతులువేరు గాని మరిన్నిసామాన్యవృక్షజాతులుగలవు

74 యీపర్వతములయందువుండే విశేష మృగజాతుల వివరము.

౧ పెద్దపులి ౧ కణుతు ౧ అడివిపంది
౧ యేదు ౧ కొండగొర్రె ౧ తోడేలు
౧ దుప్పి ౧ చిందుగ ౧ కుందేలు
౧ గుంటనక్క ౧ కణింగాల ౧ కారుపోతు.
౧ చిరతపులి ౧ జింక
౧ వెలుగుబంటి ౧ కోతి

యీవ్రాశిన మృగజాతులు మరి యింకాకొన్ని సామాన్య జంతువులున్ను లంకమలను విశేషించియున్నవి. మల్లెంకొండపాలములను కొన్ని జంతువులు తక్కువగలవు.

విశేష ~~వృక్ష~~ పత్రి జాతులు.

౧ గరుత్మంతుడు ౧ నారాయణపత్రి ౧ ఖాండవ్యాడు

౧ నెమలి ౧ నేలనెమలి ౧ క్రౌంచు

౧ కొక్కెర ౧ కారుకోడి ౧ కాకి

౧ గువ్వ ౧ పాలం ౧ పిడిగంటె

౧ పూరేడు ౧ పిచ్చుక ౧ చిట్టిబ్బం

175 ౧ పావురాలు ౧ లన్వక ౧ ఊలువ ౧ ఊలువ

౧ కోకిల ౧ కొండగోర ౧ మైనగోర ౧ జీనువలు

౧ జీలుగ ౧ గుర్ణగరాయి ౧ పారకాపుడేగ ౧ పెంపులపుడేగ

౧ యలాపుడేగ ౧ భైరిడేగ ౧ వేమడుకాకి ౧ గిరిపిల

౧ లకుముకు ౧ పికిలి ౧ వల్లులు ౧ చేళ్ళపాలు

౧ గద్ద ౧ ఖంద్బు ౧ వేగ్గారు ౧ కంకణం

౧ కొంగ ౧ నీరుకొంగ ౧ గుడకొంగ ౧ నీళ్లయిఱ్ఱాడు.

176 ఇద్దవలుంతా లూకోవాన్ బెల్లపాయకల్లు మువ్వ డేవమజాగ్షపాం.

వేషజె — మజరా. వేషజే — మజరా.

౧౪ — ౩౪ సమస్తతిపూంయు ౪ — ౬ కాతూలు

౧౨ — ౧౧ మామువల్లెపాయకల్లు ౯ — ౧౭ — పాంఛెపల్లు

౧౫ — ౪౬ సగిలిపాయకల్లు ౫ — ౦ — శ్రోత్రియం:

౧౧ — ౧౯ ఆవోపాం ౯౦ ౧౬౪.

౯ — ౨౩ వాలఖంపాయకల్లు

యీగ్రామాదులలో బస్తీ చేయించినాటి వృత్తాంతవివరము. -

దాఖల దేహాయిణ్యా డాపట్టు అలాహిదా; యిందులో ముఖ్యస్థలాల మొత్క కైఫీయత్తులు. పాలె జాతి శ్రోత్రియం, అలాహిదా దారవారీవా జారు

177 యిదిగాక కసుబా శిద్దవటము యిది పూర్వము బస్తీ నిర్మాయిప్పుడు పూర్వానికి అయినా బస్తీ తక్కువగనుక నున్న పాడుగోడలు విస్తరించి వున్నం దునను గ్రామం పర్వతసామీప్యమున వున్నందున నున్న సంసారం వుండే గృహములలో కలా రాత్రి పగళ్ళున్ను విస్తరించగాలేము పరులు అనగా సర్పములు సంచరిస్తూ వుండడం గలదు.

బతారీఖు ౩౧ మాహే డిశంబరు సన ౧౮౧౦ యినవి నారాయణరావు రామదాసు పంతులు ముత్తసద్దియిలాకే కత్వకార్లము కర్ణంజీ సాహేబు.

MSWR

Restored by T.V. Raghavacharyulu.
3.4.1945.